

Hoofstuk 5

Die ontwerp van 'n produksiedatabasis, die ontwikkeling van 'n kategoriseringstelsel van produksiekategorieë en die (re)konstruksie van 'n produksieprofiel en uitgeweryprofiel van Afrikaanse fiksiepublikasies

5.1 Inleiding

In Hoofstukke 2, 3 en 4, wat gesamentlik die kontekstueel-deskriptiewe komponent van die studie vorm, is die produksielandskap en produsentelandskap van Afrikaanse fiksie gekarteer deur 'n eksemplariëse beskrywing van die impak van transformasieverkuiwings op dié landskappe en die uitgesisteem van Afrikaanse fiksie. Die teoretisering en rekonstruksie van die uitgesisteem het 'n konteks geskep vir die res van die ondersoek waar die klem val op 'n enkele faset van die uitgesisteem: 'n statisties-kwantitatiewe ondersoek na produksie van Afrikaanse fiksie gedurende die periode 1990-2005.

In hierdie hoofstuk word aandag geskenk aan die metodologiese instrumente wat nodig is vir só statisties-kwantitatiewe ondersoek. Ten eerste word statistiese navorsing oor boekproduksie geïntegreer binne die studieterrrein van boekstudie en uitgewery-ondersoek deur 'n beskrywing van 'n spesifieke toepassingsterrein daarvan, naamlik die epistemologie van produksiestatistiek. Tweedens word aandag gegee aan die ontwikkeling van verskillende instrumente wat vir die statisties-kwantitatiewe ondersoek benut word: die ontwikkeling van 'n produksiedatabasis en 'n kategoriseringstelsel van produksiekategorieë word bespreek as instrumente in die kartering van die produksielandskap. Ten slotte word die ondersoek verder gerig deur die (re)konstruksie van twee statistiese profiele vir die kartering van beide die produksielandskap (die produksieprofiel) en produsentelandskap (die uitgeweryprofiel) in die vooruitsig te stel.

5.2 Die epistemologie van produksiestatistiek as teoretiese vertrekpunt

In hierdie afdeling word gepoog om basiese teoretiese vertrepunte van ’n enkele komponent of fokusarea van boekstudie, naamlik die produksie van boeke, aan te stip deur ’n samevatting van grepe uit beskikbare literatuur oor die epistemologie (die kennisleer) van produksiestatistiek. Die literatuur wat vervolgens onder bespreking kom, is die resultaat van ’n simposium wat deur SHARP georganiseer is waartydens kenners op die gebied van die aanwending van kwantitatiewe metodes in die bestudering van boekstudie, hulle metodes gepropageer het deur die bruikbaarheid daarvan deur gevallestudies te illustreer. Die afdeling dien as teoretiese begronding vir die statisties-kwantitatiewe komponent van die ondersoek (dit behoort egter saam met die relevante teoretiese vertrepunte wat in Hoofstuk 2 bespreek is, beskou te word).

Simon Eliot (2002:284), ’n voormalige voorsitter van die vakvereniging SHARP, professor in uitgee- en drukkerygeskiedenis aan die University of Reading en mededirekteur van die Research Centre in the History of the Book aan die University of London, beskou kwantitatiewe analise as die beginpunt by die kartering van ’n geskiedenis van die boek; hy noem ter motivering dat die Anglofiele boekgeskiedenis reeds vir jare gebaseer is op die Anglo-Amerikaanse tradisie van bibliografieë. Volgens hom bied ’n kwantitatiewe kartering van die breë landskap van ’n ondersoekveld die grondslag om gevallestudies oor die veld in konteks te stel en spesifieke detail te interpreteer. Robert Darnton (2002b:239-240), Davis Professor van Europese geskiedenis aan die Princeton University, beskou produksiestatistiek as primêre inligting oor ’n onderwerpsveld in boekgeskiedenis; slegs daardeur kan ’n oorsig of geheelbeeld van ’n “literêre kultuur” verkry word: “something comparable to the early maps of the New World, which showed the contours of the continents, even though they did not correspond very well to the actual landscape”. Priya Joshi (2002:264), ’n dosent in literatuurstudie en kultuurstudie aan die Washington University, sluit by Darnton se analogie van landkaarte aan wanneer sy die kwantitatiewe benadering as ’n uitbreiding van literatuurgeskiedskrywing beskou waardeur nuwe ontdekkings moontlik is: “much the way that early maps did in the dissemination of knowledge about ‘new’ worlds [...] Statistics, like maps, are indeed lies to some extent, but [...] they are lies that tell a truth that would not otherwise be

evident”. Ook Wendy Griswold (2002:282), professor in sosiologie en vergelykende literatuurstudie aan die Northwestern University, beskou statistiek as die beginpunt om ’n “literêre wêreld” te beskryf voordat dit begryp kan word: “a few numbers can help us sketch its [the literary complex’s] contours”.

Eliot (2002:284-286) beskryf die aanwending van die kwantitatiewe metode in navorsing oor boekproduksie as ’n tydsame en besonders arbeidsintensiewe proses: beskikbare primêre data is dikwels omvangryk en slegs beskikbaar as rou data en toegang daartoe is dikwels kompleks; na die opsporing van dié bronne moet die betroubaarheid daarvan getoets word; daarna moet dit ingesamel word en in ’n ooreenstemmende geheel geakkumuleer word; dan moet metodes gevind word waarvolgens die data só gemanipuleer word (sonder om die data te verwing) dat statistiese patrone duidelik word en die statistiese beduidendheid moet getoets word; en eers dán is dit moontlik om die waarde van die data vir die kartering van boekproduksie te interpreteer. Dit is ’n deurlopende proses waartydens bevindings dikwels deur opvolgondersoeke geherkontroleer word soos nuwe bronne beskikbaar raak of ander navorsingsvrae deur die resultate gegenerer word (Eliot, 2002:288-289) – nie om vorige resultate te weerspreek nie, maar om dit te verfyn en die inligtingswaarde daarvan te verhoog (Eliot, 2002:292).

Eliot (2002:286-287) betoog dat geen resultate van kwantitatiewe navorsing moontlik is sonder bepaalde beperkinge en die kontekstualisering daarvan nie; maar dat dié beperkinge minder moet weeg as die bruikbaarheid van data om die proses steeds lonend te maak – óf deurdat dit statistiese feite onthul wat voorheen onbekend was, óf deur waarde tot reeds bekende feite toe te voeg deur dit verder in te kleur of nuwe insigte daartoe te bring. Die bruikbaarheid en betroubaarheid van die data staan in direkte verband met die beskikbare bronne. Hy waarsku dat historiese kwantitatiewe navorsing nie ’n eksperimentele wetenskap is nie: “The past has left us some data, but they were not produced in laboratory conditions; they were not designed to answer our questions; they were not collected as a representative sample – and they rarely used a classification system that we might find at all helpful. However, they are all we have got and we must work with them” (Eliot, 2002:287). Die uitdaging lê daarin om die bronne wat gebruik word so goed as moontlik te ken in terme van wie dit saamgestel het, waarom dit saamgestel is en hoe dit saamgestel is – Eliot (2002:289)

noem dit die “biography of a data source”. Om hierdie rede word die bronne wat vir die statisties-kwantitatiewe komponent van hierdie ondersoek gebruik word (in terme van die ontstaan, die samestelling, die formaat, die voordele, die nadele en die onttrekking van data uit dié bronne) breedvoerig bespreek in 5.5.3.1 en 5.5.3.2.

Statistiek as bousteen van die kwantitatiewe metode is nie eksak nie, dit gaan oor vlakke van waarskynlikheid en billike geskatte waardes. Die navorser se verantwoordelikheid is om die leser in te lig oor die beperkinge en betroubaarheid van die data. Dié betroubaarheid kan verhoog word deur verskeie bronne te kombineer: “Corroboration is not certain proof, but when two or more sets of data collected by different groups for different purposes indicate similar things, then one has a right, I think, to feel somewhat more confident in one’s conclusions” (Eliot, 2002:287). Daaruit behoort breë tendense en grootskaalse patrone, eerder as eksakte detail, wel met ’n mate van sekerheid afgelei te kan word.

Wanneer statistiek versigtig geïnterpreteer word en intelligent aangewend word, stel dit die navorser wat die kwantitatiewe metode benut in staat om prosesse in boekgeskiedenis te belig en te verduidelik wat nie andersins moontlik sou wees nie (Eliot, 2002:293). Vir Darnton (2002b:258) lê die nut van kwantifisering in die studie van ’n kultuur (ook die produkte van só kultuur en die produksie daarvan) daarin dat dit nuwe perspektief bring en bestaande perspektiewe verbreed: “statistics can reveal configurations and proportions that escape other kinds of observation”.

Joshi (2002:264) spreek die versugting uit dat die literatuurwetenskap, wat tot dusver skepties teenoor kwantitatiewe analise gestaan het, oortuig sal raak dat kwantitatiewe data ’n geheelbeeld van ’n “literêre kultuur” moontlik maak wat nie deur die konvensionele kwalitatiewe metodes van teksstudies moontlik is nie. Maar statistiek is slegs bydraend en gee nie finale antwoorde nie, die interpretasie van feite wat deur nuwe statistiek na die oppervlak kom, is soms net moontlik deur die bestudering van die teks deur tradisionele vorme van teksstudies (Joshi, 2002:273). Sy bepleit ’n simbiotiese saambestaan tussen kwantitatiewe en kwalitatiewe benaderings waarin elk ’n bepaalde nut en waarde het: “Like all data, statistics ought to be regarded as approximations at best, only as good as the tools to retrieve and manipulate them, and therefore only provisional until different or better statistics – or different or better

methods of history inquiry – emerge. [...] flawed statistics need not necessarily be corrected by ‘correct’ statistics; in some ways, challenges from conventional methods of literary scholarship are far more useful in correcting statistical distortions than more numbers might be” (Joshi, 2002:273).

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat kwantitatiewe ondersoeke, na onder andere boekproduksiestatistiek, ’n bepaalde plek in boekstudie en die toepassing daarvan op (ook) die terreine van die literatuurwetenskap, die uitgewerswese, mediastudie en kultuurstudie het. Soos hierbo aangetoon, is toonaangewende internasionale navorsers tans besig om die skeptisisme oor statistiek in navorsing oor die boek ’n nekslag toe te dien. Joshi (2002:269) se argument staan vas: die beperkinge van die kwantitatiewe metode deur statistiese analise diskwalifiseer dit nie as ’n werkbare benadering tot literatuurwetenskap en boekgeskiedenis nie; net soos die afwesigheid van perfekte literêre tekste (en absolute objektiewe metodes van teksanalise) nie literatore en kritici laat afsien het van teksstudies in die geheel nie.

Die onlangse ontwikkeling van kwantitatiewe uitgewery-ondersoek en die tekort aan beskikbare produksiedata (sien 5.3) is nie uniek aan die Suid-Afrikaanse situasie nie. Miha Kovač (2004:21), ’n boekstudienavorser aan die University of Ljubljana, gee die volgende standbeskrywing van beskikbare navorsing oor tendense in Europese boekproduksie en verbruik:

Book publishing is a dark spot in social and media studies. Throughout the twentieth century, statistics on book production and consumption were inadequate and generated randomly, without properly developed methodology. Even more, in comparison with library science and media studies, book and publishing studies are latecomers to the world of academia: they gain a domestic right there as late as in the [1990’s]. Due to this lack of research tradition and methodology, comparisons among different European and between European and American book industries that took place in recent research projects sponsored by the European Union open more questions than they provide answers. At the same time, academic interest in books has been predominantly limited to book and publishing history.

Volgens Kovač is die fokus van boekstudie en uitgewery-ondersoek tans sterk gerig op historiese aspekte, terwyl die eietydse “geskiedenis van die boek” en kontemporêre uitgewery-ondersoek grotendeels afgeskeep word: “With a few exceptions, books as part of contemporary media culture, together with all issues concerning the methodology of publishing and book market research, remained out of scope of such academic approaches and was left to the random efforts that took place in disciplines such as sociology, economics or literary theory” (Kovač, 2004:22).

Kovač (2004:24-26) betoog dat die onderontwikkelde stand van kwantitatiewe uitgewery-ondersoek oor eietydse boekproduksie slegs gedeeltelik toegeskryf kan word aan die feit dat dit ’n relatiewe nuwe, en nog ontwikkelende, toepassingsterrein is. ’n Ander belangrike rede is die feit dat boekebedrywe se posisie in nasionale ekonomieë wêreldwyd relatief ondergeskik is aan ander bedrywe. Een gevolg van die mediarevolusie gedurende die twintigste eeu was dat die belang van boeke in die samelewing oorskadu is deur die gewildheid, kunsmatige glans en winsgewendheid van ander mediaprodukte (of kultuurprodukte). Die gevolg was dat die boekebedryf, in vergelyking met byvoorbeeld die tydskrifwese, ’n veel minder aanloklike beleggingsmoontlikheid vir bemaking, advertensie en korporatiewe belegging geword het. Daardeur was politieke en ekonomiese belang in die boekebedryf (en die aanvraag na statistiek oor dié bedryf, waarop byvoorbeeld beleggingsbesluite gebaseer kon word) en die tegnologiese en organisatoriese innovasies van die boekebedryf nog altyd swak. Die dubbelsoortige aard van die boek, as beide ’n kulturele en ekonomiese produk, het die (uiteindelike) erkenning van die sosio-politieke en sosio-ekonomiese belang van die boekebedryf (en die behoefte aan instrumente vir die meting van dié belang – soos byvoorbeeld produksiestatistiek) nog verder vertraag. Hierdie tendense is ook van toepassing op die plaaslike uitgewerybedryf, soos gereflekteer deur (i) die ondergeskikte posisie van boekuitgewery ten opsigte van ander mediabedrywe binne groot mediakonglomerate (sien 4.3); en (ii) die gebrek aan intervensie deur die regering ter bevordering van die plaaslike boekuitgewerybedryf (sien 3.3.2.3).

Dié statisties-kwantitatiewe gedeelte van hierdie studie wat in hierdie hoofstuk onder bespreking kom, neem die teoretiese vertrekpunte wat hierbo beskryf is as basis. Vervolgens word die ondersoek na beskikbare en bruikbare bronne van produksie-

statistiek beskryf; die proses wat gevolg is by die ontwerp van ’n bruikbare databasis van produksiedata vir die produksiekategorie Afrikaanse fiksiepublikasies word verduidelik; die kategoriseringstelsel wat ontwikkel is vir die kategorisering van dié data word uiteengesit; en ten slotte word die aanwending van die databasis in die (re)konstruksie van ’n produksieprofiel en uitgeweryprofiel van die betrokke produksiekategorie behandel.

5.3 Besikbaarheid van bronne van statistiese data vir die boekuitgewery- en boekhandelbedryf – ’n internasionale konteks en die Suid-Afrikaanse situasie

Binne ’n internasionale konteks word die boekuitgewerybedrywe en boekhandelbedrywe van byvoorbeeld die Verenigde Koninkryk en die Verenigde State van Amerika gekenmerk deur bestaande en gevestigde strukture en metodes waardeur dié bedrywe op kwantitatiewe wyse deurlopend gemonitor word. Uitgewerye, boekhandelaars en boekpakhuse (asook talle ander rolspelers) is deur elektroniese sagteware-stelsels met mekaar verbind en die produksie, verspreiding en verkope van boeke kan statisties op enige stadium van die uitgeeproses nagegaan word. ’n Leier in die mark van hierdie moniteringsagteware (sogenaamde “point-of-sale” sagteware) is Nielsen BookData (wat die resultaat is van ’n samesmelting tussen BookData, Nielsen BookScan en Whitaker BookTrack). Dié sagteware vergemaklik die bemaking, verkope en aankope van boeke deur byvoorbeeld die verspreiding van volledige bibliografiese data oor nuwe titels tussen uitgewerye, biblioteke en boekhandelaars (vergelyk BookData, 2004; en Whitaker BookBank, 2004); en ’n produk soos Nielsen BookScan (2004) is ’n unieke bron van markintelligensie waardeur statistiese data oor verkope deurlopend gemonitor word en direk aan rolspelers beskikbaar gemaak word. Data wat deur die Nielsen BookScan-stelsel gedurende die jaar versamel word, word in die jaarlikse *Book Sales Yearbook* gepubliseer, ’n bron wat beskryf word as: “the most comprehensive single source of facts, figures and analysis on UK retail book sales” en “a concise, accessible and invaluable snapshot and research resource for the UK retail book market”. Die markintelligensie wat deur dié bron beskikbaar gemaak word, stel gebruikers daarvan in staat om onder andere: die grootte van die mark vir spesifieke soorte boeke (produksiekategorieë) te bepaal en groei-areas te identifiseer; verkoopspatrone in spesifieke gedeeltes van die jaar te monitor; te bepaal watter

boeke topverkopers was en watter skrywers die hoogste inkomste verdien; vas te stel hoe lank hulle topverkopers gebly het; te analiseer wat die invloed van afslag aan boekhandelaars op boekverkope is; na te gaan hoe prys die verkope van boeke op die kort- en langtermyn beïnvloed; verkope te voorspel en daarvolgens meer ingeligte uitgeebesluite te neem; en voldoende ingelig te wees oor die hoeveelheid boeke verkoop en die inkomste daaruit verdien deur kompeterende uitgewerye (*The Bookseller*, 2003). Benewens die genoemde produkte en bronne, verskyn daar ook gereeld artikels waarin produksiestatistiek en verkoopstatistiek aangetoon word oor die Amerikaanse en Britse uitgewerybedrywe en boekhandelbedrywe in tydskrifte wat op dié bedrywe gerig is, soos die *Publisher's Weekly* (vergelyk byvoorbeeld die maandelikse verslae oor boekverkope deur die Association of American Publishers waarin statistiek vir verskeie kategorieë aangedui word, Platt aangehaal in Milliot, 2003:14) en *The Bookseller* (vergelyk byvoorbeeld die statistiek oor die aantal nuwe Britse titels in verskeie kategorieë vir 2002, Whitaker aangehaal in Holman, 2003:6).

Die statistiese monitering van die Suid-Afrikaanse uitgewerybedryf en boekhandelbedryf het eers onlangs begin en gemeet aan die bogenoemde internasionale konteks, is dit tans nog nie op dieselfde gesofistikeerde skaal ontwikkel nie. Met die implementering van die moniteringsagteware Nielsen BookScan in Suid-Afrika sedert Desember 2003, was dit vir die eerste keer moontlik om breë statistiese patrone van boekverkope hier te lande te bepaal. In die loodsfase het slegs kettingwinkelgroepe van boekhandelaars soos die Central News Agency, Exclusive Books, Fascination Books, Adams & Company, Wordsworth en die algemene kettingwinkelgroep Pick 'n Pay hul verkoopstatistiek deur Nielsen BookScan laat monitor. Sedert Januarie 2005 het ook die akademiese boekhandelaars Brain Books en Juta, die algemene boekhandelaar PNA, en die boekverspreiders Kalahari.net, Leserskring, die Sunday Times Book Club en die algemene kettingwinkelgroep Checkers/Shoprite op Nielsen BookScan ingeteken. Die eerste weeklikse analyses van boekverkope deur deelnemende boekhandelaars is in Maart 2004 uitgereik en die eerste Suid-Afrikaanse *Book Sales Yearbook* (vir 2005) sal later in 2006 verskyn (BookData SAPnet, 2005 en 2006).

Vóór 2003 het geen soortgelyke stelsels vir die monitering van boekverkope van die bedryf as geheel bestaan nie. Nielsen BookData en SAPnet werk sedertdien nou saam om 'n databasis van nuwe publikasies wat in Suid-Afrika uitgegee word in stand te

hou, en inligting tussen uitgewerye en boekhandelaars beskikbaar te maak (BookData SAPnet, 2005). Die groot uitgewerye in Suid-Afrika beskik oor gesofistikeerde voorraadstelsels waardeur uitgewerye, boekpakhuis en verspreidingsdienste met mekaar verbind is; maar dit is nie moontlik om die produksie en verkope van boeke vanaf die uitgewery tot by 'n spesifieke afsetpunt met dié voorraadstelsels elektronies deurlopend te monitor nie. Die bekendste en mees gebruikte voorraadstelsel in Suid-Afrikaanse uitgewerye is Bookmaster. Terwyl daar dus in die post-2000 era vordering gemaak is met die monitering van boekverkope in Suid-Afrika, is die monitering van Suid-Afrikaanse boekproduksie nog in sy kinderskoene.

Galloway (2002a:212) meld dat die Suid-Afrikaanse Uitgeweryvereniging (PASA) telkemale pogings aangewend het om kwantitatiewe ondersoeke na die Suid-Afrikaanse boekebedryf te onderneem, maar dat die resultate dikwels só onvolledig was dat geen duidelike kwantitatiewe kartering van dié bedryf (in terme van die grootte en omvang daarvan) tot dusver moontlik was nie. Suid-Afrikaanse uitgewerye beskou dikwels finansiële inligting en die grootte van oplaes as vertroulik en kompetend en is nie bereid om hierdie inligting bekend te maak nie (vergelyk PICC IPR-verslag, 2004:51). Daar het dus tot dusver nie voldoende 'n kultuur ontwikkel om inligting binne die plaaslike bedryf, ter bevordering van dié bedryf, te deel nie en gevolglik is min betroubare statistiek beskikbaar. Beide Evans & Seeber (2000:10) en Van Rooyen (1996:8) dui in hulle standaardwerke oor die Suid-Afrikaanse boekebedryf aan dat die afwesigheid van 'n sentrale bron van statistiese data, die analise en evaluering van die boekuitgewerybedryf as 'n strategiese kulturele bedryf en 'n ekonomiese sektor verhinder. Hierdie twee bronne dui geen primêre statistiese data oor die grootte en omvang van die bedryf aan nie.

Daar bestaan verder slegs enkele navorsingsverslae oor die Suid-Afrikaanse boekuitgewerybedryf, naamlik:

- *Research Report on Book Development in South Africa* (BDCSA, 1997), 'n navorsingsverslag oor boekontwikkeling deur die eertydse Book Development Council of South Africa (sien 3.3.2.3).
- *The South African Publishing Industry Report* (CIGS, 1998), 'n verslag voorberei deur die eertydse Departement van Kuns, Kultuur, Wetenskap en

Tegnologie se taakspan Cultural Industries Growth Strategy (CIGS) wat deel vorm van 'n reeks verslae oor die kulturele bedrywe in Suid-Afrika. Ander verslae in die reeks het ondersoek onderneem na byvoorbeeld die plaaslike musiekbedryf en filmbedryf.

- *Wesgro Background Report on the Publishing Industry in the Western Cape* (Wesgro, 2000), 'n verslag oor die uitgewerybedryf in spesifiek die Wes-Kaap wat deur Wesgro se navorsingsafdeling uitgereik is.
- *Publishing Market Profile. South Africa* (GPI, 2001 en GPI, 2004), twee verslae wat deur die Britse inisiatief Global Publishing Information uitgereik is en deel vorm van 'n reeks verslae oor die uitgewerybedrywe in verskillende lande.
- *PICC Report on Intellectual Property Rights in the Print Industries Sector* (PICC IPR-verslag, 2004), 'n omvattende verslag oor die rol van intellektuele eiendomsregte in die gedrukte mediabedryf waarin die stand van Suid-Afrikaanse outeursregwetgewing, die effektiwiteit en die toepassing daarvan ondersoek word. Die verslag is in opdrag van die Departement van Kuns en Kultuur en die Print Industries Cluster Council opgestel as deel van 'n oorkoepelende inisiatief waardeur ondersoek ingestel word na nodige beleidsontwikkeling en bedryfsontwikkeling in die kulturele bedrywe.

In hierdie soort oorsigverslae sou mens 'n kartering van die bedryf onder bespreking in terme van (ook) kwantitatiewe data verwag, maar in al hierdie verslae word melding gemaak van die feit dat produksiestatistiek nie geredelik beskikbaar is nie. Die *Research Report on Book Development in South Africa* (BDCSA, 1997:16) dui aan dat daar 'n “critical lack of information about the scope and nature of the [South African book] sector as a whole, and about its individual components” bestaan en dat die “absence of representative and verified statistics” tot groot frustrasie lei en die meting van die groei en diversifikasie van die sektor belemmer (1997:119-120). Die produksiestatistiek wat wel in dié verslag aangedui word, is afkomstig uit die SANB (BDCSA, 1997:16, 35-36, 73) – met al die beperkings wat dit inhou (sien 5.5.3.1(f)). *The South African Publishing Industry Report* (CIGS, 1998:72) toon geen nuwe primêre statistiese data aan nie, alhoewel die behoefte aan die generering van betroubare statistiek oor omset, die hoeveelheid titels wat geproduseer word, menslike hulpbronne en staatsbesteding en -befondsing benadruk word. Die *Wesgro*

Background Report on the Publishing Industry in the Western Cape (Wesgro, 2000:10-12) voorsien omsetsyfers van boekuitgewerye gebaseer op onderhoude met rolspelers in die bedryf, maar geen nuwe primêre produksiestatistiek word verskaf nie. Die *Publishing Market Profile. South Africa* (GPI, 2001:16-18) gee aanduidings van die omset van die verskillende subsektore en die vyftien grootste boekuitgewerye gebaseer op ingeligte beramings. In laasgenoemde verslag kom wel verwysings na produksiestatistiek voor (GPI, 2001:23), ontleen uit die *Produksie Tendensedatabasis* (sien hieronder). Die *PICC Report on Intellectual Property Rights in the Print Industries Sector* (PICC IPR-verslag, 2004:51) verduidelik dat die ekonomiese bydrae van dié bedryfsektor nie met sekerheid bepaalbaar is nie en stel die ontwikkeling van ’n statistiese databasis vir hierdie doel, wat tans in proses is, in die vooruitsig (sien hieronder).

Hierdie benarde situasie, naamlik die afwesigheid van (’n) sentrale statistiese bron(ne) waaruit sowel finansiële as bibliografiese data vir die Suid-Afrikaanse boekuitgeweryebedryf en -produksie onttrek kan word, het as onderliggende impetus gedien vir die Program Uitgewerswese in die Departement Inligtingkunde aan die Universiteit van Pretoria om binne die navorsingsfokus van dié program (onder leiding van Dr. Francis Galloway, programbestuurder en projekteier) dit ten doel te stel om so ’n bron(ne) te ontwikkel. Hieruit het tot dusver twee inisiatiewe voortgespruit:

- (i) Die ontwikkeling van ’n databasis van bibliografiese inligting van plaaslik (Suid-Afrikaanse) geproduseerde publikasies, naamlik die *Produksie Tendensedatabasis* (PTD). Die doel van die PTD is om kwantitatiewe data oor die aantal titels wat per jaar deur Suid-Afrikaanse uitgewerye uitgegee word, te versamel, te verpak en in soekbare formaat beskikbaar te maak. Kwantitatiewe data kan hieruit onttrek word en benut word vir die analise van produksietendense ten opsigte van spesifieke produksiekategorieë van Suid-Afrikaanse boekpublikasies en verskillende sektore van die Suid-Afrikaanse boekuitgeweryebedryf. Die PTD kan beskryf word as ’n prototipe databasis wat jaarliks opgedateer word en voortdurend verder afgerond word afhangende van die beskikbare infrastruktuur. Die ontwikkeling van die PTD word aangetoon deur Galloway (2002a:212-215). Dit bestaan tans uit rekords van

publikasies wat sedert 1985 tot 2005 geproduseer is (die data is akkuraat tot ongeveer 2001).

- (ii) Na aanleiding van die reeds aangetoonde behoefte aan statistiese data by Suid-Afrikaanse uitgewerye en boekhandelaars en die bestaan en bruikbaarheid van die PTD, is 'n formele samewerkingsooreenkoms tussen die Program Uitgewerswese aan die Universiteit van Pretoria, die Suid-Afrikaanse Uitgeweryvereniging (PASA) en die Print Industries Cluster Council (PICC) gesluit. Hiervolgens word primêre statistiese navorsing onderneem om uiteindelik 'n omvattende databasis van beide bibliografiese en finansiële inligting oor die Suid-Afrikaanse boekebedryf daar te stel. Dit sluit die inwinning, verwerking en analise van finansiële en bibliografiese data van uitgewerye en boekhandelaars in waarvolgens omsetprofile, werknemersprofile, produksieprofile, verkoopsprofile en outeursprofile van die uitgewerybedryf en boekhandelaarsbedryf deur middel van jaarlikse opnames bepaal word. In die loodsfasie is gefokus op die inwinning en analise van data vir die kalenderjaar 2002 (Galloway, Bothma & Greyling, 2004) en 2003 (Galloway, Bothma, Du Plessis & Venter, 2005). Tans word die opnames vir 2004 en 2005 verwerk en dié verslae sal in 2006 verskyn.

Die bruikbaarheid van die PTD word veral duidelik wanneer data van spesifieke produksiekategorieë daaruit onttrek word en verder verpak, geverifieer en ontleed word om produksietendense te bepaal. Die nut van die PTD word voortdurend geïllustreer, getoets en uitgebrei deur gespesialiseerde toepassing, soos onder andere die volgende ondersoeke wat reeds plaasgevind het of onderweg is:

- 'n Kwantitatiewe ontleding van die bydrae van die uitgewerye binne die Nasboek-groep van Naspers tot die totale Suid-Afrikaanse kommersiële boekproduksie gedurende die periode 1990-1998 (Rall & Warricker, 2000).
- 'n Ontleding van oorhoofse statistiese tendense in Suid-Afrikaanse boekproduksie vir die tydperk 1990-1998 (Galloway, 2001; 2002a; 2002b).
- 'n Ondersoek na die boekkultuur in 'n multitalige samelewing, toegelig deur oorhoofse boekproduksiestatistiek vir die tydperk 1990-1998 (Galloway, 2002c).

- 'n Ontleding van die bydrae van internasionale (multinasionale) uitgewerye tot die inheemse boekuitgewerybedryf in Suid-Afrika, toegelig deur boekproduksiestatistiek vir die periode 1990-2000 (Galloway, 2002d).
- 'n Studie oor die uitgeegesiedenis van Breyten Breytenbach, gekontekstualiseer deur boekproduksiestatistiek van die produksiekategorie Afrikaanse poësiepublikasies gedurende die periode 1960-2002 (Galloway, 2003; 2004a).
- 'n Ontleding van boekproduksiestatistiek van die produksiekategorie fiksiepublikasies in isiZulu (Masondo, 2004).
- 'n Ontleding van produksiepatrone van Afrikaanse kinder- en jeugprosa vir die tydperk 1990-2001 (Snyman & Venter, 2003a; 2003b; 2004).
- Die ondersoek na die produksie van Afrikaanse fiksiepublikasies (gerig op die volwasse mark) wat in hierdie studie onder bespreking is en voorondersoeke wat hiertoe gelei het (Venter & Galloway, 2002; 2003a; 2003b; 2003c; Galloway & Venter 2004; 2005a; 2005b; Venter, 2004a).

Die kartering van die Suid-Afrikaanse boekuitgewerybedryf wat binne die Program Uitgewerswese aan die Universiteit van Pretoria onderneem word, kan as baanbrekerswerk beskou word. Met verwysing na bestaande boekstudienavorsing in Suid-Afrika, en die tekort aan plaaslike navorsing oor uitgewery en uitgewery-ondersoek, dui Hofmeyr & Kriel (2006) die waarde van hierdie navorsing as volg aan: “However, with regard to publishing, one bright light on the horizon is the work by Francis Galloway which is leading the way in demonstrating what can be garnered from a systematic historical tracking of publishing data and profiles. [...] In terms of tracking the influence of particular texts and their real (rather than their supposed) influence [ondersoeke na simboliese produksie] this type of work is indispensable in laying a rigorous foundation for projects in intellectual history”. Die teoretiese en metodologiese bydrae van hierdie navorsing, met verwysing na 'n artikel wat uit hierdie studie voortgespruit het, word as volg deur Hofmeyr & Kriel (2006) aangedui: “Seen in both local and international terms, the research in this article is important. [...] Through their pioneering research in this area, Galloway and Venter have produced work of relevance for both local and international contexts. Not only can the model built up here be extended to analyse publishing trends in other South African

languages, it will also be of interest to those working in book production trends in other parts of the world”.

Dit is binne die konteks wat hierbo geskets is dat hierdie studie ’n bydrae wil maak tot die insameling, verpakking, beskikbaarmaking en analise van produksiedata ten opsigte van die produksiekategorie Afrikaanse fiksiepublikasies (gerig op die volwasse mark). Die bydrae van die studie lê dus op die terrein van boekstudie en word toegepas op Afrikaanse fiksiepublikasies. Die statisties-kwantitatiewe komponent van hierdie studie stel homself ten doel om ’n produksiedatabasis van Afrikaanse fiksiepublikasies te ontwikkel (saamgestel uit bibliografiese rekords) wat as bron sal dien van produksiedata en waaruit produksietendense afgelei kan word. Data wat vanuit dié databasis onttrek word, sal dit moontlik maak om ’n produksieprofiel en uitgeweryprofiel te (re)konstrueer ten einde die analise van produksietendense in hierdie produksiekategorie en verskeie subkategorieë te fasiliteer.

5.4 Besikbaarheid van bronne van statistiese data vir die produksiekategorie Afrikaanse fiksiepublikasies

Soos vir ander produksiekategorieë van Suid-Afrikaanse publikasies, en soos reeds hierbo uiteengesit, bestaan daar ook nie ’n sentrale bron van omvattende produksiedata vir fiksiepublikasies in die breë en spesifiek die produksiekategorie Afrikaanse fiksiepublikasies (gerig op die volwasse mark) nie.

Daar bestaan wel in die literatuur resente oorsigte en tipologieë wat die ontwikkeling van sekere genres en subgenres van die Afrikaanse letterkunde (veral tematies) nagaan, soos byvoorbeeld: die perspektiewe op die Afrikaanse prosa (Roos, 1998:21-117 en 2006:43-104), poësie (Ohlhoff, 1999:21-243; Van Vuuren, 1999: 244-304 en Odendaal, 2006:105-148) en drama (Antonissen, 1998:118-139; Brink, 1998:140-150; Odendaal, 1998:150-215 en Coetser, 2006b: 149-189) wat opgeneem is in *Perspektief en Profiel Deel 1, Deel 2 en Deel 3* (Van Coller *et al*, 1998, 1999 en 2006a); ’n oorsig oor Afrikaanse narratiewe tekste wat tussen 1990 en 2000 uitgegee is (Du Plooy, 2001:14-31); ’n bestekopname van poësiepublikasies en spesifiek tematiese bloemlesings wat sedert 1986 tot 2000 verskyn het (Odendaal, 2001:51-68); ’n

tipologie van die Afrikaanse jeugreeksboek (Snyman, 2001:46-59); ’n doktorsale studie waarin onder andere die produksie van ’n uitgesoekte groep tagtiger-prosaskrywers vanuit ’n literatuursosiologiese hoek aangetoon word (Heyns, 1995); De Wet (1994:313-327) se doktorsale proefskrif waarin ’n lys van Afrikaanse digbundels wat gedurende die periode 1945-1994 verskyn het, ingesluit is; en Adendorff (2003:190-198) se magisterverhandeling wat ’n chronologiese lys van Afrikaanse debuutdigbundels vir die periode 1944-2002 bevat. Hierdie ondersoek is dikwels sterk teksgerig (Heyns, Odendaal, Snyman en Adendorff is uitsonderings) en fokus nie pertinent op produksiedata waardeur gepoog word om die volledige landskap op ’n kwantitatiewe wyse te karteer nie.

Verder bestaan daar wel ’n aantal publikasies wat in ’n minder of meerdere mate as deeglike literatuurgeskiedenis van die Afrikaanse letterkunde as geheel of vir spesifieke periodes kwalifiseer, soos byvoorbeeld: *Afrikaanse literatuurgeskiedenis* deur Dekker (1961); die eerste en verdere (vyf) uitgawes van *Perspektief en profiel: ’n Geskiedenis van die Afrikaanse letterkunde* deur Nienaber *et al* (1951-1982); Beukes & Lategan (1952) se *Skrywers en rigtings; Die Afrikaanse letterkunde van aanvang tot hede* van Antonissen (1956); Lindenberg (1965) se *Inleiding tot die Afrikaanse letterkunde; Geskiedenis van die Afrikaanse Literatuur I en II* (1978 en 1983), *Die Afrikaanse literatuur 1652-1987* (1988), *A History of Afrikaans literature* (1993b), *Op weg na 2000: Tien jaar Afrikaanse literatuur 1988-1997* (1998) en *Die Afrikaanse literatuur 1652-2004* (2005) almal deur Kannemeyer; Cloete *et al* (1980) se *Die Afrikaanse literatuur sedert Sestig; Letterkunde en krisis: ’n honderd jaar Afrikaanse letterkunde en Afrikaner-nasionalisme* van Coetzee (1990); asook Van Coller *et al* (1998, 1999 en 2006a) se mees onlangse uitgawe van *Perspektief en profiel Deel 1, Deel 2 en Deel 3*. Die ondersoek wat tot hierdie literatuurgeskiedenis gelei het was ook sterk teksgerig (’n geskiedenis van Afrikaanse fiksietekste en die outeurs daarvan), krities in aanslag en het berus op waarde-oordele oor wat as letterkunde en die kanon gereken word (waarvolgens publikasies in die besprekings in- of uitgesluit is) en ideologiese voorveronderstellings en literatuur-opvattinge (vir uitsonderings, soos dit voorkom in *Perspektief en profiel Deel 3*, sien 2.7). Kannemeyer (2004a:146) beskou die ondersoekveld van die literatuurhistorikus as driedelig (maar vertrek vanaf die beskrywing van die “geskiedenis van die literêre kunswerk”): “die genese van die teks [en hier bedoel hy die skep van die teks deur die

skrywer], die teks self [ook die verskeie weergawes van die manuskrip] en die effek wat dit op die leser het”. Hy erken dat “wat die gerigtheid op die teks betref, [...] daar dus geen absolute onderskeid [is] tussen literatuurgeskiedenis en kritiek in die betekenis van die analise van ’n enkele teks nie”.

Dit wil voorkom of die praktyk in hierdie literatuurgeskiedskrywing was om strominge, bewegings en periodes in die ontwikkeling van genres van die Afrikaanse letterkunde krities te beskou en te boekstaaf. In dié proses word hoofsaaklik verwys na die titels van bespreekte publikasies, die outeurs daarvan en die publikasiedatums word aangedui, maar geen melding word op ’n deurlopende basis in die teks gemaak van die uitgewerye van die publikasies nie. Ook volledige bibliografiese inskrywings van skeppende tekste waarin uitgewerye vermeld word, is afwesig (vergelyk byvoorbeeld Beukes & Lategan, 1952; Dekker, 1961; Kannemeyer, 1978, 1983, 1988:13 en 2005; Van Coller *et al*, 1998:xi en 1999:xi) – dit is gevolglik onmoontlik om die uitgewerye van alle publikasies daarin na te spoor. Uitgewers en uitgewerye word hoofsaaklik genoem in die besprekings van polemieke en debatte rondom sensuur en die toekenning van literêre pryse. Daar word minimale plek afgestaan aan ontwikkeling in die uitgewerybedryf en in dié beknopte inskrywings word baie oorsigtelike aanduidings gegee van uitgewerye se fokus op spesifieke produksiekategorieë (vergelyk byvoorbeeld Kannemeyer, 1978:273; 1983:243-244 en 2005:125, 274, 557-558). Dit is insiggewend dat Kannemeyer (2004a), selfs nie terugskouend in sy P.J. Nienaber-gedenklesing in 2004 (sestien jaar ná sy eendelige literatuurgeskiedenis), pertinent verwys na die rol van die uitgewer en die prosesse van uitgee tydens die “genese” en die “oorspronge en voorstadia van die teks”, óf die sosio-politieke-tegnologiese kontekste waarbinne die produksieproses plaasvind, as moontlike fokuspunte van ’n literatuurgeskiedenis nie. Die meerderheid van hierdie literatuurgeskiednisse kan dus nie as ’n boekgeskiedenis van die Afrikaanse (fiksie) boek in (ook) sy materiële vorm beskou word nie – dit bly slegs publikasies deur literatuurhistorici en nie boekhistorici nie en dit is onmoontlik om ’n volledige produksieprofiel en uitgeweryprofiel daaruit te (re)konstrueer.

As bydrae tot ’n gesamentlike Suid-Afrikaanse literatuurgeskiedenis, én as uitvloeisel van ’n kongres in 1995 waartydens Suid-Afrikaanse literatuurgeskiedskrywing “herbedink” is (vergelyk Smit, Van Wyk & Wade *et al*, 1996), is daar binne die

Centre for the Study of Southern African Literature and Languages (CSSALL) aan die Universiteit van Durban-Westville ’n projek geloods vir die ontwikkeling van ’n elektroniese ensiklopedie van Suid-Afrikaanse literatuur. Sover is ’n CD-ROM ontwikkel, bekend as *Van Wyk & Stewart’s SALit Web – Encyclopaedia of South African Literature*. Die *SALit Web* CD-ROM bied drie toegangsroetes vir die gebruiker wat deur hiperteks aan mekaar verbind is: ’n ensiklopedie, ’n tydlyn en ’n virtuele biblioteek. Die ensiklopedie bestaan uit bibliografiese en biografiese rekords oor outeurs, titels en gebeurtenisse oor die wye spektrum van al die literatuur in Suid-Afrika (dié rekords is versamel in die *SALit* databasis). Die tydlyn dui op ’n sinchroniese wyse literêre gebeurtenisse in samehang met hulle historiese en sosiale konteks aan. Die virtuele biblioteek bestaan uit ’n aantal elektroniese weergawes van tekste in HTML-formaat (Van Wyk & Stewart, 2000). Deur sy inklusiwiteit poog dié bron nie om volledig te wees van alle publikasies nie en Afrikaanse fiksiepublikasies vorm slegs ’n gedeelte daarvan. Dit is wel moontlik om beperkte produksiedata daaruit te onttrek, maar dit is nie primêr daarvoor geskep nie (Stewart, 2004).

Coetzee (2002:149-150) wys daarop dat daar binne die Afrikaanse letterkunde ’n diskursiewe praktyk ontstaan het waarvolgens die publikasies deur swart Afrikaanse skrywers ontwikkel het tot ’n aparte Afrikaanse letterkunde. Swart Afrikaanse skrywers het hulle uitgesluit gevoel by die eertydse hegemoniese uitgesisteem en hulle werk in ’n aparte stroom geproduseer, meestal self-uitgegee (sien 3.3.3.2(a) en 4.7.4). Volgens Coetzee (2002:151-157) kan hierdie “breuk” of diskontinuiteit in die literatuurgeskiedskrywing ondersoek word deur die diskoers na te gaan. As deel van ’n navorsingsprojek in die Departement Afrikaans aan die Universiteit van Wes-Kaapland is ’n opgawe gemaak van alles wat geskryf is binne dié diskoers, die skeppende tekste self maar ook tekste oor die literatuur en sosiale en politiese tekste. Hieruit het ’n manuskrip getiteld *Anderafrikaans: ’n klein, kontesterende, letterkunde* (Coetzee, Van Wyk, Hendricks en Van Zyl, 2003) voortgevloei. Deur sy spesifieke fokus maak dié bron nie aanspraak op volledigheid ten opsigte van die totale produksie van Afrikaanse fiksiepublikasies nie. Dit sluit ook nie produksiedata in nie.

Die enigste bestaande publikasie wat die naaste aan ’n geskiedenis van die Afrikaanse boek of ’n uitgegeskiedenis kom, is die driedelige geskiedenis van Nasionale Pers en spesifiek die een deel *Boekewêreld: die Nasionale Pers in die uitgewersbedryf tot*

1990 (Beukes *et al*, 1992). Botha (1992:520-522) verwys daarna as “’n Afrikaanse boekegeskiedenis”. Hierin word uitvoerig verslag gedoen oor die uitgeegesiedenis van dié uitgewerye en boekhandelaars wat tot 1990 deel gevorm het van Nasboek, die boekuitgewery-afdeling van Naspers. Maar die uitgeegesiedenis van uitgewerye wat nie aan hierdie mediamaatskappy behoort nie word uitgesluit of word slegs in die verbygaan na verwys. Dit dek ook nie die periode ná 1990 wat in hierdie ondersoek onder bespreking is nie. Slegs eksemplariëse brokke produksiedata word daarin aangedui en dit is geen volledige kwantitatiewe kartering van die produksie van Afrikaanse fiksiepublikasies nie.

Grepe uitgeegesiedenis van die Afrikaanse boek en (ook) die Afrikaanse letterkunde lê versprei in ’n aantal huldigingspublikasies, soos onder andere *’n Natsteen vir Koos Human* (Kannemeyer & Schoeman, 1981), *Hulde aan J.D. [Pretorius]* (Botha *et al*, 1987), *’n Boekreis ver* (Aucamp *et al*, 1991), *In ons goeie boekies: skrywers en redakteurs oor Tafelberg-Uitgewers* (Botha *et al*, 1991), *Hettie de la Queillierie – ’n Huldeblyk deur Queillierie-skrywers aan Hettie Scholtz* (De Jager *et al*, 1995). Ook in (outo)biografieë oor skrywers, digters en redakteurs word brokke uitgeegesiedenis aangetref, soos byvoorbeeld in *D.J. Opperman: ’n biografie* (Kannemeyer, 1986), *Wat het geword van Peter Blum?* (Kannemeyer, 1993a), *Langenhoven: ’n lewe* (Kannemeyer, 1995), *Van Wyk Louw: ’n lewensverhaal Deel I & Deel II* (Steyn, 1998), *Leipoldt: ’n lewensverhaal* (Kannemeyer, 1999), *Penvegter: Piet Cillié van Die Burger* (Steyn, 2002), *Die goue seun: die lewe en die werk van Uys Krige* (Kannemeyer, 2002), *Die honderd jaar van MER* (Steyn, 2004b), *Jan Rabie: prosapionier en politieke padwyser* (Kannemeyer, 2004b); en Karel Schoeman (2002) se outobiografie *Die laaste Afrikaanse boek: outobiografiese aantekeninge*. Maar ook hierdie huldigingspublikasies en (outo)biografieë kan nie aanspraak maak op ’n volledige kwantitatiewe kartering deur die vermelding van produksiestatistiek nie. Wat artikels betref, val Botha (2001a:73-80) se “grepe uit die verhaal van Suid-Afrikaanse uitgewerye en die Afrikaanse prosa in die negentigerjare” en Cochrane (2001:67-77) se “literêre minderhede binne die Afrikaanse uitgewersbedryf na 1994” op; en talle koerantartikels en artikels deur uitgewers (wat in die bibliografie van hierdie studie nagespoor kan word) – maar weer eens geld dit nie as bronne van produksiedata nie.

Die eerste bron waarin oorsigtelike produksiedata van die produksiekategorie Afrikaanse fiksiepublikasies voorkom, is 'n *Beknopte geskiedenis van die Hollands-Afrikaanse drukpers in Suid-Afrika* (Nienaber, 1943) en daarna Nienaber se reekspublikasie *Bibliografie van Afrikaanse boeke Deel 1 tot Deel 10* (1943-1981). Die *Bibliografie* bestaan egter slegs uit bibliografiese inskrywings tot 1981 en dui derhalwe nie produksiedata daarna en vir die periode van hierdie ondersoek aan nie (sien 5.5.3.2(a)). Dit was waarskynlik die bestaan van hierdie bron wat by Afrikaanse literatuurhistorici die gemaklikheid geskep het om nie aandag aan produksiedata, en ander areas van die geskiedenis van die boek in sy materiële vorm, in hulle navorsing te gee nie. Kannemeyer (1983:1-2) byvoorbeeld, dui Nienaber se *Bibliografie* as “waardevolle” bron van “suiwer feitlike inligting” vir sy literatuurgeskiedenis aan en beskou “bibliografiese voorarbeid ’n dringende en essensiële noodsaak” en as die beginpunt van literatuurgeskiedskrywing (Kannemeyer, 2004a:143). Maar dit het ook in ’n mate met die tradisie van skeptisisme en snobisme oor kwantitatiewe navorsing by beoefenaars van konvensionele kwalitatiewe navorsing (soos teksgerigte ondersoeke), waarna Joshi hierbo verwys (sien 5.2), te doen. Reeds in 1943 word Nienaber se navorsing deur Kees Konyon (die pseudoniem van Jan Greshoff en Fred le Roux in hulle polemiese “Kanttekenings” in die tydskrif *Trek* – Kannemeyer, 1982:5-6) afgemaak as “katalogusmakery” (Kannemeyer, 1982:104; 2004a:143-144). Tydgenote soos D.J. Opperman sien egter die waarde daarvan in en het waardering vir Nienaber se bibliografiese arbeid:

Telkens wanneer ek die publikasiedatum van ’n boek, die geboortedatum van ’n skrywer, van een of ander geskrif of dergelik meer, in een van P.J. Nienaber se blou boeke naslaan, dan ondervind ek ’n ligte aanklag van die gewete. Want deur die jare heen blyk hierdie naslaanbronne van baie groter waarde te wees as wat ek in stilligheid en sy kritici in die openbaar ooit wou erken het. Nienaber het die daaglikse brood geword van studente, dosente, bibliotekaresse, skrywers en van sy bitterste aanvallers [...] Dan ook so vanselfsprekend soos jy jou daaglikse brood aanvaar. [...] Wat die waarde van sy bibliografie en bronnelyste betref, kan sy kritici vir ’n gebrek aan onderskeidingsvermoë, erkentlikheid en eerlikheid beskuldig word. En dan word daar ook by ons onderskei tussen ’n hoë en ’n lae wetenskap. [...] By ons,

soos elders, is so 'n onderskeiding eerder 'n bewys van snobisme as van vermoë, want oor die algemeen word ons wetenskap nog beter gedien deur die nederige, swoegende kompilers en versamelaars as deur die hoë intellektuele reuse wat 25 bladsye skryf en dan die res van hulle lewe in ons heerlike sonskyn sit en drink [...]. (Onvoltooide teks met die titel “Een daad van eenvoudige regvaardigheid”, vermoedelik bedoel vir publikasie as aantekeninge in *Standpunte* in die laat 1940's en as reaksie op Kees Konyn se kritiek teen Nienaber in die artikel “Blinde werkluus” in *Trek*; aangehaal in Kannemeyer, 1986:461-462; 2004a:145).

Dit is tog jammer dat Opperman se erkenning aan Nienaber nie in *Standpunte* verskyn het nie, dalk sou dit daarna in 'n mate tot insig, verbreding en verdraagsaamheid vir kwantitatiewe navorsing in die plaaslike literatuurwetenskap gelei het.

Die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (RGN) se destydse Sentrum vir Suid-Afrikaanse Letterkundenavorsing (SENSAL) het aan die begin van die 1980's 'n diepgaande ontleding gedoen na die stand van Suid-Afrikaanse letterkundenavorsing. In die resultate van dié ondersoek word navorsing oor literatuurproduksie en -verspreiding as 'n belangrike prioriteit aangedui: “[d]ie welsyn en ontwikkeling van letterkunde word boonop direk deur literatuurproduksie en -verspreiding geraak” (Malan, 1983:64; Malan *et al.*, 1984a:34). Daar word in 'n mate uitvoering aan hierdie prioriteit gegee deur SENSAL se navorsingsprogram vir die dokumentering van al die Suid-Afrikaanse literatuursisteme en die publisering van 'n oorkoepelende literatuursistembeskywing in die literêre jaaroorlig-reeks *SA Literature/Literatuur Deel 1 tot Deel 6* (Galloway *et al.*, 1982, 1983, 1985, 1987, 1989; Galloway & Steenberg, 1993). In dié jaaroorligte verskyn samevattinge van die resepsie van fiksiepublikasies van die bepaalde jaar, asook onder meer oorsigtelike produksiedata oor die aantal titels, aantal outeurs en ander kwantitatiewe en kwalitatiewe aanduidings van die uitgesisteem (soos oor polemieke, sensuur, literêre pryse, verenigings, kongresse en literêre gebeure) en indekse van literêre tydskrifte. Daarmee ontstaan 'n tweede bron van (ook) statistiese data vir Afrikaanse fiksiepublikasies (en die eerste bron van statistiese data vir fiksiepublikasies in Suid-Afrikaanse Engels en in die onderskeie Afrikatale). Die reeks van ses dele beslaan ongelukkig slegs die dokumentering van

die periode 1980-1985 en loop daarna met die uitfasering van INTAK deur die RGN (sien 5.5.3.2(a)) tot 'n einde (die laaste oorsig vir 1985 is agterna in 1993 deur die literêre tydskrif *Literator*, as deel van hulle Supplement-reeks, uitgegee).

Die plaaslike kritiek op die kwantitatiewe metode (waarteen Kees Konyn dit in 1943 gehad het) word in der waarheid in 1982 deur L.I. Bertyn (die pseudoniem van Marcus de Jong en Gerrit Olivier in hulle polemiese rubriek in *Beeld* en *Die Burger* – Bertyn, 1983:ongepagineerd; Kannemeyer, 1988:469) herhaal met die smalende verwysing na SENSAL (en sy dokumentasie-aktiwiteite) as “die nodeloosheid van burokratiese arbeid”, “die opmars van die burokrate en die kultuurkommissarisse, wat wil koördineer en opsom [...] voor die voet versamel hulle, beskryf hulle, orden hulle [...]”, “die literêre kommune” en SENSAL se eerste jaarorsig word met “die vergaarsak van 'n stofsuier” vergelyk (Bertyn, 1983:113-115). Veel later lewer Swanepoel (1991:39) die teenspraak:

Wat die koördinerings van interdisciplinêre literatuurstudie betref, sal die dekade van tagtig stellig as die SENSAL-dekade onthou word. [SENSAL] het sedert sy stigting onder leiding van Charles Malan [...] veel vermag om aan sy korrek gelese roeping reg te laat geskied. [...] Een van sy belangrikste publikasies is Francis Galloway [...] se tweetalige *SA Literatuur: Literêre Jaarorsig-reeks / SA Literature: Annual Literary Survey Series* – 'n reeks wat met sy magdom gegewens oor outeurs, literêre werke, navorsing en gebeure as 't ware 'n lopende literatuurgeskiedenis oor Afrikaans, Engels en die Afrikataalliteratuur is, maar insgelyks as gevolg van rasionalisering in 'n oorlewingskrisis gedompel is.

Net soos in die plaaslike literatuurwetenskap (sien 2.7), word die rol van die uitgewery as produsent van die uiteindelijke fisiese publikasie (die produk) binne die uitgeesisteem ook in eietydse literatuurgeskiedenis en (outo)biografieë grotendeels geïgnoreer en val die klem hoofsaaklik op die skrywer as produsent van die teks en die teks self. Publikasiereekse wat wel oorsigtelike produksiedata aangetoon het, is intussen gestaak. Die bestaande literatuur is dus nie as bronne van produksiedata van die totale produksiekategorie Afrikaanse fiksiepublikasies vir die periode van hierdie ondersoek bruikbaar nie. In 'n mate wil hierdie studie ook 'n bydrae maak tot die aard

van literatuurgeskiedskrywing van die Afrikaanse letterkunde en spesifiek die geskiedenis van die Afrikaanse fiksieboek, onder meer deur ’n grondslag te lê vir verdere navorsing oor die uitgegeskiedenis en boekgeskiedenis van hierdie produksiekategorie deur ’n volledige kwantitatiewe kartering van die produksie van Afrikaanse fiksie gedurende die periode 1990-2003 daar te stel (wat vir beide literatuurhistorici en boekhistorici van waarde sal wees). Vergelyk in hierdie verband ook Galloway (2004b:109-118) oor die bruikbaarheid van boekproduksiestatistiek in die totstandkoming van ’n breër Suid-Afrikaanse literatuurgeskiedenis én boekgeskiedenis:

Publishing statistics provide a useful point of departure for the study of the production, distribution, and consumption of books as cultural products in a multilingual country. It can constitute the elusive ‘common ground’ for exploring the interrelationship between the various literary fields, and can form the basis of a broader South African book history.

5.5 Ontwikkeling van die *Produksiedatabasis van Afrikaanse Fiksie (PDAF)*

“Die Afrikaanse boek in krisis” is sedert die laat 1990’s ’n gewilde en omstrede debatspunt en verskeie polemieke hieroor is oor die afgelope aantal jare in die gedrukte media, op openbare verhoë en op webwerwe gevoer. Die bekommernis oor die Afrikaanse boek hang saam met die algemene sentiment oor die oorlewing van Afrikaans as taal, veral wat sy openbare funksies betref (Van Coller & Steyn, 2001:158-174 en Van Zyl, 2000b). Die debat oor die toekoms van die Afrikaanse boek bereik ’n hoogtepunt deur ’n georganiseerde poging tot gesprekvoering deur ’n groep Afrikaanse skrywers met die openbaarmaking van knelpunte in die *Gespreksdokument oor die boekbedryf en die verhouding skrywer-uitgewer* (Weideman *et al*, 2002), waarin onder meer aangevoer word dat “die persepsie bestaan dat groot uitgewers se houding oor ‘letterkunde’ drasties verander het” en “dat potensiële winsmakers verkies word bó goeie letterkunde (veral poësie)”. NB-Uitgewers reageer op die *Gespreksdokument* tydens ’n vergadering met skrywers (Breytenbach, 2002a en Van Zyl, 2002a). Die merkers van die diskoers gaan veral oor watter en hoeveel publikasies uitgegee word – en watter nie – en oor die wenslikheid van ’n nuwe

verteenwoordigende Afrikaanse skrywersvereniging (Malan, 2002a; Wasserman, 2002). Die diskoers word verder voortgesit op 'n spesiaal-ingerigte ruimte, *Boekindaba*, op die elektroniese joernaal *LitNet* (2002) en tydens die Boekebelangeberaad op die Aardklop Kunstefees in 2002 (Malan, 2002b); die gesprekstema “Die laaste (Afrikaanse) boek” as deel van die *Die Burger*-lesingsreeks op die Klein Karoo Nasionale Kunstefees in 2003 (Nel, 2003; Stassen, 2003); en die Verteenwoordigende Afrikaanse Beraad oor Skrywers- en Boekesake op Potchefstroom in 2003 (Malan, 2003a; Grundling, 2003).

Uitsprake oor die stand van die produksie van Afrikaanse fiksie tydens dié debatte en in koerantberigte met sensasionele opskrifte berus dikwels op die persepsies van deelnemers en is nie op empiriese navorsing gegrond nie – die uitsondering is uitsprake deur Stassen (2003), Nel (2003) en Malan (2003b) wat verwys na die voorlopige produksiedata van hierdie ondersoek wat in 'n vroeër fase deur die navorser beskikbaar gemaak is (Venter & Galloway, 2002; 2003a; 2003b; 2003c). Binne dié konteks wil hierdie studie ook 'n bydrae maak tot die algemene diskoers rondom die Afrikaans boek, en spesifiek Afrikaanse fiksie (gerig op die volwasse mark), deur die beskikbaarmaking van volledige produksiedata wat wel op empiriese navorsing gegrond is – om 'n basis daar te stel vir toekomstige en voortdurende diskoers rondom 'n hoogs relevante tema in die Afrikaanse letterkunde, én die uitgewerybedryf en boekhandelbedryf waarbinne dié letterkunde geproduseer word.

Vervolgens word daar in hierdie afdeling 'n bespreking aangebied van die werkwyse wat gevolg is tydens die ontwikkeling van die *Produksiedatabasis van Afrikaanse Fiksie* (PDAF); die afbakening van die data wat ingesluit en uitgesluit is in die databasis; die eerste-vlak, tweede-vlak en derde-vlak-bronne wat benut is tydens die versameling, verifiëring en kategorisering van die data; die verifiëringsproses en kategoriseringsproses wat gevolg is; en die uiteindelijke verpakking van die databasis.

5.5.1 Werkwyse tydens die ontwikkeling van die PDAF

Die navorser het 'n inklusiewe en induktiewe (eerder as 'n eksklusiewe en deduktiewe) benadering gevolg tydens die versameling van data. Daar is gepoog om eerder meer as minder data te versamel vanuit die eerste-vlak-bronne en later die

relevante data uit die totaal te onttrek deur 'n proses van konsolidering en verifiëring aan die hand van tweede-vlak en derde-vlak-bronne. Die navorsingsontwerp kan verdeel word in vier fases: (i) 'n ondersoek na relevante bronne en die versameling van data vanuit hierdie bronne; (ii) die konsolidering van ingesamelde data; (iii) die kategorisering en verifiëring van die gekonsolideerde data; en (iv) die verpakking van die data in 'n soekbare en telbare elektroniese formaat.

5.5.2 Afbakening by die seleksie van relevante data – ingeslote en uitgeslote data

Die PDAF fokus op Afrikaanse fiksiepublikasies van 'n skeppende aard, wat gemik is op die volwasse mark en waarvan eerste uitgawes, heruitgawes en/of herdrukke tydens die periode 1990-2005 verskyn het. Die volgende oorhoofse kriteria het gegeld vir die insluiting en uitsluiting van data:

- Afrikaanse publikasies – Slegs publikasies waarvan die teks in Afrikaans is, is ingesluit. Publikasies wat vanuit 'n ander taal in Afrikaans vertaal is, is ingesluit (omdat die teks in Afrikaans is). Publikasies wat vanuit Afrikaans in 'n ander taal vertaal is, is uitgesluit (omdat die teks nie in Afrikaans is nie).
- Fiksie van 'n skeppende aard – Slegs Afrikaans fiksiepublikasies is ingesluit, waarby alle (fiksie) genres (prosa, poësie en drama) en subgenres (soos byvoorbeeld romans, kortverhaalbundels, essaybundels, rubriekbundels, digbundels, versamelbundels en bloemlesings) ingesluit word. As kwalifiserende kriterium vir fiksie moes die publikasie van 'n skeppende of kreatiewe aard wees, met ander woorde nie feitelik nie maar uit die verbeelding van die outeur geskep. Fiksiepublikasies wat op werklike gebeure of navorsing gegrond is en waarvan die feitelike inligting tot vertelling gefiksionaliseer is en nie aanspraak maak op volkome feitelike inligting nie, is wel ingesluit. Biografiese en outobiografiese vertellings wat nie as feitelike biografie of outobiografie beskou en bemark is nie, is by die data ingesluit (in gevalle waar publikasies as biografiese nie-fiksie bemark is, is dit nie by die data ingesluit nie). Nie-fiksiepublikasies (soos byvoorbeeld self-help boeke, filosofiese boeke, kookboeke, kunsboeke, feitelike biografieë en outobiografieë en alle ander nie-fiksiepublikasies); akademiese publikasies

(soos literêre kritiek, publikasies oor literatuurbeskouing en kunsbeskouing, publikasies oor taalkunde en alle ander akademiese publikasies in ander vakgebiede); en opvoedkundige publikasies (soos vrae-en-antwoord boeke, publikasies oor taalkunde en letterkunde wat op onderrig gerig is en waarin die fiksieteks self nie opgeneem is nie, en alle ander skoolboeke) is uitgesluit. Enige soort opvoedkundige of akademiese publikasie waarin ’n enkele of meerdere Afrikaanse fiksietekste saam met of sonder ander opvoedkundige, akademiese of literêre kritiese tekste voorkom, is wel by die data ingesluit.

- Publikasies gerig op die volwasse mark – Slegs Afrikaanse fiksiepublikasies wat op die volwasse mark gerig is, is by die data ingesluit. Dit sluit fiksiepublikasies in wat gerig is op volwasse lesers in die algemene mark wat fiksie ernstig lees as kunsvorm of bloot vir ontspanning; asook sekondêre leerders en tersiêre studente wat fiksie as deel van hulle opleiding in die letterkunde bestudeer. Afrikaanse fiksiepublikasies wat gerig is op babas, kleuters, peuters, jong lesers, jeugdige, tieners, en/of sogenaamde “jong volwassenes” is by die data uitgesluit. Hierdie publikasies word met “J” (die sleutel vir “juvenile literature”) in die klasnommer-veld van die eerste-vlak-bronne aangedui en is op grond daarvan, asook kennis van die navorser oor hierdie publikasies, van die res van die data geskei. Die PDAF sluit dus nie Afrikaanse kinder- en jeugliteratuur in nie (sien Snyman & Venter, 2004 vir ’n kwantitatiewe kartering van produksiepatrone van Afrikaanse kinder- en jeugprosa gedurende die periode 1990-2001). Publikasies wat primêr op die kinder- en jeugmark gerig is, maar ook deur die uitgewer bemark is as publikasies waarby volwasse lesers (as sekondêre mark) aanklank sal vind, is wel by die data ingesluit – daar bestaan egter net enkele van hierdie publikasies.
- Die periode 1990-2005 – Slegs Afrikaanse fiksiepublikasies wat vanaf 1990 tot 2005 verskyn het, is by die data ingesluit. Die periode 1990-2005 is as een van die soekstrategieë gebruik tydens die versameling van data. Die PDAF gee dus nie voor om ’n aanduiding te gee van produksie in hierdie produksiekategorie wat vóór 1990 of ná 2005 plaasgevind het nie.
- Eerste uitgawes, heruitgawes en/of herdrukke – Die International Standard Numbers (ISNs)-agentskap van Suid-Afrika, gesetel in die Nasionale Biblioteek (NLSA), reik die International Standard Book Number (ISBN) aan

Suid-Afrikaanse boekuitgewerye uit. Dit is unieke nommers waardeur boekpublikasies wêreldwyd geïdentifiseer kan word (Behrens, 2000:81). 'n Unieke ISBN word aan alle eerste uitgawes en heruitgawes van boekpublikasies toegeken (De Klerk, 2004). 'n Publikasie waar daar aan die inhoud, verpakking en/of aanbieding van die eerste uitgawe verander is, geld as heruitgawe. Elke publikasie met 'n unieke ISBN is as 'n unieke rekord by die PDAF ingesluit. 'n Herdruk kan gedefinieer word as 'n volgende oplaag (na die eerste oplaag en dus die eerste druk) van 'n eerste uitgawe of heruitgawe. Herdrukke word deur dieselfde ISBN van die betrokke uitgawe geïdentifiseer en daar word nie 'n unieke ISBN aan herdrukke toegeken nie (De Klerk, 2004). Derhalwe is herdrukke nie as aparte rekords by die PDAF ingesluit nie, maar as deel van die rekord van die betrokke uitgawe.

Afrikaanse fiksiepublikasies wat as eerste uitgawes of heruitgawes verskyn het sedert 1990, asook enige verdere drukke van eerste uitgawes en/of heruitgawes, kon direk uit die eerste-vlak-bronne opgespoor word en is dus by die data ingesluit. Publikasies wat vóór 1990 as eerste uitgawes verskyn het en wat ná 1990 heruitgawes beleef het, beskik oor 'n nuwe ISBN en is dus ook by die data ingesluit. Publikasies wat vóór 1990 as eerste uitgawes of heruitgawes verskyn het en waarvan herdrukke ná 1990 verskyn het, sou egter nie in die eerste-vlak-bronne opgespoor kon word met die periode-afbakening (1990-2005) as soekstrategie nie (want die herdrukke word in jare vóór 1990 by die inskrywings van die eerste of heruitgawes ingesluit). As kontrole is besluit om ook die periode-afbakening 1985-1989 by die versameling van data te betrek ten einde herdrukke ná 1990 van eerste uitgawes en/of heruitgawes sedert 1985 op te spoor. Fiksiepublikasies wat deur die uitvoering van hierdie kontrole opgespoor is, is dus wel by die data ingesluit. Enkele titels waarvan herdrukke ná 1990 verskyn het van eerste uitgawes en/of heruitgawes wat vóór 1985 verskyn het, is verder uit tweede-vlak-bronne opgespoor en ook by die data ingesluit. Die PDAF kan dus as volledig beskou word ten opsigte van ingeslote rekords van eerste uitgawes, heruitgawes en herdrukke wat verskyn het in die periode 1990-2005 (binne die beperkinge wat meegebring word deur die beskikbaarheid en beperkinge van die bronne waaruit dit saamgestel is). Die data word geanaliseer volgens die aantal eerste uitgawes en heruitgawes per produksiekategorie en per jaar, asook die aantal rekords waarvan

herdrukke verskyn het (let wel, die aantal herdrukke word nie vermeld nie, want dit sal nie statisties vergelykbaar wees met die aantal eerste uitgawes en heruitgawes nie).

5.5.3 Versameling van data uit eerste-vlak-bronne

In hierdie afdeling word die eerste-vlak-bronne wat benut is tydens die versameling van data bespreek. Die samestelling en ontstaan van die bronne; die formaat van die bronne; die onttrekking van data uit die bronne; asook die voordele en tekortkominge van die bronne vir die doeleindes van hierdie ondersoek, word vervolgens onder die loep geneem.

5.5.3.1 Die *Suid-Afrikaanse Nasionale Bibliografie* (SANB)

Die enigste versamelde bron van bibliografiese inligting van resente Suid-Afrikaanse publikasies is die *Suid-Afrikaanse Nasionale Bibliografie* (SANB – NLSA, 2003a). Die SANB bestaan uit rekords waarin bibliografiese inligting van Suid-Afrikaanse publikasies vermeld word en word saamgestel deur die Nasionale Biblioteek van Suid-Afrika (NLSA). Die NLSA (2003b) is die resultaat van 'n amalgamasie tussen die twee voormalige nasionale biblioteke (die Suid-Afrikaanse Biblioteek in Kaapstad en die Staatsbiblioteek in Pretoria) gedurende 1999 en dit bestaan nou uit die Kaapstad-kampus en Pretoria-kampus. Die Wet op die Nasionale Biblioteek van Suid-Afrika (Wet 92 van 1998 – Suid-Afrika, 1998b) bepaal dat die NLSA as deel van sy sleutelfunksies onder meer 'n volledige versameling van gepubliseerde dokumente (hetsy plaaslik geproduseer of internasionale publikasies oor Suid-Afrika) sal opbou; dit in stand sal hou en sal bewaar; en dit as deel van die nasionale bibliografie sal lys (NLSA, 2003c). Die NLSA tree dus op as die nasionale bibliografiese agentskap en verseker nasionale bibliografiese beheer (Behrens, 2000:66). Albei kampusse van die NLSA dien as twee van die pligleweringsbiblioteke en die nasionale bewaringsbiblioteek van Suid-Afrika. Die bibliografiese inligting wat in die SANB georden word, word versamel gedurende die ontsluitingsproses van pligeksemplare en gepaardgaande inligting wat saam met die pligeksemplare by die NLSA (Pretoria-kampus) ingelewer word.

(a) Samestelling van die SANB en die Wet op Pliglewering

Pliglewering kan breedweg gedefinieer word as “[...] a government provision which compels producers of all types of publications to deposit a certain number of copies of each publication in designated libraries or similar institutions” (Jasion aangehaal in Lor & Cillié, 1999:45). Die doel daarvan is om ’n volledige versameling van die intellektuele en kulturele erfenis van ’n land op te bou, te bewaar en vir die hede en toekoms beskikbaar te maak (Rugaas aangehaal in Lor, 1995:96; Behrens, 2000:132). Volgens Lor (1995:94-95), voormalige direkteur van die NLSA en voorsitter van die (Suid-Afrikaanse) Komitee van Pligleweringbiblioteke, kan die praktyk van pliglewering teruggevoer word na so vroeg as 1537: “soon after the invention of printing with movable type in Western Europe, mainly as a means of exercising censorship, as a means of licensing printers and providing them with protection against piracy (copyright protection), or as a means of enriching the ruler’s own library [...]”. Die geskiedenis van pliglewering in Suid-Afrika kan teruggespoor word na 1842 toe die Britse Wet op Outeursreg van toepassing gemaak is op die hele Britse Ryk. Ná 1961 is pliglewering in die Republiek van Suid-Afrika deur Artikel 46 van die Wet op Outeursreg (Wet 63 van 1965 – Suid-Afrika, 1965) omskryf (Lor & Cillié, 1999:45). Met die ondertekening van die internasionale Bern Konvensie, waarin pliglewering nie as voorwaarde van die beskerming van outeursreg beskou word nie, is die historiese verband tussen pliglewering en outeursreg ontbind en het die Wet op Pliglewering van Publikasies (Wet 17 van 1982 – Suid-Afrika, 1982) ontstaan (Lor, 1995:95; Lor & Cillié, 1999:45) – dit is in 1997 gewysig en deur ’n nuwe wet vervang wat op 1 Julie 1998 van krag geword het.

Die Wet op Pliglewering (Wet 54 van 1997 – Suid-Afrika, 1997a) verplig alle Suid-Afrikaanse uitgewerye om: (i) ’n voorgeskrewe aantal eksemplare (’n maksimum van vyf eksemplare); (ii) van elke dokument wat in Suid-Afrika uitgegee word en bedoel is vir die vrylike beskikbaarheid aan die publiek (hetsy deur verkope van die publikasie of die gratis verspreiding daarvan); (iii) of van dokumente wat in die buiteland geproduseer is vir ’n Suid-Afrikaanse uitgewery; (iv) of vir die Suid-Afrikaanse mark aangepas is en ingevoer word en bedoel is vir verspreiding in Suid-

Afrika; (v) by die voorgeskrewe amptelike pligleweringbiblioteke in te handig; (vi) binne 'n periode van veertien dae nadat die dokument uitgegee is (Suid-Afrika, 1997). Die volgende biblioteke dien as amptelike plekke van pliglewering vir boekpublikasies: (i) die Mangaung Openbare Biblioteek in Bloemfontein; (ii) die Parlements-biblioteek in Kaapstad; (iii) die Msunduzi Munisipale Biblioteek in Pietermaritzburg; (iv) die Kaapstad-kampus van die NLSA; en (v) die Pretoria-kampus van die NLSA. Oudiovisuele materiaal word gepliglewer by die Nasionale Film-, Video- en Klankargief in Pretoria. Uitgewerye word verder deur die wet verplig om inligting van elke dokument in 'n voorgeskrewe formaat by wyse van 'n amptelike vorm aan die NLSA se Pretoria-kampus te verskaf.

Die Wet op Pliglewering (Suid-Afrika, 1997a) maak wel in Artikel 5 voorsiening vir aansoeke om vrystelling van pliglewering wat onderhewig is aan die goedkeuring van die Minister van Kuns, Kultuur, Wetenskap en Tegnologie (die portefeulje is intussen geskei toe die voormalige Departement verdeel is in die Departement van Kuns en Kultuur en die Departement van Wetenskap en Tegnologie). Sou die vrystelling toegestaan word, word die uitgewery steeds verplig om die voorgeskrewe inligting oor die betrokke dokument aan die Pretoria-kampus van die NLSA te verskaf. Alhoewel dit nie só in die Wet self omskryf word nie, is die Pligleweringregulasies (Suid-Afrika, 1998c) sedert 1998 ingestel wat ten opsigte van boeke bepaal dat: (i) enige soort uitgawe van 'n boekpublikasie met 'n oplaag van minder as 20 eksemplare, vrygestel word van pliglewering; (ii) van enige soort uitgawe van 'n boekpublikasie met 'n oplaag van tussen 20 en 99 eksemplare, slegs een pligeksemplaar aan die Kaapstad-kampus van die NLSA gelewer moet word; (iii) van eerste en heruitgawes (“standaard uitgawes”) van 'n boekpublikasie met 'n oplaag van meer as 100 eksemplare, vyf pligeksemplare gelewer moet word (een aan elke plek van pliglewering); (iv) van luukse uitgawes van 'n boekpublikasie met 'n oplaag van meer as 100 eksemplare, slegs een pligeksemplaar aan die Kaapstad-kampus van die NLSA gelewer moet word; en (v) van herdrukke van enige soort uitgawe van 'n boekpublikasie met 'n oplaag van meer as 100 eksemplare, slegs een pligeksemplaar aan die Pretoria-kampus van die NLSA gelewer moet word (Regulasie 8). In al die genoemde gevalle is die voorgeskrewe inligting aan die Pretoria-kampus steeds 'n verpligting (Regulasie 10).

Artikel 1 van die Wet op Pliglewering (Suid-Afrika, 1997a) verwys na die term “dokument” (eerder as “publikasie”) waarby “enige voorwerp wat bedoel is om inligting in tekstuele, grafiese, visuele, ouditiewe of ander verstaanbare formaat deur middel van enige medium te bewaar of oor te dra” ingereken word en “enige weergawe of uitgawe van ’n dokument wat aanmerklik verskillend is van daardie dokument ten opsigte van sy inhoudelike inligting, verstaanbaarheid of fisiese aanbieding, word geag ’n afsonderlike dokument te wees”. “Dokument” sluit dus nie slegs gedrukte publikasies in nie, maar ook publikasies in elektroniese of oudiovisuele formaat. Tans word slegs statiese elektroniese dokumente (soos byvoorbeeld CD-ROM’s) aan pliglewering onderwerp, terwyl daar nog onsekerheid bestaan oor hoe dinamiese elektroniese dokumente (materiaal wat voortdurend verander soos intydse publikasies op die Internet) gepliglewer kan word (Behrens, 2000:134). Lor & Cillie (1999:46) meld dat “[...] in die geval van boeke en ander meer konvensionele gedrukte en oudiovisuele materiaal, moet herdrukke en hersiene uitgawes as afsonderlike dokumente beskou word en is [beide variasies] gevolglik onderwerpe aan pliglewering”.

Die plekke van pliglewering word deur Artikel 7(1) van die Wet op Pliglewering (Suid-Afrika, 1997a) verplig om gepliglewerde materiaal te ontsluit, in stand te hou, te bewaar as deel van die nasionale erfenis, te katalogiseer of inventariseer daarvan op te stel, en die vryheid van toegang tot die materiaal deur die publiek te verseker. Artikel 7(2) verplig die Pretoria-kampus van die NLSA om ’n nasionale bibliografie saam te stel en om statistiek van Suid-Afrikaanse produksie na aanleiding van pligeksemplare saam te stel. Deur hierdie bepaling word die basiese vereiste van nasionale bibliografiese beheer verseker (Behrens, 2000:132). Die SANB-afdeling van die NLSA is gesitueer by die Pretoria-kampus van die NLSA en dien ook as die nasionale bibliografiese agentskap. Een van elk van die vyf pligeksemplare word hier ontsluit en in die versameling opgeneem en as deel van die ontsluitingsproses word bibliografiese inligting van die publikasie tot die SANB toegevoeg. Die ander pligeksemplare word by ander pligleweringsbiblioteke ontsluit en gekatalogiseer en in hulle versamelings bewaar. Susan Battison (2004 en 2006), projekteier van die SANB, wys daarop dat die SANB hoofsaaklik verteenwoordigend is van pligeksemplare wat deur die Pretoria-kampus van die NLSA ontvang is en die inligting oor luukse uitgawes wat by die Kaapstad-kampus ingelewer word – die

SANB-afdeling koördineer dus nie inligting oor alle pligeksemplare (soos die wat by ander plekke van pliglewering ingelewer word) tydens die opstel van die SANB nie.

Artikel 9 van die Wet op Pliglewering (Suid-Afrika, 1997a) bepaal dat uitgewerye wat versuim om pligeksemplare en die gespesifiseerde inligting te lewer onderhewig is aan vervolging en dat 'n boete van tot R20 000 teen dié uitgewerye opgelê kan word. Die Wet voorsien ook daarin dat uitgewerye wat nie hulle pliglewerings-verantwoordelikheid nakom nie, aangemaan kan word om binne dertig dae dié verantwoordelikheid na te kom; en dat die plek van pliglewering na die verstryking van die periode die publikasies kan aankoop en die koste van die uitgewery kan verhaal (Artikel 10). In die praktyk word daar nie gereeld uitvoering aan die bepalings van hierdie artikels gegee nie (Battison, 2004). Die enigste openbare voorbeeld van vervolging van die versuim om te pliglewer, en die eerste sedert die bestaan van pliglewering in Suid-Afrika, is die hofgeding van 1993-1997 tussen die voormalige Suid-Afrikaanse Biblioteek en die kunstenaar/uitgewer Pippa Skotnes oor die pliglewering van haar kunsboek *Sound from the thinking strings* (Westra, 1997: 42; *Die Burger*, 12.05.97:8). Skotnes het aangevoer dat die boek 'n oorspronklike kunswerk is en nie as 'n “publikasie”, soos dit deur die vorige Wet omskryf is, beskou kan word nie; maar die Appèlhof het in die derde hofsak bevind dat dit wel “'n gedrukte werk” en onderhewig aan pliglewering is (*Beeld*, 21.04.97:7). Die drie hofsake het die begrip “publikasie” getoets en daarom is dit met “dokument” in die huidige Wet vervang (sien hierbo).

'n Ondersoek na die effektiwiteit van pliglewering val buite die bestek van hierdie studie, maar is wel tans onderweg (vergelyk Penzhorn, 2004). Nietemin, is dit moontlik om deur hierdie studie statistiek bekend te maak in terme van die persentasie gepliglewerde Afrikaanse fiksiepublikasies wat spesifiek gedurende die periode 1990-2003 uitgegee is. (Omdat die data vir die periode 2004-2005, wat by hierdie studie ingesluit word, nie uit die SANB afkomstig is nie, kan die effektiwiteit van pliglewering slegs bepaal word vir die periode 1990-2003.) Van die totale aantal relevante rekords wat by die PDAF ingesluit is vir die periode 1990-2003, is 86,81% wel gepliglewer. Dit is moontlik dat sommige rekords van die oorblywende 13,19% ook gepliglewer is, maar nog nie deur die NLSA ontsluit is nie. Ten opsigte van

Afrikaanse fiksiepublikasies (gerig op die volwasse mark) is pliglewering dus wel relatief effektief.

(b) Ontstaan van ’n nasionale bibliografie

Die totstandkoming van ’n nasionale bibliografie van Suid-Afrikaanse publikasies was die selfopgelegde en onselfsugtige taak van hoofsaaklik een man. Die eerste Suid-Afrikaanse bibliografie was waarskynlik C.A. Fairbridge en J. Noble (1886) se *Catalogue of books relating to South Africa* wat 560 rekords bevat het (Suid-Afrikaanse Biblioteek, 1979:x). Hierdie katalogus is deur die pioniersversamelaar en bibliograaf van Africana, Sidney Mendelssohn (1860-1917), as basis gebruik om ’n indrukwekkende versameling van boeke oor Sentraal- en Suider-Afrika op te bou. In 1904 doen Mendelssohn mee aan die organisasie van die eerste konferensie van Suid-Afrikaanse bibliotekarisse wat uitloop op die versugting om ’n omvattende katalogus van Africana saam te stel. Mendelssohn verhuis daarna na Londen en vir die daaropvolgende ses jaar wy hy sy dae aan dié groot taak (Brody, 1998). Hy gebruik die gedetailleerde notas wat hy gedurende die opbou van sy versameling bygehou het en katalogiseer verder sy eie Suid-Afrikaanse versameling asook relevante internasionale publikasies in die versamelings van die British Museum, Londen; die Royal Commonwealth Society, Londen; die Library of Congress in Washington, D.C.; die Koninklijke Bibliotheek, Den Haag; die Bibliothèque Nationale, Parys; die eertydse Prussian State Library, Berlyn; die Fairbridge-versameling, Kaapstad; die voormalige Suid-Afrikaanse Biblioteek, Kaapstad; en die Openbare Biblioteek, Port Elizabeth (Suid-Afrikaanse Biblioteek, 1979:xii; Brody, 1998). In 1910 verskyn Mendelssohn se monumentale *South African Bibliography* in twee volumes wat 2 000 bladsye beslaan en inskrywings van meer as 7 000 rekords bevat in ’n oplaag van 500 eksemplare. In 1957 is ’n faksimilee uitgawe met ’n beperkte oplaag van ’n verdere 500 eksemplare herdruk, verdere drukke het gevolg in 1968 en 1995 (Behrens, 2000:140; Brody, 1998). Dit was die begin van ’n amptelike Suid-Afrikaanse nasionale bibliografie. Tot sy dood in 1917 gaan Mendelssohn voort met versameling en katalogisering en laat sy volledige versameling en ses tikskrifte van gekatalogiseerde rekords, “Additions to Mendelssohn”, aan die Parlement van die Unie van Suid-

Afrika na – dit vorm vandag deel van die Parlementsbiblioteek in Kaapstad se Mendelssohn-versameling (Suid-Afrikaanse Biblioteek, 1979:xii; Brody, 1998).

(c) Formaat van die SANB

Ná Mendelssohn se bibliografie volg 'n *Suid-Afrikaanse bibliografie tot die jaar 1925*, 'n *hersiening van en byvoegsel tot Sidney Mendelssohn se South African bibliography (1910)* – die akroniem SABIB word algemeen gebruik. In 1960 het die voormalige Suid-Afrikaanse Biblioteek begin om Mendelssohn se bibliografie te hersien en nuwe rekords by te voeg. Die eerste vier volumes verskyn in 1979 en sluit rekords vanaf die vroegste tye tot 1909 ongeag plek van uitgawe (ongeveer 7 000 uit Mendelssohn se bibliografie asook rekords wat hy nie ingesluit het nie); en addisionele rekords vanaf 1910 tot 1925 wat in Suid-Afrika uitgegee is in (Suid-Afrikaanse Biblioteek, 1979:x-xviii). Die vyfde volume verskyn in 1991 as byvoegsel tot die reeks en bevat 'n verdere 3 086 nuwe rekords en korreksies tot inskrywings in die eerste vier volumes (Suid-Afrikaanse Biblioteek, 1991b). Die sesde volume volg in 1997 met gedetailleerde indekse. Die SABIB bestaan in geheel uit ongeveer 35 000 rekords wat tot 1925 uitgegee is (Behrens, 2000:140-141).

Die *Retrospektiewe Suid-Afrikaanse Nasionale Bibliografie vir die periode 1926-1958* (RSANB) verskyn in 1985 in twee volumes. Dit bevat rekords wat in Suid-Afrika en Namibië tussen 1926 en 1958 uitgegee is. Die versameling van pligeksemplare van die voormalige Staatsbiblioteek is as basis geneem en addisionele bibliografieë is gebruik om byvoegings te maak. Dit is nie só volledig soos die SANB nie, aangesien dit nie publikasies in Afrikatale, publikasies deur die staat en die titels van tydskrifte bevat nie. Die eerste volume bestaan uit die bibliografiese rekords, alfabeties georganiseer volgens outeursname, en die tweede volume bevat 'n gedetailleerde alfabetiese indeks volgens outeurs, redakteurs, samestellers, vertalers, illustreerders, reekse en titels (Behrens, 2000:140).

Die SANB verskyn sedert 1959 per jaar in gedrukte-formaat, in drie sagteband kwartaallikse volumes en 'n vierde hardeband volume waarin die rekords van die drie vorige kwartale saam met die vierde kwartaal se rekords gekumuleer is. Dit bevat

rekords wat gedurende die lopende en voorafgaande twee jaar uitgegee is en waarvan die NLSA pligeksemplare ontvang het. Die bibliografiese beskrywings wat daarin vervat is, is deur die katalogiseerders van die NLSA opgestel volgens die tweede uitgawe, 1988-hersiening van die *Anglo-American cataloguing rules (AACR2)* (Staatsbiblioteek, 1998:viii). Die rekords is geklassifiseer volgens die 21ste en 22ste uitgawe van die *Dewey Decimal Classification*-klassifikasiesistelsel (DDC21, 1996; DDC22, 2003 – sien 5.6.1.1), eersgenoemde uitgawe is sedert Maart 1997 gebruik (Staatsbiblioteek, 1998:viii) en in 2004 is oorgeskakel na laasgenoemde uitgawe (Battison, 2006). Vir Afrikatale en Afrikatalige letterkunde word die Dewey-klassifikasiesistelsel saam met ’n spesiale skedule, opgestel deur D. Fivaz en P.E. Scott, gebruik. Dit is georganiseer volgens hoofinskrywings (gerangskik volgens die Dewey-klasnommers) en bevat ook ’n alfabetiese indeks (wat toegang verleen tot die volledige inskrywing via titel, outeursname, medewerkers, vertalers, redakteurs, samestellers en illustreerders) en ’n aparte onderwerpsindeks (Staatsbiblioteek, 1998:viii). Die SANB in gedrukte-formaat is dus nie georden volgens die publikasiedatums van rekords nie, omdat dit opgestel en beskikbaar gestel is soos pligeksemplare ontvang is.

Die SANB in gedrukte-formaat bevat tabelle met produksiestatistiek wat ingedeel is volgens die Unesco Onderwerpindelings (Staatsbiblioteek, 1997:xvi, Tabel I). Die aantal eerste uitgawes, heruitgawes en herdrukke van elke kategorie van soorte onderwerpe (Staatsbiblioteek, 1997:xvii, Tabel II), asook die aantal eksemplare van elke uitgawe en druk (Staatsbiblioteek, 1997:xviii, Tabel III), word volgens die Unesco Onderwerping 30 (“Letterkunde in die algemeen”) vir die totale aantal rekords van letterkunde in alle tale wat in die betrokke volume van die SANB ingesluit is, aangedui. Hierdie tabelle toon dus nie produksiestatistiek vir spesifiek Afrikaanse letterkunde aan nie, maar slegs vir Suid-Afrikaanse letterkunde as geheel, en dié statistiek is nie noodwendig ’n weerspieëling van produksie in die betrokke jaar nie. Die statistiek word verder afgebreek per taal volgens die totale aantal uitgawes, herdrukke uitgesluit (Staatsbiblioteek, 1997:xix-xx, Tabel IV); die totale aantal eksemplare van oplaes, herdrukke ingesluit (Staatsbiblioteek, 1997:xxi-xxii, Tabel V); die totale aantal vertaalde publikasies in en uit verskillende tale (Staatsbiblioteek, 1997:xxiii-xxiv, Tabel VI). Maar, behalwe vir die reeds genoemde tekortkominge, is dié produksiesyfers ook nie verdeel volgens genres nie en daar word ook nie

onderskei tussen kinder- en jeugliteratuur en fiksiepublikasies gerig op die volwasse mark nie.

Die laaste volume van die SANB in gedrukte-formaat het in 1999 verskyn (Behrens, 2000:137). In 1999 word die SANB oorgeskakel in elektroniese formaat met die voordeel dat toegang daartoe deur verskeie soekstrategieë (óók volgens die publikasiedatums van rekords) vergemaklik is. Dit is tans beskikbaar deur verskillende elektroniese bronne: as elektroniese katalogus op die NLSA-webwerf (NLSA, 2003a); op CD-ROM as deel van National Inquiry Service Centre (NISC) se *South African Studies* databasisse; op NISC se BiblioLine op die Internet; en deur SABINET Online se SABICat databasis (Behrens, 2000:137). By die elektroniese SANB is rekords sedert 1981 ingesluit wat oorgeskakel is vanaf die gedrukte-formaat en die RSANB (1926-1958) is ook daarby geïnkorporeer. Die oorskakeling van die SANB volumes in gedrukte-formaat vir die periode 1959 tot 1980 is volgens Battison (2004) deel van die NLSA se ontwikkelingsplanne, maar begrotingstekorte en besnoeiings het tot dusver die beskikbaarheid van die nodige mannekrag gekortwiek.

Die mees resente weergawe van die SANB (NLSA, 2003a) as 'n databasis in elektroniese formaat bevat die volgende inligtingsvelde (die soort inligting wat in elke veld voorkom, word in hakies verduidelik):

- Titel-veld (die volledige titel van die rekord en die outeur se naam en van; besonderhede van vertalers en illustreerders word ook in toepaslike gevalle hierin aangetoon).
- Outeur-veld (die outeur van die rekord se van, gevolg deur sy/haar naam, asook die geboorte- en sterfdatum).
- Uitgawe-veld (die uitgawe van die rekord word as “1ste”, “2de”, of verdere uitgawes en soms as “sagtebanduitgawe” vermeld; indien hierdie veld in 'n spesifieke rekord leeg is, impliseer dit die eerste uitgawe van die betrokke rekord).
- Nota-veld (enige bykomende inligting wat as nota in die publikasie vermeld is, word in hierdie veld aangetoon; asook die aantal drukke en datums van die drukke wat die publikasie beleef het en wat op die kolofon-bladsy van die publikasie vermeld is; in die geval van vertalings of geïllustreerde publikasies word die vertaler of illustreerder se naam en van ook hier aangedui).

- Uitgewery-veld (die plek van uitgawe, die naam van die uitgewery en die datum van die spesifieke uitgawe – hetsy eerste of heruitgawe –, let wel, datums van herdrukke word nie hier aangedui nie).
- ISN-veld (die internasionale standaardnommer, die ISBN in die geval van boeke, word hier vermeld asook die handelsprys van die spesifieke uitgawe; indien die prys van herdrukke verskil, word die prys van die verskillende herdrukke by die inligting oor herdrukke in die nota-veld vermeld).
- Onderwerp-veld (breër onderwerpskategorieë, na aanleiding van internasionale saakhoofde soos bepaal deur die Library of Congress, word in hierdie veld aangetoon, byvoorbeeld “short stories”, “Afrikaans poetry”, “Afrikaans drama”; die veld is egter dikwels leeg).
- Klasnommer-veld (’n klasnommer gebaseer op die Dewey-klassifikasiesistelsel word in hierdie veld aangedui; dié klasnommer word toegeken volgens die reëls van die Dewey-klassifikasiesistelsel wat die onderwerp van die publikasie as uitgangspunt neem; onderwerpe is in bepaalde klasse en subklasse verdeel en gekoppel aan ’n numeriese kode (sien 5.6.1.1)).
- Taal-veld (die taal waarin die publikasie uitgegee is, byvoorbeeld Afrikaans, Engels, isiXhosa of isiZulu).
- Ontsluitingsdatum-veld (hierin word die datum verskaf waarop die publikasie in die SANB opgeneem is, met ander woorde die datum van ontsluiting).
- Land-veld (die land waarin die publikasie uitgegee is; hierdeur word aangedui of dit ’n publikasie is wat in Suid-Afrika geproduseer is of een wat oorsee vir die Suid-Afrikaanse mark of oor Suid-Afrika geproduseer is).
- Alternatiewe outeur-veld (indien daar meer as een outeur by ’n publikasie betrokke was, word die bykomende outeurs in hierdie veld vermeld, byvoorbeeld by saamgestelde publikasies waar meer as een samesteller se naam vermeld word; let wel, indien tekste deur meer as een outeur in die samestelling opgeneem is, word die verskillende outeurs van die tekste nie vermeld nie, slegs die samestellers).
- Bykomende titel-veld (by publikasies met bykomende titels of bytitels word dit in hierdie veld aangedui).
- Fisiese beskrywing-veld (’n fisiese beskrywing van die publikasie, in terme van die aantal bladsye, die grootte van die publikasie uitgedruk in sentimeter,

'n aanduiding daarvan indien illustrasies in die publikasie voorkom en in sommige gevalle die aantal illustrasies).

- Reeks-veld (indien die publikasie deel vorm van 'n reeks word 'n aanduiding daarvan in hierdie veld gegee; dié inligting word egter nie konsekwent vermeld nie).

(d) Onttrekking van data oor Afrikaanse fiksiepublikasies uit die SANB

Data oor Afrikaanse fiksiepublikasies is elektronies uit die SANB onttrek deur Battison, 'n professionele biblioteekkundige. Dié onttrekking het staatgemaak op twee soekstrategieë, eerstens volgens Dewey-klasnommer (sien 5.6.1.1) en tweedens volgens publikasiedatum in die periode-afbakening 1990-2003. Hierdie onttrekkings het plaasgevind gedurende die periode 30 Julie 2002 tot 19 Augustus 2002, weer op 17 September 2002 en laastens op 4 September 2003. Hierdeur is gepoog om die volledigheid van die data te verhoog, in terme van pligeksemplare wat tussen die verskillende datums waarop onttrekking gedoen is deur die SANB ontsluit is. Omdat daar 'n groot agterstand met die ontsluiting van gepliglewerde publikasies bestaan (sien hieronder), is die SANB slegs relatief volledig tot 2001 (Battison, 2006). Daarom is die SANB nie in 2006 as bron benut vir die byvoeging van data vir die periode 2004-2005 nie. Die data is in ASCII-formaat aan die navorser verskaf en is daarna deur 'n programmeerder in Microsoft Excel®-formaat oorgeskakel. Van die totale aantal relevante rekords wat in die PDAF ingesluit is vir die periode 1990-2003, is 3 836 rekords (86,81%) afkomstig vanaf die SANB. Tydens die samestelling van die mees resente weergawe van die prototipe PTD is die volledige SANB vir die periode 1985-2005 as eerste-vlak-bron gebruik. Data oor Afrikaanse fiksiepublikasies is ook uit die PTD onttrek en is vergelyk met die SANB data in die PDAF – daardeur is gepoog om die volledigheid van die ingeslote data vir die periode 1990-2003 verder te verhoog.

(e) Voordele van die SANB as bron van produksiedata

Die grootste voordeel van die SANB as bron van produksiedata is dat dit die mees omvattende versamelde bron is. Dit is dus met ander woorde meer verteenwoordigend

van alle bibliografiese rekords van 'n produksiekategorie as byvoorbeeld 'n enkele uitgewery se katalogus(se), die katalogus van 'n enkele biblioteek (wat nie noodwendig alle publikasies aankoop nie), of die bibliografiese inligting in literatuurgeskiedenis (wat slegs melding maak van die gekanoniseerde publikasies wat daarin bespreek word en dikwels nie volledige bibliografiese inligting verskaf nie – soos aangedui in 5.4).

(f) Tekortkominge van die SANB as bron van produksiedata

Daar bestaan die volgende tekortkominge van die SANB as bron van produksiedata:

- In sy bestaande formaat is die SANB nie bruikbaar vir die bepaling van produksietendense nie, hoofsaaklik omdat dit as hulpmiddel vir bibliotekarisse georganiseer word en nie vir navorsers van boekproduksie nie (Van Rooyen, 1996:8). Die SANB in gedrukte-formaat is georganiseer volgens die datum van pliglewering en nie volgens die publikasiedatum nie, dus is dit byvoorbeeld nie moontlik om direk daaruit te bepaal hoeveel publikasies in 'n bepaalde jaar uitgegee is nie.
- Die produksiestatistiek van aantal uitgawes en oplaes wat in die SANB in gedrukte-formaat aangedui word, is volgens die datum van pliglewering georganiseer en nie die publikasiedatum nie en daarom nie bruikbaar as statistiek van boekproduksie nie. Verder word dit ook nie volgens genres of produksiekategorieë verdeel nie. 'n Nota in die bron self betwyfel die akkuraatheid: “Die akkuraatheid van die volgende syfers ten opsigte van oplaes is afhanklik van die opgawes verstrek deur uitgewers. Sommige uitgewers versuim om oplaes van hulle boeke te verstrek, wat meebring dat volledige syfers nie beskikbaar is nie [...]” (Staatsbiblioteek, 1997: xvi). Die SANB in elektroniese formaat verskaf tans geen produksiestatistiek nie en voldoen dus nie aan die bepalings van Artikel 7(2b) van die Wet op Pliglewering (Suid-Afrika, 1997a) nie. Battison (2004 en 2006) dui aan dat produksiestatistiek vir die periode 2002-2005 wel beskikbaar is, maar dat dit slegs 'n skatting is en die akkuraatheid daarvan belemmer word deur die agterstand met die ontsluiting van pligeksemplare. Daar word beplan om dit later in 2006 op die NLSA se webwerf beskikbaar te maak.

- Soos reeds te kenne gegee, bestaan die SANB slegs uit rekords waarvan pligeksemplare by die Pretoria-kampus van die NLSA ingehandig is. Wanneer uitgewerye versuim om pligeksemplare in te lewer, verskyn daar dus geen rekord van die publikasie in die SANB nie. Hierdie feit het kennelik belangrike implikasies vir die volledigheid van die SANB as bron vir navorsing oor die produksie van publikasies. Die NLSA koop ook publikasies aan wat opgeneem word in hulle versameling en wat benut word in veral die naslaan-afdeling deur gebruikers van die biblioteek. Rekords van aangekoopte publikasies verskyn wel op die NLSA se katalogus maar vorm nie deel van die SANB nie (Battison, 2004).
- Daar bestaan 'n agterstand by die SANB ten opsigte van die ontsluiting van pligeksemplare. Battison (2004 en 2006) toon aan dat die SANB relatief volledig is tot slegs 2001. Verder meld sy dat Afrikaanse fiksiepublikasies van die makliker ontsluitbare publikasies is en dat dit dikwels voorrang geniet. Die bestaande agterstand is dus in 'n mindere of meerdere mate van toepassing op publikasies wat verskyn het in die periode 2002-2003.
- Die NLSA het tans ook nie 'n stelsel in plek waarvolgens die uitreiking van ISBNs konsekwent met ontvangde pligeksemplare vergelyk word nie. Tienie de Klerk (2004), projekteier van die ISN-agentskap, meld egter dat dit deel van ontwikkelingsplanne is om die elektroniese ISBN-databasis en ontsluitingsafdeling van die NLSA met mekaar te verbind en daardeur 'n stelsel in plek te stel waarvolgens uitgewerye meer noukeurig aangemaak sal kan word ten opsigte van nie-gepliglewerde publikasies.

In die strewe na die omseiling van een van die basiese tekortkominge van die SANB as bron van produksiestatistiek, naamlik dat die SANB slegs verteenwoordigend is van gelewerde pligeksemplare wat reeds ontsluit is, het die navorser 'n tweede eerstevlak-bron gebruik. Die doel was om 'n databasis van produksiestatistiek te ontwikkel wat op meer as een eerste-vlak-bron staatmaak waardeur die volledigheid van die data verhoog is.

5.5.3.2 Publikasiekatalogus van die Nasionale Afrikaanse Letterkundige Museum en Navorsingsentrum (NALN)

Die Nasionale Afrikaanse Letterkundige Museum en Navorsingsentrum (NALN), die “tuiste van die Afrikaanse skrywer en boek, skatkamer van die Afrikaanse letterkunde”, in Bloemfontein “versamel alle tipes en kategorieë relevante materiaal en inligting wat in verband staan met Afrikaanse skeppende literatuur en alle rolspelers wat daarby betrokke is” (NALN, 2004). Hulle fokus op die Afrikaanse letterkunde, toneel en musiek en is ook betrokke by die vestiging van ’n Sesotho Letterkundige Museum (Liebenberg, 1999). NALN se versamelings sluit in: boeke, van literêre boeke tot ontspanningsliteratuur (daar word onderskei tussen bewaringseksemplare as museumartefakte en die gebruiksvorraad van die diensbiblioteek); gepubliseerde en ongepubliseerde manuskripte en variante daarvan, asook die korrespondensie en verwante dokumente tussen alle rolspelers tydens die proses wat die manuskrip tot boek omvorm (in sommige gevalle die volledige argiewe van uitgewerye, soos die van die eertydse HAUM-Literêr en Taurus; die argief uit die beginjare van J.L. van Schaik; en ’n argief met manuskripvariante van Queillierie en Tafelberg); tydskrifte en koerante, insluitend vak- en akademiese tydskrifte en algemene tydskrifte; koerant- en tydskrifknipsels rakende die Afrikaanse letterkunde in die wydste sin as deel van die knipselversameling en knipseldiens; oudiovisuele materiaal soos fotografiese rekords, films, video’s, en klankopnames op plaat, spoelband, kasset en CD; meubelment, persoonlike besittings, die boekerye en ander museumartefakte van Afrikaanse skrywers, toneelspelers en musici (NALN, 2004). As deel van die museum-afdeling word artefakte versamel, ontsluit, bewaar en uitgestal. Die navorsingsentrum streef daarna om ’n eenstopinligtingsdiens aan gebruikers te lewer deur die beskikbaarstelling van alle versamelings, en om as deel van die knipseldiens, inligting aan gebruikers dwarsdeur die land te verskaf (Liebenberg, 2002).

NALN besit waarskynlik dié volledigste versameling Afrikaanse skeppende literatuur en streef daarna om eksemplare van elke uitgawe en druk van ’n titel in die versameling op te neem en te bewaar. Dit sluit ook spesiale uitgawes, skooluitgawes, grootdrukuitgawes, hardeband- en sagtebanduitgawes, vertalings in Afrikaans en so ver moontlik vertalings uit Afrikaans in. Hulle volg “’n inklusiewe en nie-

kanoniserende” benadering (NALN, 2004) en sluit dus buiten Afrikaanse fiksiepublikasies, ook akademiese publikasies oor die letterkunde en Afrikaanse publikasies in ander vakgebiede (soos byvoorbeeld geskiedenisboeke) by hulle versameling in.

(a) Ontstaan van ’n bibliografie van Afrikaanse boeke as begin van NALN se publikasiekatalogus

In 1936 besluit prof. Petrus (P.J.) Nienaber en sy broer prof. Gawie (G.S.) Nienaber om ’n volledige geskiedenis van die Afrikaanse letterkunde te skryf. Vinnig kom hulle voor die problematiek te staan dat daar weinig van die Afrikaanse boeke wat vóór 1900 uitgegee is in biblioteke beskikbaar is. Uit noodsaak onderneem hulle ’n reis saam dr. F.C.L. Bosman en begin om die ou boeke en ander geskrifte vanaf solders, motorhuise en private boekerye in die Boland, veral in die omgewing van die Paarl en Dal Josafat, te versamel (Nienaber aangehaal in Smit, 1985b:29-34). Dít was die begin van Nienaber se loopbaan as professionele versamelaar en dokumenteerder van die Afrikaanse letterkunde. Terwyl hulle besig was met die geskiedskrywing van vóór 1900 het dit nodig geraak om ’n volledige lys van Afrikaanse boeke uit hierdie periode saam te stel – dít verskyn in *Geskiedenis van die Afrikaanse letterkunde Deel I* (1941). Met die werk aan die tweede deel (sedert 1900) kom hulle nogmaals voor ’n probleem te staan: dat daar geen volledige en betroubare katalogus van Afrikaanse letterkunde boeke beskikbaar is nie. Nienaber begin weer met die samestelling van ’n bibliografie waarby hy alle Afrikaanse publikasies (nie net letterkunde nie) insluit, hy gaan voort om dit by te hou ten opsigte van nuwe publikasies en sedert 1939 word dit jaarliks in die *Jaarboek* van die Afrikaanse Skrywerskring gepubliseer (Nienaber, 1943b:5). Hierdeur begin hy opbou aan die mees indrukwekkende private versameling van Afrikaanse boeke, tydskrifte en briewe nóg. Die Nienaber-versameling groei in só mate dat hy in 1947 spesiaal ’n nuwe huis laat bou met ’n brandvaste kelder-verdieping as bergplek vir die rekords – dié huis het die naam Libricellae (wat “boekkluis” beteken) gedra (Smit, 1985b:35). In Libricellae vestig hy die eerste dokumentasiesentrum vir die Afrikaanse letterkunde en bou hy versamelings van boeke, koerante, tydskrifte, knipsels uit die gedrukte media, manuskripte, en foto’s op, wat hy ook tot die beskikking van nagraadse studente stel. Dié eerste versameling van

ongeveer 15 000 rekords word in 1960 aan die Kaaplandse Provinsiale Biblioteek verkoop en in 1976 het die Kaaplandse Provinsiale Administrasie dit weer in permanente bruikhuur aan NALN geskenk. Teen 1970 het die tweede Nienaber-versameling sowat 20 000 boeke en 10 000 tydskrifte bevat (Smit, 1985b:42).

Daar het veral twee belangrike publikasiereekse uit Nienaber se versamelings en navorsing voortgespruit. Vir die samestelling van Nienaber se bibliografie katalogiseer hy sy eie versamelings; besoek hy die belangrikste boekwinkels oor die land; kry hy die samewerking van uitgewerye en bekom hy die biografiese besonderhede en opgawes van 1 250 skrywers se boeke. Deel 1 van die *Bibliografie van Afrikaanse boeke* verskyn in 1943 en bevat volledige bibliografiese rekords van alle Afrikaanse boeke wat gedurende die periode April 1861 – April 1943 uitgegee is, asook nuttige feite oor die ontwikkeling van die Afrikaanse uitgewerybedryf, ’n lys van uitgewerye, ’n lys van outeurs, die skuilname van outeurs, ’n titellys, ’n onderwerpslys en ’n kronologiese lys van letterkundige werke. Daarna volg die volgende dele: Deel 2, April 1943 – Oktober 1948 (1948); Deel 3, November 1948 – Oktober 1953 (1954); Deel 4, November 1953 – Junie 1958 (1958); Deel 5, Julie 1958 – Februarie 1963 (1963); Deel 6, Maart 1963 – Desember 1966 (1967); Deel 7, Januarie 1967 – Desember 1970 (1971); Deel 8, Januarie 1971 – Desember 1974 (1977); en Deel 9, Januarie 1975 – Desember 1977 (1981). Vanaf Deel 2 van die *Bibliografie* dui Nienaber ’n kwantitatiewe kartering van die ontwikkeling van Afrikaanse boekproduksie aan en verskaf hy ook ’n aanduiding van die aantal romans, dramas en digbundels wat per jaar verskyn het. Deur die bestaan van Nienaber se *Bibliografie*, wat “die reputasie van absolute betroubaarheid” het (Smit, 1985b:45) en as “waardevolle” inligtingsbron beskou word (Kannemeyer, 1983:2), is dit moontlik om vandag ’n volledige beeld te rekonstrueer van die geskiedenis van die Afrikaanse boek in die breë en spesifiek die produksie van Afrikaanse fiksie tot 1981. Die *Bibliografie van Afrikaanse boeke* maak Nienaber die pionier van ’n volledige bibliografie van Afrikaanse boeke en navorser van produksiestatistiek van Afrikaanse fiksiepublikasies. Ongelukkig word die publikasie na Deel 9 gestaak – Deel 10 (Januarie 1978 – Junie 1981) is wel voltooi maar is nooit uitgegee nie, dit word by NALN bewaar. Indien die *Bibliografie* vandag steeds bestaan het, was dit waarskynlik die nuttigste bron van produksiedata vir hierdie ondersoek.

As uitvloeisel van die *Bibliografie* ontstaan ’n tweede publikasiereeks, die *Bronnegids by die studie van die Afrikaanse taal en letterkunde* – ’n volledige indeks van alle publikasies wat as boeke, berigte of artikels in koerante en tydskrifte oor die Afrikaanse taal en letterkunde gedurende ’n bepaalde periode verskyn het. Deel I verskyn in 1947 en daarna volg ’n verdere vyf dele deur Nienaber; vanaf 1969 word dit voortgesit deur die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (RGN) se Instituut vir Taal, Lettere en Kuns tot 1978. Sedert 1979 word dit deur NALN saamgestel en jaarliks uitgegee as *Bronnegids by die studie van die Afrikaanse letterkunde en taal* – ’n indeks van die beskikbare knipsels wat vir die bepaalde jaar in NALN se knipselversameling opgeneem is. Die *Bronnegids* het deur die jare ’n besondere bydrae gemaak tot die fasilitering van navorsing en ’n onontbeerlike navorsingshulp geword (Smit, 1985b:46; NALN, 1997 en 1998). Dit is tot 1996 in gedrukte-formaat beskikbaar gestel (NALN, 1997) en daarna uitsluitlik elektronies, onder andere as deel van NISC se *South African Studies*-databasisse op CD-ROM (retrospektiewe uitgawes is hierby ingesluit en dit word jaarliks opgedateer); en die 1997, 2002 en 2003 uitgawes op NALN se webwerf (NALN, 2006).

Na aanleiding van die swak verkope van Afrikaanse boeke in die eerste helfte van die 1930’s (vergelyk Steyn, 1992a:86 en Steyn & Scannell, 1992:491) maak Nienaber ’n voorstel vir ’n boekweek met die doel om deur uitstallings van boeke, manuskripte en foto’s van skrywers die bewustheid rondom Afrikaanse boeke te verhoog. Die eerste boekweek word in 1935 deur die Afrikaanse Skrywerskring georganiseer. Sedert hierdie eerste boekweek streef Nienaber na die oprigting van ’n Afrikaanse letterkundige museum en dokumentasiesentrum en maak hy talle voorstelle in dié verband aan onder andere die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns (waarvan hy lid en later ook voorsitter was) en die Randse Afrikaanse Universiteit. Dit sou ook Nienaber se probleem, naamlik dat die bronnemateriaal waarna hy in sy *Bronnegids* verwys nie volledig op een sentrale plek toeganklik is vir navorsing nie, oplos. In 1970 rig hy, as kurator, die Instituut vir Taal, Lettere en Kuns (insluitend toneel en musiek) van die RGN in en word die tweede Nienaber-versameling as basis vir die Dokumentasiesentrum vir Taal en Lettere benut. Daardeur realiseer die dokumentasiesentrum-gedeelte van sy konsep, maar die RGN was egter nooit heeltemal geneë met die museum-gedeelte nie (Smit, 1985b:53-57).

Dié instituut, later bekend as die Instituut vir Taal- en Kunstenavorsing (INTAK), het deur vier kunstenavorsingsentra (Sentrum vir Suid-Afrikaanse Letterkundenavorsing (SENSAL), Musieknavorsing (SESAM), Teaternavorsing (SESAT) en Kunstenavorsing (SEKUN)) belangrike navorsing gedoen. 'n Voorbeeld hiervan is SENSAL (wat in 1981 tot stand gekom het) se dokumentering van al die Suid-Afrikaanse literatuursisteme gedurende die 1980's en hulle betrokkenheid by die administrasie van talle literêre pryse en die totstandkoming van verskeie vakverenigings en -tydskrifte (sien Malan, 1983 en 1984a vir 'n oorsig oor SENSAL se navorsingsfokus). Die klem van INTAK het vanaf 1980 na navorsing verskuif en die dokumentasieversamelings het daarna in so 'n mate uitgebrei dat dit as selfstandige inligtingsbron bedryf kon word en die navorsing kon rugsteun – daardeur het die Suid-Afrikaanse Sentrum vir Kunste-inligting (SASKI) in 1988 tot stand gekom. Teen Oktober 1990 is INTAK (en die verskillende sentra) deur die RGN uitgefaseer as gevolg van laasgenoemde se herposisionering en fokus op meer mark- en kliëntgerigte navorsing; teen Oktober 1991 is SASKI se dokumentasieversamelings na die Nasionale Film-, Video- en Klankargief as deel van die Staatsargief verskuif (Erasmus, 1991; Malan, 1991).

Vandag vind die enigste vorme van institusionele dokumentasie van die Afrikaanse letterkunde deur NALN plaas; terwyl die Dokumentesentrum van die J.S. Gericke Biblioteek aan die Universiteit van Stellenbosch (2005), die Van Schaik Kamer van die universiteitsbiblioteek aan die Universiteit van Suid-Afrika (2005), die Departement Afrikaans en Nederlands, Duits en Frans aan die Universiteit van die Vrystaat, die Kaapse Argiefbewaarplek (2005) en die private argiewe van uitgewerye, koerante, skrywers en hulle families, dokumentasieversamelings bewaar. Die inligtingsdiens SA Media (2005) aan die Universiteit van die Vrystaat versamel en bewaar knipsels uit koerante en tydskrifte en maak dit reeds sedert 1978 in volteks beskikbaar, onder andere deur SABINET Online. Die Instituut vir Eietydse Geskiedenis (INEG) aan die Universiteit van die Vrystaat, wat reeds sedert 1970 bestaan, en die dokumentasie-afdeling daarvan, die Argief vir Eietydse Aangeleenthede, bewaar politieke en geskiedkundige dokumentasieversamelings (INEG, 2005).

Nienaber se ideaal is ten volle verwesenlik met die oprigting van NALN in 1972 deur die destydse Vrystaatse Provinsiale Administrasie, waarvan hy ook in 1975 as direkteur aangestel is – die amptelike opening was op 24 Maart 1973. Afskrifte van die tweede Nienaber-versameling, die oorspronklike eerste versameling en ’n versameling wat in die loodsfase van ’n Vrystaatse Skrywersbiblioteek opgebou is, het die basis van NALN gevorm en is deur die jare verder uitgebrei. Nienaber se navorsing en versamelings staan dus in direkte verband met die ontstaan van NALN se publikasiekatalogus (sien Smit, 1985b:53-61 en Liebenberg, 1998 vir ’n volledige oorsig oor die ontstaansgeskiedenis van NALN). Prof. P.J. Nienaber was inderdaad die vader van formele institusionele navorsing oor die Afrikaanse boek en is al beskryf as “kurator van ons erfenis” (Smit, 1985b) en “die kolos [...] wat die hele saak van die geskiedkundige fondamentlegging van die Afrikaanse boekwetenskap bewerkstellig het en daarby ons nie alleen die kennis gebring het nie, maar die stof self” (Du Toit aangehaal in Smit, 1985b:47).

(b) Samestelling van NALN se publikasiekatalogus

NALN se publikasiekatalogus sluit publikasies in wat deur hoofsaaklik drie tipes aanwinstmetodes bekom is:

- (i) Pligeksemplare wat ingehandig word by die Mangaung Openbare Biblioteek in Bloemfontein (een van die vyf amptelike plekke van pliglewering) word op ’n deurlopende grondslag na NALN oorgeplaas en deur NALN ontsluit en in hulle versameling opgeneem. Hipoteties beskou, behoort dié katalogus dus as kontrole te dien vir die SANB (met betrekking tot rekords van Afrikaanse fiksiepublikasies) omrede dit ook uit pligeksemplare saamgestel word.
- (ii) As deel van hulle strewe na die volledigste versameling, koop NALN ook publikasies aan waaroor hulle nie reeds in hulle versameling beskik nie.
- (iii) NALN ontvang ook publikasies as skenkings deur die publiek; volledige versamelings van boeke uit skrywers of ander literêre persone se nalatenskap; en eksemplare deur skrywers wat self hulle publikasies uitgegee het.

NALN se versameling is dus ten opsigte van Afrikaanse fiksiepublikasies in ’n mate meer volledig as die SANB, omdat dit nie slegs uit pligeksemplare bestaan nie en juis

omdat dit aanspraak maak op dié volledigste versameling (waarskynlik in die tradisie wat deur Nienaber daargestel is). Ook omdat NALN hoofsaaklik op die enkele produksiekategorie Afrikaanse fiksie fokus in die opbou en instandhouding van hulle versameling; terwyl die NLSA se fokus die bewaring van alle Suid-Afrikaans geproduseerde pligeksemplare insluit.

(c) Formaat van NALN se publikasiekatalogus

NALN se publikasiekatalogus is beskikbaar as interne databasis in elektroniese formaat (dit is tans nie direk toeganklik vir die publiek nie). Sedert 1993 het NALN begin om hulle katalogus in elektroniese formaat as 'n databasis in DBText®-formaat saam te stel. Volgens Erika Terblanche (2003), eerste bibliotekaris van NALN, is die elektroniese formaat redelik volledig ten opsigte van publikasies wat sedert 1992 verskyn het. Die rekords van publikasies vóór 1992 is beskikbaar op die vroeër kaartkatalogus. Dit is deel van die ontwikkelingsplanne om die kaartkatalogus retrospektief na elektroniese formaat oor te skakel. NALN het reeds begin om alle publikasies van sekere outeurs na die elektroniese katalogus oor te dra. Tydens die konsolidering van die eerste-vlak-bronne is later bevind dat NALN se publikasiekatalogus wel relatief volledig is vir publikasies sedert 1990.

NALN het tot 2002 gereeld nuwe toevoegings tot hulle publikasiekatalogus in *Tydskrif vir Letterkunde* as 'n “lys van nuwe Afrikaanse publikasies” vir die spesifieke kwartaal gepubliseer – 'n voortsetting van Nienaber se lys in die *Jaarboek* van die Afrikaanse Skrywerskring, aangesien *Tydskrif vir Letterkunde* die voormalige weergawe van die eersgenoemde *Jaarboek* in 1951 vervang het (Kannemeyer, 1988:105). Ná 'n onderbreking in die verskyning van *Tydskrif vir Letterkunde*, onder redakteurskap van Henning Pieterse, tussen 2001 en 2003 word dit in 2003 in 'n nuwe formaat en met “'n veranderde redaksionele opdrag” (*Tydskrif vir Letterkunde*, 2003a, 40:1) voortgesit onder redakteurskap van Hein Willemse. Deur hierdie verandering is die wyer beskikbaarmaking van NALN se publikasiekatalogus (tydelik) gestaak en verskyn dit sedert 2003 nie meer in *Tydskrif vir Letterkunde* nie. Otto Liebenberg (2003), kurator van NALN, meld dat hy graag die tradisie wil

voortsit, maar eers 'n borgskap of begrotingstoelaag moet vind om die vereiste bladgelde onder die nuwe beleid van *Tydskrif vir Letterkunde* te betaal.

(d) Onttrekking van data uit NALN se publikasiekatalogus

Die navorser het 'n navraag aan NALN gerig waarin hy versoek het dat data van alle Afrikaanse fiksiepublikasies wat sedert 1990 tot 2003 nuut en/of heruitgegee is en/of herdrukke beleef het, uit hulle publikasiekatalogus onttrek word. Die navorser het inligtingsvelde gespesifiseer wat sou ooreenkom met die inligtingsvelde wat in die SANB beskikbaar is. Die onttrekkingsproses is deur twee soekstrategieë gedoen, volgens die Dewey-klasnommer (sien 5.6.1.1) en die publikasiedatum van rekords. Die data is onttrek uit NALN se DBText® databasis, oorgeskakel na Microsoft Excel®-formaat en in laasgenoemde formaat aan die navorser verskaf op 10 Augustus 2003 en weer op 12 Desember 2003. Deur die tweede onttrekking is gepoog om rekords op te spoor wat intussen deur NALN gekatalogiseer is of vanaf die kaartkatalogus oorgedra is na die elektroniese katalogus. Van die totale aantal relevante rekords wat in die PDAF vir die periode 1990-2003 ingesluit is, is 3 526 rekords (79,79%) afkomstig vanaf die NALN publikasiekatalogus (sommige van dié rekords het oorvleuel met rekords wat vanuit die SANB onttrek is).

Met die bywerking van data vir die periode 2004-2005 is daar weer van NALN se publikasiekatalogus as eerste-vlak-bron gebruik gemaak (soos hierbo genoem, kon die SANB nie vir die bywerking van hierdie periode se data gebruik word nie as gevolg van die agterstand in die ontsluiting van rekords wat deur die NLSA ondervind word). Die onttrekking van die data uit NALN se publikasiekatalogus het op 6 September 2005 plaasgevind en weer op 27 Februarie 2006 (om die volledigheid van rekords wat moontlik intussen ontsluit of later deur NALN ontvang is, te verhoog). Van die totale aantal relevante rekords wat in die PDAF vir die periode 2004-2005 ingesluit is, is 549 rekords (91,34% van die totale 601 rekords) opgespoor uit NALN se publikasiekatalogus as eerste-vlak-bron.

Die MS Excel®-lêers het die volgende inligtingsvelde bevat (die tipe inligting wat in elke veld ingesluit is, word in hakies aangedui):

- Outeur-veld (die naam en van van die outeur van die rekord word hierin vermeld en daar is ook 'n aanduiding indien die outeursnaam 'n pseudoniem is).
- Titel-veld (die titel van die rekord).
- Subtitel-veld (die subtitel of bytitel verskyn in hierdie veld).
- Samesteller-veld (in die geval van saamgestelde publikasies, soos byvoorbeeld bloemlesings, verskyn die samesteller se naam en van in hierdie veld).
- Plek-veld (die plek van uitgawe van die uitgewery waardeur die rekord uitgegee is, die stad of dorp).
- Uitgewery-veld (die naam van die uitgewery van die rekord).
- Datum-veld (die datums van die jare waarin eerste uitgawes, heruitgawes en drukke verskyn het).
- Uitgawe-veld (indien daar 'n tweede, derde of verdere uitgawe op NALN se rekords verskyn, word dit in hierdie veld vermeld).
- Druk-veld (indien daar tweede, derde of verdere herdrukke van die publikasie verskyn het, word dit in hierdie veld aangedui).
- ISBN en Prys-veld (die ISBN-nommers en die prys van die rekord; indien daar meer as een uitgawe by 'n rekord aangedui word, word die verskeie ISBN-nommers hierin aangetoon).
- Klasnommer-veld (die klasnommer op grond van die Dewey-klassifikasiesstelsel).
- Trefwoord-veld (in hierdie veld word trefwoorde aangedui wat deur NALN tydens die ontsluitingsproses bepaal word op grond van die inhoud en onderwerp van die publikasie, soos byvoorbeeld “liefdesverhaal”, “spanningsverhaal”, “humor”, “kontreikuns”).
- Illustreerder-veld (in die geval van geïllustreerde publikasies word die illustreerder se naam en van in hierdie veld vermeld).
- Vertaler-veld (in die geval van vertalings word die vertaler se naam en van in hierdie veld aangedui).
- Fisiese beskrywing-veld (die aantal bladsye, die grootte van die fisiese publikasie uitgedruk in sentimeters, en 'n aanduiding indien daar illustrasies in die publikasie voorkom).
- Nota-veld (hierin word addisionele inligting vermeld soos byvoorbeeld indien daar 'n bibliografie of indeks by die publikasie ingesluit is; indien die

publikasie se titel in 'n nuwe uitgawe gewysig is; en enige ander inligting wat as 'n nota in die publikasie voorkom).

- Neweklasnommer-veld (indien 'n rekord in meer as een klas in die Dewey-klassifikasiesistelsel inpas, word die tweede klasnommer aangedui).
- Ontvangsdatum-veld (die datum waarop die publikasie deur NALN ontvang en/of ontsluit is).

(e) Voordele van NALN se publikasiekatalogus as bron van produksiedata

Die volgende kan as voordele van NALN se publikasiekatalogus as bron van produksiedata beskou word:

- Een van die groot voordele van NALN se publikasiekatalogus as bron van produksiedata is die feit dat dit nie, soos die SANB, slegs rekords van ingelewerde pligeksemplare bevat nie, maar saamgestel is uit publikasies wat ook deur ander aanwinstmetodes bekom is. Hierdeur is 493 addisionele rekords (11,16% van die totale aantal rekords in die PDAF vir die periode 1990-2003) wat nie in die SANB ingesluit is nie, opgespoor.
- Omdat pligeksemplare wat wel op die NALN publikasiekatalogus voorkom, afkomstig is van die pligeksemplare wat by 'n ander plek van pliglewering (die Mangaung Openbare Biblioteek in Bloemfontein) ingelewer is as die pligeksemplare wat deel uitmaak van die SANB (wat gepliglewer is by die Pretoria-kampus van die NLSA), kon hierdie bron as 'n nuttige kontrole in die navorsingsontwerp dien.
- NALN se beleid om dié volledigste versameling van Afrikaanse fiksiepublikasies op te bou, verhoog die bruikbaarheid van die katalogus van dié versameling as geskikte bron verder.
- Omdat NALN op slegs die versameling van Afrikaanse fiksiepublikasies fokus, is die hoeveelheid publikasies wat deur hulle ontsluit word veel minder as by die NLSA, gevolglik bestaan daar nie 'n agterstand nie en is rekords, van veral die periode 2000-2005, meer volledig.
- Die data afkomstig vanaf die SANB is volgens unieke ISBNs in aparte rekords verdeel en daardeur is variasies van dieselfde titel as gevolg van verskillende uitgawes as aparte rekords aangetoon. Die data vanaf die NALN

publikasiekatalogus is hoofsaaklik volgens titels verdeel en verskillende uitgawes van die titels is in dieselfde rekord aangetoon. Daardeur kon talle rekords van slegs herdrukke ná 1990 van oorspronklike uitgawes vóór 1990, (wat nie deur die periode-afbakening in die SANB opgespoor sou word nie) wel deur die NALN publikasiekatalogus opgespoor word. Alle vorige publikasiedatums en die soort uitgee-aktiwiteit (eerste uitgawe, heruitgawe of herdruk), asook die vorige ISBNs en uitgewerye, van elke rekord is in hierdie bron aangedui. In hierdie opsig het dit as nuttige kontrole gedien by die bepaling van eerste uitgawes, heruitgawes en herdrukke.

- Oor die algemeen is die data afkomstig van NALN meer akkuraat in verskillende inligtingsvelde verdeel (byvoorbeeld die aparte velde vir vertalers en illustreerders), wat nie die geval is met die SANB nie.
- Laastens het die data van hierdie bron die bykomende voordeel van die addisionele inligtingsveld met trefwoorde. Hierdie trefwoorde word sedert 1993 deur NALN toegeken tydens die ontsluiting van publikasies op grond van die inligting in die teks en die omslagteks van publikasies – dit gee ’n aanduiding van die aard van die inhoud. Dié eienskap van hierdie bron was van besondere waarde by die latere kategorisering van rekords – veral by rekords wat nie aan tweede-vlak of derde-vlak-bronne geverifieer kon word nie.

(f) Tekortkominge van NALN se publikasiekatalogus as bron van produksiedata

Een tekortkoming van hierdie bron was dat dit nie elektronies met die data vanaf die SANB versoen kon word nie, omrede die metodiek van inskrywings van rekords in die twee bronne van mekaar verskil. Die navorser moes gevolglik die konsolidering van die twee bronne met die hand doen. Maar daardeur was dit moontlik om die konsolidering van die twee bronne meer noukeurig ten opsigte van elke rekord te kontroleer.

Kannemeyer (2004a:143) beweer tereg dat Nienaber se *Bibliografie en Bronnegids* deur NALN voortgesit word. Soos hierbo aangetoon, is NALN se publikasiekatalogus wel ’n nuttige bibliografiese bron, maar anders as Nienaber se *Bibliografie van*

Afrikaanse boeke dui dit nié oorsigtelike produksiestatistiek aan nie en is dit nie moontlik om 'n produksieprofiel en uitgeweryprofiel direk dááruit te (re)konstrueer nie – dit dien wel as een van die eerste-vlak-bronne van die PDAF waaruit dié (re)konstruksie wél moontlik is (sien 5.7).

5.5.4 Konsolidering van die twee eerste-vlak-bronne

Met die doel om die volledigheid van die data te verhoog, het die navorser 'n uitgebreide en intensiewe proses van konsolidering gevolg waartydens die twee eerste-vlak-bronne saamgevoeg is. Data vanaf die SANB is as basis geneem, daarna is elke rekord vanaf NALN se publikasiekatalogus met die rekords in die SANB data vergelyk. 3 033 rekords (68,64% van die totale aantal rekords in die PDAF vir die periode 1990-2003) het in albei eerste-vlak-bronne voorgekom. Rekords wat in slegs een van die twee eerste-vlak-bronne voorkom, maar nie in die ander nie, is tot die gekonsolideerde datastel toegevoeg. Die data van elke rekord, veral in terme van die uitgawes en drukke van publikasies, publikasiedatums en alle ander addisionele data soos byvoorbeeld trefwoorde oor die aard van die inhoud, is ook vergelyk en die nodige verstellings is in die gekonsolideerde datastel aangebring. Soos reeds hierbo aangetoon, kon slegs NALN se publikasiekatalogus as eerste-vlak-bron vir die bywerking van data vir die periode 2004-2005 gebruik word.

Die gekonsolideerde datastel bevat die volgende inligtingsvelde (die soort data in elke veld en die verstellings en konsolidering daarvan word in hakies aangedui):

- Titel-veld (die volledige titel, bytitel ingesluit, en dikwels die outeur se naam en van; verstellings is veral met betrekking tot titels hierin aangebring omdat verstellings van outeursbesonderhede in die onderstaande veld gedoen is).
- Outeur-veld (die naam en van van alle outeurs wat by die publikasie betrokke was, is gekontroleer en pseudonieme is ingevoeg; in die geval van meer as een samesteller is al die outeursbesonderhede vermeld, die outeurs van gedigte of kortverhale in 'n bloemlesing is egter net soms volledig vermeld en dan wel in die nota-veld).

- Uitgawe-veld (aanduiding of dit die eerste uitgawe of ’n tweede of verdere uitgawe is; elke aparte uitgawe (nie aparte herdrukke nie) is as aparte rekords in die datastel ingevoeg).
- NALN datums-veld (alle datums wat deur die NALN publikasiekatalogus aangedui is as datums van uitgawes is in hierdie veld opgeneem ter wille van ’n verifiëringsmaatreël wat later in die navorsingsproses ingebou is).
- Uitgewery-veld (hierdie veld dui die plek van uitgawe, die naam van die uitgewery en die publikasiedatum van die uitgawe aan; let wel, nie die publikasiedatums van herdrukke nie).
- Klasnommer-veld (die Dewey-klasnommer soos deur die NLSA of NALN toegeken, asook ’n tweede klasnommer indien die rekords in meer as een klas val).
- Nota-veld (notas in hierdie veld sluit in: notas wat op die omslag of kolofonbladsy van die publikasie vermeld is; notas oor literêre pryse en toekennings vir die publikasie; die publikasiedatums en die aantal drukke by publikasies wat herdrukke beleef het; in die meeste gevalle die prys van herdrukke; die trefwoorde wat deur NALN toegeken is).
- Onderwerp-veld (gekonsolideerde inligting oor breë onderwerpsvelde waarmee die rekords verband hou en wat deur die NLSA en NALN toegeken is, soos byvoorbeeld “South African War, 1899-1902”, “Women authors” of “Erotic stories”; asook ’n aanduiding indien daar ’n bibliografie of indeks by die publikasie ingesluit is).
- Fisiese beskrywing-veld (die aantal bladsye; afmetings van die grootte van die publikasie in sentimeter; en ’n aanduiding indien daar illustrasies ingesluit is).
- ISBN-veld (die ISBN en in die meeste gevalle die prys van die uitgawe van die publikasie).

Nadat die konsolideringsproses voltooi is, is die gekonsolideerde datastel as die voorfinale datastel beskou en het die verifiëringsproses aan die hand daarvan plaasgevind.

5.5.5 Verifiëringsproses

'n Omvangryke en besonder intensiewe verifiëringsproses is in die navorsingsontwerp ingebou met hoofsaaklik twee doelwitte, naamlik (i) om publikasies op te spoor waarvan beide die SANB en NALN se publikasiekatalogus geen rekord dra nie; en (ii) om elke rekord in die gekonsolideerde datastel te kategoriseer binne 'n kategoriseringstelsel wat bestaan uit wyer en nouer produksiekategorieë (sien 5.6.2). Die tweedevlak en derde-vlak-bronne wat tydens die verifiëring gebruik is, word vervolgens bespreek.

5.5.5.1 Verifiëring van data aan die hand van tweede-vlak-bronne

Die verifiëringsproses het staatgemaak op data wat verkry is uit die volgende beskikbare en ingesamelde tweede-vlak-bronne:

- Die navorser het ten eerste alle uitgewery van (ook) Afrikaanse fiksiepublikasies wat steeds bestaan, gekontak om **katalogusse, nuusbriewe en/of titellyste** in te samel van publikasies wat sedert 1990 tot 2005 uitgegee is. Sommige uitgewerye beskik nie oor volledige katalogusse nie, maar wel oor titellyste; ander uitgewerye het nie konsekwent eksemplare van katalogusse bewaar nie en dus was katalogusse nie altyd volledig en in dieselfde formaat beskikbaar nie. Uitgewerye wat hoofsaaklik van nuusbriewe en katalogusse gebruik maak tydens die bemarking van hulle publikasies en waar verkope dan deur posbestelling plaasvind, soos byvoorbeeld J.P. van der Walt & Seun / LAPA met hulle maandelikse nuusbriewe en kwartaallikse katalogus *Bestelpret*, was in die posisie om die mees volledige materiaal te voorsien. By Human & Rousseau is katalogusse en nuusbriewe vir die volle periode van die ondersoek opgespoor. Tafelberg was eweneens in die posisie om nuusbriewe en katalogusse vir min of meer die volle periode te voorsien. Jacklin Enterprises het volledige titellyste verskaf. Ook katalogusse, nuusbriewe en/of titellyste van Van Schaik (die akademiese uitgewery), Kwela Boeke, Queillierie, Protea Boekhuis, CUM en Lux Verbi Bybelmedia is ingesamel. Argivale navorsing het daartoe gelei dat ook nuusbriewe en titellyste van uitgewerye wat nie meer bestaan nie of dormant is, soos byvoorbeeld Taurus,

HAUM-Literêr, Perskor en Kagiso-Literêr, opgespoor is. Ongelukkig kon geen nuusbriewe, katalogusse en/of titellyste van die volgende uitgewerye wat nie meer bestaan nie opgespoor word nie: Daan Retief/Kennis Onbeperk, Jutalit, Klipbok, Makro en Benedic. Outeurs en instansies wat self hulle publikasies uitgee beskik nie oor katalogusse of nuusbriewe nie. Sommige outeurs wat herhaaldelik hul eie publikasies self-uitgee, is persoonlik gekontak om die volledigheid van bibliografiese inligting te verifieer.

- Tweedens is **nuusbriewe van die boekklub en posbemarkingsdiens Leserskring / Leisure Books** redelik volledig vir die tydperk 2000-2005 opgespoor en data oor publikasies van verskeie uitgewerye wat deur Leserskring bemark is, het gehelp met die verifiëring van sommige rekords. Soortgelyk hieraan, is ook publikasies van ander uitgewerye as J.P van der Walt / LAPA wat in *Bestelpret* bemark is, daarin opgespoor en kon dié inligting vir verifiëring gebruik word.
- Derdens het NB-Uitgewers 'n kopie van 'n **elektroniese databasis** van alle titels van dié uitgewery en sy onderskeie drukname beskikbaar gestel. Hierdie bron het sowel bibliografiese data (die titel, outeur(s), samesteller(s), uitgewery en publikasiedatum) as beskrywende data ('n indeling van produksiekategorieë asook bemarkingsinligting oor die aard van die inhoud en onderwerp afkomstig van die omslagteks van publikasies) vermeld. Dié bron het alle publikasies ingesluit waarvan voorraad op daardie stadium beskikbaar was en daaruit is relevante Afrikaanse fiksiepublikasies onttrek. Dit was die volledigste bron vir byna al Tafelberg se publikasies. Die meeste van Queillerie, Kwela Boeke, Pharos Woordeboeke en J.L. van Schaik (die uitgewery van algemene publikasies) se titels is ook in hierdie bron verteenwoordig, asook Human & Rousseau se publikasies wat sedert 2001 uitgegee is. 'n Opedateerde weergawe van die databasis is op 22 September 2005 goedgunstiglik deur NB-Uitgewers beskikbaar gestel, waaruit titels sedert 2003 geverifieer kon word.
- As 'n vierde verifiëringsbron is ook die **elektroniese katalogusse** benut wat op uitgewerye se **webwerwe** beskikbaar is. Hieruit kon titels van die volgende uitgewerye geverifieer word: Tafelberg, Human & Rousseau, Queillerie, Kwela Boeke, Van Schaik, Protea Boekhuis, LAPA, ContentLot.com, Lux Verbi Bybelmedia en CUM.

- Ander bronne wat elektronies beskikbaar is, is as 'n vyfde verifiëringsbron in 'n mindere of meerdere mate aangewend, soos byvoorbeeld: die **aankondigings** van nuwe Afrikaanse fiksiepublikasies wat gereeld op die elektroniese tydskrif *LitNet* verskyn; die databasisse wat op die **webwerwe van boekhandelaars** en posbestellingsdienste soos byvoorbeeld Kalahari.net, Leserskring en Exclusive Books beskikbaar is; en die lys van Afrikaanse digbundels wat sedert 2000 verskyn het en beskikbaar is op die webwerf *Skoppensboer*.
- **Resensies** oor publikasies en **onderhoude** met skrywers wat in die koerante *Beeld* en *Rapport* en die tydskrifte *Insig* en *De Kat* verskyn het, is in 'n mindere mate as kontrole vir die verifiëring van bibliografiese en beskrywende inligting benut.

'n Lys van katalogusse en nuusbriewe wat as tweede-vlak-bronne tydens die verifiëringsproses geraadpleeg is, word as Aanhangsel A by die studie ingesluit. Hierdie bronne is konsekwent en sistematies deurgewerk en alle toepaslike data is vir verifiëring benut. Daar is ook ter motivering van die kategorisering van produksiekategorieë uit hierdie bronne aangehaal in die PDAF se nota-veld. Ná hierdie proses was daar egter steeds 'n aantal rekords waaroor onbeantwoorde vrae bestaan het.

5.5.5.2 Verifiëring van data aan die hand van derde-vlak-bronne

In 'n poging om bogenoemde vrae te beantwoord, het die navorser die volgende derde-vlak bronne gebruik:

- Eerstens is die navorser se eie **private boekery**, wat uit ongeveer 500 Afrikaanse fiksiepublikasies bestaan, benut om bibliografiese en beskrywende data in die fisiese boeke met die rekords te kontroleer.
- Tweedens is 'n navraag gerig aan die NLSA se naslaan-afdeling by die Pretoria-kampus. 'n Lys van ongeveer 500 rekords is aan die NLSA gestuur. Hierdie 500 publikasies is uit die **versameling van gepliglewerde publikasies** onttrek en die navorser het die bibliografiese en beskrywende data in hierdie fisiese boeke met die rekords in die gekonsolideerde datastel vergelyk. Addisionele data is in die PDAF se nota-veld ingesleutel.

- Derdens is 'n verifiëringsproses van stapel gestuur vir die ongeveer 100 rekords wat oorgebly het en waaroor die NLSA óf nie beskik het nie (meeste van dié publikasies is op NALN se publikasiekatalogus opgespoor), óf wat nie in die versameling opgespoor kon word nie. 'n Lys met hierdie rekords is na NALN gestuur en hierdie rekords is aan die fisiese boeke in die **boekversameling van NALN** geverifieer.
- Ten laaste is lyste opgestel van 'n beperkte aantal publikasies waaroor nog onsekerhede bestaan het – nie soseer ten opsigte van die spesifieke publikasies self nie, maar dikwels as verteenwoordigend van die produksiekategorie waarbinne dit inpas of oor die publikasiedatums van heruitgawes en herdrukke. Hierdie lyste is aan uitgewerye gestuur en by elke rekord is bepaalde vrae gestel. **Uitgewers** het goedgeunstiglik op hierdie vrae geantwoord deur die nodige data vanuit hulle **voorraaddatabasisse** te verskaf en die lyste terug te stuur. Daarna is die data met die rekords in die PDAF versoen.

Die navorser kan dus met oortuiging en vrymoedigheid verklaar dat hy alles in sy vermoë gedoen het om alle rekords op te spoor en dit so noukeurig en volledig moontlik aan die beskikbare bronne te verifieer. Die konsolideringsproses en verifiëringsproses wat hierbo beskryf is, was omvangryk en het ongeveer 850 ure se navorsing geverg. Die bywerking van data vir die periode 2004-2005 het 'n bykomende 150 ure geneem.

Deur die benutting van die tweede-vlak en derde-vlak-bronne is 'n addisionele 90 rekords (2,04% van die totale aantal rekords in die PDAF vir die periode 1990-2003), wat nie in die SANB of NALN se publikasiekatalogus voorkom nie, in die PDAF ingesluit. Dit was moontlik om ongeveer 75% van die totale aantal rekords aan meer as een bron te verifieer.

5.5.6 Afronding van die gekonsolideerde- en voor-finale datastel tot finale datastel

Gedurende die verifiëringsproses en daarna is ’n verdere aantal velde tot die gekonsolideerde datastel toegevoeg. Hierdie velde konsolideer dikwels data uit ander velde of word benut vir kodes wat gekoppel is aan data wat gedurende die verifiëringsproses ingesamel en ingesleutel is. Deur die benutting van hierdie velde is die gekonsolideerde datastel of voor-finale datastel verder afgerond om ’n finale datastel te skep. Die finale datastel is só ontwerp dat dit oorgeskakel kon word in ’n databasis. Velde wat in die finale datastel tot die velde in die gekonsolideerde datastel toegevoeg is, en velde waartoe addisionele data toegevoeg is, sluit die volgende in (die tipe data word in hakies verduidelik):

- SANB-bron-velde (die kode “JA” is in hierdie veld vermeld indien die bron van die rekord die SANB was, die veld is oopgelaat indien die rekord nie in die SANB voorkom nie).
- NALN-bron-velde (die kode “JA” is in hierdie veld vermeld indien die bron van die rekord NALN se publikasiekatalogus was, die veld is oopgelaat indien die rekords nie op die NALN publikasiekatalogus voorkom nie).
- Verifiëring-velde (die kode “V” is in hierdie veld aangebring indien die rekord aan die hand van inligting in ’n katalogus, nuusbrieff, elektroniese databasis, webwerf, of die fisiese boek geverifieer is; indien die rekord in een van laasgenoemde tweede-vlak of derde-vlak-bronne opgespoor is en nie in die SANB of NALN se publikasiekatalogus nie, is die kode “V” in hierdie veld ingevoeg en die SANB-bron en NALN-bron velde oopgelaat).
- Uitgawe-datum-velde (die publikasiedatum van die eerste, tweede of verdere uitgawe van die rekord is in hierdie veld aangedui deur die vermelding van die jaartal waarin die uitgawe verskyn het).
- Drukke-datum-velde (die publikasiedatum(s) van die herdruk(ke) wat die spesifieke uitgawe beleef het, is in hierdie veld aangedui deur die vermelding van die jaartal(le) waarin die herdruk(ke) verskyn het – indien daar meer as een herdruk in ’n spesifieke jaar verskyn het, is die jaartal herhaal om die aantal herdrukke te verteenwoordig).

- Uitgee-aktiwiteit-veld (in hierdie veld is kodes aangedui vir die verskillende uitgee-aktiwiteite waarna die bogenoemde twee velde verwys; die kode “N” verwys na publikasies waarvan slegs ’n eerste uitgawe, sonder enige herdrukke verskyn het; die kode “N + D” verwys na publikasies waarvan ’n eerste uitgawe verskyn het en een of meer herdrukke van daardie uitgawe; die kode “H” verwys na publikasies waarvan slegs ’n heruitgawe verskyn het, sonder enige herdrukke van die heruitgawe; die kode “H + D” verwys na publikasies waarvan ’n heruitgawe verskyn het asook een of meer herdrukke van die heruitgawe; die kode “D” verwys na publikasies wat vóór die aanvangsdatum van die periode van hierdie ondersoek (1990) as eerste of heruitgawes verskyn het, maar waarvan een of meer drukke ná 1990 (en dus as deel van die ondersoek) verskyn het).
- Produksiekategorie-veld (in hierdie veld is ’n beskrywing van die produksiekategorie waaronder die publikasie hoort, vermeld; hierdie beskrywing is dan later tydens die telproses verbind aan die bogenoemde velde ten einde statisties te kon bepaal hoeveel eerste uitgawes, heruitgawes en herdrukke per jaar en per produksiekategorie geproduseer is).
- Uitgewery-veld (aangesien daar dikwels spelfoute en inkonsekwente variasies van uitgeweryname in die uitgewery-veld voorgekom het, omdat die plek van uitgawe nie van belang is vir die doeleindes van hierdie ondersoek nie, en omdat publikasiedatums ook nie konsekwent op dieselfde wyse aangedui is nie en reeds oorgedra is na die uitgawe-datum-veld; het die navorser in ’n aparte veld slegs die naam van die uitgewery, en wel op ’n konsekwente wyse, oorgedra).
- Nota-veld (buiten die inligting wat reeds in die nota-veld vermeld is en afkomstig was van óf die kolofonbladsy van die publikasie óf tydens die konsolideringsproses bygevoeg is, is verdere veranderinge en toevoegings in hierdie veld gemaak: (i) die datums van drukke is oorgedra na die drukke-datum-veld; en (ii) daar is tydens die verifiëringsproses aangehaal uit die beskrywende data oor die aard van die onderwerp en inhoud van die publikasie wat opgespoor is in tweede-vlak of derde-vlak-bronne of vanaf die omslagteks van die fisiese publikasies – hierdie data is in die nota-veld ingesluit as motivering van die produksiekategorie).

- Prys-veld (die inligting rakende prys wat in die ISBN-veld aangedui word, is na hierdie veld oorgedra; die prys van die publikasie is egter nie konsekwent by elke rekord vermeld nie en die pryse van 'n rekord verskil ook dikwels vir heruitgawes en herdrukke; hierdie veld is nie volledig nie en word nie in die res van die studie betrek nie omrede die konstruksie van 'n profiel wat op die pryse van publikasies fokus, buite die bestek van hierdie studie val).

5.5.7 Verpakking van die finale datastel in 'n databasis

Alle datastelle vóór die verpakking daarvan in 'n databasis het in Microsoft Excel®-formaat bestaan. As laaste fase van die ontwikkeling van die PDAF is die finale datastel deur 'n programmeerder verpak in 'n prototipe databasis in Microsoft Access®-formaat waarbinne die data elektronies manipuleerbaar kon wees. Dié databasis-formaat maak dit moontlik om bepaalde soeknavrae te programmeer waarvolgens geselekteerde data uit die rekords in die databasis onttrek kan word. Die verskillende sorteer- en filtreerfunksies van Microsoft Access® stel die gebruiker in staat om data na aanleiding van elektroniese soekstrategieë statisties te verwerk. Die data kon dus volgens verskeie soeknavrae elektronies getel word ten einde die (re)konstruksie van 'n produksieprofiel en uitgeweryprofiel te fasiliteer (sien 5.7).

Die PDAF is egter in sy huidige prototipe formaat nie ten volle bruikbaar vir die algemene gebruiker nie. Die databasis sal na afloop van hierdie studie volgens spesifieke programmeringsreëls herverpak word en 'n gebruikerskoppelvlak sal ontwikkel word. Die instandhouding en beskikbaarmaking van die PDAF val egter buite die bestek van hierdie studie en sal as 'n opvolgprojek hanteer word.

5.6 Ontwikkeling van 'n kategoriseringstelsel van produksiekategorieë

Ten einde aan een van die hoofnavorsingsvrae van hierdie studie te beantwoord, naamlik die daarstelling van 'n produksiedatabasis van Afrikaanse fiksiepublikasies waaruit produksiestatistiek afgelei kan word, was dit nodig om 'n kategoriseringstelsel te ontwikkel op grond waarvan verskillende produksiekategorieë onderskei kon word. Deur die ontwikkeling van só 'n kategoriseringstelsel kon die

groot aantal rekords in die PDAF gekategoriseer word binne produksiekategorieë om die data te konsolideer en sinvolle produksiestatistiek daaruit te onttrek.

In hierdie afdeling word die ontwikkeling van 'n kategoriseringstelsel van produksiekategorieë vir die kategorisering van Afrikaanse fiksiepublikasies bespreek. Daar word aandag gegee aan die beskikbaarheid en bruikbaarheid van bestaande kategoriseringstelsels vir hierdie doel en teoretiese aspekte van die genre-leer word belig. Die kriteria wat gegeld het by die ontwikkeling van die kategoriseringstelsel word gestel en die produksiekategorieë word oorsigtelik verduidelik. Die produksiekategorieë self word nie in hierdie afdeling volledig verduidelik of aan die hand van voorbeelde eksemplaries geïllustreer nie, omdat dit op grootskaalse herhaling sal neerkom aangesien dít saam met die kwantitatiewe produksiestatistiek (die resultate) in Hoofstuk 6 bespreek word.

Dit is nodig om reeds aan die begin van hierdie bespreking die aandag daarop te vestig dat die ontwikkeling van die kategoriseringstelsel, wat in hierdie studie toegepas word, berus op die insigte en indeling van die spesifieke navorser. ('n) Ander navorser(s) sou op grond van ander kriteria en met 'n ander doel voor oë 'n alternatief of alternatiewe hiervoor kon vind. En al is daar so ver moontlik gestreef om subjektiewe kriteria te vermy, bly dit steeds 'n menslik ontwerpte indeling en daarom noodwendig subjektief. Die doel van voortgesette navorsing sou juis wees om in die toekoms ook alternatiewe indelings te maak. Die navorser erken die problematiek verbonde aan 'n kategoriseringstelsel en poog om sy indelingskriteria deur hierdie afdeling vir die leser deursigtig te maak.

5.6.1 Besikbaarheid en bruikbaarheid van bestaande kategoriseringstelsels

Daar bestaan soortgelyke kategoriseringstelsels of klassifikasiesistelsels in die praktyk en die literatuur. In die biblioteekkunde word alle soorte publikasies (nie net literatuur of letterkunde nie) ingedeel volgens die Dewey-klassifikasiesistelsel. Die oudste en bekendste indeling van literatuur is seker volgens beginsels van die genre-leer. Wat is die bruikbaarheid van hierdie stelsels vir die doeleindes van hierdie ondersoek? Vervolgens word 'n antwoord op hierdie vraag gesoek.

5.6.1.1 Die Dewey-klassifikasiestelsel

Die internasionaal-erkende Dewey-klassifikasiestelsel word reeds lank wêreldwyd toegepas in die biblioteekkunde. Die versamelings van biblioteke word gewoonlik georden op grond van dié stelsel en die doel daarvan is die sistematiese ontsluiting, berging en onttrekking van rekords uit die versamelings en die berging van rekords ná gebruik – dus ter wille van orde en bruikbaarheid. Studente in die biblioteekkunde word opgelei om tydens die ontsluiting van publikasies wat in biblioteekversamelings opgeneem word volgens die grondbeginsels van hierdie stelsel publikasies te klassifiseer. Die Dewey-klassifikasiestelsel word in 'n lywige gebruikersgids, wat uit vier volumes bestaan, die *Dewey Decimal Classification and Relative Index* (DDC20, 1989; DDC21, 1996; DDC22, 2003) verduidelik. Dit is 'n uiters gesofistikeerde en komplekse stelsel en persone wat nie formele opleiding daarin deurloop het nie sal dit nie met gemak kan gebruik nie. Tans bestaan daar 'n ernstige tekort aan opgeleide katalogiseerders.

Die stelsel koppel 'n numeriese waarde (of klasnommer) aan verskillende klasse, ingedeel volgens verskillende vakwetenskappe. So byvoorbeeld val Germaanse letterkundes binne die klas “839”, Nederlandse letterkunde binne “839.3*” (* staan vir verdere desimale plekke) en Afrikaanse letterkunde binne “839.36*” (DDC20, 1989:663-664). Verdere desimale plekke in die numeriese stelsel word toegeken op grond van verskillende kriteria, die derde desimaal is byvoorbeeld gekoppel aan “literêre vorme”: drama as “839.362*”, poësie as “839.361*”, “fiksie” – bedoelende prosa – as “839.363*”, essays as “839.364*”, toesprake as “839.365*”, briewe as “839.366*” en gemengde vorme as “839.368*” (DDC20, 1989:390). Nog verdere desimale plekke word bepaal deur oneindige soorte variasies wat in tabelle beskryf word en voorsiening maak vir aspekte soos byvoorbeeld verdere verdeling van “literêre vorme”, publikasies wat uit spesifieke periodes dateer, die bloeitydperk van outeurs, die land van herkoms van die outeur, die hoeveelheid outeurs van 'n publikasie en nog meer. Dit neem selfs opgeleide bibliotekarisse lank om publikasies volgens al die gespesifiseerde reëls en tabelle te klassifiseer en dit is slegs met jare se ondervinding dat hierdie proses versnel kan word; óf bibliotekarisse vat kortpad deur vorige klassifisering op soortgelyke publikasies toe te pas.

Die rekords in beide die SANB en NALN se publikasiekatalogus is ingedeel volgens die Dewey-klassifikasiesstelsel. Daardeur het dié stelsel dus reeds ’n invloed op die PDAF omdat beide die eerste-vlak-bronne waaruit data versamel is, daarvolgens georden is. Daarbenewens het die onttrekking van rekords van Afrikaanse fiksiepublikasies uit die totale SANB en NALN se volledige publikasiekatalogus, die Dewey-klassifikasiesstelsel as soekstrategie gebruik. Hierdie onttrekking is deur professionele biblioteekkundiges gedoen, Susan Battison van die NLSA en Erika Terblanche van NALN. Hulle het eerstens alle rekords met die Dewey-klasnommer “839.36*” en publikasiedatums gedurende die periode 1990-2003 onttrek. Daarna is dit volgens die klasnommers in ses groepe verdeel: (i) poësie; (ii) drama; (iii) kortverhale; (iv) “fiksie”, wat hoofsaaklik romans, maar dikwels ook essays en ander beredenerende fiksie, ingesluit het; (v) biografieë en outobiografieë (“920.*”); en (vi) ’n diverse kategorie wat onder andere akademiese studies oor die letterkunde, bundels met rubrieke, reissketse, outobiografieë en biografieë ingesluit het. Dit is in verskillende elektroniese lêers aan die navorser verskaf, ingedeel in hierdie ses groepe en volgens die jaar van publikasie. (Beide die NLSA en NALN gebruik die term “fiksie” verwarrend: hulle bedoel in werklikheid “prosapublikasies” daarmee.)

Die Dewey-klassifikasiesstelsel het dus die onttrekking van relevante rekords uit die eerste-vlak-bronne moontlik gemaak en die navorser se aanvanklike verdeling van die totale rekords in vier basiese kategorieë (prosa, poësie, drama en gemengde genres – sien 5.6.2) vergemaklik. Maar dít is hoe ver die Dewey-klassifikasiesstelsel die navorser van hulp was. Omdat die navorser nie volkome vertrouwd is met dié stelsel nie kon dit nie verder aangewend word vir ’n indeling volgens produksiekategorieë nie.

Daar bestaan ook ’n aantal tekortkominge wat dit as ’n bruikbare kategoriseringstelsel van produksiekategorieë diskwalifiseer. ’n Belangrike tekortkoming het te doen met die logistiek waarvolgens Dewey-klasnommers aan rekords in die PDAF toegeken is. Anders as die indeling in produksiekategorie in hierdie studie deur ’n individuele boekstudienavorser, is die Dewey-klasnommers deur verskillende persone toegeken. Bibliotekarisse het wel volgens ’n vaste stelsel gewerk, maar binne dié stelsel se beperkinge moes hulle keuses maak wat berus het op hulle eie interpretasies oor ’n publikasie. Die toekenning van Dewey-klasnommers berus dus ook op ’n mate van

waarde-oordeel – iets wat so ver moontlik in die kategoriseringstelsel wat in hierdie studie voorgestel word, vermy word.

Verder word die Dewey-klassifikasiesistelsel ook verskillend deur die NLSA en NALN gebruik: die NLSA gebruik die volledige stelsel en sluit vierde en verdere desimale by klasnommers in; terwyl NALN hoofsaaklik drie desimale gebruik en daarna die eerste drie letters van die outeur se van by die klasnommers aanlas. Die Dewey-klassifikasiesistelsel kon dus nie volledig vir verdere indeling van alle rekords in die PDAF aangewend word nie, omdat die indelingswyse in die twee eerste-vlak-bronne van mekaar verskil.

'n Basiese kriterium vir 'n kategoriseringstelsel volgens produksiekategorieë is die mate waartoe dit bruikbaar sal wees om tussen verskillende soorte publikasies op grond van aard of onderwerp te onderskei. Prosa moet byvoorbeeld verdeelbaar wees in soorte subkategorieë soos spanningsprosa en liefdesprosa. In verdere desimale plekke van die Dewey-klassifikasiesistelsel (DDC20, 1989:403-404) word wel spesifieke “soorte fiksie” onderskei, soos byvoorbeeld “love and romance” (“-3085”), “science fiction” (“-308762”) en “horror fiction” (“-308738”). Maar, soos reeds genoem, is hierdie verdere desimale plekke nie in NALN se klasnommers aanwesig nie, en dit is ook te betwyfel of die SANB altyd hierdie verdelings in klasnommers akkuraat toepas. Wat byvoorbeeld gemaak met publikasies wat tussen twee subgenres val of publikasies wat spesifieke subgenres parodieer (wat dikwels die geval is met postmodernistiese publikasies – vergelyk Van Gorp *et al*, 1991:160)? Vir dié soort klassifisering is daar tog 'n mate van vakkennis oor die Afrikaanse letterkunde nodig (soos die kennis van vakkundige inligtingkundiges in akademiese biblioteke) – iets waarvoor algemene biblioteekkundiges (byvoorbeeld die katalogiseerders by die NLSA wat alle soorte publikasies ontsluit) nie noodwendig beskik nie.

Die nut van die Dewey-klassifikasiesistelsel in die ontwikkeling van die kategoriseringstelsel van produksiekategorieë kan nie ontken word nie, maar die bruikbaarheid daarvan was in so 'n mate beperk dat dit steeds die ontwikkeling van 'n ander pasklaar stelsel noodsaaklik gemaak het.

5.6.1.2 Teoretiese aspekte van die genre-leer

Peck & Coyle (1993:1-2) beskryf die term “genre” as “a type or class of literature. [...] The logic behind these divisions is straightforward: all works of a certain kind have a great deal in common and are therefore grouped together”. Van Gorp *et al* (1991:158) beskou “genre” as ’n benaming vir die sogenaamde wesensvorme en die historiese soorte en subsoorte literatuur. Die wesensvorme of natuurvorme word tradisioneel onderskei as die epiek, die liriek en die dramatiek wat verwys na menslike uitingsmoontlikhede, onderskeidelik vertel, sing en demonstreer. Die ondersoorte of subgenres is die spesifieke vorme wat op grond van formele eienskappe en inhoud onder die wesensvorme erken word, soos die sonnet, tragedie, komedie, roman, kortverhaal, essay of e-pos (vergelyk Hambidge, 1992:148). Die onderskeid tussen byvoorbeeld ’n ek-roman en ’n briefroman berus op formele eienskappe; terwyl ’n liefdesroman byvoorbeeld van ’n avontuurroman onderskei word op grond van die (aard van die) inhoud (Van der Merwe & Viljoen, 1998:67-68). Hambidge (1992:149) beskryf die onderlinge verhoudings tussen die drie hoofgenres of wesensvorme, na aanleiding van Petersen se driehoek-voorstelling, as volg: “die liriek is ’n monologiese uitbeelding van ’n toestand; die epiek is ’n monologiese berig van ’n handeling; die dramatiek is ’n dialogiese uitbeelding van ’n handeling” (vergelyk ook Van Gorp *et al*, 1991:159).

Van der Merwe & Viljoen (1998:57; 62-63) omskryf “genre-leer” as “die formele studie en onderskeiding van verskillende soorte tekste [waarvan] die onderskeiding van soorte literêre tekste [...] eintlik ’n onderafdeling [is]” en “genre” as “’n soort raamwerk of filter wat bepaal wat binne ’n bepaalde [teks] as paslik beskou word, maar ook hoe [die teks] verstaan [en beoordeel] moet word” – dit bied ’n gedeelde konteks waarbinne lesers en skrywers mekaar kan verstaan. As voorwaarde vir ’n genrestelsel, sodat dit nie net ’n klassifikasiestelsel bly nie, moet dit die dieperliggende patroonmatigheid binne die stelsel kan blootlê (Van der Merwe & Viljoen, 1998:62). Volgens hulle is die begrip “genre” vandag in onguns en in onbruik omdat dit (verkeerdelik) as onveranderlike wette of reëls beskou word wat inhibeer en boonop as konserwatief, eerder as ’n stel uitdrukkingsmiddele ter ondersteuning van die skeppingsproses. Genres dien as sosiale kodifiserings van sekere tekseienskappe: sekere genres en die eienskappe daarvan word deur die samelewing erken en as norm

gebruik, daardeur raak dit gekanoniseer. Hierdie kenmerk maak volgens Van der Merwe & Viljoen (1998:65-67) genres belangrik vir literatuurgeskiedskrywing omdat dit, sistemies beskou, die posisie van die genre in die sisteem van alle tekste aandui. Maar dit is veranderlik en nie ewig en vas nie want wanneer van die genrekodes afgewyk word (soos voortdurend gebeur, veral met eksperimentele tekste waardeur nuwe genres geskep word of genregrense oorskry word) verskuif die posisie daarvan in die sisteem (ter wille van die strewe na ekwilibrium in die sisteem). Hiermee plaas Van der Merwe & Viljoen die konsep genre ook binne die kader van teksstudies waarin 'n sisteembenadering gevolg is, soos Viljoen trouens gedoen het in sy gepubliseerde doktorskrif oor *Die Suid-Afrikaanse romansisteem anno 1981* (Viljoen, 1986).

Van der Merwe & Viljoen (1998:68-69) bepleit 'n beskouing van genres waar daar gekonsentreer word op reekse verwantskappe (“familie-ooreenkomste”) tussen eksemplare van die genre, eerder as klasse met onderskeidende kenmerke wat nie houdbaar is nie omdat eksemplare nooit presies ooreenkom nie. Dié verwantskappe word uitgeken deur kollektiewe kodes wat oorgedra word deur kennis te maak met eksemplare van die genre; só word 'n mate van genre-*competence* deur lesers verwerf.

Daar word deur Van der Merwe & Viljoen (1998:69-71) tussen twee basiese benaderings tot die genre-leer onderskei: (i) teoretiese genres waar 'n teorie as grondslag dien en waaruit kategorieë afgelei word, onbepaald van 'n spesifieke periode en literatuur – dus 'n deduktiewe benadering in aansluiting by Aristoteles se werkwyse; en (ii) historiese genres waar werklike genrestelsels, genres wat werklik in 'n bepaalde tydperk en literatuur voorkom of voorgekom het, en hulle onderlinge verhouding tot mekaar beskryf word. Die doel van die genre-leer is om die historiese genres na hulle onderskeie tekseienskappe te herlei en daardeur patrone vas te stel (dus steeds 'n teksgerigte toepassing); maar die genre-leer word ook in verband gebring met die literatuursosiologie (die plek wat werklike genres in die samelewing beklee) en dan word genres verbind aan samelewingstrukture en word dit sosiale instellings of institute.

Volgens Van der Merwe & Viljoen (1998:71) bestaan daar “eintlik nog nie 'n uitgewerkte taksonomie soos in plant- of dierkunde of soos die klassifikasiesistelsel van

Dewey [...] nie” en is die kategorieë en kriteria van bestaande genre-indelings verwarrend. ’n Verdere probleem is dat die term “genre” op alle vlakke van onderskeid gebruik word. Hempfer (aangehaal in Van der Merwe & Viljoen, 1998:72) stel ’n sistematiese stel terme vir die genre-leer voor waardeur verwarring oorbrug kan word: (i) die basiese onderskeid tussen skryfwyses of *hoofgenres* is die indeling in epiek (prosa), liriek (poësie) en dramatiek (drama); (ii) die historiese konkrete verwerkings van die skryfwyses is die *genre*, byvoorbeeld die roman, epos of tragedie; (iii) die subsoorte van die konkrete vorme dra die term *subgenre*, byvoorbeeld die pikareske roman of plaasroman; (iv) die *tipe* verwys na die tydlose moontlikhede vir die realisering van die skryfwyse, byvoorbeeld die ek-vertelling of ek-roman. Die vier groepe hang as volg saam: die hoofgenre druk tydlose verhoudings tussen verskillende elemente uit (byvoorbeeld vertelling) wat deur bepaalde omvormings die konkrete historiese genres (soos die roman) en die verskillende tipes (soos die ek-roman) lewer. Uit die historiese genres kristalliseer dan weer die subgenres (byvoorbeeld die plaasroman).

Van der Merwe & Viljoen (1998:72-79) behandel ’n aantal moderner maniere waarvolgens tussen genres onderskei kan word: (i) die taalsituasie (onderskeiding op grond van die kommunikasie, die verhouding tussen die sender en sprekers in die teks, ook die redekriterium (wie die rede voer) genoem, by gedigte is net een spreker aanwesig, terwyl meerdere sprekers in die dramateks aanwesig is en sprekers saam verteller(s) in prosatekste voorkom); (ii) die abstrakte inhoud (indeling berus op die reekse gebeurtenisse in die tipe teks, prosatekste en dramas vertel deur die aanwesigheid van sulke reekse ’n storie, terwyl gedigte nie ’n storie vertel nie); (iii) die tematiek (spesifieke genres word as geskikter beskou vir die behandeling van spesifieke onderwerpe, die liriek is veral geskik vir die ontboeseming van persoonlike gevoelens, die dramatiek vir die uitbeelding van handeling en konflik en die epiek vir die beskrywing van dade); (iv) die styl (onderskeiding gaan hier oor stylverskille, prosa is byvoorbeeld nader aan die gewone spreektaal, terwyl poësie meer gestileer is); (v) uitwerking of pragmatiese werking (hier gaan dit oor die beoogde uitwerking op die leser, waarvolgens hoofsaaklik onderskei kan word tussen informatiewe, oorredende, ontroerende en ekspressiewe tekste); en (vi) die tipografiese vorm (onderskeiding op grond van die vergestaltung van die teks op die bladsy of die bladspieël, die verhouding tussen die positiewe spasie (die swart van die gedrukte

teks) en die negatiewe spasie (die wit wat oorbly) dra betekenis; prosatekste staan byvoorbeeld die hele bladsy vol, gedigte beslaan net gedeeltes van die bladsy en dramatekste kan tipografies deur die afwisseling van dialoog en didaskalia onderskei word). Van der Merwe & Viljoen (1998:80) wys daarop dat alle indelings volgens hierdie kriteria ook relatief is, met verloop van tyd kan verander en veralgemening hiervolgens gevaarlik is (vergelyk ook Hambidge, 1992:148).

'n Verdere onderskeidingswyse, wat veral vir die doeleindes van hierdie studie van belang is, word deur Van der Merwe & Viljoen (1998:79-80) “genre-indikasies” genoem. Dit gaan hier oor ekstrinsieke eienskappe buite die teks (produksie-, verspreiding- en resepsiefaktore, vergelyk Van Coller, 1990:101): (i) op die omslag of titelblad word dikwels 'n aanduiding van die genre as deel van die titel gegee (soos byvoorbeeld “roman”, “gedigte”, of “spanningsroman”); (ii) die grafiese ontwerp van die omslag kan ook 'n vorm van genre-indikasies wees (die styl van die ontwerp kan as semiotiese aanduiding van die genre dien, soos byvoorbeeld grafiese romans wat 'n kenmerkende stripkuns styl vertoon of liefdesromans wat dikwels illustrasies of foto's van verliefde paartjies vertoon); (iii) só ook die bemarkingskanaal wat gevolg word (waar die publikasie te koop aangebied word, byvoorbeeld 'n ontspanningsroman wat by 'n supermark te koop is of 'n inspirerende roman wat deur 'n Christelike boekwinkel versprei word); (iv) die naam van die skrywer en sy / haar vorige boeke skep verwagtinge oor die genre van 'n volgende boek (van byvoorbeeld Ena Murray verwag lesers liefdesromans en van Deon Meyer spanningsromans); en (v) die uitgewery (ook die druknaam) van die publikasies skep verdere verwagtings oor genre (dit is byvoorbeeld bekend dat die internasionale Harlequin uitgewers se Mills & Boon-reeks liefdesromans is en plaaslik gee NB-Uitgewers se druknaam Jasmyn spesifiek liefdesromans uit). Die konsep “genre-indikasies” staan in direkte verband met die bemarkingskonsep “branding”.

Uit die voorafgaande bespreking blyk dit duidelik dat die genre-leer hom hoofsaaklik by die indeling van tekste volgens die inhoud daarvan (die intrinsieke tekseienskappe, soos byvoorbeeld taal, styl, struktuur, fiksionaliteit en tema, vergelyk Van Coller, 1990:101) skaar. Omdat hierdie studie nie teksgerig is nie en geen publikasie se inhoud betrek nie, maar eerder die aard van die inhoud as aanduiding van die soort publikasie, is die genre-leer hoofsaaklik in terme van genre-indikasies by dié

ondersoek van toepassing. In die kategoriseringstelsel wat vervolgens voorgestel word, vorm genres en subgenres slegs één onderskeidingsfaktor of kriterium van die produksiekategorieë. Daarom kies die navorser eerder die term “produksiekategorie” as “genre” of “tekstipe”. Dit gaan hier oor ’n poging tot ’n tipologie waarin verskeie kriteria betrek word ten einde ’n verdeling van produksiekategorieë moontlik te maak.

5.6.2 Kriteria by die ontwikkeling van die kategoriseringstelsel van produksiekategorieë

’n Geldige vraag by die ontwikkeling van die kategoriseringstelsel van produksiekategorieë, is oor die kriteria wat gegeld het in die bepaling van die produksiekategorieë. In ’n poging om hierdie vraag te beantwoord, is dit makliker om eerstens te sê watter kriteria nie gegeld het nie. Daar is gepoog om so ver as moontlik een groot slagगत te vermy, naamlik om nie te verval in die holrug debat oor die kunsmatige onderskeid tussen “literêre” en “populêre” literatuur of “hoë” en “lae” literatuur nie.

Snyman (1997:6-8) toon aan dat “populêre literatuur” deur die plaaslike literatuurstudie in die verlede grotendeels geïgnoreer is omdat dit as benede sy waardigheid beskou is. Sy wys daarop dat slegs enkele nagraadse studies aan populêre literatuur gewy is en dat dit byna heeltemal in die standaard literêre naslaanwerk *Literêre terme & teorieë* (Cloete *et al*, 1992) geïgnoreer word (vergelyk ook Olivier, 1990:89-91). Wanneer Snyman (1997:10-15) “populêre literatuur” in die Afrikaanse literatuurgeskiedenis naspoor, bevind sy dat: (i) die Afrikaanse prosakuns begin met “pretensielose vertellings” wat in die 1920’s voortgesit word deur volksvertellings, spook- en speurverhale, plaasromans en realistiese prosa (vergelyk ook Van der Walt aangehaal in De Kock, 1990:95); (ii) die beweging van die Dertigers, met die vernuwing in die Afrikaanse poësie, veroorsaak “’n bewuswording van ’n intellektualiteit, van betekenis ‘wat om die grense flikker van duister woorde’”; (iii) die opkoms van Afrikaner-nasionalisme, formeel sedert 1948, vereis “’n letterkunde van die hoogste kwaliteit” waardeur Afrikaans se superioriteit bevestig kon word; (iv) die Sestigters, met hulle vernuwing in die Afrikaanse prosa, se beroep op “hulle artistieke integriteit en intellektuele krag”, hulle vernet teen die establishment se

voorskrifte vir “berekende literatuur” en doelbewuste afstand skep tussen hulself as individualiste en die “gewone Afrikaanse leser” (vergelyk ook Baker, 1990:97-98; Olivier, 1990:90); en (v) die politieke bewussyn in die literatuur wat voortgesit word deur die beweging van Tagtig met hulle “struggle-literatuur”. Snyman betoog dat die genoemde ontwikkelinge die gevolg gehad het dat die “hoë” literatuur “verintellektualiseer” geraak het, “verduister” het en tot “’n intellektuele en akademiese hegemonie” gelei het waardeur die prosakuns ’n elitekuns geraak het en lesers vervreem is. Snyman (1997:12-13) is van mening dat daar as gevolg van hierdie situasie “breedweg twee pole binne die Afrikaanse literêre sisteem ontstaan [het]: boekklubboeke en hoë literatuur: ’n kloof tussen snob en snert” (vergelyk ook Van der Walt aangehaal in De Kock, 1990:95). Volgens Snyman het boekklubboeke die “gewone” Afrikaanse lesers tussen die 1960’s en 1990’s aan die lees gehou en die Afrikaanse literatuur gedra, terwyl selfs “gesofistikeerde” lesers nie plesier in Afrikaanse “literêre werke” vind nie en eerder Engelse fiksie begin lees het.

Ander terme wat soms gebruik word om te onderskei tussen die twee pole van literatuur (spesifiek met verwysing na populêre literatuur) is byvoorbeeld “populêre leesstof”, “prosalektuur”, “ontspanningsliteratuur”, “ontspanningsroman”, “verstrooiingsliteratuur”, “toeganklike literatuur”, “lekkerleesboek”, “triviaalliteratuur” en “gewilde roman” (Baker, 1990:97; Botha, 1990:88-89; De Kock, 1990:94; Kok, 1984:i; Olivier, 1990:89; Van Coller, 1990:99; Van Gorp, 1991:416-417). Dit is ’n onderskeid wat gekoppel is aan waarde-oordele, literatuuropvattinge en periodisering – en beide die maatstawwe en die onderskeid is subjektief en veranderlik. Botha (1990:88) stel dit as volg: “[d]it is deel van die geskiedenis van die Afrikaanse letterkunde, miskien van alle letterkundes, dat die *versus* tussen wat as ‘letterkunde’ en wat as ‘populêre leesstof’ beskou word, nie as ’n absolute aanduiding van opposisie opgevat kan word nie. W.E.G. Louw het die verskynsel van veranderde smaak, verskuiwende literaturopvattinge op ’n keer so beskryf: ‘wat vir die een generasie voetvelletjie is, kan by ’n volgende as altaarkleed gereken word’”. Hambidge (1990:46) beweer dat: “[d]it stellig moontlik [was] om voor die post-modernistiese beweging te verwys na boekklub-lesers / ontspanningsliteratuur / damesromannetjies en vele ander pejoratiewe benaminge. Die moderne literatuurwetenskap bestudeer egter sogenaamde populêre letterkunde juis omdat daar romans geskryf word waarin verdeling tussen populêre letterkunde en hoë tekste

deurbreek word”; sy noem Eleanor Baker se *Weerkaatsings: ’n sprokie* (Human & Rousseau, 1984) as voorbeeld.

Van Coller (1990:102-103) beweer egter dat daar “twee soorte sisteme [bestaan] wat periferaal oorvleuel maar in die sentrum wesenlik verskil: hier is in feite sprake van twee verskillende paradigmas”. Hy motiveer sy argument deur te beweer dat dit by die samestelling van ’n literatuurgeskiedenis van dié sisteme sal blyk dat weinig ooreenkomste in die onderskeie evolusies aantoonbaar is. Volgens hom is die rede hiervoor dat “populêre literatuur eerder werk met internasionale patrone / modes / modelle, terwyl die letterkunde normaalweg ’n eiesoortige ontwikkelingsgang vertoon”. Daardeur betoog hy dat ’n werk wat in die een sisteem hoog staan (of in sistemiese terme tot die kern gereken word), in die ander sisteem laag sal staan – selfs al is dié werk “volgens alle norme veel beter [...] as ’n swak werk in die ander sisteem, [sal dit] tog nie tot daardie betreffende sisteem gereken [...] word nie”. (Verskeie sisteemteoretiese benaderings is in 2.4 bespreek.) Van Coller beskou dit as onregverdig vir ’n werk wanneer hy tot die nie-behorende sisteem indring (deur onder andere “as literêre produksie bemark” te word terwyl dit “tipiese eienskappe van ontspanningsliteratuur” het) en nie die mas opkom nie; die uniekheid en waarde van die werk sou ’n hoër posisie in die behorende sisteem bekleed het.

Op 21 Mei 1983 word ’n eendag-konferensie, georganiseer deur die ATKV, gehou om te besin oor strategieë ter bevordering van “goeie gewilde prosa” (Kok, 1984). Hierdie term word gemunt as alternatief vir “middelmoottliteratuur” en in ’n poging om ’n brug te slaan tussen die kloof van “hoë” en “lae” literatuur – om te verwys na ’n tussenkategorie van publikasies wat op verskeie vlakke gelees kan word en steeds toeganklik bly vir verskillende lesers: “[g]oeie gewilde prosa word voorlopig onderskei as werke met literêre kenmerke, maar met ’n sterker verhaalelement en minder lesersweerstand as wat gewoonlik in literatuur aangetref word” (Malan, 1984b:3). Maar die term was nie totaal vry van (literêre) pretensie nie en aspirant-skrywers is steeds voorgeskryf om boeke met “literêre eienskappe” te skryf; met die gevolg dat Afrikaanse ontspanningsliteratuur vasgevang geraak het in uitgediende paradigmas (Snyman, 1997:14). As uitvloeisel van die konferensie word die jaarlikse ATKV-prosaprys vir “die beste gewilde Afrikaanse prosawerk [...] wat sal byval vind by die groter leserspubliek” (ATKV, 2003) in 1984 ingestel in ’n poging om die

produksie van sulke prosawerke aan te moedig – vandag een van die min oorlewendende Afrikaanse literêre pryse. Die vervaging tussen sogenaamde “literêre” en “populêre” prosa kan ook afgelees word in die toekenningsgeskiedenis van dié prys: dit is al aan skrywers van boeke in beide kategorieë toegeken, soos Dalene Matthee, Etienne van Heerden, Jan van Tonder, Riana Scheepers, Erika Murray-Theron, Marita van der Vyver, Corlia Fourie, Deon Meyer en Marzanne Leroux-Van der Boon (ATKV, 2004); dit is eers die ATKV-Prys vir Gewilde Prosa genoem, terwyl die klem nou op ’n “lekkerleesstorie” as deurslaggewende kriterium val. Van Zyl (2002c) meld egter dat die produksie van Afrikaanse fiksie vandag steeds nie genoegsaam voorsien in dié tussenkategorie nie; en Du Plessis (aangehaal in Pienaar, 2004a) is van mening dat “die middelmoottliteratuur ’n verarming ondergaan het” en vind dit jammer omdat “goeie boeke wat toeganklik [is] vir lesers wat nie kenners van die literatuur is nie [...] die boeke [is] waarop jy ’n taal bou”.

Die Nasionale Leeskringseminaar op 5 en 6 Oktober 1988 word eweneens gedeeltelik gewy aan die onderwerp “letterkunde versus populêre leesstof” (vergelyk Botha, 1990:88-89; Olivier, 1990:89-93; De Kock, 1990:94-97; Baker, 1990:97-99; Van Coller, 1990:99-104; Van Heerden, 1990: 104-107). Referate gelewer tydens die dagseminaar op 21 Augustus 1996, georganiseer deur die Departement Afrikaans aan die Universiteit van Suid-Afrika, oor die Afrikaanse hygroman ondersoek weer eens die verhouding tussen sogenaamde “populêre” en “literêre” prosa (vergelyk Snyman, 1997:6-16, 127; Britz, 1997:17-24; Van der Linde, 1997:25-37; Ferreira, 1997:38-44).

In ’n mate het die produksie van Afrikaanse fiksie in die 1990’s, beïnvloed deur die transformasieverskuiwings gedurende dié periode (sien Hoofstuk 3), ’n verandering ondergaan. Uitgewers moes hulle toenemend op die algemene mark rig omdat institusionele aankope deur die staat (verkope in die voorskryfmark en biblioteek-aankope – sien 3.3.4.1 en 3.3.5.1) radikaal ingekort is. Volgens Snyman (1997:14-15) is daar begin om meer klem op die leser te plaas omdat hy nie meer “eenkant gelaat kon word in ’n verintellektualisering van die letterkunde waarin hy en sy behoeftes nie meer geag word nie”. Sy verwys hierna as die “ware demokratisering van die Afrikaanse literatuur” (vergelyk ook Botha, 1990:89). Die “bastion van intellektualisme en elitisme” het hom in ’n postmodernistiese samelewing bevind waarin “artistic classification systems [have become] more differentiated and less hierarchical,

classification weaker and less universal” (DiMaggio aangehaal in Snyman, 1997:14). Gedurende die verloop van die 1990’s is die produksie van Afrikaanse fiksie veral gediversifiseer in terme van produksie in verskeie soorte produksiekategorieë: die hygroman het op die toneel verskyn en saam ander “populêre” liefdesromans sterker na vore getree, daar was ook ’n oplewing in die speurverhaal; swart prosaskrywers het vir die eerste maal substantief op die voorgrond getree; en “literêre” romans het meer toeganklik geraak aan die begin van die 1990’s – ’n periode wat beskryf is as ’n “renaissance van die Afrikaanse boek” (Labuschagne aangehaal in *Die Burger*, 13.11.93:4).

Maar teen die begin van die nuwe millennium bestaan daar volgens sommige waarnemers ’n krisis vir die Afrikaanse boek waarin sy toekoms as “duister” beskou word (Weideman *et al*, 2002; Van Vuuren, 2003:11). “Populêre” fiksie (veral liefdesromans) het in die breë toegeneem en meer “literêre” fiksie het al minder verskyn, terwyl die oes aan publikasies wat tussen dié twee kategorieë val maar skraal was. Die verguising van intellektualisme en die marginalisering van Afrikaans is in só ’n mate op die spits gedryf dat waarnemers selfs na ’n mate van “anti-intellektualisme in die Afrikaanse kultuurlêwe” verwys (Visagie aangehaal in Smith, 2001:3). Vandag word die produksie van ook Afrikaanse fiksiepublikasies in ’n groot mate deur die markomgewing gedikteer en het ’n mate van marksensuur ingetree (’n internasionale verskynsel, vergelyk Schiffrin, 2001:103-128). Die vroeër “literêre elite” suig nou aan die agterste speen en slegs empiriese ondersoek sal bepaal in hoe ’n mate Snyman se verwysing na “demokratisering” werklike demokratiese gevolge gehad het, óf dalk deur transformasieverskuiwings in só ’n mate gekeer is, dat die produksie van ook Afrikaanse fiksiepublikasies totaal oorgelewer is aan ’n verbruikerskultuur (’n internasionale tendens, vergelyk Van Krevelen, 2002:17-24; 25-49; 51-56). (Die invloed van hierdie transformasieverskuiwings op die produksielandskap en produsentelandskap is in Hoofstukke 3 en 4 in detail bespreek.)

Die verwysing na die konsep “massaliteratuur” en “blitsverkopers” is eweneens problematies. By die produksie van Afrikaanse fiksiepublikasies, wat as geheel ’n nismark is as dit met die internasionale markte vir fiksie vergelyk sou word (in byvoorbeeld die Verenigde State van Amerika, die Verenigde Koninkryk en die res van Europa waar oplaes van “massamark fiksiepublikasies” in honderdduisende

gemeet word – vergelyk byvoorbeeld Maryles, 2003a:19; 2003b:123; 2004:16), kan daar nie sprake wees van (’n) “massa” nie. In die Amerikaanse en Britse boeksektore verwys “mass literature” gewoonlik na die sogenaamde “paperback novels” wat in besonderse groot opslae geproduseer word (in sekere gevalle tot meer as ’n miljoen eksemplare van byvoorbeeld Harlequin se liefdesromans – vergelyk Maryles, 2004:16), deur supermarkte en ander “nie-tradisionele” verspreidingskanale bemark word en deur massas verbruik word (Chapman, 1996:48-57; Baverstock, 2000:22-23), sogenaamde “best sellers”. ’n Voorbeeld hiervan sou die publikasies van gewilde outeurs soos Steven King, Dean R. Koontz of Danielle Steel wees. In hierdie term is daar ook ’n mate van waarde-oordeel ingebou, naamlik dat dit literatuur vir die massa, en dus nie vir die uitgesoekte (literêre) elite is nie.

In die Afrikaanse mark is die gemiddelde oplaag van ’n roman 3 000 eksemplare (Breytenbach, 2002b). Romans waarvan 8 000 eksemplare en meer verkoop, word as topverkopers of blitsverkopers beskou (Collings, 2002). Slegs die romans deur Afrikaanse outeurs soos byvoorbeeld Dalene Matthee, van wie se *Pieterella van die Kaap* 45 000 eksemplare in 2001 verkoop is (Collings, 2002), kan as Afrikaanse “massamark fiksiepublikasies” gereken word – maar dan sonder die waarde-oordeel dat dit noodwendig nie “literêr” is nie.

By die produksie van Afrikaanse fiksiepublikasies bestaan ook nie die onderskeid tussen hardeband- en sagtebanduitgawes wat op waarde-oordeel berus nie, soos dit internasionaal wel die geval is, waar sagtebanduitgawes as ’t ware tot ’n aparte produksiekategorie of ’n volgende produksiesiklus ontwikkel het (Chapman, 1996:48-57; Maryles, 2003b:123; Forsyth & Birn, 1997:36-38). Afrikaanse “literêre” romans van byvoorbeeld Marita van der Vyver (*Wegkomkans*, Tafelberg, 1999; *Griet kom weer*, Tafelberg, 2001; *Vergenoeg*, Tafelberg, 2003) of Etienne Van Heerden (*Die swye van Mario Salviati*, Tafelberg, 2000) of Marlene van Niekerk (*Triomf*, Queillerie, 1994 en *Agaat*, Tafelberg, 2004) word in sagteband uitgegee; terwyl vertaalde Mills & Boon liefdesromans in Afrikaans hoofsaaklik in hardeband uitgegee word (sien ook 4.4.2). Die uitsondering is die “groot kanonne” in die Afrikaanse letterkunde vir wie daar nog publikasies in hardeband uitgegee word en wat dan in heruitgawes in sagteband opgevolg word (vergeelyk byvoorbeeld André P. Brink se *Duiwelskloof*, Human & Rousseau, 1998 en 2000; en *Donkermaan*, Human &

Rousseau, 2000 en 2001). Die oorweging tussen hardeband en sagteband word nie slegs deur koste bepaal nie, maar is vermoedelik ook aan prestige-waarde gekoppel, fisiese oorwegings (in die geval waar 'n publikasie dalk te dik is om deur 'n sagtebandomslag ondersteun te word, soos die (outo)biografieë van Kannemeyer, Schoeman en Steyn – maar weer eens bestaan uitsonderings: Van Niekerk se baie dik roman *Agaat* is in sagteband uitgegee) en in gevalle waar outeurs aandring op hardebandomslae. Die neiging, ook internasionaal (vergelyk Forsyth & Birn, 1997:37), is om fiksiepublikasies al meer in sagteband uit te gee.

Die navorser gaan akkoord met Botha (1990:88) en Snyman (1997:15) se afkeer aan etikettering op grond van 'n subjektiewe kriterium soos smaak. Maar hoe kan die ontwikkeling van verskillende produksiekategorieë nagespeur word sonder 'n soort indeling? Botha (1990:89) wys reeds in 1990 daarop dat “daar [...] deur 'n uitgewer, deur redakteurs *besluit* [word] wat as populêre leesstof bemark sal word” en dat “[...] 'n mens kan vermoed dat bemarking 'n gebiedende rol speel in die verdeling letterkunde : populêre leesstof”. Ook Olivier (1990:90) let op hoe “die katalogus van 'n bekende Kaapse uitgewer onderskei [...] tussen populêre romans en belletrie” en hoe daar in “een van die grootste boekwinkels in die land [...] die leesstof en die letterkunde van mekaar geskei [word]”. Dit is tog so dat daar by Afrikaanse prosapublikasies onderskei kan word tussen romans wat op grond van die aard van hulle inhoud kategorieerbaar is as 'n spesifieke soort subgenre (byvoorbeeld liefdesromans of spanningsromans); en romans wat nie kategorieerbaar is nie (sogenaamde “literêre” – of “populêre” – romans wat aan 'n etiket ontkom). En dít het alles te doen met bemarkingsetikette wat deur uitgewerye aan publikasies gekoppel word – die manier waarop uitgewerye 'n bepaalde publikasie in die bemarking daarvan op die publiek rig, met ander woorde hoe uitgewerye op grond van die aard van die inhoud 'n bepaalde “handelsmerk” aan 'n publikasie koppel. Sommige romans word as “speurromans” of “rillers” of “liefdesromans” bemark; terwyl ander weer as “populêr”, “literêr” of “middelmoot” bemark word (talle voorbeelde word by die betrokke produksiekategorieë in Hoofstuk 6 verskaf).

Die bemarkingskonsep wat hier van toepassing is, word in Engels “branding” genoem. Daar bestaan nie 'n direkte Afrikaanse vertaling van die konsep nie, maar dit kan omskryf word as die “ontwikkeling van 'n handelsmerk”. Baverstock (2000:322)

omskryf “brand” as: “a product (or service) with distinct characteristics that make it different from other products on the market”. Dit is ’n vorm van bemerking wat onder andere in die studieveld van verbruikerskunde (“consumerism”) tuiskom. Eers was handelsmerke bloot ’n kombinasie van visuele logo’s, simbole, tekens en slagspreuke waardeur produkte van verskeie mededingers onderskei kon word. Dit het egter ontwikkel tot veel meer: ’n visuele uitdrukking van die identiteit waarmee die handelsmerk geassosieer word en ’n aanduiding van onderskeibare kwaliteit wat deur organisasies gebruik word om hulself te differensieer (Coomber, 2002:9). Binne die verbruikerskultuur met sy gevolglike strawwer mededinging het differensiasie ’n belangrike strategie van mededingende bemerking geword en handelsmerke word suksesvol vir hierdie bemerking ingespan – volgens Gasson *et al* (1999:15-18) word dit toenemend in die internasionale uitgewerybedryf toegepas. In der waarheid word “branding” op ’n psigologiese vlak as ’n beeld van status (die “brand image”) by die verbruiker ingeprent en begin hy/sy fisiese (kommersiële) en sosiale (deur assosiasie) waarde daaraan te heg (Coomber, 2002:12, 22). Coomber (2002:10-11) onderskei tussen ses soorte handelsmerke, soos gebruik vir die bemerking van produkte, dienste, persone, organisasies, alleenstaande gebeurtenisse en geografiese gebiede. Wanneer dit herlei word na die uitgewerybedryf en boekhandelbedryf, kan onderskei word tussen die volgende soorte toepassings:

- **Uitgewerye en hulle drukname** dien as handelsmerke van die soort publikasies wat deur hulle uitgegee word. Drukname word ook vir spesifieke produklyne gebruik, byvoorbeeld die verskillende soorte liefdesromans wat deur Jasmyn onder die drukname Mirre, Melodie, Hartklop en Satyn uitgegee word. Of LAPA se verskillende soorte liefdesromans wat binne die vyf verskillende boekklubs en onder die drukname Fleur en Romanza uitgegee word (sien 4.3.1.8 en 4.4.1).
- Die **bemerkingsstrategieë** wat deur **boekhandelaars** toegepas word, steun op handelsmerke, soos byvoorbeeld Exclusive Books se Publisher’s Choice en Homebru etikette of Leserskring se kwartaallikse kroonboek.
- **Outeurs** word ’n handelsmerk vir die **soort publikasies wat hulle skryf**. Deon Meyer word byvoorbeeld as ’n speurverhaalskrywer beskou, Dalene Matthee sal vir altyd met haar boeke oor die Knysnabos geassosieer word. Elmar Steyn is spesifiek bekend vir sy historiese romantiese verhale. Van André P. Brink verwag lesers sogenaamde “literêre” romans. Skrywers word

ook soms met 'n spesifieke genre geassosieer, soos Antjie Krog en Breyten Breytenbach ten eerste met die poësie – selfs al skryf hulle ook prosa en drama.

- Die soort publikasie of produk vorm deur 'n **aanduiding van die subgenre** waarbinne dit hoort 'n handelsmerk. Spanningsromans en liefdesromans word met etikette op die omslagontwerp bemark en ook deur omslagontwerpe en die logo's van drukname uitgeken.
- Individuele publikasies word as deel van die **reeks** waartoe dit behoort uitgeken deur die **soortgelyke ontwerpstyl van die omslagontwerpe**. Vergelyk byvoorbeeld die ontwerpstyl van NB-Uitgewers se klassieke-reeks, die kenmerkende omslagontwerpe van die liefdesromans onder die drukname Mirre, Melodie, Hartklop en Satyn en LAPA se ontwerpe vir die liefdesromans wat onder die druknaam van hul boekklubs en die drukname Fleur en Romanza uitgegee word.

Die toepassing van handelsmerke op boeke gaan dus oor die gedifferensieerde verpakking daarvan deur die grafiese ontwerpe van omslae en die kategorisering deur middel van bemarkingstekste, asook die korporatiewe identiteit wat aan 'n uitgewery en sy drukname gekoppel word en die beeld waarmee 'n skrywer geassosieer word (Lupton, 1996:117-119). Dit gaan hier nie oor hoe die handelsmerke wat aan fiksie gekoppel word dalk ook 'n brandmerk (in die positiewe of negatiewe sin) word nie. Dit gaan wel daaroor om publikasies in te deel na aanleiding van onder andere identifiseerbare kategorieë wat deur uitgewerye self in die bemarking daarvan aan publikasies gekoppel word en om dáárdeur sin te maak uit 'n groter geheel. Hierdie kategorisering maak egter slegs staat op kategorieë wat direk aan die aard van die inhoud van die publikasie gekoppel kan word, nie die inhoud of teks self (of die “literêre waarde” daarvan) nie – dus sonder om die publikasies tekstueel te ontleed en literêre waarde-oordele daaroor te vel of 'n onderskeid tussen gekanoniseerde en nie-gekanoniseerde publikasies te tref.

Die oorhoofse kriteria wat gegeld het by die indeling in produksiekategorieë kan as volg opgesom word:

- (i) Die eerste kriterium by die indeling van die vier oorhoofse produksiekategorieë was die **hoofgenres**. Die versamelde data uit die eerstevlak-bronne was reeds op grond van Dewey-klasnommers in hoofgenres verdeel. In die gekonsolideerde datastel het die navorser die rekords volgens die titels; die outeurs; verwysings in die nota-veld en die onderwerp-veld en die vakkennis van die navorser in vier oorhoofse produksiekategorieë verdeel:
- prosapublikasies
 - poësiepublikasies
 - dramapublikasies
 - publikasies waarin gemengde genres voorkom
- (ii) Tweedens het die navorsingsontwerp sterk staatgemaak op **bemarkingsetikette** van die publikasies wat deur uitgewerye daaraan gekoppel is, sogenaamde **genre-indikasies**. Hierdie data is afkomstig uit katalogusse en nuusbriewe van uitgewerye, die omslagteks van publikasies en aankondigings oor die publikasies. Inligting uit hierdie tweede-vlak en derdevlak-bronne (sien 5.5.5.1 en 5.5.5.2) is deur die navorser gefynkam vir beskrywende kategorieë waarvolgens publikasies in terme van die aard van die inhoud gekategoriseer is (die handelsmerk wat daaraan gekoppel word), en aanhalings uit hierdie bronne is ter motivering van die indeling in produksiekategorieë in die nota-veld van die PDAF aangehaal. Op grond van hierdie kriteria is die vier oorhoofse produksiekategorieë verder verdeel in 'n tweedevlak-verdeling na aanleiding van beide **die aard van die inhoud** en **die formaat van die publikasies** (byvoorbeeld of die publikasie uit aaneenlopende / langer teks of korter tekste bestaan). Hierdie verdeling verwys na kategorieë soos byvoorbeeld:
- wat langer of aaneenlopende prosa betref:
 - riller- / spanning- / speurromans
 - liefdesromans
 - humoristiese langer prosa
 - inspirerende (Bybelse of Christelike) romans
 - langer prosa (romans en nouvelles), wat beide sogenaamde “populêre” en “literêre” langer prosa insluit en nie as een van bogenoemde kategorieë gekategoriseer kon word nie

- wat kortprosa betref:
 - riller- / spanning- / speur-kortverhale
 - liefdesverhale
 - humoristiese kortprosa (kortverhale en essays)
 - inspirerende kortprosa (kortverhale en essays)
 - kortprosa (kortverhale en essays), wat beide sogenaamde “populêre” en “literêre” kortprosa insluit en nie as een van bogenoemde kategorieë gekategoriseer kon word nie
- wat poësie betref:
 - humoristiese poësie, wat byvoorbeeld limerieke en geleentheidsryme (byvoorbeeld rympies vir ooievaarstee-partytjies) insluit
 - inspirerende poësie, ryme en verse met ’n duidelike inspirerende of Christelike inslag (dit sluit nie religieuse poësie in nie)
 - poësie (digbundels, versamelbundels en bloemlesings), wat nie in een van die twee bogenoemde kategorieë val nie
- wat drama betref:
 - opvoertekste van verhoogproduksies wat nie deur uitgewerwe uitgegee is nie, maar wel in gedrukte formaat beskikbaar gemaak is
 - dramatekste (toneeltekste, filmdraaiboeke, radio-hoorspele en kabaretttekste) wat wel as gepubliseerde dramatekste uitgegee is

(iii) Die derde kriterium was **die aantal outeurs** van wie tekste in die publikasie verskyn het. Volgens hierdie kriterium is die indeling in (ii) hierbo verder gekategoriseer en ingedeel volgens:

- enkelouteur, publikasies wat tekste deur slegs een outeur bevat, dit is ook die geval waar twee of meer samestellers tekste van een outeur in ’n versamelbundel byeengebring het
- meerdere outeurs, publikasies waarin meer as een outeur se tekste in die publikasie verskyn

(iv) Vierdens het die **formaat waarvolgens die teks(te) in die publikasie gestalte gekry het** as kriteria gedien. Hiervolgens het ’n verdere vlak van kategorisering plaasgevind waarvolgens onderskeid getref word tussen:

- enkelbundel, publikasies waar teks(te) van een of meer outeur(s) vir die eerste maal in boekvorm saamgevoeg is, soos byvoorbeeld ’n digbundel of kortverhaalbundel wat as eerste of heruitgawe uitgegee word
 - saamgestelde bundel, publikasies waar teks(te) van een of meer outeur(s) (wat reeds as ’n publikasie of in ander publikasies verskyn het) as deel van ’n nuut saamgestelde eenheid uitgegee word, soos byvoorbeeld versamelbundels of bloemlesings met kortverhale of gedigte of omnibusse met romans
- (v) ’n Vyfde kriterium was die **fisiese formaat van die publikasie in terme van die teks (die tipografie)**. Hiervolgens is publikasies wat in grootdrukformaat uitgegee is, onderskei deur ’n verdere kategorisering, aangedui as “Grootdruk”. Dit het buite die bestek van hierdie studie geval om op grond van die insluiting of afwesigheid van illustrasies in die publikasie ’n verdere kategorisering te maak. Waar illustrasies (en nie teks nie) egter die hoofkomponent van die publikasie uitmaak, het dit wel die kategorisering beïnvloed, so is daar byvoorbeeld voorsiening gemaak vir die subkategorie “Grafies”. Die fisiese formaat van die omslag (hardeband of sagteband) is ook buite rekening gelaat.
- (vi) Die sesde kriterium het die **oorspronklike taal** waarin die publikasie geskryf en/of uitgegee is as onderskeidingsfaktor gehad. Hiervolgens is publikasies wat uit enige ander taal in Afrikaans vertaal is, onderskei en aangedui as “Vertaal in Afrikaans”. Publikasies wat uit Afrikaans in ander tale vertaal is, is nie by die data ingereken nie aangesien dit deel vorm van die produksiestatistiek van die onderskeie produksiekategorieë van die ander taal (die doeltaal van die vertaalde publikasie). By implikasie was taal opsig self dus ook ’n kriteria.
- (vii) ’n Laaste kriterium was die **aard van die uitgewery of produsent** van die publikasie. Publikasies wat deur outeurs daarvan self-uitgegee is, of deur instansies wat by uitsondering publikasies uitgegee het (wat nie gereeld as

uitgewery optree nie), is van publikasies wat deur uitgewerye uitgegee is, onderskei. Dié onderskeid is deur “self” of “instansie” aangedui.

Deur die aanwending van hierdie sewe kriteria is die totale aantal rekords in die PDAF verdeel in 113 unieke produksiekategorieë (die verdeling in diepte). Dit is daarna hergroepeer in die volgende 11 oorhoofse kategorieë (die verdeling in wydte):

- Romantiese fiksie (liefdesromans en -kortverhale)
- Riller- / spannings- / speurromans en -kortverhale
- Humoristiese prosa (kortprosa en langer prosa)
- Inspirerende prosa (kortprosa en langer prosa)
- Romans (uitsluitend liefdes-, inspirerende en riller- / spannings- / speurromans)
- Kortprosa (essays, kortverhale en ander vorme; uitsluitend liefdes-, inspirerende, riller- / spannings- / speur- en humoristiese kortverhale)
- Inspirerende poësie
- Humoristiese poësie
- Poësie (enkeldigbundels en bloemlesings, uitsluitend inspirerende en humoristiese poësie)
- Drama (ongepubliseerde opvoertekste en gepubliseerde dramatekste)
- Gemengde genres (publikasies wat uit meer as een genre bestaan)

Binne dié elf oorhoofse kategorieë bestaan talle dieper- of subkategorieë (113) wat nie hier gelys kan word nie, maar volledig as Aanhangsel B by die studie aangeheg word. Soos aan die begin van hierdie afdeling aangedui, word grootskaalse herhaling vermy deur nie hier elke produksiekategorie te verduidelik en voorbeelde van publikasies wat daarin gekategoriseer is te noem nie. Dít kom saam met die produksiestatistiek in Hoofstuk 6 onder die loep.

5.7 Die (re)konstruksie van ’n produksieprofiel en uitgeweryprofiel van Afrikaanse fiksiepublikasies

Die huidige prototipe PDAF in Microsoft Access®-formaat is aangewend om ’n produksieprofiel en uitgeweryprofiel van Afrikaanse fiksiepublikasies wat gedurende die periode 1990-2005 geproduseer is, te (re)konstrueer. Daardeer is dié

produksiekategorie en verskeie wyer en nouer produksiekategorieë daarbinne, statisties ontleed en kon bepaalde oorhoofse produksiepatrone of tendense bepaal word. Die resultate hiervan word in Hoofstuk 6 aangebied. Vervolgens word aandag gegee aan die konsepte “produksieprofiel”, “uitgeweryprofiel” en “(re)konstrueer”. Die afbakening wat gegeld het by die (re)konstruksie hiervan word gestel en die werkwyse wat gevolg is, word verduidelik.

5.7.1 Die konsep “produksieprofiel”

Die konsep “produksieprofiel” verwys na dié versameling van publikasies wat binne ’n afgebakende periode en binne ’n bepaalde produksiekategorie uitgegee is en die produksiepatrone waarvolgens dié plaasgevind het. In die geval van hierdie ondersoek verwys “produksieprofiel” na die aantal Afrikaanse fiksiepublikasies (gerig op die volwasse mark) wat per jaar gedurende die periode 1990-2005 deur alle uitgewerye of andersoortige produsente van (ook) Afrikaanse fiksiepublikasies uitgegee is en waarvan ’n rekord van uitgee-aktiwiteit in die PDAF vermeld is.

Die “versameling van publikasies” wat behoort tot die spesifieke produksiekategorie waarop die profiel konsentreer, verwys na dié versameling publikasies wat afkomstig is vanaf die bronne waaruit die databasis wat vir die konstruksie van die profiel benut is, saamgestel is. ’n Produksieprofiel kan dus nooit voorgee om volkome volledig te wees van “alle” publikasies in ’n produksiekategorie en in ’n periode nie, omrede dit altyd in ’n mindere of meerdere mate onderworpe bly aan die beperkinge van die bronne waaruit dit gekonstrueer word (dié beperkinge is in 5.5.3.1(f) en 5.5.3.2(f) beskryf).

Ter wille van die uitvoerbaarheid van ’n ondersoek word die konstruksie van ’n produksieprofiel begrens deur ’n spesifieke periode-afbakening (in hierdie geval 1990-2005). Verdere afbakening vind plaas op grond van die fokus op ’n spesifieke produksiekategorie, waarvan die wydte en diepte deur die doelwitte en fokus van die ondersoek bepaal word (in hierdie geval Afrikaanse fiksiepublikasies wat gerig is op die volwasse mark). Só kan ’n produksieprofiel byvoorbeeld gekonstrueer word vir alle fiksiepublikasies in iziZulu vir die periode 1930-2003 (Masondo, 2003) of vir

slegs Afrikaanse kinder- en jeugprosa vir die periode 1990-2001 (Snyman & Venter, 2004).

Dit kom daarop neer dat 'n produksieprofiel 'n abstrakte konstruksie is van die produksielandskap, soos dit afgebaken en beskryf word deur die spesifieke ondersoek waarbinne dit gekonstrueer word. Die konstruksie van 'n produksieprofiel vir 'n spesifieke produksiekategorie is slegs moontlik indien ('n) bron(ne) van produksiedata vir die spesifieke produksiekategorie bestaan. Dít was die beweegrede vir die ontwikkeling van die PDAF (sien 5.4) uit openbaar toeganklike bronne.

'n Produksieprofiel kan die klem laat val op verskeie aspekte of faktore in die produksie van die produkte waaroor dit gaan. Dit kan byvoorbeeld fokus op die aantal titels wat per jaar geproduseer is, soos dit die geval is in hierdie ondersoek. Dit sou ook kon verwys na die grootte van drukoplae van elke uitgawe of druk, wat 'n vollediger kartering van produksietendense sou wees. Oplaesyfers (die aantal eksemplare van die drukoplaag van elke druk en van elke uitgawe) is egter nie openbaar toeganklik nie en uitgewerye beskou hierdie data as kompeterende inligting en derhalwe as vertroulik (vergelyk PICC IPR-verslag, 2004:51). Vir die doeleindes van hierdie ondersoek sluit die produksieprofiel van Afrikaanse fiksiepublikasies dus nie oplaesyfers in nie.

'n Produksieprofiel verwys dus eerstens en direk na die produk(te) waaroor dit gaan, terwyl die produsent(e) van daardie produk(te) indirek ook deel uitmaak van die profiel.

5.7.2 Die konsep “uitgeweryprofiel”

Die konsep “uitgeweryprofiel” verwys na die totaal van produsente wat tydens 'n bepaalde periode (of tussenperiodes binne die periode) bygedra het tot produksie in 'n bepaalde produksiekategorie – wat deel is van die produsentelandskap (sien Hoofstuk 4). In hierdie ondersoek verwys “uitgeweryprofiel” dus na die totaal van uitgewerye en andersoortige produsente (hetsy kommersiële uitgewerye behorende tot media-maatskappye of onafhanklike uitgewerye, inhuis uitgewerye-afdelings van openbare

of private instansies wat gereeld of slegs per geleentheid uitgee, persoonlike uitgewerye of outeurs wat hulle publikasies self-uitgee), wat gedurende die periode 1990-2005 bygedra het tot die produksieprofiel van Afrikaanse fiksiepublikasies deur een of meer publikasies in hierdie produksiekategorie uit te gee.

Die uitgeweryprofiel bestaan egter slegs as gevolg van of deur die bestaan van die produksieprofiel. Elemente van die uitgeweryprofiel, naamlik uitgewerye, is tog slegs uitgewerye deur die funksie wat hulle verrig: die produksie / uitgee van publikasies. Die uitgeweryprofiel is dus in 'n mate sekondêr tot die produksieprofiel.

As sinoniem vir “uitgeweryprofiel” sou ook verwys kon word na die konsep “produsenteprofiel” – 'n profiel van die produsente wat tot produksie bydra. Dié produsente is egter in hierdie geval van 'n spesifieke soort, hulle is uitgewerye. Ook outeurs wat hulle publikasies self-uitgee en instansies wat nie uitgewerye is nie, maar sporadies wel publikasies uitgee, tree as uitgewerye binne die konteks van hierdie profiel op en word sodanig as uitgewerye beskou. Daarom word 'n keuse gemaak vir die konsep “uitgeweryprofiel” eerder as “produsenteprofiel”.

5.7.3 Die konsep “(re)konstrueer”

Die konsep “konstrueer” verwys na die proses waarvolgens data uit 'n bron van produksiedata onttrek word, die ordening en sistemativering van dié data, en die aanwending daarvan in die samestelling van die produksieprofiel en uitgeweryprofiel.

Dit is egter nie heeltemal korrek om slegs na die konsep “konstrueer” te verwys nie, aangesien dit nie hier gaan oor die samestelling van twee profiele wat bestaan uit slegs data van die hede nie. Deur die periode-afbakening word data van so ver terug as sestien jaar bygehaal, en dus gaan dit ook dikwels oor “rekonstrueer”. Met ander woorde, in die geval van hierdie ondersoek, die aanwending van data waardeur daar in die hede 'n abstrakte beeld of konstruksie van (ook) die verlede of voorafgaande tyd geskep word – *gerekonstrueer* word.

Ter wille van vereenvoudiging word die leser daarop gewys dat alle verwysings na die konsepte “konstruksie” en “konstrueer” begryp moet word dat daarby ook ’n mate van “rekonstruksie” en “rekonstrueer” bedoel en ingesluit word.

5.7.4 Afbakening by die (re)konstruksie van profiele uit die PDAF – die moontlikheid van ander profiele

Die PDAF as bron van produksiedata leen hom daartoe om ook ander moontlike profiele te (re)konstrueer wat die klem op ander aspekte van produksie laat val en waarvolgens produksietendense belig kan word.

Eerstens sou dit moontlik wees om ’n outeursprofiel te (re)konstrueer waarvolgens byvoorbeeld die volgende bepaal kan word:

- wat die bydrae van outeurs van verskillende geslagte of etniese groeperings tot die produksieprofiel van Afrikaanse fiksiepublikasies was;
- hoeveel van die outeurs wat tot hierdie produksiekategorie bygedra het, steeds leef of reeds oorlede is;
- wat die bydrae van outeurs uit verskillende dekade-groeperings (na aanleiding van die hoogbloei van outeurs se produksie soos dit beskryf word in literatuurgeskiedenis), tydens die periode van dié ondersoek was;
- wat die verhouding tussen gevestigde outeurs en debutante in die produksieprofiel is.

Na die bekendmaking van voorlopige resultate van produksietendense van Afrikaanse fiksiepublikasies wat uit hierdie studie voortgespruit het (Venter & Galloway, 2002; 2003a; 2003b; 2003c), het Nel (2003) dit gestel dat hy ook graag sou wou weet wat die verhouding tussen die produksie deur wit en swart skrywers is. Hierdie belangrike vraag van Nel is in ’n referaat deur die navorser tydens die *Derde Swart Afrikaanse Skrywersimposium* deur middel van ’n (re)konstruksie van die outeursprofiel van sogenaamde swart Afrikaanse fiksieskrywers, en die aandeel van hierdie skrywers tot die totale produksielandskap gedurende die periode 1990-2005, (voorlopig) beantwoord (sien ook 3.3.3.2(a) en vergelyk Venter, 2005 en 2006c).

Daar sou ook bepaal kon word wat die verhouding van spesifieke outeurs tot spesifieke uitgewerye was en omgekeerd (die verband tussen die outeursprofiel en uitgeweryprofiel). Met ander woorde deur watter uitgewerye 'n spesifieke outeur uitgegee het en hoe dít die ontwikkeling van sy/haar oeuvre beïnvloed het; of watter outeurs deur spesifieke uitgewerye uitgegee is en hoe dít die ontwikkeling van die uitgewery beïnvloed het. Internasionale voorbeelde hiervan is De Glas se empiriese ondersoek na onder andere die investering van literêre uitgewerye in jong talent en die opbrengste daarvan; 'n ondersoek na Nederlandstalige prosadebutante in die periode 1961-1965 (1999); outeurs se oeuvres as die ruggraat van uitgewerye se fondslyste (1998); die materiële en simboliese produksie van moderne Nederlandstalige literêre outeurs (2003a); en die loopbane van Nederlandstalige literêre outeurs gedurende 1956-2003 (2003b). 'n Plaaslike voorbeeld is Galloway (2003 en 2004a) se ondersoek na die uitgeegesiedenis van Breyten Breytenbach.

Tweedens sou profiele ge(re)konstrueer kon word wat die toekenning van literêre pryse en toekennings en skryfwedstryde met produksietendense verbind. Dit sou byvoorbeeld moontlik wees om te bepaal wat die invloed van die instelling van nuwe pryse of wedstryde op die produksie van bepaalde produksiekategorieë gedurende die periode was.

Dit sou derdens ook moontlik wees om deur die (re)konstruksie van profiele verbande aan te toon tussen produksietendense en die produksiklusse van publikasies. Met ander woorde, om byvoorbeeld te bepaal watter Afrikaanse fiksiepublikasies in boekformaat hulle oorsprong in ander media-formate soos die radio, verhoog of rubrieke in koerante en tydskrifte gehad het; óf watter Afrikaanse fiksiepublikasies in boekformaat 'n tweede siklus as produk in ander media-formate beleef het, soos byvoorbeeld voorlesings oor die radio, verwerking as toneelstukke of rolprente.

Vierdens sou profiele wat produksietendense met lesersprofiele verbind ook moontlik wees (in aansluiting by resepsiestudies en leserstudies). In hierdie verband het die navorsers byvoorbeeld reeds, in samewerking met Nèlleke de Jager van NB-Uitgewers, meegedoen aan kwantitatiewe navorsing oor die lesersprofiel van liefdesromanlesers (verhoudings ten opsigte van die ouderdom, geslag, geografiese verspreiding, inkomste en beroepe van dié lesers – vergelyk De Jager, 2004). Die bevindinge van

díe ondersoek sal in die toekoms in verband gebring word met die produksiepatrone van liefdesromans.

Empiriese navorsing deur die navorser het aangetoon dat statistiese data oor voorgeskrewe Afrikaanse fiksiepublikasies en die aankope van Afrikaanse fiksiepublikasies deur openbare biblioteke nie geredelik beskikbaar is nie (sien ook 3.3.4 en 3.3.5). Ook verkoopsyfers van Afrikaanse fiksiepublikasies in die algemene handel is moeilik meetbaar en geen kumulatiewe bron bestaan daarvoor nie (sien ook 5.3). Dit is nodig om in die toekoms en in selfstandige ondersoeke, binne 'n oorkoepelende navorsingsprogram, data oor verkope in verskillende markte en marksektore in te samel en dít met produksiedata in verband te bring.

Binne die bestek van hierdie studie val die klem egter op die kartering van die buitelyne van die produksielandskap van Afrikaanse fiksiepublikasies as beginpunt, deur die (re)konstruksie van slegs die produksieprofiel en uitgeweryprofiel van hierdie produksiekategorie. In opvolgondersoeke binne die voorgestelde navorsingsprogram sal wel aandag aan die (re)konstruksie van bogenoemde profiele gegee word.

5.7.5 Werkwyse by die (re)konstruksie van die produksieprofiel en uitgeweryprofiel van Afrikaanse fiksiepublikasies

Die huidige prototipe PDAF in Microsoft Access®-formaat het die navorser in staat gestel om data daaruit te onttrek ten einde die (re)konstruksie van 'n produksieprofiel en uitgeweryprofiel te fasiliteer. Deur geprogrammeerde soekstrategieë is kwantitatiewe data in terme van die volgende ontledingskategorieë onttrek:

- Die aantal rekords wat per spesifieke en oorhoofse produksiekategorieë die volgende vier soorte uitgee-aktiwiteite beleef het:
 - Die aantal rekords wat as *eerste uitgawes* per produksiekategorie en per jaar geproduseer is.
 - Die aantal rekords wat as *heruitgawes* per produksiekategorie en per jaar geproduseer is.

- Die aantal rekords wat as eerste uitgawes en/of heruitgawes een of meer *herdrukke* per produksiekategorie en per jaar gedurende die periode van die ondersoek beleef het. Dit was nie moontlik om die aantal herdrukke elektronies te tel nie, maar wel die aantal rekords wat herdrukke beleef het. Die rede hiervoor is die feit dat herdrukke, anders as eerste uitgawes en heruitgawes, nie as aparte rekords in die SANB vermeld word nie, maar binne die nota-velde van dieselfde rekord as die betrokke eerste uitgawe en/of heruitgawe aangedui word. Die relevante data oor aantal herdrukke (en die jaar waarin elke herdruk plaasgevind het) is wel binne die drukke-datum-velde by die PDAF ingesluit, en in toekomstige navorsing waartydens die PDAF verder elektronies verpak sal word, sal die aantal herdrukke wel elektronies telbaar wees.
- Die aantal rekords wat as eerste uitgawes of heruitgawes vóór die periode van die ondersoek uitgegee is en waarvan een of meer *herdrukke* gedurende die periode van die ondersoek verskyn het. In hierdie geval is slegs die totale aantal rekords per produksiekategorie elektronies telbaar, nie per jaar volgens die jare waarin herdrukke verskyn het nie en ook nie die aantal herdrukke nie, maar wel die totale aantal rekords.
- Die produksiebydrae van die verskillende uitgewerye of andersoortige produsente tot die aantal rekords wat per wyer en dieper produksiekategorie en per jaar een van die bogenoemde vier soorte uitgee-aktiwiteite beleef het.

Die leser word daarop gewys dat spesifiek verwys word na “aantal rekords” en nie “aantal titels” of “aantal publikasies” nie. Die konsep “rekord” verwys na ’n enkele entiteit van die PDAF, ’n individuele bibliografiese inskrywing in dié databasis (met ’n unieke ISBN) waarvan elk ’n aanduiding is van ’n spesifieke uitgee-aktiwiteit. Dit sou nie korrek wees om na “aantal titels” of “aantal publikasies” te verwys nie, aangesien sommige rekords oor dieselfde titel handel waarvan ’n ander soort uitgee-aktiwiteit per rekord aangedui word. Die volgende voorbeelde dien as verduideliking:

- Lettie Viljoen (pseudoniem vir Ingrid Winterbach) se roman *Karolina Ferreira* verskyn as eerste uitgawe in 1993 by Human & Rousseau en beleef ’n aantal herdrukke; in 1996 verskyn ’n heruitgawe van die roman; en in 2003 word die roman weer heruitgegee as deel van die NB-Uitgewers se Klassieke-reeks. Al drie hierdie uitgawes vind binne die periode van hierdie ondersoek

plaas en word as drie rekords in die PDAF aangedui (met die relevante herdrukke van die betrokke uitgawes binne die relevante rekord).

- Etienne van Heerden se roman *Kikoejoe* is 'n soortgelyke voorbeeld: dit verskyn as eerste uitgawe in hardeband in 1996 en word deur 'n heruitgawe in sagteband in 1999 opgevolg. Daar verskyn dus twee rekords daarvan in die PDAF.
- Die liefdesroman *Plek van die bittermaan* deur Helene de Kock is oorspronklik in 1983 deur Human & Rousseau uitgegee; in 1997 verskyn dit as heruitgawe in grootdruk-formaat by Kennis Onbeperk; en in 2000 word dit as een van die verhale in 'n liefdesroman-omnibus, *Helene de Kock Omnibus 1*, ingesluit wat deur Human & Rousseau uitgegee is. Binne die periode van hierdie ondersoek vind dus twee relevante uitgee-aktiwiteite van dieselfde titel plaas en verskyn dié titel in twee rekords.
- 'n Soortgelyke voorbeeld is Ena Murray se liefdesroman *Appelbloeisels en jasmyn*. Dit verskyn in 1989 as eerste uitgawe by Tafelberg en beleef herdrukke in onderskeidelik 1989 en 1990; in 1997 verskyn 'n heruitgawe in grootdruk-formaat by Kennis Onbeperk; en in 2001 word dit ingesluit by die *Ena Murray Omnibus 34* wat by Jasmyn verskyn. Die 1990-herdruk is dus in 'n aparte rekord aangedui, die grootdruk-heruitgawe in 'n tweede rekord en die omnibus-uitgawe in 'n derde rekord.
- Dit is veral talle liefdesromans wat as eerste uitgawes of heruitgawes gedurende (of vóór) die periode 1990-2003 verskyn het, waarvan heruitgawes (soms spesifiek in grootdruk-formaat) daarna verskyn het. 'n Enkele voorbeeld is Nita Griessel se liefdesroman *Blomme vir môre* wat as eerste uitgawe in 1993 by J.P. van der Walt & Seun verskyn het; in dieselfde jaar 'n heruitgawe in grootdruk-formaat beleef het; en in 2003 as 'n heruitgawe (in gewone formaat) heruitgee is. Daar verskyn dus drie rekords van dié titel in die PDAF.

Die totale aantal rekords in die PDAF reflekteer dus nie direk die totale aantal titels nie (daar is in werklikheid minder titels as rekords), hoewel die totale aantal rekords van eerste uitgawes en heruitgawes afsonderlik wel 'n direkte aanduiding van die aantal titels is (met dié verstande dat sommige van die rekords na dieselfde titel verwys). Hierdie aspek word helderder by die aanbieding van die statistiese data in Hoofstuk 6.

Ná die onttrekking van die kwantitatiewe data in tabelle in Microsoft Access®-formaat is die produksiedata verder statisties verwerk in Microsoft Excel®. Bepaalde tabelle en grafieke is opgestel waaruit produksietendense afleibaar is. Hierdie ontledings word vervolgens in Hoofstuk 6 aangebied en belig.

Hoofstuk 6

Statistiese produksiepatrone in die produksieprofiel en uitgeweryprofiel van Afrikaanse fiksie gedurende die periode 1990-2005

6.1 Inleiding

In hierdie hoofstuk word die resultate van die statisties-kwantitatiewe komponent van die ondersoek (die statistiese produksiepatrone in die produksieprofiel en uitgeweryprofiel van Afrikaanse fiksiepublikasies gedurende die periode 1990-2005), waarvan die tegniese metodologiese aspekte in die vorige hoofstuk beskryf is, aangebied. Die resultate word per oorhoofse produksiekategorie soos volg georganiseer:

- (i) Die verskillende produksiekategorieë en subkategorieë daarvan; die aantal eerste uitgawes en heruitgawes wat gedurende 1990-2005 verskyn het; die aantal rekords van laasgenoemde ontledingskategorieë wat herdrukke beleef het; die aantal rekords wat herdrukke ná 1990 beleef het van eerste uitgawes en heruitgawes wat vóór 1990 verskyn het.
- (ii) Produksiepatrone van elke produksiekategorie en subkategorie.
- (iii) Die produksieaandeel van die onderskeie uitgewerye en andersoortige produsente in die uitgeweryprofiel van elke produksiekategorie.

Die produksieprofiel en uitgeweryprofiel word dus nie individueel hanteer nie, maar gesamentlik en aanvullend tot mekaar en per produksiekategorie beskryf.

Die doel met hierdie hoofstuk is om die produksielandskap en produsentelandskap statisties te karteer en produksiepatrone te interpreteer. In nastrewing van hierdie doel word 'n deskriptiewe benadering gevolg waarvolgens die resultate van die statisties-kwantitatiewe komponent van die studie beskryf word. Die produksiepatrone word aangetoon en geanaliseer deur moontlike verklarings daarvoor aan te dui. Die klem val veral op die aanduiding van verbande tussen verskuiwings in die produksieprofiel en uitgeweryprofiel van elke produksiekategorie. Die impak van transformasiever-skuiwings binne die uitgesisteem op die produksieprofiel en uitgeweryprofiel word telkens betrek ter verklaring van produksiepatrone (om grootskaalse herhaling van die

inhoud van Hoofstuk 3 te verhoed, word gebruik gemaak van kruisverwysings – vir verdere toelgting is dit dus belangrik dat die leser hierdie kruisverwysings raadpleeg). Die data wat agter die produksieprofiel en uitgeweryprofiel lê (soos volledig vermeld in die PDAF) is besonder ryk en dig en bied byna onuitputlike moontlikhede vir die voorstelling, analise, interpretasie en aanwending van die data. Vir elke grafiek en tabel wat hier gebruik word, sou ook tientalle verskillende variasies (vir dieper en wyer data-voorstelling en data-analise) ontwerp kon word. Daar is egter gepoog om binne die bestek van ’n enkele studie ’n balans te vind tussen die diepte en wydte van die data wat hier grafies voorgestel, aangebied en geïnterpreteer word. Hierdie hoofstuk moet dus nie beskou word as die finale woord oor die produksiepatrone (en analyses daarvan) waartoe die versamelde data (die PDAF) hom leun nie. Die uitdaging is juis om binne die oorkoepelende navorsingsprogram, wat as toekomstige navorsingsagenda in die vooruitsig gestel word (sien Hoofstuk 7), die data van spesifieke produksiekategorieë verder te ontleed in individuele opvolgondersoeke. Die moontlikhede hiervan is byna onuitputlik. Dit moet in gedagte gehou word dat die doel met hierdie studie in die eerste plek is om hierdie omvangryke data vir die eerste keer beskikbaar te maak (te versamel, te herverpak en aan te bied). Die uitdaging vir veral letterkundiges is om hierdie data ter ondersteuning van literatuurwetenskaplike ondersoeke verder te benut (in hierdie studie het dit vanuit die inligtingswetenskap tot stand gekom en is dit binne die afbakening van uitgewery-ondersoek – en juis nie die literatuurwetenskap nie – benut). Dit is veral op die terrein van ondersoeke na simboliese produksie van fiksie wat hierdie data belofte vir vrugbare toekomstige navorsing inhou, terwyl dit in hierdie studie primêr om die kartering van die materiële produksie van fiksie gegaan het.

Soos reeds in Hoofstuk 5 vermeld, sluit die PDAF slegs rekords van Afrikaanse fiksiepublikasies in wat op die volwasse mark gerig is (dus nie Afrikaanse kinder- en jeugfiksie nie); wat van ’n skeppende aard is (dus nie opvoedkundige, akademiese, besinnende of literêr-kritiese publikasies waarby skeppende fiksietekste nie ingesluit is nie); en waarvan uitgee-aktiwiteit gedurende die periode 1990-2005 plaasgevind het. Ter wille van vereenvoudiging word vervolgens slegs verwys na “Afrikaanse fiksiepublikasies” waarby die laasgenoemde bepalinge en afbakening bedoel en ingesluit word en só deur die leser begryp behoort te word (sien ook die gespesifiseerde afbakening in 5.5.2).

6.2 Totale aantal rekords van Afrikaanse fiksiepublikasies

Die PDAF bestaan uit 5 053 rekords, waarvan 4 941 rekords as eerste uitgawes of heruitgawes (met of sonder een of meer herdrukke) gedurende 1990-2005 verskyn het. Die oorblywende 112 rekords het oorspronklik as eerste uitgawes of heruitgawes vóór 1990 verskyn en word by die PDAF ingereken omdat een of meer herdrukke van dié 112 rekords ná 1990 uitgegee is.

Tabel 1 hieronder dui die verdeling van die totale aantal rekords vir die periode in terme van die totale van die elf oorhoofse produksiekategorieë aan.

Oorhoofse produksiekategorie	Aantal eerste uitgawes per kategorie gedurende 1990-2005	Aantal heruitgawes per kategorie gedurende 1990-2005	Aantal rekords van eerste uitgawes of heruitgawes gedurende 1990-2005 wat herdrukke beleef het (per kategorie)	Aantal rekords van eerste uitgawes of heruitgawes vóór 1990 wat herdrukke beleef het gedurende 1990-2005 (per kategorie)	Totale aantal rekords per kategorie gedurende 1990-2005
Romans (uitsluitend liefdes-, inspirerende en riller- / spannings- / speurromans)	261	97	62	26	384
Kortprosa (essays, kortverhale en ander vorme; uitsluitend liefdes-, inspirerende, riller- / spannings- / speur- en humoristiese kortverhale)	280	38	53	21	339
Romantiese fiksie (liefdesromans en -kortverhale)	1 632	1 459	18	9	3 100
Humoristiese prosa (kortprosa en langer prosa)	108	11	21	5	124
Inspirerende prosa (kortprosa en langer prosa)	180	8	26	2	190
Riller- / spannings- / speurromans en -kortverhale	181	116	2	1	298
Drama (ongepubliseerde opvoertekste en gepubliseerde dramatekste)	64	17	13	32	113
Poësie (enkeldighbundels en bloemlesings, uitsluitend inspirerende en humoristiese poësie)	404	35	24	13	452
Humoristiese poësie	9	0	1	2	11
Inspirerende poësie	19	1	0	0	20
Gemengde genres (publikasies wat uit meer as een genre bestaan)	20	1	5	1	22
Totale	3 158	1 783	225	112	5 053

Tabel 1: PDAF – Totale aantal rekords verdeel in 11 oorhoofse produksiekategorieë vir die periode 1990-2005

Na aanleiding van Tabel 1 kan die volgende oorhoofse produksietendense ten opsigte van eerste uitgawes, heruitgawes en herdrukke van Afrikaanse fiksiepublikasies afgelei word:

- Die aantal rekords waarvan *eerste uitgawes* verskyn het (3 158 rekords) maak 63,91% van die totale aantal rekords wat gedurende 1990-2005 as eerste uitgawes en heruitgawes uitgegee is (4 941 rekords) uit en 62,50% van die totale uitgee-aktiwiteit (waarby ook ingereken die aantal rekords (112) waarvan herdrukke ná 1990 verskyn het van publikasies wat vóór 1990 verskyn het).
- Die aantal rekords waarvan *heruitgawes* verskyn het (1 783 rekords) maak 36,08% van die totale rekords wat gedurende 1990-2005 as eerste uitgawes en heruitgawes uitgegee is (4 941 rekords) uit en 35,29% van die totale uitgee-aktiwiteit (hierby word ook rekords ingesluit van publikasies van vóór 1990 waarvan herdrukke ná 1990 uitgegee is).
- Van die 3 158 rekords waarvan eerste uitgawes gedurende 1990-2005 uitgegee is, het slegs een of meer *herdrukke* van 186 rekords in hierdie periode verskyn, dus is slegs 5,89% van rekords van eerste uitgawes herdruk.
- Van die 1 783 rekords waarvan heruitgawes gedurende 1990-2005 uitgegee is (geen onderskeid word getref of die eerste uitgawe van dié rekords oorspronklik vóór of ná 1990 uitgegee is nie), het slegs een of meer *herdrukke* van 39 rekords in hierdie periode verskyn, dus slegs 2,19%.
- Van die totale aantal eerste uitgawes en heruitgawes gedurende 1990-2005 (4 941 rekords) is slegs 225 rekords een of meer male herdruk, dus slegs 4,55% van dié rekords het *herdrukke* beleef. Hierdie lae persentasie van herdrukke is 'n direkte aanduiding van hoe klein die algemene mark vir volwasse Afrikaanse fiksie (na die in duie storting van die eens stabiele voorskryfmark – sien 3.3.4.1) in werklikheid is (herdrukke en die verbandhoudende markgrootte word verder by relevante produksiekategorieë bespreek).
- Die PDAF toon aan dat 112 rekords van publikasies wat vóór 1990 as eerste uitgawes of heruitgawes verskyn het, een of meer *herdrukke* gedurende 1990-2005 beleef het. Dit is slegs 2,22% van die totale aantal rekords wat deel vorm van die PDAF.

Tabel 1 stel verder data beskikbaar waaruit die volgende oorhoofse produksietendense ten opsigte van verskillende soorte Afrikaanse fiksiepublikasies (produksiekategorieë) afleibaar is:

- 'n Verdeling tussen vier hoofsoorte Afrikaanse fiksiepublikasies (in terme van hoofgenres) lewer die volgende verdeling ten opsigte van die totale aantal rekords in die PDAF op: 4 435 rekords van prosapublikasies (87,77% van die totale aantal 5 053 rekords); 483 rekords van poësiepublikasies (9,56%); 113 rekords van dramapublikasies (2,24%); en 22 rekords van publikasies wat uit meer as een genre bestaan – hetsy prosa en poësie of prosa, poësie en drama – (0,44%).
- Die 4 435 rekords van prosapublikasies kan soos volg verdeel word in terme van subkategorieë van prosapublikasies:
 - *romantiese fiksie* (liefdesromans en -kortverhale ingesluit) maak die oorgrote meerderheid van prosapublikasies uit met 3 100 rekords (69,90% van prosapublikasies en 61,35% van die totale aantal rekords in die PDAF);
 - daarna volg *langer prosa* (romans en novelles van literêre, populêre of middelmoet aard wat nie as liefdesprosa, riller- / spannings- / speurprosa, humoristiese prosa of inspirerende prosa gekategoriseer kan word nie) met 384 rekords (8,66% van prosapublikasies en 7,60% van alle rekords in die PDAF);
 - in die derde plek is *kortprosa* (kortverhale, essays en verskeie ander soorte kortprosapublikasies van literêre, populêre of middelmoet aard wat nie as liefdeskortprosa, riller- / spannings- / speurkortprosa, humoristiese kortprosa of inspirerende kortprosa gekategoriseer kan word nie) met 339 rekords (7,64% van prosapublikasies en 6,71% van die totale aantal rekords);
 - vierdens volg *riller- / spannings- / speurprosa* (kort- en langer prosa van hierdie aard ingesluit) wat vir prosaproduksie van 298 rekords gesorg het (6,72% van prosapublikasies en 5,90% van die totale aantal rekords);
 - hierna volg *inspirerende prosa* (kort- en langer inspirerende prosa ingesluit) met 190 rekords (4,28% en 3,70% onderskeidelik);

- die kleinste bydrae tot prosapublikasies word gelewer deur *humoristiese prosa* (kort- en langer humoristiese prosa ingesluit) met 124 rekords (2,80% en 2,45% onderskeidelik).
- Die 483 poësiepublikasies rekords kan verdeel word in terme van die volgende subkategorieë:
 - 'n *verskeidenheid van poësiepublikasies* (van 'n literêre, populêre of middelmoet aard wat nie as inspirerende of humoristiese poësie gekategoriseer kan word nie) maak die meerderheid uit met 452 rekords (93,58% van poësiepublikasies en 8,95% van die totale aantal rekords in die PDAF);
 - daarna volg 20 rekords van *inspirerende poësiepublikasies* (4,14% van poësiepublikasies en 0,40% van alle rekords in die PDAF);
 - laastens dra *humoristiese poësiepublikasies* tot hierdie kategorie by met 11 rekords (2,28% van die 483 poësiepublikasies en 0,22% van die totale aantal rekords).
- Die 113 rekords van *dramapublikasies* (insluitende ongepubliseerde opvoertekste en gepubliseerde dramatekste) maak 2,24% van die totale aantal rekords in die PDAF uit (sien 6.12 vir 'n verdere verdeling).
- Die 22 rekords wat publikasies verteenwoordig wat uit meer as een genre bestaan, kan soos volg verdeel word:
 - 13 van hierdie rekords bestaan uit bloemlesings waarin die werk van een of meer outeurs voorkom en waarin beide *prosa en poësie* (van 'n literêre aard) deel van die inhoud vorm (dit maak 59,09% van hierdie kategorie en 0,26% van die totale aantal rekords in die PDAF uit);
 - 'n verdere 7 rekords bestaan uit bloemlesings waarin *prosa-, poësie- sowel as dramatekste* (van 'n literêre aard) deur 'n enkele of meerdere outeurs opgeneem is (dit maak 31,82% van hierdie kategorie uit en slegs 0,14% van die totale aantal rekords);
 - laastens word 2 rekords van *bloemlesings van inspirerende aard* waarin beide *prosa- en poësietekste* deur meer as een outeur versamel is, by hierdie kategorie ingereken (9,09% van dié kategorie en slegs 0,04% van die totale aantal rekords).

In die volgende afdelings word produksietendense in meer detail bespreek volgens die elf oorhoofse produksiekategorieë; die talle dieper produksiekategorieë van elk; en in terme van die verskuiwings in produksie oor die periode van hierdie ondersoek.

6.3 Produksieprofiel en uitgeweryprofiel van romantiese fiksie

Rekords wat ingesluit is in hierdie produksiekategorie is spesifiek as liefdesromans of liefdesprosa deur uitgewerye bemark en word op grond van dié “handelsmerk” wat daaraan gekoppel is in hierdie kategorie gekategoriseer. Tydens die bemarking van hierdie publikasies word dikwels ook die outeurs daarvan as “handelsmerk” voorgedou, só is die *Elmar Steyn omnibus 5* (2000) byvoorbeeld deur Jasmyn bemark as “nog ’n omnibus in ’n suksesvolle reeks deur hierdie gewilde skrywer en meester van historiese romanses”; en die *Ena Murray-omnibus 31* (1999) as “stories oor verlore en herwonne liefde deur die koningin van Afrikaanse liefdesverhale”. Ander terme wat in bemarkingstekste voorkom, sluit onder meer in “eietydse liefdesverhaal” (*Plesierpaleis* deur Ilse Steyn, Tafelberg, 1994); “lekkerlees-liefdesverhaal” (*Kus vir die kluisenaars* deur Esta Steyn, Ametis, 1994); en “romantiese fiksie” (*Die onwillige bruid* deur Elza Rademeyer, Jasmyn, 2001). Dit sou moontlik wees om tussen verskillende subgenres van liefdesprosa te onderskei, byvoorbeeld avontuurlike liefdesromans met spanningselemente; liefdesromans wat in hospitale afspeel; historiese liefdesromans; liefdesromans wat op eksotiese plekke afspeel; liefdesromans wat meer erotiese verhaalgebeure betrek – sogenaamde hygromans; en gay liefdesromans. Só ’n onderskeid val egter buite die bestek van hierdie studie en sal aandag kry in gespesialiseerde ondersoeke in die voorgestelde navorsingsprogram.

6.3.1 Produksiekategorieë van romantiese fiksie

Die PDAF bevat 3 100 rekords van romantiese fiksie, en soos hierbo genoem, maak dít 69,90% van prosapublikasies en 61,35% van die totale aantal rekords in die PDAF uit. Romantiese fiksie is in die volgende produksiekategorieë ingedeel:

- 1 344 liefdesromans waarvan 1 103 as eerste uitgawes en 234 as heruitgawes verskyn het gedurende 1990-2005; slegs 9 van dié rekords is een of meer kere herdruk; en 7 rekords wat oorspronklik vóór 1990 verskyn het, is ná 1990

herdruk. Liefdesromans wat oorspronklik as vervolghverhale in tydskrifte verskyn het en daarna vir die eerste maal as roman in boekvorm uitgegee is, is as 'n eerste uitgawe beskou. Enkele voorbeelde hiervan sluit in *Draaikolk van die onbekende* deur Jackie van Nieuwenhuizen (J.P. van der Walt, 1996) wat voorheen in *Huisgenoot* verskyn het en *Vrou van formaat* deur Helene de Kock (Tafelberg, 1996) wat in *Sarie* verskyn het. Romantiese spanningsverhale is dikwels as liefdesromans bemark, soos byvoorbeeld *Die perdebynes* deur Frieda de Villiers (J.P. van der Walt, 1992), en dus as liefdesromans gekategoriseer.

- 1 267 liefdesromans in grootdruk-formaat waarvan die oorgrote meerderheid, 1 198 rekords, as heruitgawes verskyn het en slegs 69 as eerste uitgawes.
- 124 liefdesroman-omnibusse deur enkelouteurs waarvan 112 as eerste uitgawes verskyn het. Slegs 10 verskyn as heruitgawes, waarvan 1 in onderskeidelik 1990 en 1992 en 4 in onderskeidelik 2004 en 2005 – laasgenoemde is heruitgawes van omnibusse waarvan die sukses reeds beproef is, byvoorbeeld die reeks omnibusse van liefdesromans deur Ena Murray. 8 van die omnibusse wat in 1990-2005 verskyn het, is herdruk; en slegs 2 omnibusse van vóór 1990 is ná 1990 herdruk. Daar is gemiddeld 3 liefdesromans in 'n omnibus saamgevoeg. Al het die ingeslote liefdesroman gewoonlik reeds in boekvorm verskyn, word die saamgevoegde liefdesromans in omnibus-formaat as eerste uitgawes beskou omrede dit só bemark word. Vergelyk byvoorbeeld die *Sarah du Pisanie omnibus 1* (Jasmyn, 1999) wat bemark is as 'n “lekkerlees-omnibus van een van die gewildste liefdesverhaalskryfsters wat nog nie voorheen in omnibusvorm uitgegee is nie”.
- 9 liefdesroman-omnibusse in grootdruk-formaat verskyn gedurende 1990-2005, oorwegend as heruitgawes (6 van dié 9 omnibusse), terwyl slegs 3 omnibusse in dié kategorie nuut verskyn.
- Liefdesroman-omnibusse waarin liefdesromans deur meer as een outeur saamgevoeg is, is in die minderheid: slegs 3 hiervan is as eerste uitgawes uitgegee in 2000, 2001 en 2002.

- 325 liefdesromans word vanuit Engels in Afrikaans vertaal en verskyn tussen 1999 en 2005 in slegs grootdruk-formaat as eerste uitgawes. Dit is die enigste vorm van vertaalde liefdesromans en is vertalings van die internasionale uitgewery Harlequin se Mills & Boon-liefdesverhale wat plaaslik deur Jacklin Enterprises geproduseer is.
- Die oorgrote meerderheid romantiese fiksie bestaan uit liefdesromans (3 072 van die totale 3 100 rekords), terwyl liefdesverhale as kortverhale in die minderheid in boekformaat uitgegee word (slegs 28 kortliefdesverhaalbundels verskyn in dié periode). Die rede hiervoor is dat liefdesverhale as kortprosa (kortverhale) dikwels eerder in populêre tydskrifte soos *Huisgenoot*, *Sarie*, *Rooi Rose* en *Vrouekeur* verskyn as in boekformaat. Die produksie van kortliefdesverhaalbundels kan in die volgende drie produksiekategorieë verdeel word:
 - 5 saamgestelde kortliefdesverhaalbundels is uitgegee waarin die verhale van enkelouteurs saamgevoeg is. Hiervan is slegs 1 publikasie as heruitgawe in 1990 uitgegee wat ook in dieselfde jaar 'n herdruk beleef het. Die oorblywende 4 het as eerste uitgawes sporadies en inkonsekwent verskyn: 1 in 1994, 2 in 1999 en 1 in 2001.
 - 19 saamgestelde kortliefdesverhaalbundels waarin die verhale van enkelouteurs versamel is en wat in grootdruk-formaat uitgegee is; waarvan 10 as heruitgawes en 9 as eerste uitgawes. Die produksie hiervan was ongereeld en geen statisties beduidende tendense is daaruit afleibaar nie.
 - 4 saamgestelde kortliefdesverhaalbundels met die verhale van meerdere outeurs verskyn as eerste uitgawes in 1991, 1992, 1993 en 1998.

6.3.2 Produksiepatrone van romantiese fiksie

Die groot aantal rekords van romantiese fiksie is verklaarbaar deur 'n eienskap van hierdie produksiekategorie met betrekking tot produksie, naamlik dat dít veral sterk steun op verskillende produksiklusse. Romantiese fiksie beleef 'n wye verskeidenheid van produksie in verskillende formate, soorte uitgawes en soorte publikasies (siklusse

van produksie). Só kan dit in tydskrifte as vervolghverhale of enkelverhale verskyn én as boeke; ouer liefdesromans van so ver terug as die 1950's, 1960's, 1970's en 1980's is weer as heruitgawes in die 1990's en na 2000 uitgegee; dan word liefdesromans ook dikwels in grootdruk-formaat uitgegee; en omnibusse van liefdesromans is 'n verdere moontlike produksiklus.

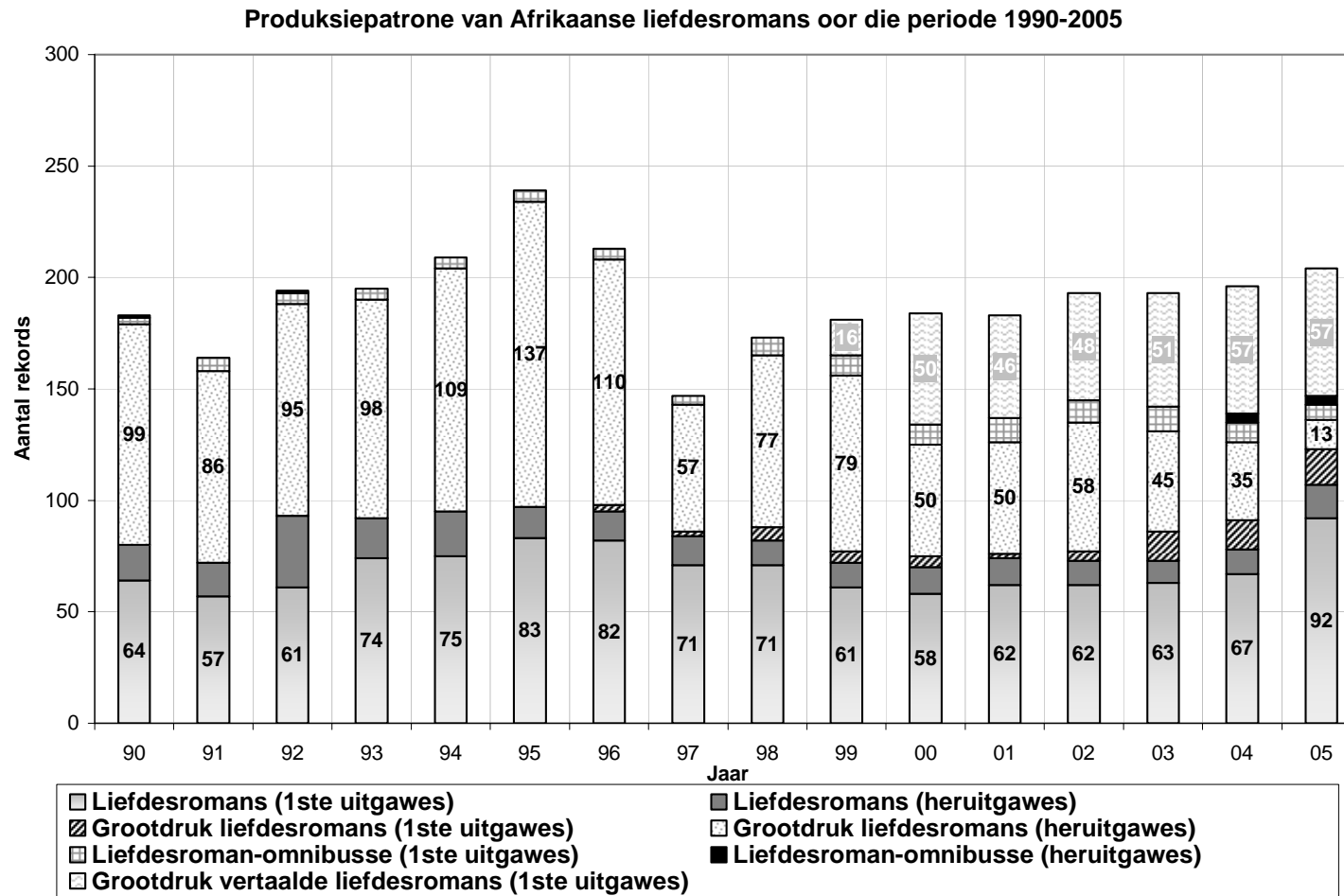
Figuur 4 dui die produksie van liefdesromans oor die periode 1990-2005 aan. Slegs produksiekategorieë wat statisties beduidende verskille oor tyd toon, is in die grafiek ingesluit (daarom word slegs liefdesromans hierin aangetoon en nie kortliefdesverhale nie). Omdat dit op statistiese verskille dui, is daar in hierdie grafiek wel 'n onderskeid getref tussen eerste uitgawes en heruitgawes. Soos hierbo aangetoon, het herdrukke van liefdesromans slegs in enkele gevalle plaasgevind (slegs 18 van die 3 091 liefdesromans wat gedurende 1990-2005 uitgegee is, is herdruk) daarom is herdrukke nie in hierdie grafiek ingesluit nie.

Die volgende opmerkbare produksietendense kan uit Figuur 4 op bladsy 490 afgelei word:

- Die aanskoulikste verskuiwing in produksie kom voor by heruitgawes van liefdesromans in grootdruk-formaat. Dié produksiekurwe open met 99 rekords in 1990, daarna vind 'n geringe daling gevolg deur 'n geleidelike styging plaas tot die hoogtepunt in die kurwe in 1995 met 137 rekords. Die skerpste daling vind plaas tussen 1996 (110 rekords) en 1997 (57 rekords). Dit word opgevolg deur 'n styging van 20 rekords tot 77 rekords in 1998, waarna 'n plato tussen 1998 en 1999 bereik word. Tussen 1999 (79 rekords) en 2000 (50 rekords) vind weer 'n daling plaas, na 2002 daal die kurwe elke jaar toenemend totdat dit eindig met slegs 13 rekords in 2005. Die stygings en dalings in hierdie produksiekurwe kan hoofsaaklik verklaar word deur verskuiwings in die mark vir liefdesromans in grootdruk-formaat en die uitgeweryprofiel. Dié publikasies is dikwels gerig op bejaarde lesers wat as gevolg van swakker sig die groter lettertype verkies en gewoonlik lede van openbare biblioteke is. Hulle koop dus nie noodwendig hierdie publikasies in die algemene handel nie maar neem dit by biblioteke uit, wat openbare biblioteke die grootste mark vir uitgewerye hiervan maak. Verskuiwings in die aankoopbeleide van openbare biblioteke (sien 3.3.5.2), veral sedert 1996, het dié mark radikaal laat krimp en

verklaar die skerp daling sedert 1996. Die inkrimping van die biblioteekmark was een van die grootste oorsake van verskuiwings in die produksie- en uitgeweryprofiel van hierdie produksiekategorie. Die heruitgawes van hierdie liefdesromans steun op die produksie van bestaande inheemse (nie-vertaalde) liefdesromans – dit is dus dikwels ouer liefdesromans wat weer heruitgegee word. Die oorsaak vir die skerp daling sedert 2002 word aangedui deur uitgewers hiervan wanneer hulle verduidelik dat die aantal inheemse titels van ouer liefdesromans aan die afneem is; dit is al so dikwels heruitgegee, dat daar ’n tekort bestaan aan beskikbare ouer titels wat weer in ’n nuwe produksiklus opgeneem kan word. In die toekoms behoort hierdie kurwe egter weer te styg wanneer in ag geneem word dat die aantal eerste uitgawes van liefdesromans sedert 2000, en veral sedert 2004, skerp aan die toeneem is en later in grootdruk-formaat uitgegee sal kan word. Makro Boeke en Daan Retief / Kennis Onbeperk was van die grootste produsente van liefdesromans in grootdruk-formaat. Die sluiting van Makro Boeke in 1996, die samesmelting tussen Daan Retief en Kennis Onbeperk (sedert 1992) en die uiteindelijke sluiting van Daan Retief / Kennis Onbeperk in 1997, verklaar die dalings in dié produksiekurwe verder. Tot en met 1996 verskyn daar meer liefdesromans in grootdruk-formaat per jaar as nuwe liefdesromans in gewone-formaat. Genoemde verskuiwings in die uitgeweryprofiel het tot gevolg gehad dat die verhouding verander het na ongeveer 50% van elk per jaar tussen 1997 en 2002. Maar sedert 2003 verskuif die gewig al sterker in die guns van nuwe liefdesromans (in gewone-formaat). Die begin van vertaalde liefdesromans in grootdruk-formaat (in 1999, sien hieronder) het weer die verhouding in die guns van grootdruk-formaat publikasies verskuif.

- Tot 1995 verskyn geen liefdesromans in grootdruk-formaat as eerste uitgawes nie. J.P. van der Walt begin egter om in 1996 liefdesromans in grootdruk-formaat uit te gee wat voorheen in tydskrifte as vervolghverhale verskyn het. In 2003 begin hulle ook om oorspronklike liefdesromans direk (as eerste uitgawes) in grootdruk-formaat uit te gee – dít verklaar die verhoogde produksie in 2003, 2004 en 2005. Sedert 2002 begin ook Hartbees en Jacklin Enterprises om enkele publikasies in hierdie kategorie te produseer, LAPA bly egter die markleier in die kategorie.

Figuur 4: Produksiepatrone van Afrikaanse liefdesromans oor die periode 1990-2005

- Die produksiekurwe van liefdesromans in gewone-formaat as eerste uitgawes boots die bogenoemde verskuiwings (van heruitgawes van liefdesromans in grootdruk-formaat) na, hoofsaaklik ook verklaarbaar uit verminderde biblioteekaankope en verskuiwings in die uitgeweryprofiel. Die mees konstante produksie in hierdie kategorie word gelewer deur die uitgewery J.P. van der Walt / LAPA wat gemiddeld 48 liefdesromans per jaar, een in elk van vier van hulle boekklubs per maand oor die periode geproduseer het. Benedic Boeke, 'n standhoudende uitgewery van (ook) liefdesromans, staak hulle produksie in 1996 – hoofsaaklik as gevolg van die krimpende biblioteekmark. Aktua Pers lewer 'n hele aantal liefdesromans in 1994-1995 waarna ook hulle produksie in hierdie kategorie staak. Terwyl Perskor van vóór 1990 in hierdie kategorie uitgee, volg hulle 'n nuwe uitgeestategie sedert Julie 1994 waarvolgens hoofsaaklik gefokus is op populêre fiksie. Hulle het begin om liefdesromans in die drie reekse Cupid, Venus en Diana (3 per reeks per jaar), gegrond op die konsep van Mills & Boon, uit te gee asook dikker historiese liefdesromans en familiesages (Vlaeberg-Jaarverslag 1996/1997, Perskor, 1997:9). Hierdie romans is sterk gefokus op bemarking deur klem op handelsmerke, kategorisering en differensiering te plaas (*Beeld*, 24.02.1998: 10) en het in 'n mate tot vernuwing in die genre gelei, wat bekend geraak het as die sogenaamde hygromans. In 1998 gaan die hergestruktureerde Perskor-Kagiso voort met dié uitgee-aktiwiteit, maar in 1999 word produksie van liefdesromans deur hierdie uitgewery gestaak (sien 4.3.3). Die produksie deur Tafelberg (vir die periode 1990-1998) en Human & Rousseau (vir die periode 1990-2005) bly min of meer konstant. Die produksie van liefdesromans deur Tafelberg word sedert 1999 onder die druknaam Jasmyn groepeer en in 2004 word 'n nuwe viertal drukname van uitsluitlik liefdesromans (Mirre, Melodie, Hartklop en Satyn) deur NB-Uitgewers geloods. Ander noemenswaardige tendense in die uitgeweryprofiel sluit die volgende in: Homeros, die voormalige druknaam van NB-Uitgewers wat uitsluitlik op publikasies met 'n duidelike gay-tema gefokus het, het in hierdie kategorie bygedra tot die produksie van 3 gay liefdesromans in onderskeidelik 2000, 2001 en 2002; Hartbees verskyn nuut op die toneel en publiseer sedert 2002 liefdesromans; Fleur word as 'n nuwe druknaam van LAPA in 2003 gevestig wat fokus op moderner liefdesromans en lewer 3 hiervan buite LAPA se bestaande

boekklubs. Die stigting van die vier nuwe drukname van NB-Uitgewers en die stigting van nog 'n druknaam, Romanza, deur LAPA, is die rede vir die sterk styging in die kurwe tussen 2004 en 2005, soos afgelei kan word uit die aantal rekords wat deur die drukname geproduseer is: 26 eerste uitgawes en 2 heruitgawes deur Romanza in 2005; 6 liefdesromans deur onderskeidelik Satyn, Mirre en Hartklop in 2004-2005 (alles as eerste uitgawes); en 15 eerste uitgawes deur Melodie in 2004-2005. Na die ondergang van belangrike produsente van liefdesromans (soos Perskor en Daan Retief / Kennis Onbeperk), is dit duidelik dat LAPA die markgaping beset het en lank die mark gedomineer het. As teenvoeter vir hierdie tendens het NB-Uitgewers hul markaandeel begin verhoog deur die verhoogde produksie deur middel van die nuut gestigte drukname. Aan die einde van die periode is dit duidelik dat die onderskeie drukname van LAPA en NB-Uitgewers toenemend strawwer meeding om markaandeel in hierdie kategorie.

- Die produksiekurwe van heruitgawes van liefdesromans toon gemiddelde produksie van 12 publikasies per jaar gedurende die periode. Die vyfde boekklub van J.P. van der Walt / LAPA, Romankeur, gee spesifiek heruitgawes van ouer liefdesromans (gemiddeld een per maand) uit. Die produksie deur hierdie uitgewery was standhoudend oor die periode en sedert 1996, met die uitsondering van 1 rekord deur Tafelberg, is alle heruitgawes in hierdie kategorie deur LAPA se onderskeie boekklubs geproduseer. Die verhoogde produksie in 1992 (32 rekords), 1993 (18 rekords) en 1994 (20 rekords) is onder meer verklaarbaar deur twee uitgewerye wat vir 'n korte duur op die toneel verskyn het: Drommedaris gee 'n aantal heruitgawes tussen 1992 (8 rekords) en 1993 (2 rekords) uit, maar staak daarna hulle produksie; en Ametis, die gesamentlike druknaam van Human & Rousseau en Tafelberg, gee 8 heruitgawes in sakboek-formaat in 1994 uit. Die besonder hoë produksie in 1992 was die gevolg van eenmalige verhoogde produksie van heruitgawes deur Human & Rousseau (11 heruitgawes in 1992, terwyl hulle daarna gemiddeld slegs 3 heruitgawes per jaar in 1993-1995 geproduseer het).
- Die produksiekurwe van eerste uitgawes van liefdesroman-omnibusse toon standhoudende produksie oor die periode. Tussen 1990 en 1997 word gemiddeld 5 omnibusse per jaar geproduseer en sedert 1998 tot 2005 verhoog die produksie na 'n gemiddelde 9 omnibusse per jaar. 'n Eienskap van hierdie

produksiekategorie is dat liefdesromans deur beproefde gewilde liefdesverhaalskrywers in reekse omnibusse uitgegee word. Ena Murray se liefdesromans is byvoorbeeld in 'n reeks van 40 omnibusse uitgegee. Die aantal outeurs van wie se liefdesromans in reekse uitgegee is, het sedert 1998 toegeneem en dít verklaar die verhoogde produksie sedert 1998. Dit sluit reekse deur beproefde liefdesverhaalskrywers soos Sarah du Pisanie, Christine le Roux, Susanna M. Lingua, Ela Spence, Helene de Kock en Chanette Paul in. Omnibusse deur spesifieke outeurs is deur spesifieke uitgewerye uitgegee, só is al die Ena Murray's en Sarah du Pisanie's deur Tafelberg en later Jasmyn; al die Christine le Roux's en Helene de Kock's deur Human & Rousseau; en al die Schalkie van Wyk's deur Tiara uitgegee. 'n Verdere rede vir die verhoging in spesifiek 1998 is die toetrede van die uitgewery Tiara wat 5 omnibusse daardie jaar uitgee en daarna verder bydra tot produksie van slegs liefdesroman-omnibusse (gemiddeld 2 per jaar tussen 1999 en 2003). Human & Rousseau verhoog hulle produksie in hierdie kategorie na gemiddeld 3 omnibusse per jaar sedert 2000 (voorheen was dit slegs 1 per jaar). Tafelberg gee aanvanklik gemiddeld 3 per jaar uit, maar met die ontstaan van die druknaam Jasmyn verhoog die produksie na gemiddeld 5 per jaar. J.P. van der Walt & Seun / LAPA gee gemiddeld 2 per jaar uit tot 1995, in 1996-1999 slegs 1 per jaar en ná 1999 verskyn daar geen omnibusse deur enkelouteurs by hulle nie (hulle het wel in 2000-2001 1 omnibus deur meerdere outeurs per jaar as deel van hulle *3 van die bestes*-reeks uitgegee). Heruitgawes van liefdesroman-omnibusse was aanvanklik in die minderheid (slegs 1 in 1990 en 1992), maar sedert 2004 gee Jasmyn die beproefde reeks liefdesroman-omnibusse deur Ena Murray (nadat die 40ste titel in die reeks verskyn het) as heruitgawes uit – 4 titels per jaar.

- Jacklin Enterprises bekom 'n lisensie-ooreenkoms van die internasionale uitgewery Harlequin om die bekende Mills & Boon hygromans in Afrikaans te vertaal en uit te gee. Dit was die begin van vertaalde liefdesromans in Afrikaans en word gereflekteer deur die opening (1999) en gevolglike styging van dié kurwe. Daar verskyn sedert 2000 gemiddeld 4 van hierdie vertalings per maand (48 per jaar). Almal word uitsluitlik in grootdruk-formaat uitgegee. Dit word direk aan biblioteke verkoop en is nie in die algemene handel beskikbaar nie. Hierdie produksie styg verder sedert 2004 toe Jacklin

Enterprises uitbrei deur 'n boekklub te stig waardeur 3 addisionele vertaalde liefdesromans per maand direk aan lede bemark word (sien 4.4.2).

6.3.3 Uitgeweryprofiel van romantiese fiksie

Die uitgeweryprofiel van romantiese fiksie (waarby liefdesromans en -kortverhale ingesluit is) is saamgestel uit die totale aantal rekords (3 091) wat as eerste uitgawes en heruitgawes (herdrukke is buite rekening gelaat) deur alle uitgewerye in hierdie kategorie gedurende 1990-2005 geproduseer is. Die uitgeweryprofiel toon die volgende statistiese verdeling ten opsigte van uitgewerye se produksieaandeel aan:

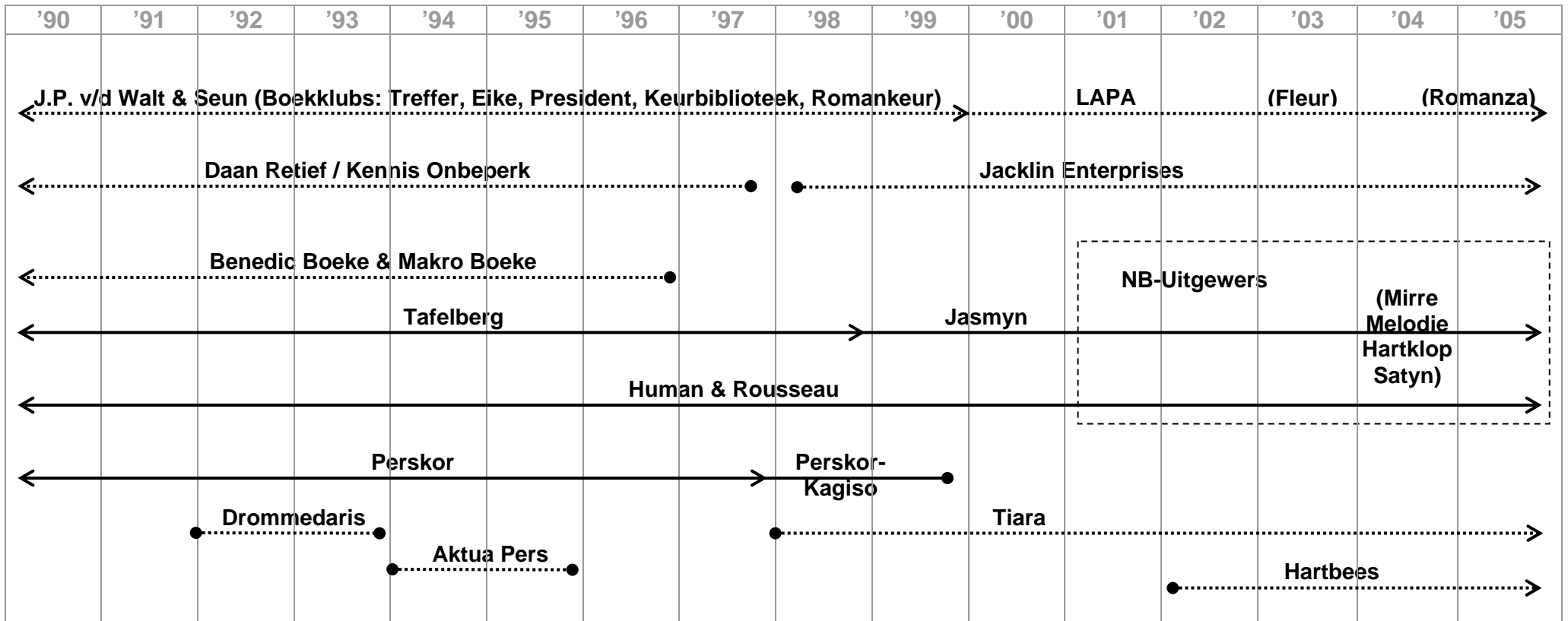
- Die grootste produsent van liefdesprosa was J.P. van der Walt & Seun / LAPA. Die gesamentlike produksieaandeel van hierdie uitgewery se verskillende drukname (waaronder die 5 boekklubs Eike-Boekklub, Treffer-Boekklub, President-Boekklub, Keurbiblioteek en Romankeur, asook die drukname J.P. van der Walt & Seun, LAPA, Fleur en Romanza) tot die totale produksie in hierdie kategorie is 39,99% (1 236 rekords).
- Jacklin Enterprises het in die relatiewe kort periode van 1998-2005 die tweede grootste produksieaandeel van 22,71% (702 rekords) in hierdie kategorie bekom.
- Benedic Boeke en Makro Boeke (twee afdelings van dieselfde maatskappy) se gesamentlike produksieaandeel in hierdie kategorie was 16,89% (522 rekords). Hierdie uitgewery bestaan egter nie meer nie (sien 4.4.4).
- Daan Retief / Kennis Onbeperk (albei deel van die dieselfde maatskappy met drie drukname: Daan Retief, Kennis Onbeperk en Daan Retief / Kennis Onbeperk) se aandeel was 7,83% (242 rekords) – die publikasies onder al drie drukname is saamgetel. Die uitgewery se produksie is gestaak (sien 4.4.3).
- Tafelberg, Jasmyn en die nuwe drukname Mirre, Melodie, Hartklop en Satyn se gesamentlike produksieaandeel is 5,69% (176 rekords). Met die stigting van die 4 addisionele drukname in 2004 waaronder verskillende soorte liefdesverhale uitgegee is (sien 4.3.1.8), het hierdie produsent se produksieaandeel gestyg met 1,11% (53 rekords) in slegs 2 jaar.
- Human & Rousseau se aandeel was 2,39% (74 rekords) gedurende die periode. Met Human & Rousseau se inskakeling as deel van NB-Uitgewers sedert

2001, het daar vanaf 2004 slegs enkele liefdesromans onder hierdie druknaam verskyn; alle ander liefdesromans deur NB-Uitgewers sal waarskynlik toenemend onder die druknaam Jasmyn en die nuwe vier drukname verskyn.

- Perskor se produksieaandeel was 2,07% (64 rekords). Hierdie uitgewery het in 1994 'n beleidsbesluit geneem om slegs populêre prosa uit te gee, tussen 1995 en 1999 het hulle produksie van liefdesromans sterk gegroei. Perskor was verantwoordelik vir 'n mate van vernuwing in hierdie produksiekategorie deur die produksie van hygromans wat deur hulle erotiese inhoud meer gewaagd was – dit het die weg gebaan vir die soort liefdesromans wat later deur ander uitgewerye geproduseer is. Hierdie uitgewery bestaan egter nie meer nie (sien 4.3.3).
- Die oorblywende produksieaandeel (2,43%) word tussen die volgende uitgewerye verdeel: Drommedaris (14 rekords); Tiara (14 rekords); die nuwe uitgewery Hartbees (13 rekords); Aktua Pers (11 rekords); die gesamentlike druknaam van Tafelberg en Human & Rousseau, Ametis (9 rekords); Waterkant, 'n druknaam van Lux Verbi.BM (4 rekords); die eertydse Homeros (3 rekords); die destydse HAUM-Daan Retief (2 rekords); die druknaam Dallelie van die nuwe uitgewery Hermes (2 rekords); en 'n enkele rekord deur onderskeidelik Protea Boekhuis, die elektroniese uitgewery ContentLot.com en Maanskyn, 'n druknaam van Praag.

Die verskuiwings in die uitgeweryprofiel van romantiese fiksie word skematies in Figuur 5 op bladsy 496 aangetoon. Slegs produsente wat op een of ander wyse standhoudend tot produksie bygedra het, is ingesluit. Vir verskuiwings in die profiele en uitgewery-geskiedenis van spesifieke uitgewerye kan Hoofstuk 4 geraadpleeg word.

Uitgeweryprofiel: Afrikaanse romantiese fiksie oor die periode 1990-2005

Figuur 5: Uitgeweryprofiel van Afrikaanse romantiese fiksie oor die periode 1990-2005

6.4 Produksieprofiel en uitgeweryprofiel van langer prosa (romans en nouvelles)

Die rekords van langer prosa sluit langer prosatekste (literêre, populêre sowel as middelmoet romans en nouvelles) in, wat in die aard van die inhoud van die publikasies nie as liefdesprosa, riller- / spannings- / speurprosa, langer inspirerende prosa of humoristiese prosa gekategoriseer kan word nie. Sommige uitgewerye se katalogusse, soos byvoorbeeld van Tafelberg (1999/2000:4-7) verdeel langer prosa in terme van die inhoudelike aard en literêre aard: ’n onderskeid word byvoorbeeld getref tussen literêre romans (gewoonlik romans van sogenaamde literêre gehalte en dikwels dan ook deur gekanoniseerde skrywers, soos byvoorbeeld die werk van Chris Barnard, Etienne van Heerden, Elsa Joubert en Anna M. Louw); populêre romans (liefdesromans van byvoorbeeld Ena Murray, Elza Rademeyer en Wilmarí Jooste; en spanning- / speurromans van byvoorbeeld Heinz G. Konsalik, Louis Krüger en Deon Meyer); en middelmoet romans (’n soort tussenkategorie van romans wat aansluit by die konsep van “goeie gewilde prosa”, soos byvoorbeeld die romans van Dalene Matthee). Soms word ’n onderskeid getref tussen “letterkundige werke” en “populêre romans”, by laasgenoemde word hoofsaaklik liefdesromans en spanningsromans ingesluit (Tafelberg katalogus, 1997:5-9). In latere katalogusse word bloot onderskei tussen “romans” (waarby beide meer literêre en populêre romans ingesluit word), “romantiese fiksie” en “rillers en spanningsromans” (NB-Uitgewers katalogus, 2002:4-9, 16-22); daar is dus wegbeweeg van ’n onderskeid op grond van literêre aard en eerder op grond van tematiese inhoud onderskei.

Vir die doeleindes van hierdie ondersoek, waarin dit nie oor teksstudie of die interpretasie van tekste gaan nie, maar eerder oor die kwantitatiewe kartering van die produksielandskap van Afrikaanse fiksie, is waarde-oordele oor die (literêre) gehalte van publikasies so ver moontlik vermy. Derhalwe het die indeling van langer prosa in onderskeie produksiekategorieë uitsluitlik gefokus op die aard van die teks wat die tematiese inhoud betref, en wel op grond van etikette wat aan publikasies geheg is in die bemarkingstekste daarvan deur uitgewerye (sien 5.5.5.1). Dit kom daarop neer dat langer prosa ingedeel is in die volgende oorhoofse produksiekategorieë op grond van slegs die aard van die inhoud: (i) langer liefdesprosa as *liefdesromans*; (ii) langer

riller- / spannings- / speurprosa, rillers, grillers, (spannende) wetenskapsfiksie as *riller / spannings- / speurromans*; (iii) bemoedigende langer prosa met of sonder 'n duidelike Christelike of Bybelse tema wat bedoel is om die leser te inspireer as *inspirerende romans*; (iv) langer humoristiese prosa wat uitsluitlik as humoristiese vermaak bedoel is as *humoristiese romans*; en (v) alle ander langer prosa wat nie spesifiek op grond van die aard van die inhoud as een van (i) tot (iv) gekategoriseer kon word nie as *langer prosa (romans en nouvelles)* – hierdie kategorie sluit dus literêre, sowel as populêre en middelmoet romans in. Dit is die romans in kategorie (v) wat hier aan die bod kom, kategorieë (i) tot (iv) word in ander afdelings hieronder bespreek.

Daar is nie 'n onderskeid getref tussen romans en nouvelles, waar die onderskeid dikwels in terme van die lengte van die publikasie getref word (vergelyk Van der Merwe & Viljoen, 1998:78), nie. Die produksiekategorie langer prosa sluit dus beide romans en nouvelles in, terwyl kortprosa soos kortverhale, essays, rubrieke, spreuke, aanhalings en ander soorte kortprosa uitgesluit word. Alle verwysings na “romans” moet vervolgens begryp word dat dit beide romans en nouvelles insluit.

6.4.1 Produksiekategorieë van langer prosa (romans en nouvelles)

Daar verskyn 384 rekords van langer prosa in die PDAF, wat 8,66% van prosa-publikasies uitmaak en 7,60% van die totale aantal rekords in die PDAF. Dit is uit die volgende produksiekategorieë saamgestel:

- 351 romans deur enkelouteurs, waarvan 343 deur uitgewerye geproduseer is, 2 deur instansies uitgegee is en die oorblywende 6 deur die skrywers daarvan self-uitgegee is.
 - Die 6 romans wat self-uitgegee is, het almal as eerste uitgawes en sporadies oor die periode 1990-2005 verskyn, elk daarvan in onderskeidelik 1991, 1993, 1995, 1999, 2002 en 2005. Hierdie 5 romans is aaneenlopende vertellings en kan as gefiksionaliseerde herinneringstekste oor die outeurs se lewens beskou word (eerder as (outo-)biografiese tekste), soos byvoorbeeld *Kaalvoetjare* deur F.W.

Marx (1991) wat beskryf word as “jeugherinneringe en kontreikuns uit Humansdorp en omgewing”.

- Die 2 romans wat deur instansies geproduseer is, het onderskeidelik as eerste uitgawe en heruitgawe in 1997 en 2001 verskyn. *Wakker wakker en aan die brand: waarneming van ’n studente-aktivis*, UWK, 1976 deur Cornelius C. Thomas is uitgegee deur die Universiteit van Wes-Kaapland se Mayibuye Sentrum; en *Diep waters* deur Trienie Meij deur die Bloemfonteinse Oorlogsmuseum.
- 25 van die 343 romans wat deur uitgewerye uitgegee is, het oorspronklik vóór 1990 verskyn, terwyl een of meer herdrukke van hierdie romans tussen 1990 en 2005 verskyn het.
- Van die oorblywende 318 romans het 234 as eerste uitgawes verskyn en 84 as heruitgawes. 61 van hierdie romans het ook een of meer herdrukke gedurende die periode beleef (dit was waarskynlik op sekondêre of tersiêre vlak voorgeskryf, of die romans van ’n handjie vol uiters gewilde romanskrywers, soos byvoorbeeld Dalene Matthee en Marita van der Vyver, wie se romans herdrukke na aanleiding van die markaanvraag daarna beleef).
- 16 romans deur enkelouteurs wat in Afrikaans vertaal is, waarvan 14 as eerste uitgawes gedurende 1990-2005 verskyn het (slegs 1 hiervan is herdruk), 1 vertaalde roman is as heruitgawe uitgegee. Die 16de roman in hierdie kategorie was ’n herdruk van ’n vertaalde roman wat oorspronklik vóór 1990 verskyn het.
- 8 romans deur enkelouteurs wat as heruitgawes in grootdruk-formaat verskyn het, 7 daarvan tussen 1992 en 1995 deur Makro Boeke en 1 in 2004 deur Jacklin Enterprises.
- 8 roman-omnibusse waarin korter romans of uittreksels uit romans deur enkelouteurs saamgevoeg is. 5 hiervan verskyn as eerste uitgawes en 3 as heruitgawes. Voorbeelde hiervan is *Van Botterkraal na Altena: hoogtepunte uit vier outobiografiese romans* deur F.A. Venter, saamgestel en ingelei deur A.P. Grové (Tafelberg, 1998) en *Twee vroue: nouvelles* deur Elsa Joubert (Tafelberg, 2002).

- 1 grafiese roman deur twee outeurs wat van die res van die romans onderskei kan word op grond daarvan dat die hoofkomponent van die inhoud uit grafika (strokies) bestaan en teks 'n bykomende funksie daarin vervul. Hierdie roman, *Hemel op aarde* deur Tinus Horn en Alistair Findlay, verskyn as eerste uitgawe in 1997 by Queillerie. Daar is wel ander Afrikaanse grafiese publikasies geproduseer, maar dit is almal kortprosa of humoristiese kortprosapublikasies, terwyl hierdie die enigste aaneenlopende of langer grafiese prosapublikasie is.

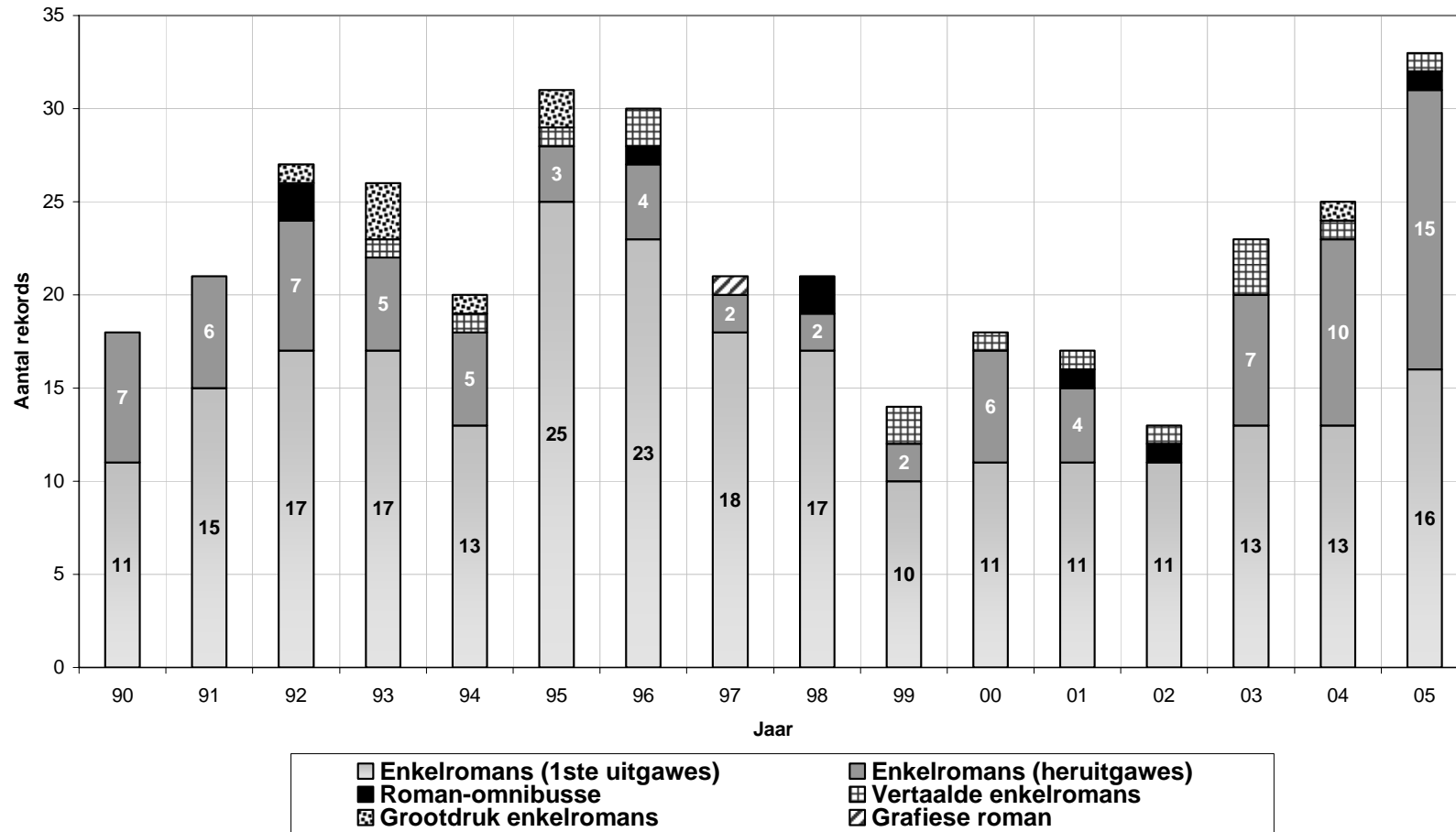
6.4.2 Produksiepatrone van langer prosa (romans en novelles)

Figuur 6 op bladsy 501 stel die produksie van verskeie produksiekategorieë van langer prosa (romans en novelles) oor die periode 1990-2005 grafies voor. Daar word slegs 'n onderskeid tussen eerste uitgawes en heruitgawes ten opsigte van enkelromans getref (waar dié onderskeid op statisties beduidende verskille dui). Van die ander produksiekategorieë word die totale aantal rekords per jaar aangedui. Geen herdrukke word in hierdie Figuur aangetoon nie.

Wanneer die produksie van langer prosa oor die periode nagegaan word, kan die volgende produksiepatrone na aanleiding van Figuur 6 afgelei word:

- Roman-omnibusse en grafiese romans het slegs sporadies gedurende die periode verskyn en geen statisties beduidende tendense kan met sekerheid daaruit afgelei word nie.
- Die 7 romans in grootdruk-formaat wat tussen 1992 en 1995 verskyn het, is literêre werke soos byvoorbeeld *Die swerfjare van Poppie Nongena* deur Elsa Joubert (1993), *Moerbeibos* van Dalene Matthee (1992) en *Die middag voel na warm as* deur F.A. Venter (1995). Die omslagtekste van hierdie publikasies meld dat “dit in groot, gerieflik leesbare druk uitgegee [is] as deel van Makro Boeke se Connoisseurreeks vir die fynproewer”. Terwyl talle liefdesromans en riller- / spannings- / speurromans in grootdruk-formaat geproduseer is, is die produksie van literêre romans uniek en was dit direk gekoppel aan die bestaan van die produsent en die spesifieke Connoisseurreeks.

Produksiepatrone van Afrikaanse langer prosa (romans en novelles) oor die periode 1990-2005

Figuur 6: Produksiepatrone van Afrikaanse langer prosa (romans en novelles) oor die periode 1990-2005

Na die sluiting van Makro Boeke (sien 4.4.4) verskyn daar geen gelyksoortige romans in grootdruk-formaat nie, totdat Jacklin Enterprises 'n grootdruk-uitgawe van Eleanor Baker se *Weerkaatsings* in 2004 uitgee – 'n eenmalige insiatief wat waarskynlik nie tot 'n tendens sal ontwikkel nie.

- Die produksie van vertaalde romans vind meer standhoudend plaas sedert 1999. Daar verskyn tussen 1999 en 2005 elke jaar ten minste een vertaalde roman (2 in 1999 en 3 in 2003), terwyl daar vóór 1999 slegs sporadiese vertalings tussen 1993 en 1996 uitgegee is (daar is wel in die 1960's en vroeë 1970's heelwat vertalings uit veral Duits, Frans, Italiaans, Spaans en die Klassieke tale uitgegee, vergelyk Marais, 2001b:111-112). Die uitgeweryprofiel van hierdie produksiekategorie toon aan dat 5 van die 15 vertaalde romans deur Queilleries geproduseer is; Praag, Protea Boekhuis en Tafelberg het onderskeidelik elk 2 uitgegee; Human & Rousseau, Lovedale Press, Vlaeberg en David Philip elk slegs 1. Ná die hergroepering van drukname onder NB-Uitgewers (sien 4.3.1), word Queilleries se produksie sedert 2000 hoofsaaklik toegespits op die uitgee van enkele vertaalde publikasies per jaar, maar na 2002 verskyn geen vertaalde roman onder die druknaam nie. Wanneer die brontale van hierdie vertaalde romans nagegaan word, val die volgende op: 7 van die 15 romans wat gedurende 1990-2005 vertaal is, is uit Nederlands vertaal (1 verskyn saam met die Middel-Nederlandsse teks, die ander 6 is uit moderne Nederlands vertaal); 5 is uit Frans vertaal; en slegs 1 is uit onderskeidelik Duits, Engels en isiXhosa vertaal. Hieruit is dit dus duidelik dat die vertaling van romans wat op die volwasse Afrikaanse mark gerig word, hoofsaaklik fokus op die vertaling van werke van Europese oorsprong en dat daar nie 'n tradisie gevestig word om Afrikaanse vertalings uit die inheemse Afrikataalletterkundes uit te gee nie (vergelyk 6.11.2 waar aangetoon word dat daar aan die einde van die periode van hierdie ondersoek wel 'n begin gemaak is om spesifiek poësie uit die Afrikataalletterkundes in Afrikaans te laat weerklink).
- By die “*Translation-Transnation*” 1994-2004, *10 years of literary exchange South Africa – France – Netherlands* kollokwium in 2004 word oor óók die produksie van vertaalde Afrikaanse fiksie gedebatteer. Vertalers, uitgewers en boekhandelaars is dit eens dat Afrikaanse vertalings van Europese werke nie goed verkoop nie en dat daar 'n beperkte mark daarvoor bestaan. Corina van

der Spoel (2004), bestuurder van Boekhuis, skryf dit toe aan die moontlike gevolge van die kulturele boikot gedurende die 1980's waardeur die tradisionele verbintenis wat lesers met hulle Europese herkoms gehad het, versaak is. Van der Spoel is verder van mening dat dié elite groep wat wel in hierdie werke belangstel, intellektuele is wat dit verkies om die vertalings eerder in die brontaal te lees omrede hulle dikwels die tale (Duits, Frans en Nederlands) magtig is. Vir die uitgewer en boekhandelaar Nicol Stassen (2004) gaan uitgeebesluite ten opsigte van die produksie van vertalings daaroor dat geen letterkunde hom as “beskaaf” kan beskou as die klassieke werke uit die wêreldletterkunde nie daarin gelees kan word nie (’n uitgeefilosfie wat herinner aan die sterk aanwesige tendens in die Nederlandse uitgewerybedryf waar byna alle klassieke werke in Nederlands vertaal word). Annari van der Merwe (2004b), eertydse bestuurder van Kwela Boeke, plaas ’n hoër premie op die produksie van vertalings uit en in inheemse tale waardeur inheemse kulture hulle “eie (gedeelde) wêreld” kan leer ken, as uitheemse vertalings waardeur ’n “ander wêreld” geken kan word (vergelyk 6.11.2). Die vertaler Daniel Hugo (2004) voer aan dat vertalings voorsien in die behoefte aan kulturele uitruiling, dat Afrikaanssprekendes nie meer Nederlands tot dieselfde mate magtig is as voorheen nie en dat vertalings dus nodig is, en dat vertalings die doeltaal verryk (vergelyk ook Marais, 2001b:109-122). Oorspronklike Nederlandse fiksiepublikasies is ook nie gereedlik in boekwinkels of biblioteke beskikbaar nie, Hugo noem byvoorbeeld dat Human & Rousseau se reeks *Literatuur uit die Lae Lande* gestaak is. ’n Verdere faktor wat produksie van veral vertalings uit Nederlands beïnvloed, en wat in gedagte gehou behoort te word, is dat hierdie publikasies dikwels moontlik gemaak word deur finansiële steun van die Nederlands Literair Produktie- en Vertalingsfonds wat die risiko vir uitgewerye gedeeltelik verminder. Die vertalers word ook uit hierdie subsidies vergoed. Vergelyk byvoorbeeld *Domein van glas* deur Henk van Woerden, uit Nederlands vertaal deur Antjie Krog (Queillerie, 2000) en *Palmwyn* van Adriaan van Dis, uit Nederlands vertaal deur Abraham H. De Vries (Human & Rousseau, 2001) wat albei deur genoemde fonds gesubsidieer is.

- Hoewel vertalings van Afrikaanse fiksietitels in ander tale buite die bestek van hierdie ondersoek val, is dit opmerklik dat daar onlangs ’n begin gemaak is

met die plaaslike vertaling en uitgee van enkele klassieke of baie gewilde Afrikaanse romans in Engels. Enkele voorbeelde hiervan is die Engelse vertalings van die klassieke *Hierdie lewe* van Karel Schoeman as *This Life* (Human & Rousseau, 2005) en Ingrid Winterbach se *Karolina Ferreira* as *The Elusive Moth* (Human & Rousseau, 2005); asook gewilde romans soos Elbie Lotter se *Dis ek, Anna* as *It's me, Anna* (Tafelberg, 2005) en Jan van Tonder se *Roepman* as *Stargazer* (Human & Rousseau, 2006). Voorheen is die enkele Afrikaanse fiksieskrywers (byvoorbeeld André P. Brink, Marita van der Vyver en Deon Meyer) wie se romans wel in Engels en 'n ander internasionale tale vertaal is, byna sonder uitsondering, in die buiteland vertaal en uitgegee (André P Brink se meer onlangse romans is 'n uitsondering deurdat die Engelse weergawes plaaslik deur Random House South Africa uitgegee is. gelyktydig met die Afrikaanse weergawes wat by Human & Rousseau verskyn het).

- Dit is duidelik dat enkelromans die standhoudendste in hierdie kategorie geproduseer is; die produksiekurwes van eerste uitgawes en heruitgawes van enkelromans toon ook die aanskoulikste fluktuasies. Eers volg 'n geleidelike styging in die produksie van eerste uitgawes tussen 1990 (11) en 1992 (17), daarna bereik die kurwe 'n plato tussen 1992 en 1993 (17), waarna 'n effense daling volg in 1994 (13). Die stygende kurwe in die begin van die 1990's word ook in koerantberigte uit dié periode ondersoek. Lappies Labuschagne, eertydse hoofbestuurder van Tafelberg, beskryf 1993 as 'n “renaissance van die Afrikaanse boek [wat] herinner aan Dertig” en noem dat digbundels, kortverhaalbundels en veral romans besonder goed gevaar het. Hettie Scholtz, tóe bestuurder van Queilleries, skryf die oplewing deels toe aan “die groter leesbaarheid van die boeke wat nou verskyn” en “'n saamneemproses van jou leser”. Ook vir Koos Human, destydse besturende direkteur van Human & Rousseau, is “die skielike verskyning van 'n beduidende aantal leesbare, toeganklike skrywers [...] eintlik net so onverklaarbaar as die destydse mirakel van die skrywers van Dertig”. Volgens Human is dit ook te danke aan verbeterde bemarkingskanale: “Leserskring het 'n geweldige bydrae gemaak met sy aanvoorwerk, mense leesgereed gemaak, 'n soort drempelvrees afgebreek, en toe gaan mense na waar dit gebruikersvriendelik is, na die CNA, wat 'n enorm groeipunt geword het”. Frans Maree, op daardie stadium

groepaankoper vir Afrikaanse boeke by die CNA, verduidelik dat hulle rondom 1991 besluit het om 'n groter verskeidenheid van Afrikaanse boeke in 'n uitgesoekte 90 takke van die CNA beskikbaar te maak, daardeur het die “boodskap [...] uitgegaan dat die Afrikaanse boek by ons beskikbaar is”. Johann de Lange van Exclusive Books in die Waterfront noem dat die Afrikaanse boek in daardie stadium “weg beweeg [het] van 'n elitistiese bedryf na 'n meer populêre medium” en dat “uitgewers meer as voorheen bestee aan reklame en bemarking” en meer moeite doen met omslagontwerpe. Ander waarnemers in die boekebedryf was van mening dat die “onsekerheid oor die taal se toekoms in 'n nuwe staatsbedeling” rondom die begin van die 1990's iets te doen gehad het met die oplewing “nie net in die getal, gehalte en verskeidenheid van gepubliseerde boeke nie, maar ook in verkope”. (Alle bogenoemde aanhalings in *Die Burger*, 13.11.93:4). Ander koerantberigte beskryf 1990 as “'n Goeie literêre jaar” (Engelbrecht, 1991:2) en 1992 as “'n ware Afrikaanse boekjaar” met 'n “ongekende belangstelling in Afrikaanse boeke” (*Beeld*, 10.12.92:1).

- Een van die opvallendste fluktuasies is die styging van 12 rekords tussen 1994 (13) en 1995 (25). Moontlike verklarings van hierdie styging kan eerstens gevind word in verskuiwings in die uitgeweryprofiel van hierdie produksiekategorie: Tafelberg, Human & Rousseau en Queillierie gee in 1995 4 romans meer as in 1994 uit; beide J.P. van der Walt & Seun en Kwela Boeke tree tot die profiel met onderskeidelik 2 en 1 romans toe. (J.P. van der Walt het aanvanklik slegs in 1993 en 1995 tot produksie in hierdie kategorie bygedra, en LAPA het eers in 2004 weer tot hierdie kategorie toegetree; Kwela Boeke het voortgegaan om 'n voortdurende bydrae tot hierdie kategorie te lewer). Die vraag is egter waarom hierdie uitgewerye spesifiek in 1995 hulle produksie van enkelromans verhoog het – het hulle bloot meer publiseerbare manuskripte ontvang en gereed vir publikasie gehad in dié jaar, was dit 'n voortsetting van die oplewing sedert 1990, of het die eerste viering van 'n demokratiese Suid-Afrika dalk aanleiding gegee tot 'n groter gees van optimisme en euforie om die stories van Suid-Afrika te vertel? Ook in 1996 is die oes aan eerste uitgawes van enkelromans groot en word 23 titels geproduseer, hoofsaaklik as gevolg van verdere standhoudende produksie deur Tafelberg, Human & Rousseau en Queillierie.

- Die hoogtepunt van 1995 en 1996 bly egter kunsmatig te gewees het wanneer die produksiekurwe ná 1996 nagegaan word: in 1997 daal die produksie na 18 rekords, in 1998 na 17 rekords en in 1999 na 10 rekords, waarna 'n plato bereik word van 11 rekords tussen 2000 en 2002 ('n direkte weerspieëling van die 11 rekords waarmee die kurwe in 1990 geopen het). Twee van die belangrikste verskuiwings in die eksterne sisteme van die uitgesisteme wat 'n negatiewe invloed op produksie gehad het, was die afskakeling in biblioteekaankope en die in duie storting van die voorskryfmark (sien 3.3.5.1 en 3.3.4.1). Die invloed van hierdie verskuiwings is duidelik te bespeur in die daling in die produksiekurwe van enkelromans tussen 1996 en 1999.
- Na 2002 styg die kurwe gering na 13 rekords in 2003 en 2004 onderskeidelik. 'n Verdere styging tot 16 rekords volg in 2005. Hierdie verhoogde produksie aan die einde van die kurwe kan toegeskryf word aan die sterker toetrede van produsente soos LAPA en Protea Boekhuis, en nuwe produsente soos Praag, Genugtig! en Penguin Suid-Afrika, tot die produksie van Afrikaanse literêre prosa. Die toetrede van laasgenoemde produsente sal waarskynlik 'n blywende invloed op produksie in hierdie produksiekategorie na 2005 hê.
- Fluktuasies in die produksiekurwe van heruitgawes van enkelromans is minder opvallend as by die kurwe van eerste uitgawes. Terwyl daar 'n gemiddelde 6 heruitgawes per jaar tussen 1990 en 1994 verskyn, verminder dit tot 'n gemiddelde 3 heruitgawes per jaar tussen 1995 en 1999. Heruitgawes van enkelromans was hoofsaaklik óf voorgeskrewe romans (vir sekondêre of tersiêre opleiding in die letterkunde) óf romans deur gewilde outeurs waarvan heruitgawes uitgegee is nadat vorige oplae uitverkoop is. Dit is opvallend dat heruitgawes wat op die voorskryfmark gerig was hoofsaaklik tot en met 1996 verskyn het en dat heruitgawes ná 1996 hoofsaaklik romans deur gewilde skrywers of klassieke romans was. Die daling in heruitgawes sedert 1996 kan dus hoofsaaklik toegeskryf word aan die vermindering in die aankope van skoolhandboeke, insluitend voorgeskrewe fiksie, en die kumulatiewe effek wat dit op die uitgewerybedryf as geheel uitgeoefen het (sien 3.3.4.1).
- Sedert 2003 is daar 'n sterk styging in die kurwe van heruitgawes van enkelromans te bespeur. Hierdie styging is verklaarbaar uit 'n aantal spesifieke tendense in die produksielandskap. Eerstens het NB-Uitgewers (Tafelberg en Human & Rousseau) hul Klassiek-reeks inisiatief in 2003 geloods met

heruitgawes van 4 titels wat as klassieke romans in Afrikaans beskou kan word. Die reeks word gekenmerk deur gelyksoortige omslagontwerpe as 'n vorm van bemerking deur die benutting van grafiese ontwerp as 'n soort handelsmerk. Die reeks is in 2004-2005 verder uitgebrei met 'n verdere 7 heruitgawes.

- Vergelykbaar met bogenoemde tendens, het uitgewerye meer aandag bestee aan die herontginning van reeds bestaande titels op hul eie publikasielyste (of van die publikasielyste van uitgewerye wat nie meer bestaan nie) deur heruitgawes daarvan. Enkele voorbeelde was heruitgawes van staatsmakertitels soos byvoorbeeld Kombuis se politieke satire *Suidpunt-jazz* (Human & Rousseau, 2004; oorspronklik uitgegee deur die destydse HAUM-Literêr) en P.J. Schoeman se *Uit die dagboek van 'n wildbewaarder* (Protea Boekhuis, 2005; oorspronklik uitgegee deur Voortrekkerpers in 1967).
- 'n Derde tendens was verhoogde materiële produksie wat direk gekoppel is aan versterkte simboliese produksie ten opsigte van die huldiging van spesifieke outeurs. Ter viering van André P. Brink se sewentigste verjaarsdag is van sy vroeë romans ter huldiging heruitgegee (byvoorbeeld *'n Droë wit seisoen*, *Houd-den-bek* en *'n Oomblik in die wind*, al drie deur Human & Rousseau, 2005). Na die dood van Dalene Matthee in 2005 is haar vier bosromans asook *Susters van Eva* en *Brug van die esels* deur heruitgawes weer beskikbaar gemaak deur Tafelberg.
- 'n Vierde opmerklieke tendens is dat daar dikwels heruitgawes (of herdrukke) van die vorige romans van gewilde outeurs verskyn om saam te val met die verskyning van die outeur se nuutste roman. Só byvoorbeeld het daar met die verskyning van *Pieterella van die Kaap* van Dalene Matthee (Tafelberg, 2000) ook heruitgawes van *Kringe in 'n bos* (Tafelberg, 2000) en *Fiela se kind* (Tafelberg, 2000) verskyn; die heruitgawe van *Die dinge van 'n kind* deur Marita van der Vyver (Tafelberg, 2000) het die eerste uitgawe van *Griet kom weer* (Tafelberg, 2001) voorafgegaan, terwyl laasgenoemde se voorganger *Griet skryf 'n sprokie* ook herdruk is; netso het die heruitgawe van Jeanne Goosen se *Ons is nie almal so nie* (Kwela Boeke, 2000) saamgeval met die verskyning van *Wie is Jan Hoender?* (Kwela Boeke, 2001). Die heruitgawes van die genoemde romans dien as bewys van die outeurs se gewildheid en het plaasgevind om te verseker dat vorige romans van hierdie outeurs beskikbaar

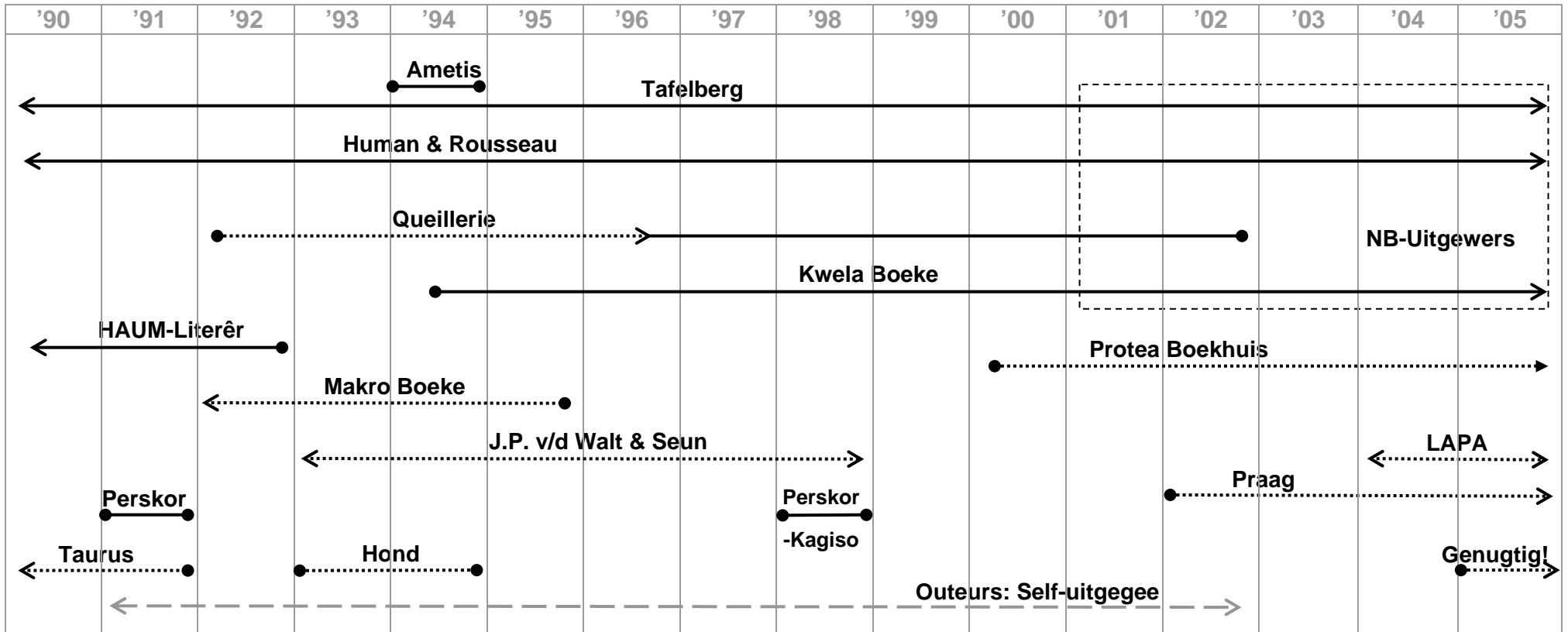
is vir die aanvraag wat daarna mag ontstaan by die verskyning van hulle nuwe romans.

6.4.3 Uitgeweryprofiel van langer prosa (romans en nouvelles)

Die volgende statistiese patrone kan afgelees word uit die uitgeweryprofiel van die produksiekategorie langer prosa (die totale aantal rekords, beide eerste en heruitgawes, deur alle produsente gedurende 1990-2005, sonder herdrukke):

- Tafelberg was die belangrikste rolspeler in hierdie kategorie met 'n aandeel van 34,08% (122 rekords).
- Human & Rousseau het met 'n produksieaandeel van 27,09% (97 rekords) in die tweede plek tot die produksie van langer prosa bygedra.
- Queillier se produksieaandeel was 10,61% (38 rekords).
- Kwela Boeke se bydrae was 4,47% (16 rekords).
- Protea Boekhuis het in 'n kort periode (vanaf 2000) 'n produksieaandeel van 3,91% (14 rekords) bekom.
- Die eertydse HAUM-Literêr het 9 rekords geproduseer (2,51%).
- J.P. van der Walt & Seun / LAPA het 9 rekords geproduseer (2,51%).
- Makro Boeke het 'n bydrae van 7 rekords gelewer (1,96%).
- Die oorblywende 12,85% is deur die volgende uitgewerye gelewer: die nuwe onafhanklike uitgewery Praag (6) en die druknaam van Praag, Maanskyn (1); die eertydse Kagiso / Perskor (4 rekords); die destydse alternatiewe Taurus (4); die druknaam van beide Human & Rousseau en Tafelberg, Ametis (3); die dormant alternatiewe Hond (3); Oranjewerkers Promosies (2); Hemel & See (2); die nuwe onafhanklike uitgewery Genugtig! (2); Klipbok, Vaandel, Verbae Vitae, Constantia, Africana Uitgewers, die algemene uitgewery J.L. van Schaik, Lovedale Press, die elektroniese uitgewery ContentLot.com, Penguin Suid-Afrika, David Philip en Jacklin Enterprises elk 1 rekord; 2 rekords is deur instansies uitgegee; en 6 rekords is deur outeurs self-uitgegee.

Uitgeweryprofiel: Afrikaanse langer prosa (romans en novelles) oor die periode 1990-2005

Figuur 7: Uitgeweryprofiel van Afrikaanse langer prosa (romans en novelles) oor die periode 1990-2005

- Talle van die bogenoemde uitgewerye se produksie is gedurende die periode gestaak of is tot spesifieke nisse afgeskaal. Teen 2005 was dit hoofsaaklik Tafelberg, Human & Rousseau, Protea Boekhuis en Kwela Boeke wat standhoudend tot die produksie van oorspronklike langer prosa bygedra het. Na verwagting sal LAPA, wat 'n sterk posisie in die produksie van liefdesromans beklee, poog om hul produksieaandeel in langer prosa in die toekoms te verstewig. Die twee onafhanklike uitgewerye Praag en Genugtig! het aan die einde van die periode op die toneel verskyn en begin om as bykomende produsente by te dra tot produksie. Praag het konstant enkele vertaalde langer prosapublikasies per jaar uitgegee, terwyl Queilleries se bydrae tot hierdie subkategorie na 2002 opgedroog het. 'n Interessante verskynsel aan die einde van die periode is die toetrede van tradisionele uitgewerye van Engelse fiksie tot die produksielandskap: David Philip gee 'n Afrikaanse vertaling van Therese Benadé se roman *Anna, dogter van Engela van Bengale* in 2005 uit (vergelyk ook 4.3.6 oor die toetrede van multinasionale uitgewery tot die produsentelandskap van Afrikaanse fiksie). Die bydrae van instansies en outeurs wat self-uitgee, is onbeduidend. Dié verskuiwings in die uitgeweryprofiel word in Figuur 7 op bladsy 509 voorgestel.

6.5 Produksieprofiel en uitgeweryprofiel van kortprosa

Die rekords van kortprosa sluit kortprosatekste van literêre en populêre aard in, wat deur die aard van die inhoud van die publikasies nie as kort liefdesprosa, kort riller- / spannings- / speurprosa, kort inspirerende prosa of kort humoristiese prosa gekategoriseer kan word nie. Katalogusse van uitgewerye tref 'n onderskeid tussen romans, “kortkuns” (laasgenoemde word verdeel in “literêre kortverhale”, “- essays” en “- kortkuns bloemlesings”) en “populêre humoristiese” kortkuns (vergelyk Tafelberg katalogus, 1999/2000:8-10). Beide korter en langer liefdesverhale en riller- / spannings- / speurverhale word gewoonlik in aparte afdelings in die katalogusse groepeer (vergelyk Tafelberg-katalogus, 1997:5-9). In latere katalogusse (vergelyk NB-Uitgewers, 2002:9-22) word onderskei tussen “romans”; “kortkuns, insluitend kortverhale en essays”; “humor”; “romantiese fiksie”; en “rillers en spanningsromans”. Vir die doeleindes van hierdie ondersoek is waarde-oordele oor die (literêre)

gehalte van publikasies so ver moontlik vermy en die indeling van verskeie produksiekategorieë van kortprosa het uitsluitlik gefokus op die aard van die teks op grond van die tematiese inhoud en etikette waarvolgens uitgewerye dié publikasies bemark het. Kortprosapublikasies wat dus nie in hulle aard liefdesverhale, riller / spannings- of speurprosa, humoristiese prosa of inspirerende prosa is nie, is in hierdie kategorie van diverse kortprosa gekategoriseer en sluit beide literêre en populêre kortprosa in. Die meerderheid is egter literêre kortprosapublikasies aangesien die meeste kortprosa van 'n populêre aard in die bogenoemde ander kortprosa produksiekategorieë tuisgekom het. Daar is onderskei tussen verskillende tipes kortprosapublikasies, soos kortverhaalbundels, essaybundels, aanhalingsbundels en dagboeke.

6.5.1 Produksiekategorieë van kortprosa

Daar verskyn 339 rekords van kortprosa in die PDAF. Soos elders vermeld, maak dit 7,64% van prosapublikasies uit en 6,71% van die totale aantal rekords in die PDAF. As gevolg van die aard van die publikasies wat in hierdie kategorie ingesluit word, is dit die kategorie wat uit die meeste soorte produksiekategorieë saamgestel is:

- 2 kortprosapublikasies waarin 'n enkele kortverhaal deur 'n enkelouteur voorkom wat albei as eerste uitgawes in onderskeidelik 1995 en 1998 uitgegee is. Hierdie enkelkortverhaal publikasies is bibliofiele uitgawes: *Die gas in rondawel Wilhelmina* deur Etienne van Heerden (Kairos, 1995) is byvoorbeeld uitgegee ter herdenking van die Nederlandse uitgewery Kairos se 25ste bestaansjaar en verskyn tesame met 'n Nederlandse vertaling van die verhaal; *Thor verloor sy hamer* deur P.V. Pistorius (Piglet Press, 1998) is 'n enkelkortverhaal uit die Germaanse mitologie waarvan slegs 70 eksemplare met die hand gedruk is en saam met lino- en ets in 'n linne-omslag gebind is.
- 141 kortverhaalbundels waarin oorspronklike kortverhale deur enkelouteurs verskyn en wat deur uitgewerye geproduseer is (waarvan 126 as eerste uitgawes en 8 as heruitgawes gedurende 1990-2005 uitgegee is en 23 herdruk is; daar verskyn ook herdrukke van 7 rekords wat oorspronklik vóór 1990 uitgegee is). Hierdie bundels is volgens die bemarkingsetiketette van die uitgewerye hoofsaaklik literêre kortverhaalbundels, byvoorbeeld: *Die Rugkant*

van die bruid deur Rachelle Greeff (Tafelberg, 1990); *Vreemder as fiksie: en ander konterfeitsels* van Johann de Lange (Human & Rousseau, 1996); en Herman Wasserman se *Aan die anderkant van die stad* (Human & Rousseau, 2003).

- 13 kortverhaalbundels deur enkelouteurs wat deur dié outeurs as eerste uitgawes self-uitgegee is; 2 van hierdie bundels is ook herdruk. Hierdie bundels bestaan dikwels uit kontreiverhale of gefiksionaliseerde vertellings van jeug- en ander herinnerings, dus ’n soort herinneringstekes en is meer populêr in hulle aard. Voorbeelde hiervan sluit in *Spatseltjies-onthou-onthou (boeiende stories uit Sabie-omgewing, Oos-Transvaal)* deur Peet Scholtz (1993) en *Cornie Alant se Namakwaland stories* (2000).
- 12 kortverhaalbundels deur enkelouteurs wat as heruitgawes en in grootdrukformaat deur Makro Boeke tussen 1994 en 1996 uitgegee is. Al 12 hierdie bundels was kontreiverhale uit die pen van A.J.J. van Niekerk wat uitgegee is as deel van ’n reeks publikasies “in gerieflike grootdruk vir die fynproewer van verhale van groter literêre gehalte”. Ander soortgelyke bundels wat as humoristiese verhale bemark is, is as humoristiese kortprosa gekategoriseer.
- 2 kortverhaalbundels waarin oorspronklike kortverhale deur twee outeurs verskyn – dít is dus nie saamgestelde kortverhaalbundels nie, maar enkelbundels waarin twee outeurs gesamentlik oorspronklike verhale bundel. *Reise na die hart* deur Willem en Edwina Fransman is met die ondersteuning van ’n instansie, die Stigting vir Bemagtiging deur Afrikaans, uitgegee as eerste uitgawe in 1999. *Brunch met twee* deur Clinton V. du Plessis en Peter Snyders is deur die elektroniese uitgewery ContentLot.com as e-boek en ook in gedrukte formaat in 2001 uitgegee.
- 11 saamgestelde kortverhaalbundels waarin kortverhale van ’n enkelouteur versamel is (waarvan 10 as eerste uitgawes en 1 as heruitgawe uitgegee is, 2 van hierdie bundels is ook herdruk). Hierdie kortverhaalbundels is dikwels volgens ’n sentrale tema saamgestel uit ’n outeur se oeuvre of was ’n keur van “die beste” verhale, byvoorbeeld: *Latynse reise: ’n keur uit die reisbeskrywings van André P. Brink* (Human & Rousseau, 1990); *Meesterverhale van Eugène N. Marais* (Human & Rousseau, 1994); *Ook skaduwees laat spore: ’n keuse uit sy populêre verhale deur Hennie Aucamp* (Tafelberg, 2000).

- 2 saamgestelde versamelbundels met kortverhale deur een outeur wat in Afrikaans vertaal is en as eerste uitgawes uitgegee is. *Verhale van 'n vabond: verhale van die vabond Hlakanyana en sy avonture in die wye wêreld* (Tafelberg, 1990) is 'n versameling van Nguni-volksverhale wat deur Jack Cope oorvertel is en uit Engels vertaal is deur Anna Jonker, dié bundel is volgens die omslagteks op beide jonger en volwasse lesers gerig. *Verhale* deur Herman van Veen (Queillerie, 2000) is uit Nederlands vertaal deur Daniel Hugo.
- 76 saamgestelde bloemlesings waarin kortverhale deur meerdere outeurs versamel is (waarvan 54 as eerste uitgawes en 9 as heruitgawes gedurende 1990-2005 uitgegee is, 18 van hierdie bundels is ook herdruk; 13 bundels wat oorspronklik vóór 1990 verskyn het, is ná 1990 een of meer male herdruk). Hierdie produksiekategorie bestaan uit versamelbundels wat óf 'n keuse uit die hele terrein van die Afrikaanse kortverhaalkuns verteenwoordig, óf wat volgens 'n spesifieke tema tot stand gekom het. Voorbeeld van die eersgenoemde kategorie sluit in: *Vertellers: die groot Afrikaanse verhaalboek* (Human & Rousseau en Tafelberg, 1990) saamgestel deur Merwe Scholtz en *Eeu: honderd jaar van Afrikaanse kortverhale* (Human & Rousseau en Tafelberg, 1990) saamgestel deur Abraham H. de Vries. Tematiese kortverhaalbloemlesings sluit byvoorbeeld in: *Drif: verhale van menslike drifte* (J.P. van der Walt & Seun, 1996) saamgestel deur Lindeque de Beer; *Dogters van Afrika: verhale oor Suid-Afrikaanse vroue* (Tafelberg, 1997) saamgestel deur Riana Scheepers; en *Liefde loop ver: liefdesverhale deur mans* (Human & Rousseau, 1999) saamgestel deur Jeanette Ferreira. Heelwat van hierdie bundels, waaronder almal wat vóór 1990 verskyn het en daarna herdruk is, was op die eens stabiele voorskryfmark gerig (byvoorbeeld *Verlore paradyse* (HAUM-Literêr, 1989) saamgestel deur Nico Snyman wat 15 herdrukke beleef het) – die produksie van hierdie bundels het egter sedert 1997, met die ineenstorting van die voorskryfmark, afgeneem. Ander bundels het tot stand gekom as resultaat van kortverhaalwedstryde, vergelyk byvoorbeeld: *Die Wond en ander verhale* (HAUM-Literêr, 1992) na aanleiding van *De Kat*, Antenne, Saambou en HAUM-Literêr se kortverhaalwedstryd; *Vonkfiksie: die wenners van De Kat en Human & Rousseau se kort-kortverhaalwedstryd* (Human & Rousseau, 1999); en die 3

kortverhaalbundels wat as deel van Kwela Boeke se reeks “Jong Suid-Afrikaanse skrywers” in beide Afrikaans en Engels uitgegee is: *Keerpunt: nuwe verhale vir ’n nuwe Suid-Afrika* (1995) saamgestel deur Linda Rode met die medewerking van Jakes Gerwel; *Ek, ’n lewende pyl* (1998); en *Op met die afroltrap* (2000) albei saamgestel deur Linda Rode en Hans Bodenstein.

- 1 bloemlesing is vergelykbaar met die bogenoemde produksiekategorie met die verskil dat dié publikasie deur ’n instansie uitgegee is: *Woordvisier* wat saamgestel is rondom die tema van oorlog (Kommandement Oranje-Vrystaat van die Suid-Afrikaanse Weermag, 1992).
- Daar verskyn slegs 1 tematiese kortverhaalbloemlesing deur meerdere outeurs in grootdruk-formaat: *Steekbaard: die beste Afrikaanse hondstories* (Makro Boeke, 1995, heruitgawe), ’n keur deur Abraham H. de Vries.
- Verder verskyn daar 1 saamgestelde kortverhaalbundel deur meerdere outeurs wat in Afrikaans vertaal is. *Uit die hart van die vuur: verhale uit Afrika uit die volksmond* (Tafelberg, 1995), opgeteken deur Julius Oelke, is ’n versameling van Afrika-sprokies en -fabels wat gerig is op beide jong en volwasse lesers en deur Linda Rode uit Duits vertaal is.
- 14 saamgestelde kortverhaalbundels deur meerdere outeurs wat tot stand gekom het deur skryfwerkswinkels vir aspirant- en beginner-skrywers. Hierdie bundels het uit die aard van hoe dit tot stand gekom het almal as eerste uitgawes verskyn.
- 2 kortprosapublikasies waarin ’n enkele essay deur ’n enkelouteur voorkom. Die verskyning van hierdie soort kortprosapublikasies was unieke en eenmalige gebeurtenisse. Dit sluit die volgende titels in: *Die skepbekertjie: oor die voëls van Witklip* (Tafelberg, 1990, heruitgawe) deur Eugéne N. Marais, is ’n skeppende opstel oor Marais se kennis van voëls en vorm ook deel van sy natuurwetenskaplike werk; en *’n Pastoriedogter* (Aldus-Pressre Reicheneck, 1995) deur Elisabeth Eybers – ’n bibliofiele uitgawe van ’n essay oor haar jeug wat ter herdenking van haar tagtigste verjaarsdag in ’n handgedrukte beperkte oplaag verskyn het.
- 6 essaybundels waarin essays deur enkelouteurs verskyn (waarvan 5 as eerste uitgawes en 1 as heruitgawe uitgegee is). Hierdie publikasies is spesifiek as “literêre essaybundels” bemark, soos byvoorbeeld: *Hart-lam: (’n leerboek)*

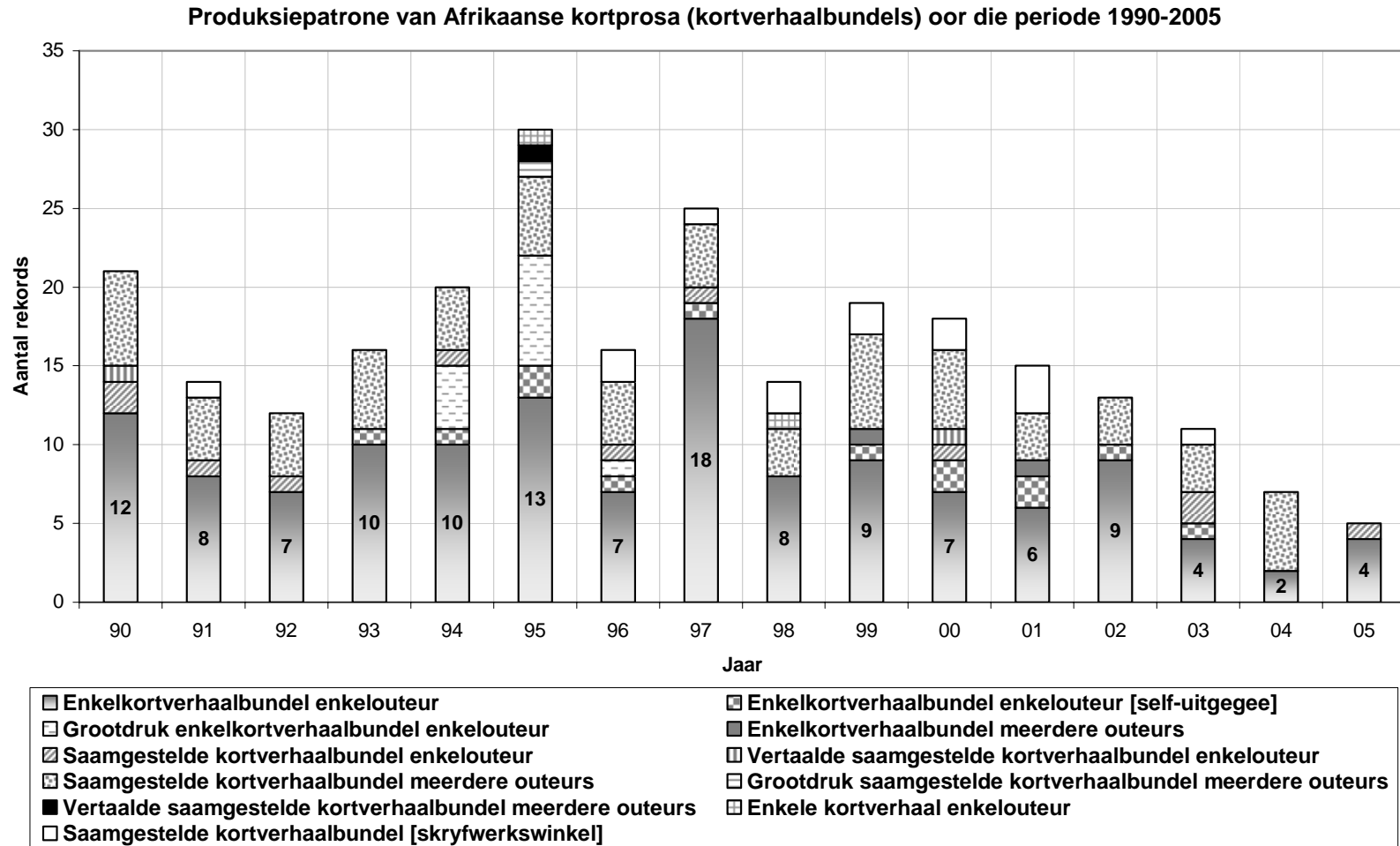
(Taurus, 1991) van Breyten Breytenbach en *Saturae, die essays: opgedra aan Lucianus van Samosata (125-190 n.C)* (Tafelberg, 1994) deur M.M. Walters.

- Daar verskyn 1 essaybundel deur 'n enkelouteur in grootdruk-formaat wat as heruitgawe in 1991 deur Daan Retief uitgegee is – dit is Audrey Blignault se essaybundel *Die plesierboom*.
- 35 saamgestelde essaybundels waarin essays en rubrieke deur enkelouteurs versamel is (waarvan 32 as eerste uitgawes en 3 as heruitgawes uitgegee is, 6 van hierdie bundels is herdruk). Hierdie produksiekategorie bestaan uit bundels wat saamgestel is uit essays, rubrieke en sketse waarvan sommige voorheen in koerante en tydskrifte gepubliseer is of oor die radio uitgesaai is, soos byvoorbeeld: *'n Leksel sout uit die maande* (Tafelberg, 1996) deur Jan Nel wat voorheen as rubriek in die radioprogram “Vrouefokus” uitgesaai is, *Sarie op die man af: die skrywer wat vroue (en mans) op hol het* (Human & Rousseau, 2000) van André le Roux wat oorspronklik as rubriek in *Sarie* verskyn het, *My voete loop na Wellington...* (Protea Boekhuis, 2003) deur Riana Scheepers wat 'n keur is uit sketse wat in *Beeld*, *Volksblad*, *De Kat* en *Rooi Rose* verskyn het. Ander (literêre) kortprosa-vorme soos portrette is ook in hierdie produksiekategorie ingesluit, vergelyk byvoorbeeld die bundel portrette *Bly te kenne* (Tafelberg, 2001) deur Hennie Aucamp.
- 6 saamgestelde essaybundels waarin essays deur meerdere outeurs saamgevoeg is en as eerste uitgawes uitgegee is, 1 van hierdie bundels is ook herdruk. Dit sluit essaybundels in soos byvoorbeeld: *Granaat: 50 eietydse essays* (Jutalit, 1992) saamgestel deur Tom Gouws en P.H. Roodt (dié bundel is op tersiêre vlak voorgeskryf), *SA 27 April 1994: an authors' diary – 'n skrywersdagboek* (Queillerie, 1994) saamgestel deur André P. Brink en *Borde borde boordevol: verhale en essays oor kos* (Tafelberg, 1998) saamgestel deur Hennie Aucamp.
- 5 saamgestelde aanhalingsbundels wat saamgestel is uit spreuke, spreekwoorde, idiome, gesegdes en aanhalings deur enkelouteurs (waarvan 3 as eerste uitgawes en 1 as heruitgawe gedurende 1990-2005 verskyn, 1 hiervan is ook herdruk, nog 1 het oorspronklik vóór 1990 verskyn en is ná 1990 herdruk). Voorbeelde van hierdie publikasies is: *Spreuke van Langenhoven: 'n keuse* (Tafelberg, 1988 en 2000) deur Jan Scannell en *'n Kwartduisend spreuke: die eerste kwartduisend* (Queillerie, 1996) deur Johan Combrink.

- 1 saamgestelde aanhalingsbundel wat aanhalings deur meerdere outeurs bevat en as eerste uitgawe in 1998 verskyn het, *Die groot aanhalingsboek* (Human & Rousseau) saamgestel deur George Claassen, Piet Muller en Morkel van Tonder – al die aanhalings in hierdie bundel is nie fiksie nie, maar sommige is byvoorbeeld direkte aanhalings uit fiksietekste of deur fiksieskrywers.
- 1 saamgestelde aanhalingsbundel met aanhalings deur meerdere outeurs wat deur die samesteller self-uitgee is as eerste uitgawe in 1998: *Afrikaanse kloek-goed* saamgestel deur Hetta Hager “uit duisende woorde, sinsnedes en sinne wat verteenwoordigend is van die variant van Afrikaans wat in Griekwastad en omgewing gebruik word”.
- 6 dagboeke deur enkelouteurs wat almal as eerste uitgawes verskyn het. Die tekste in hierdie dagboeke is uit die aard daarvan outobiografies (dus streng gesproke nie-fiksie), maar omdat dit deur fiksieskrywers geskryf is, is die outobiografiese feite dikwels as skeppende werk aangebied en word dit wel by die PDAF ingesluit. Voorbeelde van hierdie publikasies is die reisjoernale in dagboekvorm *Augustus in Moskou* (Tafelberg, 1992) deur Barend J. Toerien en *In die skadu van Berg Athos* (Human & Rousseau, 1996) deur Rona Rupert; Jan Rabie se *Paryse dagboek* (Human & Rousseau, 1998); asook Hennie Aucamp se 3 gepubliseerde dagboeke *Gekaapte tyd: ’n kladboek*, *Allersiele: ’n dagboek* (Tafelberg, 1996 en 1997) en *Skuinslig* (LAPA, 2003).

6.5.2 Produksiepatrone van kortprosa

Die produksie van al die verskillende produksiekategorieë van kortverhaalbundels in die oorhoofse kategorie kortprosa, word nagegaan in Figuur 8 op bladsy 517. Dít dui die totale aantal publikasies per jaar (eerste uitgawes en heruitgawes gesamentlik) aan wat gedurende 1990-2005 oor dié periode uitgegee is. Geen herdrukke word aangetoon nie. Die samestelling van die breër kategorie kortprosa is té kompleks om alle produksiekategorieë in een figuur aan te toon, daarom word die onderskeie produksiekategorieë van dagboeke, essaybundels en aanhalingsbundels, op presies dieselfde wyse as hier genoem, in Figuur 9 op bladsy 522 aangedui. Vervolgens word bepaalde produksietendense na aanleiding van Figure 8 en 9 toegelig.

Figuur 8: Produksiepatrone van Afrikaanse kortprosa (kortverhaalbundels) oor die periode 1990-2005

- Dit is duidelik dat enkelkortverhaalbundels van enkelouteurs die mees standhoudend oor die periode geproduseer is. Die hoogtepunt in hierdie kurwe was 1997 toe nie minder nie as 18 kortverhaalbundels uitgegee is, 9 hiervan deur Human & Rousseau, 4 deur Tafelberg, 2 deur J. L. Van Schaik en Queillerie onderskeidelik en 1 deur die eertydse Domestica. Ook in hierdie produksiekurwe is spore van die invloed van die ineenstorting van die voorskryfmark (of die kumulatiewe gevolge daarvan) te bespeur: die produksie was gemiddeld 10 titels per jaar tussen 1990 en 1996 en na die ineenstorting van die voorskryfmark in 1997 / 1998 daal die gemiddelde jaarlikse produksie na 7 titels tussen 1998 en 2003. Die aanmerklikste daling in hierdie kurwe vind plaas sedert 2003 wanneer daar 'n gemiddeld van slegs 3 titels per jaar verskyn – waarskynlik 'n tendens wat tekenend is van die algemene afname in literêre publikasies. Riana Barnard (2002a), uitgewer van fiksie by NB-Uitgewers, wys daarop dat kortverhaalbundels in onbepaalbare kringlope in 'n mindere of meerdere mate op die voorgrond verskyn en dat produksiepatrone moeilik bepaalbaar is.
- Daar verskyn relatief min, maar redelik standhoudend tussen 1993 en 2003, kortverhaalbundels wat deur outeurs self-uitgegee is. Die produksie van hierdie kortverhaalbundels word sterk gereguleer deur persoonlike faktore soos die impetus van die outeur om hulle eie verhale in druk te sien – dit is dus moeilik om produksietendense uit hierdie kurwe af te lei.
- Kortverhaalbundels deur enkelouteurs en meerdere outeurs in grootdruk-formaat het slegs sporadies verskyn in 1994, 1995 en 1996. Dit is almal deur Makro Boeke geproduseer en die sluiting van hierdie uitgewery verklaar hierdie produksiepatroon.
- Saamgestelde kortverhaalbundels deur 'n enkelouteur verskyn relatief sporadies gedurende die periode. Gewoonlik verskyn daar slegs 1 titel in 'n bepaalde jaar, met die uitsondering van 2 titels in 1990 en 2003. Dit dui op geen statisties beduidende produksiepatroon nie.
- Saamgestelde kortverhaalbundels deur meerdere outeurs is die produksiekategorie waarvan die tweede meeste in die totale kortprosa-kategorie geproduseer is. Die produksie in hierdie kategorie was standhoudend gedurende die periode, alhoewel 'n geleidelike, maar geringe, afname sedert 2000 te bespeur is. Gedurende 1990 tot 2000 verskyn daar gemiddeld 4 titels

hiervan per jaar; en gedurende 2001 en 2004 slegs gemiddeld 3 titels per jaar. Geen titel verskyn in 2005 nie. Uitgewerye het in hierdie kategorie daarin geslaag om met innoverende tematiese kortverhaalbundels, wat op die algemene mark gerig is, die invloed van die ineenstorting van die voorskryfmark teen te werk.

- Dit is duidelik dat die oes aan vertaalde kortverhaalbundels besonder skraal was. Daar verskyn slegs 1 vertaalde saamgestelde kortverhaalbundel deur meerdere outeurs in 1995 en slegs 2 deur enkelouteurs in onderskeidelik 1990 en 2000.
- Die produksie van publikasies met 'n enkele kortverhaal was unieke gebeurtenisse in die produksieprofiel en het slegs twee maal gebeur, 1 in 1995 en 1 in 1998.
- Dieselfde geld vir enkelkortverhaalbundels waarin oorspronklike kortverhale deur meerdere outeurs opgeneem is, daar verskyn 1 hiervan in respektiewelik 1999 en 2001.
- Die produksiekurwe van saamgestelde kortverhaalbundels deur meerdere outeurs wat tot stand gekom het deur skryfwerkswinkels toon toenemende standhoudendheid sedert 1996 tot 2001, met gemiddeld 2 titels per jaar – 'n moontlike aanduiding dat daar enersyds groei te bespeur is in die aantal aspirant skrywers en andersyds voorsiening gemaak word vir alternatiewe uitgegeleenthede vir diegene wat nie daarin slaag om publikasies deur uitgewerye uitgegee te kry nie. Belangrike inisiatiewe op hierdie terrein is informele skrywersverenigings soos onder meer die Eugène-Marais-skrywersverenigings in Pretoria en die Bloemfonteinse Skrywersverenigings (daar bestaan talle ander soortgelyke verenigings). Laasgenoemde bied gereelde slypskole vir hulle lede (meestal aspirant skrywers) aan en gee jaarliks 2 publikasies uit, *Bloemskryfsels* is 'n bundel met ledebydraes wat deur die betrokke jaar geskryf is en *Inkvars* kom tot stand deur 'n jaarlikse skryfwedstryd wat op nasionale vlak deur dié vereniging sedert 1989 georganiseer word (gerig op skoolleerders en volwassenes) en waarvan die resultate van wenners in elke afdeling in dié bundel gepubliseer word (sien 3.3.3.5).
- Wanneer al die verskillende produksiekategorieë van kortverhaalbundels in geheel beskou word, is dit duidelik dat daar ná die stelselmatige styging tussen

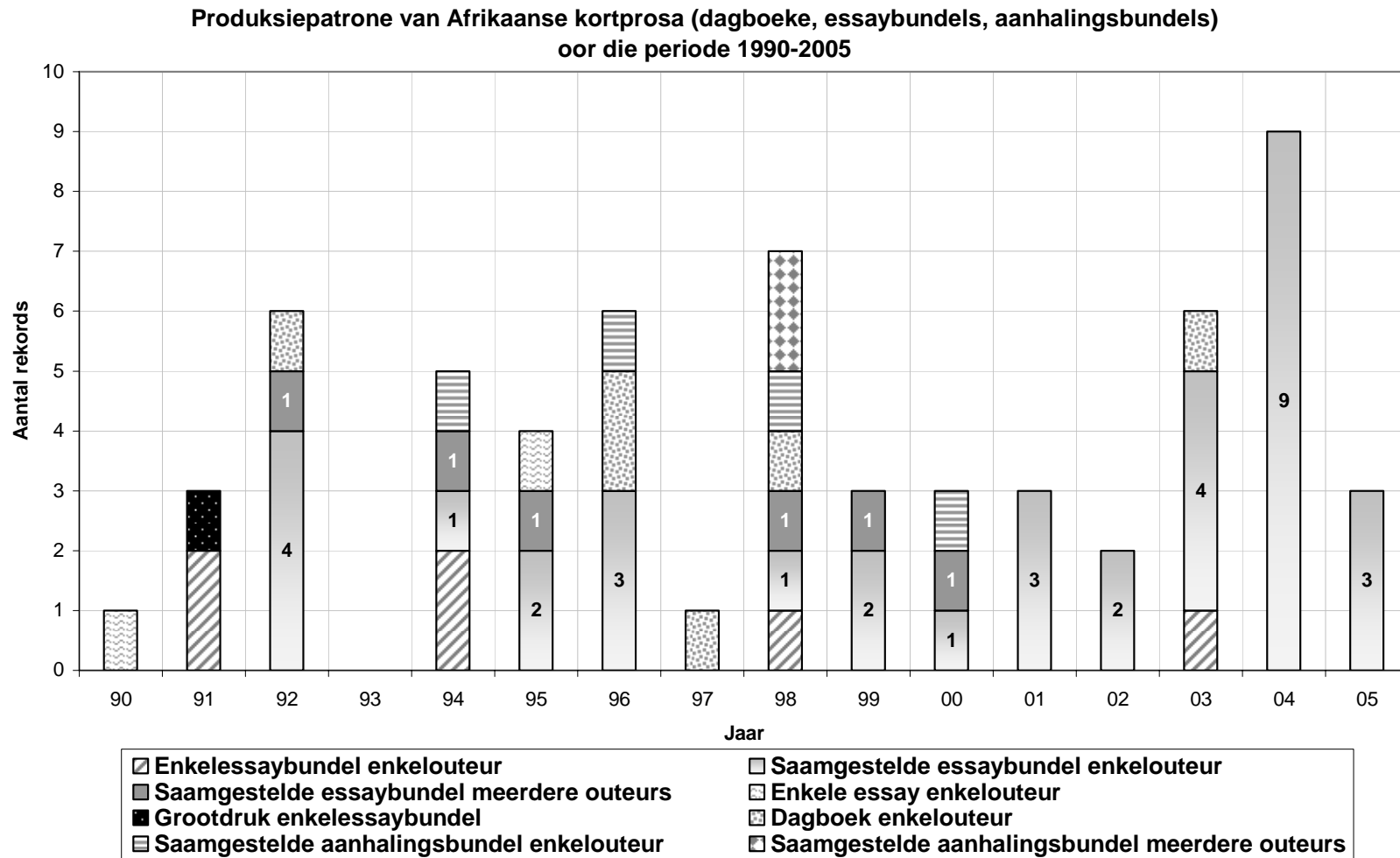
1992 en 1994 (tydens die sogenaamde “renaissance van die Afrikaanse boek”) en die kunsmatige hoogtepunt in 1995, ’n toenemende daling sedert 1997 voorkom. Die produksiekurwe van die totale aantal kortverhaalbundels eindig met 5 kortverhaalbundels in 2005 – slegs ’n kwart van die 21 kortverhaalbundels waarmee die kurwe in 1990 geopen het. Moontlike redes hiervoor is die negatiewe gevolge van die in duie storting van die voorskryfmark op die produksie van fiksie as geheel (sien 3.3.4.1) asook verminderde biblioteek-aankope (sien 3.3.5.1), waardeur uitgewerye minder verseker was van aankope deur die staat en as gevolg daarvan minder kon waag op publikasies (soos kortverhaalbundels) waarvoor die algemene mark relatief klein is. Die afname aan die einde van hierdie kurwe is weer eens tekenend van die algemene afname in literêre publikasies en die toenemende gerigtheid op meer populêre titels met ’n groter potensieële mark.

Die produksiekategorieë essaybundels, aanhalingsbundels en dagboeke, wat in Figuur 9 op bladsy 522 voorgestel word, is almal minder gereeld en meer sporadies geproduseer as die onderskeie kortverhaalbundels in Figuur 8. Die produksiepatrone dui nie werklik op enige verklaarbare statistiese tendense nie. Die volgende kan wel uitgesonder word:

- Die mees standhoudende produksie kom voor by die kategorie saamgestelde essaybundels deur enkelouteurs. Die kurwe van hierdie produksiekategorie open in 1992 met 4 titels, waarna daar gemiddeld 1 tot 2 titels daarvan per jaar geproduseer word van 1994 tot 2000. Sedert 2001 toon dié produksiekategorie aansienlike groei met ’n gemiddelde 4 titels per jaar. 2004 (9 rekords) staan uit as ’n besondere produktiewe jaar vir saamgestelde essaybundels deur enkelouteurs. Dit is opvallende dat 15 van die 21 publikasies wat sedert 2001 verskyn het, die versamelings van rubrieke (wat voorheen in dagblaie en tydskrifte verskyn het) deur gewilde eietydse rubriekskrywers soos André le Roux, Koos Kombuis, Riana Scheepers, Willie Burger en Dana Snyman was. Die oorblywende 6 titels was van ’n groter literêre aard. Dit is waarskynlik ’n aanduiding dat gewilde publikasies veld begin wen bo (meer) literêre publikasies. ’n Tendens wat direk verband hou met uitgewerye se fokus op die verbreding van markaandeel in die algemene mark na die in duie storting van die eens stabiele voorskryfmark. Die bekendheid van die rubriekskrywers

speel waarskynlik ook 'n rol in die sukses van hierdie soort essaybundels – 'n aspek wat klem lê op die bekendheid van die outeur as 'n bemerkingstrategie.

- Die klein aantal essaybundels deur enkelouteurs (slegs 6 gedurende die periode 1990-2005), wat van groter literêre aard was, bevestig verder die klem op meer populêre publikasies, gerig op die algemene mark. Slegs 2 van die 6 titels het na 1997 verskyn.
- Daar verskyn slegs 6 saamgestelde essaybundels deur meerdere outeurs waarvan die laaste 2 ook duidelik op 'n meer populêre mark gerig is: *40 is g'n vloekwoord* (Queillerie, 1999), saamgestel deur Hettie Scholtz; en *Sarie - 50 goue agterblaaie* (Human & Rousseau, 2000), saamgestel deur Esme Mittner.
- Die produksie van publikasies wat uit 'n enkele essay bestaan, was uniek en het slegs 2 maal plaasgevind (in 1990 en 1995) en dui nie op 'n statisties beduidende patroon nie.
- Ook die oes aan essaybundels in grootdruk-formaat, dagboeke en aanhalingsbundels was skraal, het slegs sporadies oor die periode plaasgevind en dui op geen betekenisvolle patroon nie. Wat wel duidelik blyk, is dat die potensiële mark vir kortprosapublikasies van sterk literêre aard, soos byvoorbeeld die gepubliseerde dagboeke van fiksieskrywers waarin werklike gebeure gefiksionaliseer word, uiters beperk is – in werklikheid 'n nismark. Waar hierdie literêre kortprosapublikasies wel uitgegee word, word sodanige uitgeebeslissings waarskynlik gegrond op die literêre waarde daarvan en weeg simboliese produksie swaarder as materiële produksie.
- Die opmerklikste tendens wat uit Figuur 9 afgelei kan word, is die algemene verskuiwing weg van literêre publikasies na publikasies met 'n groter populêre fokus waarby 'n breër potensiële mark aanklank sal vind – veral samestellings van essaybundels deur bekende rubriekskrywers.
- Wanneer die produksiekurwes van al die produksiekategorieë in hierdie Figuur as geheel nagegaan word, is dit opmerklik dat die verskeidenheid van soorte publikasies asook die hoeveelheid sedert 1999 aan die afneem is en dat toenemend op meer populêre publikasies gefokus word.

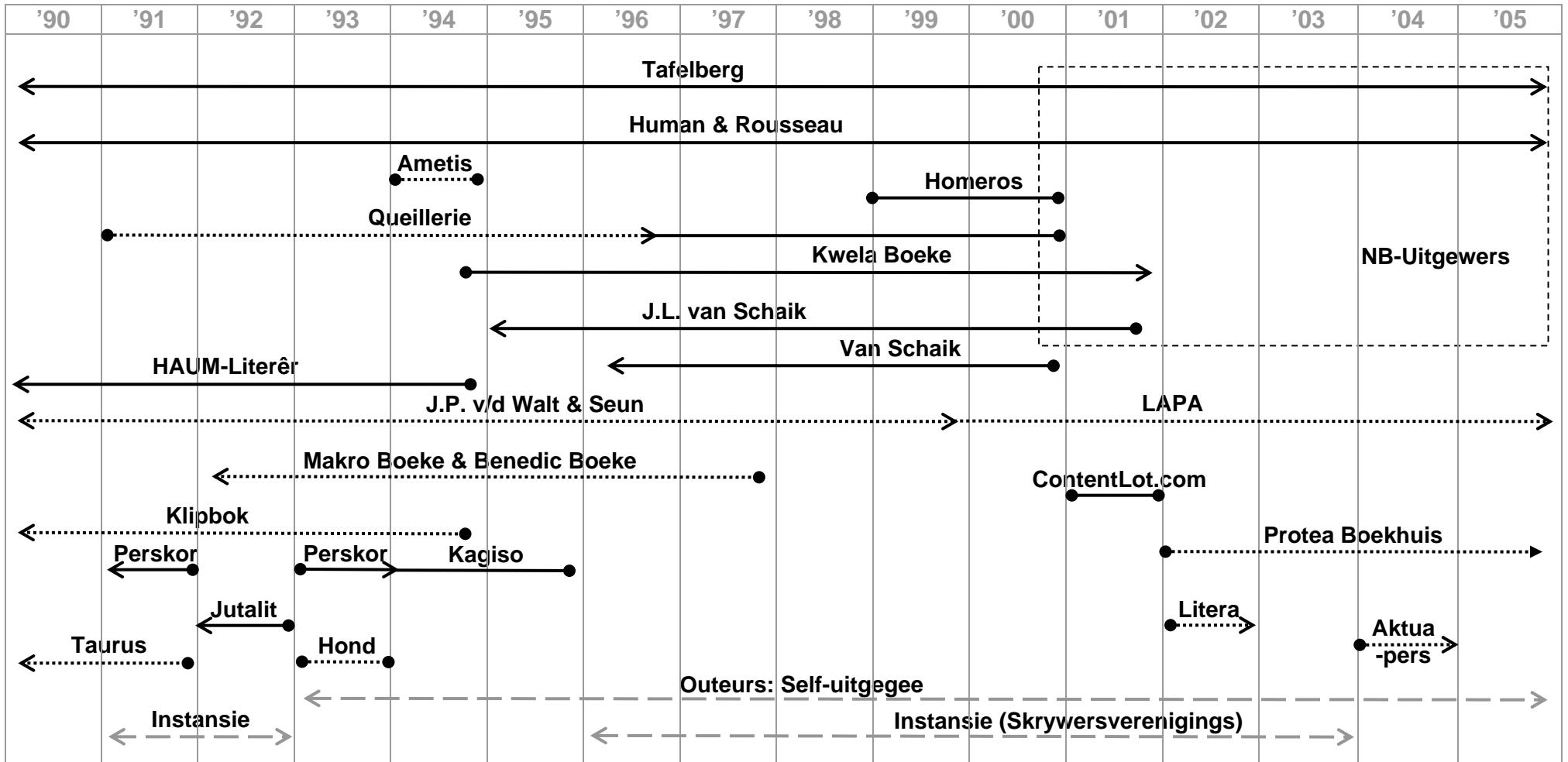
Figuur 9: Produksiepatrone van Afrikaanse kortprosa (dagboeke, essaybundels, aanhalingsbundels) oor die periode 1990-2005

6.5.3 Uitgeweryprofiel van kortprosa

Die uitgeweryprofiel van kortprosa (waarby alle produksiekategorieë van hierdie diverse kategorie ingereken word) is saamgestel uit die totale aantal publikasies wat as eerste uitgawes en heruitgawes (herdrukke is buite rekening gelaat) deur alle uitgewerye in hierdie kategorie gedurende 1990-2005 geproduseer is. Ná die konstruksie van hierdie profiel het die volgende duidelik geword:

- Human & Rousseau was die produktiefste produsent in hierdie produksiekategorie met 'n produksieaandeel van 24,21% (77 rekords).
- Tafelberg beklee die tweede posisie met 'n produksieaandeel van 22,96% (73 rekords).
- J.P. van der Walt & Seun / LAPA se aandeel was 11,32% (36 rekords).
- Queillerie se produksieaandeel was 5,03% (16 rekords), maar sedert 2000 het geen verdere titels deur dié druknaam in hierdie kategorie verskyn nie.
- Daarna volg die eertydse Makro Boeke in die vierde posisie met 'n aandeel van 4,40% (14 rekords).
- Protea Boekhuis het ook 'n produksieaandeel van 4,40% (14 rekords).
- Kortprosapublikasies wat deur instansies uitgegee is, in hierdie geval hoofsaaklik skrywersverenigings, het 'n produksieaandeel van 4,40% (14 rekords).
- Outeurs wat hulle publikasies self-uitgegee het, het 'n gesamentlik aandeel van 4,40% (14 rekords) in die produksie van kortprosa.
- Kwela Boeke het 'n produksieaandeel van 2,20% (7 rekords).
- Die destydse HAUM-Literêr en J. L. van Schaik (die algemene uitgewery) se aandeel tot die totale produksie van kortprosa was 1,89% elk (6 rekords elk).
- Die oorblywende produksieaandeel van 12,89% bestaan uit bydraes tot produksie deur die volgende uitgewerye: die akademiese uitgewery Van Schaik (4 rekords); die eertydse Klipbok (4) en Perskor / Kagiso (4); die uitgewery van elektroniese publikasies ContentLot.com (2); Homeros, die uitgewery van publikasies met 'n duidelike gay-tema (2); die eertydse alternatiewe uitgewery Taurus (2); Aktuapers (2); en die volgende uitgewerye wat elk 1 rekord in hierdie kategorie geproduseer het: Aldus-Press, Kairos,

Uitgeweryprofiel: Afrikaanse kortprosa oor die periode 1990-2005

Figuur 10: Uitgeweryprofiel van Afrikaanse kortprosa oor die periode 1990-2005

druknaam Ametis; Benedic; Bent; Chameleon Press; Daan Retief / Kennis Onbeperk; Domestica; Fundi; Grondleeu; Hond; Jutalit; Litera; Out of Africa; Piglet Press; Publitoria; Rapid Access Publishers; Tiara; Verbae Vitae en !Xthorro Publikasies.

- Baie van hierdie uitgewerye is gedurende die periode gesluit of hulle produksie is tot spesifieke nisse afgeskaal. Heelwat van die uitgewerye het ook geen standhoudende bydrae tot produksie in hierdie kategorie gelewer nie. Aan die einde van die periode was hoofsaaklik die volgende uitgewerye steeds produktief in hierdie kategorie en verdere produksie kan moontlik in die toekoms van hulle verwag word: Human & Rousseau, Tafelberg, LAPA, Protea Boekhuis, die outeurs wat self-uitgee in hierdie kategorie en instansies soos skrywersverenigings. Die verskuiwings in die uitgeweryprofiel van kortprosa word in Figuur 10 op bladsy 524 aangetoon.

6.6 Produksieprofiel en uitgeweryprofiel van riller- / spannings- / speurprosa

Publikasies wat uit die aard daarvan hoofsaaklik afgestem is om spanning by die leser te skep (riller- en spanningsprosa) of gaan oor die speurtog na die ontrafeling van spannende verhaaldeure (speurprosa), is in hierdie kategorie opgeneem, terwyl ook wetenskapsfiksie (dikwels met 'n sterk spanningselement) deel hiervan vorm. Die indeling het weer eens plaasgevind op grond van etikette wat in die bemarkingstekste van die publikasies deur uitgewerye gebruik is. Terme wat in hierdie tekste voorkom, sluit onder meer in: “spanningsroman” (*Wreker* van Lambert Visser, Tafelberg, 2001), “spannende verhaal” (*Die ultimatum* deur Frederik H. Steyn, Human & Rousseau, 2001), “naelbyt spanningsverhaal, 'n Saffier-treffer” (*Jou uur het geslaan* van Danie Gouws, Perskor, 1990), “boeiende riller”, “sielkundige riller” (*Goëlfabriek* deur Leon van Nierop, Tafelberg, 2001), “spioenasie en spanningsroman” (*Die Jerigo-krisis* van André Jansen, Human & Rousseau, 1990) en “spannende avontuurverhaal” (*Wie met vuur speel* deur Deon Meyer, Tafelberg, 1994). Skrywers is soms as handelsmerke in die bemarking van hierdie publikasies gebruik, vergelyk byvoorbeeld “'n spannende speurverhaal vol intrige soos net Kas van den Bergh dit kan vertel” oor *Verydelde jare* (Makro Boeke, 1991).

Dit sou moontlik wees om tussen verskillende subgenres in hierdie kategorie te onderskei, soos byvoorbeeld die sielkundige riller, die griller, paranormale wetenskapsfiksie, spannende ruimtefiksie, politieke spanningsverhaal, die “wie-het-dit-gedoen?”-speurverhaal en nog ander soorte. Só ’n onderskeid val egter buite die bestek van hierdie studie en daar word deurgaans verwys na die versamelterm “riller- / spannings- / speurprosa” waaronder alle subgenres bedoel en begryp moet word.

6.6.1 Produksiekategorieë van riller- / spannings- / speurprosa

Daar verskyn 298 rekords van prosapublikasies in die PDAF wat as riller-, spannings- of speurprosa gekategoriseer kan word, dit sluit beide kortprosa en langer prosa in hierdie kategorie in. Hierdie produksiekategorie maak 6,72% van prosapublikasies uit en 5,90% van die totale aantal rekords in die PDAF. Dié rekords is uit die volgende produksiekategorieë saamgestel:

- 176 riller- / spannings- / speurenkelromans wat deur uitgewerye uitgegee is (waarvan 149 as eerste uitgawes en 26 as heruitgawes gedurende 1990-2005 verskyn het, 1 hiervan is herdruk; 1 roman wat vóór 1990 uitgegee is, is ná 1990 herdruk).
- 2 riller- / spannings- / speurenkelromans wat deur die outeurs daarvan self-uitgegee is, het as eerste uitgawes verskyn in onderskeidelik 1997 en 1998.
- 71 riller- / spannings- / speurenkelromans in grootdruk-formaat (waarvan 62 as heruitgawes en 9 as eerste uitgawes verskyn het).
- 13 riller- / spannings- / speurenkelromans wat in Afrikaans vertaal is (waarvan 9 as eerste uitgawes en 4 as heruitgawes verskyn het; 1 van hierdie romans is ook herdruk).
- 21 riller- / spannings- / speurenkelromans wat in Afrikaans vertaal is en in grootdruk-formaat as heruitgawes tussen 1992 en 1996 uitgegee is.
- 5 riller- / spannings- / speurroman-omnibusse wat as eerste uitgawes verskyn het (hiervan is die romans van meerdere outeurs in 4 van die omnibusse saamgevoeg, die 5de omnibus het romans deur ’n enkelouteur versamel).
- 1 grafiese riller- / spannings- / speurroman deur meerdere outeurs het as eerste uitgawe in 1998 verskyn.

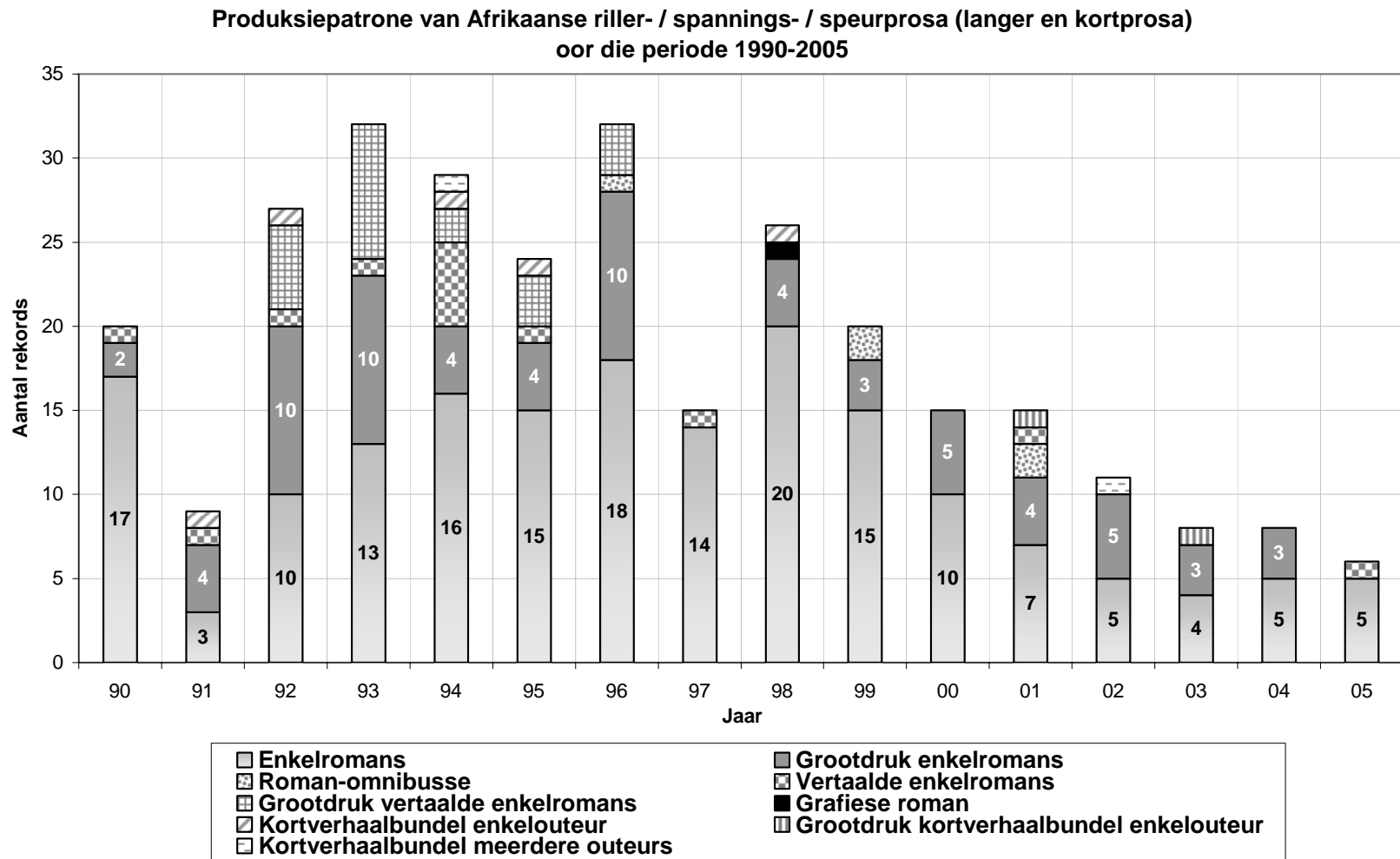
- 5 kortverhaalbundels deur enkelouteurs waarin riller- / spannings- / speurkortverhale saamgevoeg is (hiervan het 4 as eerste uitgawes en 1 as heruitgawe verskyn); 2 is deur J.P. van der Walt & Seun uitgegee, 2 deur Human & Rousseau en 1 deur Juventus (’n druknaam van die eertydse HAUM).
- 2 kortverhaalbundels waarin riller- / spannings- / speurkortverhale deur enkelouteurs in grootdruk-formaat as heruitgawes in 2001 en 2003 deur Jacklin Enterprises uitgegee is.
- 2 kortverhaalbundels waarin riller- / spannings- / speurkortverhale deur meerdere outeurs saamgevoeg is, het as eerste uitgawes in onderskeidelik 1994 en 2002 deur J.P. van der Walt & Seun / LAPA verskyn.

6.6.2 Produksiepatrone van riller- / spannings- / speurprosa

Figuur 11 op bladsy 528 stel die produksie van riller- / spannings- / speurprosa oor die periode 1990-2005 voor. Die totaal van die aantal rekords van elke produksiekategorie per jaar word aangedui, geen onderskeid is getref tussen eerste en heruitgawes nie en geen herdrukke word aangetoon nie.

Wanneer die produksie van riller- / spannings- / speurprosapublikasies oor die periode nagegaan word, kan bepaalde produksiepatrone na aanleiding van Figuur 11 afgelei word:

- Die produksiekurwe van enkelromans in hierdie kategorie toon die meeste fluktuasies: dit open met 17 rekords in 1990, waarna dit radikaal krimp tot slegs 3 in 1991, daarna volg ’n geringe styging en tussen 1992 en 2000 verskyn daar gemiddeld 15 van hierdie romans per jaar, maar na die 10 rekords in 2000 daal die produksie stelselmatig en verskyn daar gemiddeld slegs 5 van hierdie romans per jaar gedurende 2001 tot 2005. Hierdie fluktuasies is hoofsaaklik terug te voer na verskuiwings in die uitgeweryprofiel:
 - Die hoë produksie in 1990 is hoofsaaklik te wyte aan Perskor se Saffier-treffers, dít was spanningsverhale wat in klein sakboek-formaat en in sagteband uitgegee is as deel van ’n reeks en was op die populêre

Figuur 11: Produksiepatrone van Afrikaanse riller- / spannings- / speurprosa (langer en kortprosa) oor die periode 1990-2005

mark gerig. Maar sedert 1991 gee Perskor slegs enkele individuele spanningsromans uit en dit is eers in 1998 en 1999 dat hulle weer verhoogde produksie in hierdie kategorie toon – wat saamval met die verhoogde produksie van hulle liefdesromans in dieselfde tydperk (sien 6.3.3). Saam met die aandeel van ander uitgewerye, is dit veral Perskor se aandeel wat bydra tot die hoë produksie in 1998.

- In 1992 verhoog Human & Rousseau hulle produksie in hierdie kategorie deur heruitgawes van beproefde spanningsverhale deur byvoorbeeld Doc Immelman uit die 1970's en enkele eerste uitgawes uit te gee; en in 1993 gaan hulle voort hiermee. Ná 1995 spits hulle hul toe op eerste uitgawes deur gewilde kontemporêre outeurs van hierdie genre soos Alex Muller, Chris Moolman, Nic Tredoux en Deon Meyer. Van hierdie romans vorm ook deel van reekse soos byvoorbeeld Alex Muller (die skuilnaam van Eleanor Baker) se Adriaan Kruger-speurverhale.
- J.P. van der Walt & Seun verhoog hulle produksie in 1993 deur te begin om romans in hierdie kategorie buite boekklubverband uit te gee (binne klubverband gee hulle romans met beide spannings- en liefdeselemente as deel van Treffer-Boekklub uit – veral romans deur Frieda de Villiers en Wille Martin wat bekend is vir hulle vervlegting van spannings- en liefdeselemente). Dié uitgawes van spannings- en speurromans buite klubverband met hulle kenmerkende wit omslagontwerpe was grotendeels die werk van gewilde kontemporêre outeurs in hierdie genre soos Kas van den Bergh, Adam Roux en Peet Venter; dié produksie het 'n hoogbloei tussen 1993 en 1997 belewe.
- Tafelberg het gemiddeld slegs 1 van hierdie romans per jaar geproduseer en was dus nie in dieselfde mate as die bogenoemde uitgewerye 'n rolspeler in hierdie produksiekategorie nie (hulle het wel, soos hieronder vermeld, 'n belangrike rol gespeel in die produksie van vertaalde riller- / spannings- / speurromans, veral die romans van Heinz G. Konsalik).

Die oorsake van die toenemend dalende produksie sedert 1999 is nie afleibaar uit die statistiek nie, maar dit wil voorkom asof die mark vir riller- / spannings- / speurromans aan die krimp is en dat dít produksie negatief geraak

het. Daar bestaan ook slegs 'n handjie vol skrywers van hierdie genre wat daadwerklik daarin slaag om lesers se verbeelding aan te gryp.

- Enkelsromans in grootdruk-formaat is hoofsaaklik heruitgawes en slegs 9 van die 71 romans is as eerste uitgawes uitgegee. Die fluktuasies in die produksiekurwe van enkelromans in grootdruk-formaat kan ook direk verklaar word deur verskuiwings in die uitgeweryprofiel van hierdie kategorie. Die grootste produsent van romans in grootdruk-formaat in hierdie kategorie was Makro Boeke wat vir 53,52% van die produksie verantwoordelik was; die hoogste produksie het plaasgevind tussen 1992 en 1996; die bydrae van Makro Boeke is duidelik wanneer die sluiting van hierdie uitgewery in 1996 in verband gebring word met die produksiekurwe deur die feit dat hierdie kurwe in 1997 'n nulpunt bereik het. Tussen 1990 en 1996 is dit slegs Daan Retief / Kennis Onbeperk (met slegs 2 romans in hierdie kategorie), Makro Boeke en J.P. van der Walt & Seun wat tot hierdie produksie bydra. Sedert 1998 word die produksie voortgesit deur J.P. van der Walt & Seun / LAPA (hulle totale produksieaandeel tot hierdie kategorie is 16,90%) en Jacklin Enterprises wat in 1999 tot hierdie produksiekategorie toetree en in die relatiewe kort periode 1999-2003 'n produksieaandeel van 21,13% bekom. Die nuwe onafhanklike uitgewery Hartbees tree in 2003 tot die kategorie toe en produseer 4 van hierdie romans.
- Die 13 enkelromans wat in Afrikaans vertaal is, bestaan uit 12 vertaalde romans deur Heinz G. Konsalik (vertaal uit Duits) en 1 deur Wilbur Smith (vertaal uit Engels). Die produksiekurwe toon aan dat vertaalde enkelromans in hierdie kategorie sporadies gedurende die periode, en hoofsaaklik tussen 1990 en 1995, verskyn het (na 1995 is die produksie uiters sporadies). 8 hiervan is deur Tafelberg uitgegee, 1 deur die druknaam Ametis, 3 deur Makro Boeke en die Smith-titel deur Olympos.
- In teenstelling met bogenoemde, verskyn 21 enkelromans wat in Afrikaans vertaal is in grootdruk-formaat. Al 21 hierdie romans is titels deur Heinz G. Konsalik wat uit Duits vertaal is. Hierdie heruitgawes is almal deur Makro Boeke in grootdruk-formaat tussen 1992 en 1996 uitgegee. Die sluiting van Makro Boeke in 1996 staan dus in direkte verband met die afsluiting van hierdie produksiekurwe in dieselfde jaar.

- Daar verskyn sporadies 5 roman-omnibusse as eerste uitgawes, waarvan 1 in 1996 en 2 in onderskeidelik 1999 en 2001. Vier van hierdie omnibusse het romans deur meerdere outeurs saamgevoeg: 3 hiervan is deur J.P. van der Walt / LAPA uitgegee en 1 deur Human & Rousseau. Laasgenoemde omnibus, *Die rooi roman: interaktiewe roman* is as 'n enkele aaneenlopende teks op die Internet deur verskeie outeurs onder leiding van Etienne van Heerden en Jaco Botha ontwikkel en daarna in 1999 in gedrukte formaat uitgegee. Die ander titel in 1999, *In kringe: 'n verhaal in drie stemme* deur G.A. Watermeyer, Estelle Marais en Peet Venter, het op 'n soortgelyke wyse tot stand gekom: drie outeurs is gevra om dieselfde verhaal uit hulle verskeie perspektiewe te skryf. Die 2 omnibusse wat in 2001 verskyn het, vorm deel van LAPA se *3 van die bestes*-reeks waarin 3 romans deur verskillende outeurs, wat reeds vantevore verskyn het, in een volume saamgevoeg is (die ander titels in hierdie reeks, waarvan 5 volumes verskyn het, het liefdesromans versamel). Die 1996-titel, *Onheil die wraak & Nag van die jakkals* deur Annemarie J. Pieterse, was die enigste een wat spanningsromans deur 'n enkelouteur versamel het en is deur J.P. van der Walt & Seun uitgegee. Die bekende tendens om liefdesromans deur 'n enkelouteur in omnibusse te bundel, kom dus in 'n veel mindere mate by riller- / spannings- / speurprosa voor. Die rede daarvoor is waarskynlik dat die mark vir riller- / spannings- / speurprosa te klein is om verskillende produksiklusse moontlik te maak (anders as in die geval van die talle produksiklusse wat by liefdesprosa voorkom).
- Daar verskyn 1 grafiese speurverhaal (wat bestaan uit foto's) deur meerdere outeurs in 1998 as 'n koproduksie tussen Bitterkomix en Wildebeest Records: *Koertz Kotze en die vrouekolonie*. Hierdie publikasie verskyn saam met 'n klankbaan op CD. Die enigste ander publikasie wat hiermee vergelyk kan word wat die aanwending van media-formate betref, is die spanningsroman *Hostis* deur François Bloemhof (Queillerie, 1998) wat ook met 'n klankbaan op CD uitgereik is.
- Dit is duidelik dat langer riller- / spannings- / speurprosa die meerderheid van hierdie kategorie uitmaak (96,98%), terwyl slegs 9 kortverhaalbundels in hierdie kategorie geproduseer is (3,02%). Die produksie van hierdie

kortverhaalbundels is sporadies oor die periode versprei en geen statisties beduidende patroon kan hieruit afgelei word nie.

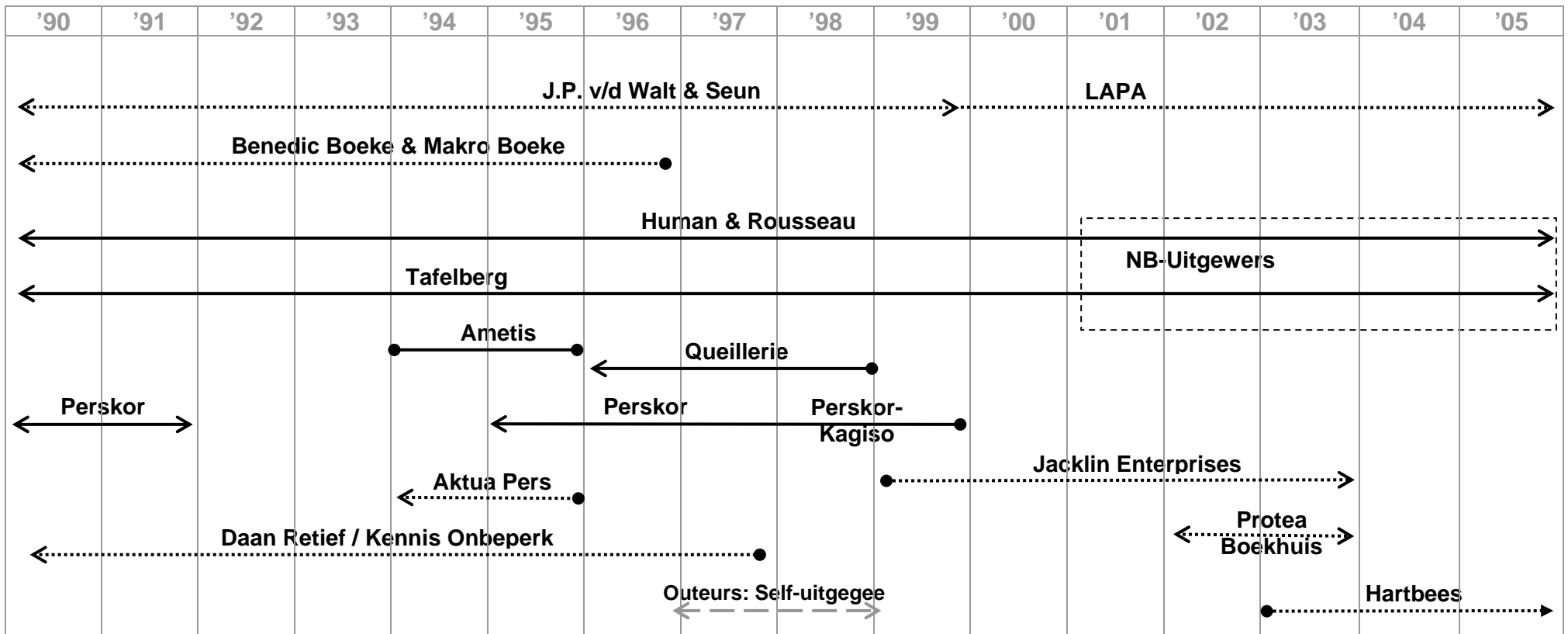
- Wanneer die produksiekurwe van al die produksiekategorieë as geheel beskou word, is dit duidelik dat 'n sterk afname sedert 1999 voorkom. Dié kurwe eindig met 6 rekords in 2005, slegs ongeveer 'n derde as waarmee dit in 1990 (20 rekords) geopen het.

6.6.3 Uitgeweryprofiel van riller- / spannings- / speurprosa

Wanneer die uitgeweryprofiel van riller- / spannings- / speurprosa (waarby die totale aantal rekords, beide eerste en heruitgawes, ingesluit is en herdrukke nie ingereken is nie) nagegaan word, kan die volgende verdeling van verskillende uitgewerye se aandeel tot produksie afgelei word:

- J.P. van der Walt & Seun / LAPA was verantwoordelik vir die meeste produksie in hierdie kategorie, hulle aandeel is 31,99% (95 rekords).
- Makro Boeke en Benedic se gesamentlike produksieaandeel was 23,23% (69 rekords). Hierdie uitgewery se produksiebydrae is intussen gestaak (sien 4.4.4).
- Human & Rousseau is die derde grootste produsent van riller- / spannings- / speurprosa met 'n aandeel van 13,47% (40 rekords).
- Daarna volg Tafelberg met 'n produksieaandeel van 8,08% (24 rekords); hulle bydrae tot spesifiek vertaalde riller- / spannings- / speurromans (met die talle vertaalde uitgawes van Heinz G. Konsalik se romans) is egter groter.
- Die eertydse Perskor en Perskor/Kagiso se gesamentlike aandeel in hierdie kategorie was 6,73% (20 rekords).
- Jacklin Enterprises het deur die produksie van 17 rekords van riller- / spannings- / speurprosa in grootdruk-formaat 'n produksieaandeel van 5,72% in die oorhoofse kategorie bekom (hulle aandeel tot die grootdruk-formaat produksiekategorie is groter).
- Die nuwe onafhanklike uitgewery Hartbees het in die kort tydperk 2003-2005 9 rekords in hierdie produksiekategorie uitgegee en 'n aandeel van 3,03% verkry – hulle aandeel sal waarskynlik verder uitbrei in die toekoms.

Uitgeweryprofiel: Afrikaanse riller- / spannings- / speurprosa oor die periode 1990-2005

Figuur 12: Uitgeweryprofiel van Afrikaanse riller- / spannings- / speurprosa oor die periode 1990-2005

- Die oorblywende 7,74% is saamgestel deur die produksie van die volgende uitgewerye: die gesamentlike druknaam van Tafelberg en Human & Rousseau, Ametis (5 rekords); Queillierie (4); die volgende produsente het elk 2 rekords in hierdie kategorie geproduseer: Protea Boekhuis, Aktua Pers, Daan Retief / Kennis Onbeperk en outeurs wat riller- / spannings- / speurprosa self-uitgegee het; Bitterkomix, Gamsberg Macmillan, Homeros, Juventus, Oranjewerkers Promosies en Olympos het elk 1 rekord uitgegee.
- Figuur 12 op bladsy 533 toon die belangrikste verskuiwings in die uitgeweryprofiel van riller- / spannings- / speurprosa skemas aan.

6.7 Produksieprofiel en uitgeweryprofiel van inspirerende prosa

In hierdie kategorie word inspirerende prosapublikasies van 'n fiktiewe en skeppende aard ingesluit. Dit gaan hier slegs oor fiksie wat bedoel is om die leser daarvan geestelik te inspireer, te besiel of te begeester. Inspirerende nie-fiksie, soos publikasies met “dagstukkies vir oordenking”, “dagbeplanners” (CUM-katalogus, 2002), “gebedeboeke” (Lux Verbi.BM-katalogus, 2002) of enige ander publikasies wat bedoel is vir private Bybelstudie (dus van opvoedkundige aard), soos byvoorbeeld die Christelike dagboeke van die bekende en produktiewe skrywer Solly Ozroveh, word uitgesluit. Nie-fiksiepublikasies wat bedoel is as leefstyl-gidse (“Christelike leefwyse”) of vir “geestelike verryking” (CUM-katalogus, 2002), dus populêre teologiese publikasies, word ook uitgesluit, soos byvoorbeeld *Hoe lees ons die Bybel?: 'n Nuwe perspektief op die rol van die Woord in ons hedendaagse lewe* deur Jan van der Watt *et al* (CUM, 2002) of *Dink nuut, leef nuut* deur Murray Janson *et al* (CUM, 2002) of Dutch Sheets se *God se tydsberekening vir jou lewe* (CUM, 2002). Bybels, Psalm- en Gesangboeke en *Liedboek van die Kerk* (NG Kerk-Uitgewers (Lux Verbi.BM), 2001) word ook nie in hierdie kategorie ingesluit nie. Ook teologiese publikasies (dus van akademiese aard), soos byvoorbeeld *Die nuwe Hervorming* met Piet Muller as redakteur (Protea Boekhuis, 2002), word uitgesluit. Christelike storieboeke en prenteboeke vir kinders val eweneens buite die bestek. Hierdie kategorie poog dus nie om volledig te wees ten opsigte van die oorhoofse produksiekategorie inspirerende en Christelike lektuur nie, maar slegs van die gedeelte daarvan wat bestaan uit fiksiepublikasies en hier spesifiek inspirerende

prosapublikasies (inspirerende poësiepublikasies word in 6.8 behandel). Daar word 'n groot aantal van die publikasies wat hier uitgesluit word per jaar geproduseer en hierdie afdeling moet dus nie as tekenend van die Afrikaanse boeksektor van inspirerende en Christelike lektuur beskou word nie. Dié publikasies wat hier ingesluit word, is spesifiek as “fiksie” deur die uitgewerye daarvan bemark (sien byvoorbeeld CUM-katalogus, 2002 en Lux Verbi.BM-katalogus, 2002).

6.7.1 Produksiekategorieë van inspirerende prosa

Daar verskyn 190 rekords van inspirerende prosapublikasies in die PDAF. Soos elders genoem, maak dit 4,28% van alle prosapublikasies uit en 3,70% van alle rekords in die PDAF. Hierdie rekords bestaan uit die volgende produksiekategorieë:

- 43 inspirerende romans wat deur uitgewerye uitgegee is (waarvan 40 as eerste uitgawes en 3 as heruitgawes gedurende 1990-2005 verskyn het; slegs 6 van dié rekords is herdruk). Hierdie romans is hoofsaaklik Christelik van aard en berus dikwels op die gefiksionaliseerde aanbieding van Bybelse verhale waarin Bybelse karakters sentraal staan, byvoorbeeld *Die skrifgeleerde: die volk van God is op die randjie van die afgrond, kan Esra hulle van geestelike ondergang red?* deur Jaco Thom (CUM, 2002); en romans waarin liefdeselemente met 'n Christelike inslag vermeng word, soos *In die weegskaal* deur Aletta Reitz (J.P. van der Walt & Seun, 1998).
- 3 inspirerende romans wat deur die outeurs self-uitgegees is (waarvan almal as eerste uitgawes in onderskeidelik 1991, 2002 en 2004 verskyn het en 1 herdruk is). 'n Voorbeeld hiervan is *Die volmaakte liefdesoffer: die verhaal van Josef as die vader van Jesus* deur Marianne Claassen (2002).
- 77 inspirerende romans is vanuit Engels in Afrikaans vertaal (hiervan verskyn 75 as eerste uitgawes gedurende 1990-2005 en 2 as heruitgawes in 1999; 10 van hierdie vertaalde romans het herdrukke beleef). In hierdie romans word verskillende verhaalelemente en subgenres soos spanningselemente (die stryd tussen goed en kwaad), liefdeselemente (liefdesverhale en familiesages) en toekomsfiksie (gebeure rondom die eindtyd) vermeng om Bybelse verhale as fiksie aan te bied of eietydse verhale met 'n Christelike strekking te vertel, byvoorbeeld *Die sluipmoordenaars: opdrag: Jerusalem, teiken: Antichris*

(CUM, 1999) en *Die merk: die heerskappy van die dier* (CUM, 2000) albei deur Tim LaHaye en Jerry B. Jenkins.

- 2 inspirerende romans verskyn in grootdruk-formaat as heruitgawes deur onderskeidelik Daan Retief / Kennis Onbeperk (1994) en J.P. van der Walt & Seun (1996).
- 22 saamgestelde inspirerende essaybundels word in 1990-2005 uitgegee. Hierdie bundels is, anders as die inspirerende romans, nie direk Christelik van aard nie, maar versamelings van kortprosatekste wat ten doel het om die lesers te bemoedig. Dit is dikwels op die vrou gerig en baie van dié publikasies het oorspronklik as rubrieke in gedrukte formaat in tydskrifte of koerante verskyn of is as kort bemoedigende vertellings oor radioprogramme soos “Vrouefokus” van die voormalige Afrikaans Stereo (tans *Radiosondergrense*, RSG) uitgesaai. Die inspirerende essaybundels kan soos volg verdeel word:
 - 20 van die inspirerende essaybundels het essays of rubrieke van ’n enkelouteur versamel en is deur uitgewerye uitgegee (waarvan 18 as eerste uitgawes verskyn het en 1 herdruk is, die oorblywende 2 was herdrukke van inspirerende essaybundels wat oorspronklik vóór 1990 verskyn het). *Lappiesgoed* van Joan Kruger (J.L. van Schaik, 1991) is rubrieke wat uit die tydskrif *Sarie* versamel is met die vrou in verskillende rolle (byvoorbeeld as ma of beroepsvrou) as tema. *Halte Tevredenheid* deur Maretha Maartens (CUM, 1994) gaan oor “die haltes van tevredenheid en die pad van frustrasies waardeur huweliksmaats reis” en is op “Vrouefokus” uitgesaai.
 - 1 inspirerende essaybundel het rubrieke van ’n enkelouteur saamgevoeg en is deur die outeur self-uitgegee as eerste uitgawe in 1997.
 - 1 inspirerende essaybundel het rubrieke deur meerdere outeurs versamel en is deur ’n instansie as eerste uitgawe in 1993 uitgegee. *Uit die dagboek van ’n ma* saamgestel deur Gerda Middelberg is ’n keuse uit ’n rubriek wat verskyn het in *Ek en my Kind*, kwartaalblad van die SAVF se Ouerleidingaksie; die rubriekbydraes deur verskillende outeurs is deur dieselfde instansie in boekvorm uitgegee.

- 24 saamgestelde inspirerende kortprosabundels word in 1990-2005 uitgegee. Die kortprosabundels verskil van die inspirerende essaybundels deur die aard van die tekste wat daarin versamel word: hierdie bundels bevat korter tekste, dus nie essays, rubrieke of kortverhale nie, maar aanhalings, spreuke of kort uittreksels uit inspirerende prosatekste. Dit is nie noodwendig Christelik van aard nie, maar wel besinnende prosatekste met die doel om die leser te bemoedig. Dit fokus op 'n spesifieke sentrale tema, soos byvoorbeeld *Woorde wat leef* (Lux Verbi.BM, 1995) of *'n Tikkie vriendskap* deur Antoinette Brink (Lux Verbi.BM, 1997); en is gerig op 'n spesifieke lesersgroep, soos byvoorbeeld *Mini-stories vir ma's: heuning vir 'n ma se hart* deur Piet Naudé (Lux Verbi.BM, 1998) of *Liefste ouma* (Waterkant, 1995). Hierdie inspirerende kortprosabundels kan soos volg verdeel word:
 - 13 inspirerende kortprosabundels het kortprosa van 'n enkelouteur versamel en is as eerste uitgawes uitgegee tussen 1990 en 1998, 3 van hierdie rekords is ook herdruk.
 - 9 inspirerende kortprosabundels het tekste van meerdere outeurs versamel en is as eerste uitgawes tussen 1995 en 1998 uitgegee, 3 van hierdie publikasies het herdrukke beleef.
 - 2 inspirerende kortprosabundels is in Afrikaans vertaal en het die kortprosatekste van meerdere outeurs versamel, dit het as eerste uitgawes in onderskeidelik 1991 en 1999 verskyn en 1 van dié bundels is herdruk.

- 19 inspirerende kortverhaalbundels is in 1990-2005 uitgegee. Dié inspirerende kortverhaalbundels verskil van beide die inspirerende essaybundels en kortprosabundels deurdat dit uit spesifiek kortverhale bestaan en nie essays, rubrieke, aanhalings, spreuke, kort uittreksels of enige ander inspirerende prosatekste bevat nie. Dié inspirerende kortverhaalbundels kan soos volg verdeel word:
 - 14 inspirerende enkelkortverhaalbundels wat inspirerende kortverhale bevat en wat vir die eerste maal as eenheid gebundel is (dié bundels is dus nie saamgestel uit reeds gepubliseerde kortverhale nie). Dit het as eerste uitgawes tussen 1991 en 2003 verskyn. 11 van hierdie publikasies is deur uitgewerye uitgegee en 3 is deur die outeurs daarvan self-uitgegee. Voorbeelde hiervan is *Die swart sak en die*

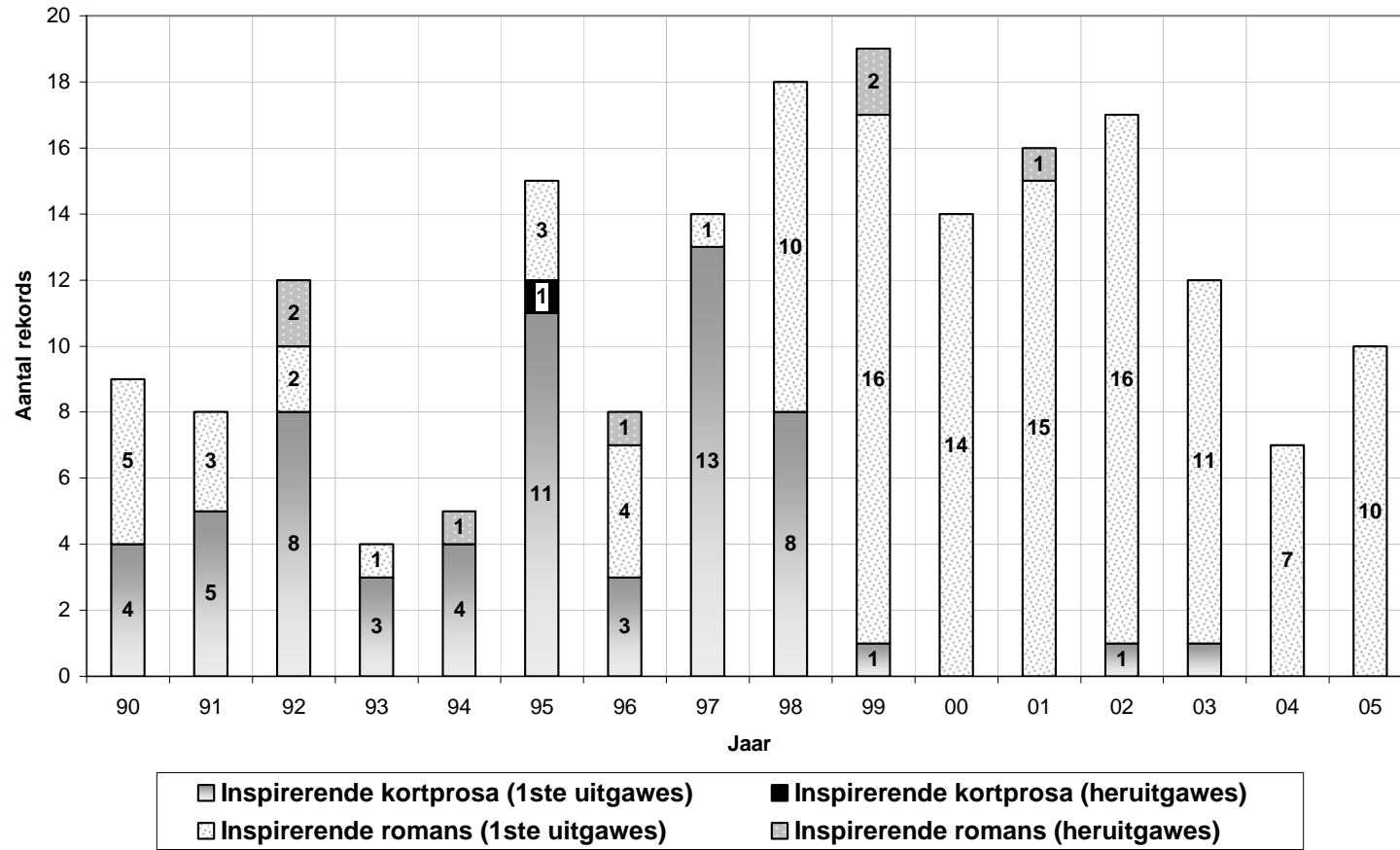
engel Esta deur Maretha Maartens (CUM, 1997) en *Laatkommers en loodswaaiers: goeie nuus vir die Here se minder goeie kinders* deur Barend Vos (Van Schaik Godsdienstboeke, 1997).

- In 1997 verskyn 'n enkele soortgelyke publikasie as eerste uitgawe met die onderskeid dat dit in Afrikaans vertaal is: *Hoor my tog, Here* deur Marie Kilian, vertaal uit Engels deur Jan Nel (Van Schaik Godsdienstboeke).
- 'n Enkele inspirerende enkelkortverhaalbundel deur 'n enkelouteur verskyn in grootdruk-formaat as heruitgawe in 1995: *Bloeisels aan 'n wintertakkie* deur Empie Maritz (Daan Retief / Kennis Onbeperk).
- Verder verskyn daar in 1997 1 inspirerende saamgestelde kortverhaalbundel wat kortverhale van meerdere outeurs versamel as eerste uitgawe. *Broeders en susters* saamgestel deur Japie Coetzee (Van Schaik Godsdienstboeke) bevat humoristiese anekdotes deur predikante met die doel om lesers deur humor te bemoedig.
- Laastens, maak 2 inspirerende saamgestelde kortverhaalbundels deur meerdere outeurs, met die onderskeid dat dié publikasies in Afrikaans vertaal is, deel van hierdie kategorie uit (dit verskyn albei as eerste uitgawes in 1997 en 1 word ook herdruk). *Deur 'n engel aangeraak* deur Martha Williamson en Robin Sheets (Van Schaik Godsdienstboeke) en *Manna vir die gemoed: stories om die hart te verwarm en die siel te verkwik* deur Jack Canfield en Mark Victor Hansen (Human & Rousseau) is albei uit Engels vertaal.

6.7.2 Produksiepatrone van inspirerende prosa

Wanneer die produksie van Afrikaanse inspirerende prosapublikasies oor die periode 1990-2005 nagespeur word, dui Figuur 13 op bladsy 539 insiggewende produksietendense aan. Figuur 13 dui die produksiekurwe van eerste uitgawes en heruitgawes van onderskeidelik langer (waarby alle kategorieë van inspirerende romans ingesluit word) en korter (alle kategorieë wat uit inspirerende kortprosa bestaan is hier saamgetel) inspirerende prosapublikasies aan, geen herdrukke word hierin gereflekteer nie.

Produksiepatrone van Afrikaanse inspirerende prosa oor die periode 1990-2005

Figuur 13: Produksiepatrone van Afrikaanse inspirerende prosa oor die periode 1990-2005

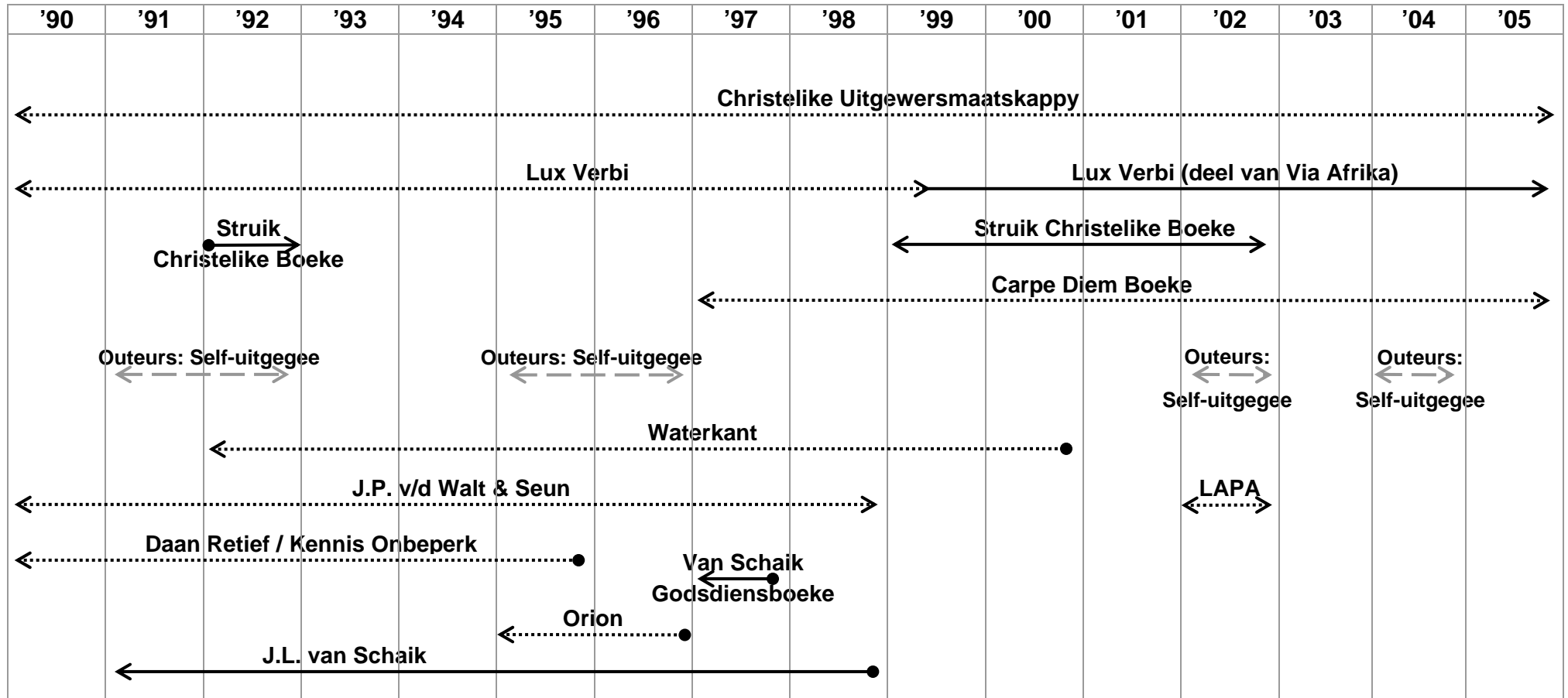
- Dit is duidelik dat heruitgawes van beide inspirerende langer en korter prosa uiters sporadies geproduseer is en geen beduidende bydrae tot produksie in hierdie kategorie gelewer het nie.
- Die eerste duidelike produksietendens is waarneembaar in die produksiekurwe van eerste uitgawes van inspirerende kortprosa: ná verskeie stygings en dalings in hierdie kurwe tussen 1990 en 1997, vind 'n aansienlike daling tussen 1997 (13 rekords) en 1999 (slegs 1 rekord) plaas en ná 1999 verskyn slegs 1 van hierdie publikasies in 2002.
- 'n Tweede produksietendens kom voor by die kurwe van eerste uitgawes van inspirerende langer prosa: dié kurwe daal geleidelik tussen 1990 (5 rekords) en 1993 (1 rekord), die kurwe bereik 'n nulpunt in 1994, waarna eers 'n effense styging volg (1995 en 1996) en tussen 1996 en 1997 'n tweede daling volg. Sedert 1997 styg die kurwe aansienlik in so 'n mate dat produksie in 1998 50% meer is as die opening van die kurwe in 1990. Die hoogste produksie kom tussen 1998 en 2005 voor met 'n gemiddelde 12 rekords per jaar.
- Dit is insiggewend dat die fluktuasies in die produksiekurwes van eerste uitgawes van korter en langer prosa onderskeidelik, sedert 1998 in direkte kontras tot mekaar staan: terwyl die produksie van inspirerende kortprosa aansienlik daal en 'n laagtepunt bereik, styg die produksie van inspirerende langer prosa tot 'n hoogtepunt. 'n Verklaring van hierdie tendens is dat uitgewerye van inspirerende prosapublikasies hulle fokus verskuif het na langer prosa: twee van die grootste uitgewerye in hierdie kategorie (CUM en Lux Verbi.BM) het veral sedert 1999 sterker begin fokus op die produksie van Amerikaanse inspirerende romans wat in Afrikaans vertaal is (sien 4.4.5 en 4.3.1.9). Wanneer dit in gedagte gehou word dat vertaalde inspirerende romans 9 herdrukke tussen 1995 en 1999 opgelewer het, is dit duidelik dat die algemene mark vir hierdie inspirerende romans relatief groot is en ook aan die uitbrei is.

6.7.3 Uitgeweryprofiel van inspirerende prosa

In die konstruksie van die uitgeweryprofiel van inspirerende prosapublikasies is alle eerste uitgawes en heruitgawes wat deur alle uitgewerye in hierdie kategorie geproduseer is, saamgetel – herdrukke is buite rekening gelaat. Die volgende verskuiwings in dié uitgeweryprofiel het moontlik ook ’n invloed op die produksieprofiel uitgeoefen:

- Christelike Uitgewersmaatskappy (CUM) is die standhoudendste rolspeler in die uitgeweryprofiel van hierdie produksiekategorie en het ’n produksieaandeel van 52,66% (hulle het ’n totaal van 99 rekords uitgegee). CUM het tussen 1990 en 1998 oorwegend korter inspirerende prosapublikasies uitgegee, maar verskuif die klem sedert 1998 na hoofsaaklik, en vanaf 1999 uitsluitlik, inspirerende romans. CUM is verder ook die grootste produsent van vertaalde inspirerende romans.
- Lux Verbi Bybelmedia (Lux Verbi.BM) is die tweede belangrikste rolspeler in hierdie kategorie met ’n produksieaandeel van 13,83% (26 rekords). Dié uitgewery lewer veral talle inspirerende kortprosapublikasies tot 1999, daarna gee hulle veral langer prosa uit – maar nie so standhoudend en baie soos dit die geval was met die kortprosapublikasies nie. ’n Filiaal van Lux Verbi.BM, Waterkant, het ’n produksieaandeel van 2,66% (5 rekords) in hierdie kategorie gehad. Sedert 2001 het daar egter geen verdere Afrikaanse fiksiepublikasies deur Waterkant verskyn nie.
- Carpe Diem Boeke word in 1997 deel van die uitgeweryprofiel van hierdie produksiekategorie en hulle gee 9 inspirerende romans gedurende 1997-2005 uit, waardeur hulle ’n produksieaandeel van 4,79% in ’n relatiewe kort periode bekom.
- Struik Christelike Boeke produseer inspirerende romans en maak ’n bydrae van 4,26% tot hierdie kategorie (8 rekords het tussen 1992 en 2002 deur hierdie uitgewery verskyn).
- Daar verskyn 7 inspirerende prosapublikasies wat deur die outeurs daarvan self-uitgegee is; dit verteenwoordig 3,72% van die totale produksie in dié kategorie.

Uitgeweryprofiel: Afrikaanse inspirerende prosa oor die periode 1990-2005

Figuur 14: Uitgeweryprofiel van Afrikaanse inspirerende prosa oor die periode 1990-2005

- J.P. van der Walt & Seun / LAPA se aandeel tot produksie in hierdie kategorie was 3,19% (6 rekords).
- Van Schaik Godsdiensboeke, 'n druknaam van die akademiese uitgewery Van Schaik Uitgewers, lewer slegs in 1997 'n bydrae tot die produksie van inspirerende kortprosa met 'n aandeel van 2,13% (4 rekords).
- Daan Retief / Kennis Onbeperk wat 3 inspirerende prosapublikasies uitgegee het, sluit in 1997 (sien 4.4.3) en daardeur word hulle bydrae tot produksie in hierdie kategorie gestaak (hulle produksieaandeel tot hierdie kategorie was 1,60%).
- Die oorblywende 11,17% van die totale produksie in hierdie kategorie is saamgestel uit die bydraes van die volgende uitgewerye: die algemene uitgewery J.L. van Schaik (3 rekords); 2 rekords elk deur Human & Rousseau; die eertydse Orion, die druknaam van Perskor wat gefokus het op Christelike publikasies; Suider-Uitgewery; VG Uitgewers; en 1 rekord elk deur Femina en Kital, die twee drukname van die destydse HAUM; Kratos; Lion's Head; N.H.S. Uitgewers; Oranjewerkers Promosies; Perskor; Tafelberg; die instansie SAVF Transvaal Ouerleiding; en die instansie Woordverspreiding.
- Die belangrikste verskuiwings in die uitgeweryprofiel van inspirerende prosa word in Figuur 14 op bladsy 542 skematies aangetoon.

6.8 Produksieprofiel en uitgeweryprofiel van inspirerende poësie

Daar verskyn 20 rekords van inspirerende poësiepublikasies in die PDAF (dit maak slegs 4,14% van poësiepublikasies en 0,40% van alle rekords in die PDAF uit).

Hierdie publikasies is as inspirerende of godsdienstige poësie, met die doel om die leser te inspireer, bemark. Dit sluit nie poësiepublikasies in wat tematies as religieuse poësie beskou word nie (die digbundels van Sheila Cussons is byvoorbeeld in die algemene produksiekategorie van poësiepublikasies ingesluit en nie in hierdie kategorie nie).

Rekords van inspirerende poësiepublikasies is uit die volgende produksiekategorieë saamgestel:

- 12 enkeldigbundels van 'n inspirerende aard waarin gedigte deur 'n enkelouteur voorkom en wat deur instansies uitgegee is of deur die outeurs daarvan self-uitgegee is. Hierdie bundels het sporadies oor die periode 1990-2005 verskyn as eerste uitgawes en het geen herdrukke beleef nie. Daar het nooit meer as 2 van dié bundels per jaar verskyn nie, dikwels slegs 1 en in sommige jare geen. *Die Woord en ander verse* deur D.H. Cilliers (Afrikanervolkswag, 1990) en *Verse van 'n timmerman* deur Z.A.S. de Beer (1998) is voorbeelde van hierdie produksiekategorie.
- 6 enkeldigbundels van inspirerende aard deur enkelouteurs wat deur uitgewerye geproduseer is, het in die periode verskyn. Almal het as eerste uitgawes verskyn: 4 in 1990, 1 in 1992 en 1 in 2002. Voorbeelde hiervan is *Roosknop vir 'n engel: verse van 'n vrou* deur Ena Murray (Tafelberg, 1990) en Koos van der Merwe se *Optelwoorde: gedigte, gedagtes, gebede* (LAPA, 2002).
- 2 enkeldigbundels van inspirerende aard deur enkelouteurs is in Afrikaanse vertalings (uit Nederlands en Vlaams onderskeidelik) deur CUM uitgegee. Albei het in 1991 verskyn, 1 as eerste uitgawe en die ander as heruitgawe: *Neem tyd om gelukkig te wees* en *Ja! slegs die optimiste sal oorleef!* albei deur Phil Bosmans.

Inspirerende poësiepublikasies het sporadies oor die periode verskyn en dui op geen statisties beduidende tendens nie. Die uitgeweryprofiel toon aan dat 60% van hierdie publikasies (12 rekords) deur die outeurs daarvan en deur instansies geproduseer is. Die oorblywende 40% word verdeel tussen die volgende uitgewerye: Lux Verbi.BM (2 rekords), CUM (2 rekords) en 1 rekord elk deur Tafelberg, LAPA, Hans Kirsten en N.H.S. Uitgewers.

6.9 Produksieprofiel en uitgeweryprofiel van humoristiese prosa

Dié kategorie sluit prosapublikasies in wat in die aard daarvan hoofsaaklik afgestem is om die leser te vermaak of te laat lag en wat nie tuis behoort in die kategorieë van liefdesprosa, inspirerende prosa, riller- / spannings- / speurprosa of die kategorieë van (populêre en literêre) langer- of kortprosa nie. Hierdie publikasies word gewoonlik afsonderlik van ander prosapublikasies in die “humor”-afdeling van uitgewerye se katalogusse saamgegroeper (vergelyk byvoorbeeld NB-Uitgewers-nuusbrief, Sept.-Okt. 2003:9; NB-Uitgewers-katalogus, 2002:15; LAPA se *Bestelpret*, Jan.-Mrt. 2004:13).

6.9.1 Produksiekategorieë van humoristiese prosa

Daar verskyn 124 rekords van humoristiese prosapublikasies in die PDAF wat beide kortprosa en langer prosa in hierdie kategorie insluit. Hierdie produksiekategorie maak ’n skrale 2,80% van prosapublikasies uit (dus die kleinste prosakategorie) en 2,45% van die totale aantal rekords in die PDAF. ’n Vergelyking tussen humoristiese langer prosa en kortprosa, toon aan dat die meerderheid van die publikasies in hierdie kategorie uit kortprosa bestaan (97,58%), terwyl slegs 3 humoristiese langer prosapublikasies (2,42%) deel uitmaak van hierdie kategorie. Die kategorie humoristiese prosa is uit die volgende produksiekategorieë saamgestel:

- 3 humoristiese langer prosapublikasies (waarvan 1 deur die outeur daarvan in 2002 self-uitgegee is en die ander 2 in grootdruk-formaat as heruitgawes by Makro Boeke in 1996 verskyn het). Die produksie hiervan was uniek en eenmalig en dui geen statisties betekenisvolle produksietendens aan nie. ’n Voorbeeld hiervan is die aweregse novelle van die selfaangestelde “kulturele terroris” Zebulon Dread, *’n Brak kak in Waterkloof* (2002).
- 80 humoristiese kortverhaalbundels wat uit die volgende produksiekategorieë bestaan:
 - 41 humoristiese kortverhaalbundels waarin oorspronklike kortverhale deur enkelouteurs verskyn en wat deur uitgewerye geproduseer is (waarvan 38 as eerste uitgawes en slegs 1 as heruitgawe gedurende 1990-2005 verskyn het, 5 hiervan het herdrukke beleef; 2 het

oorspronklik vóór 1990 verskyn en het herdrukke ná 1990 beleef). 'n Eienskap van hierdie kortverhaalbundels is dat dit dikwels uit humoristiese kortverhale saamgestel is volgens 'n sentrale tema, byvoorbeeld: *Die kampvegter: veldslag om 'n longdrop* deur Tom Ackermann (J.P. van der Walt & Seun, 1997); Fana Malherbe se *Spreekkamerstories: met 'n lepel vol lag* (Human & Rousseau, 2001); *Stoute statistieke en ander rowwe nommers* van Linette Retief (Tafelberg, 1995); en *Die vis wat knor en ander vistermanstories* deur Alsoon Wessels (Tafelberg, 1995).

- 17 humoristiese kortverhaalbundels wat deur die outeurs daarvan self-uitgegee is en oorspronklike kortverhale deur enkelouteurs bevat (waarvan 16 as eerste uitgawes gedurende 1990-2005 verskyn het en 1 herdruk is; die 17de bundel was 'n herdruk van 'n kortverhaalbundel wat oorspronklik vóór 1990 uitgegee is). Die kortverhaalbundels in hierdie kategorie bevat grotendeels humoristiese kortverhale oor 'n spesifieke kontrei of landstreek, vergelyk byvoorbeeld: *Karoo dinge: die lieg- en lagstories van die Bo-Karoo* deur Hennie Liebenberg (1997); Helm Jooste se *Daar doer in Duitswes* (1990); en 'n *Kaapse mens: so praat os, so sê os, glo dit of te not!* van Eugene Hendricks (1998). Ander van dié bundels is dikwels geskryf vanuit die perspektief van gefiksionaliseerde jeugherinneringe van die outeurs. Hierdie publikasies kan dus ook as kontreiverhale of herinneringsverhale beskou word wat spesifiek humoristies in hulle aard is en wat ook só bemark is. Soortgelyke publikasies wat nie spesifiek humoristies is nie, is by die algemene produksiekategorie van kortprosa ingesluit.
- 2 humoristiese kortverhaalbundels deur enkelouteurs is as heruitgawes in grootdruk-formaat in onderskeidelik 1991 en 1995 uitgegee. Een voorbeeld daarvan is *Poort deur die koue* deur Jan Spies (Daan Retief, 1991).
- 6 saamgestelde humoristiese kortverhaalbundels waarin kortverhale, wat reeds vantevore verskyn het, deur enkelouteurs versamel is. 1 van hierdie bundels is as eerste uitgawe in 2001 deur die outeur self-uitgegee, die oorblywende 5 deur uitgewerye (waarvan 4 as eerste uitgawes, 1 as heruitgawe en 1 is ook herdruk). Dié versamelbundels

eerste uitgawes en 1 as heruitgawe uitgegee (7 hiervan het ook herdrukke beleef).

- 16 humoristiese essaybundels, wat grotendeels bundels bevat wat saamgestel is uit humoristiese rubrieke en sketse wat uit koerante en tydskrifte versamel is, soos byvoorbeeld *Kort stories vir lang ure* deur Johan Vosloo (LAPA, 2003) wat uit sy *Rapport*-rubriek saamgestel is of *Waar is die klapsoen heen?* deur Esme Mittner (Human & Rousseau, 1999) wat saamgestel is uit sketse wat in *Sarie* verskyn het. Essaybundels is uit die volgende produksiekategorieë saamgestel:
 - 14 saamgestelde humoristiese essaybundels waarin essays deur enkelouteurs versamel is. 11 van hierdie bundels is as eerste uitgawes en 3 as heruitgawes uitgegee; 3 is ook herdruk.
 - 2 saamgestelde humoristiese essaybundels van enkelouteurs in grootdruk-formaat (waarvan 1 as heruitgawe in 1992 verskyn het en 1 as herdruk van 'n essaybundel wat oorspronklik vóór 1990 uitgegee is).
- 6 grafiese humoristiese bundels wat uit die onderstaande produksiekategorieë saamgestel is:
 - 1 grafiese humoristiese bundel deur meerdere outeurs wat as eerste uitgawe in 1996 verskyn het. *Lag-lag* deur Hendrik Konradski, Lorcan White, Joe Dog en Ina van Zyl is 'n samestelling van drie strip-reekse en is uitgegee deur Bitterkomix. Uitgawes van die bekende Bitterkomix-tydskrif is nie by die PDAF ingereken nie omdat dit nie 'n ISBN het nie en nie as boeke beskou word nie.
 - 5 saamgestelde grafiese humoristiese bundels waarin die grafiese werk van enkelouteurs versamel is en wat as eerste uitgawes tussen 1998 en 2001 uitgegee is. Hierdie bundels is saamgestel uit spotprente en strokiesprente wat oorspronklik in koerante en tydskrifte verskyn het, vergelyk byvoorbeeld *Heilige koeie en ander onheilighede: 'n spotprentkeur uit Die Burger 1993-2000* deur Fred Mouton (Tafelberg, 2001) en *Kat se blad: stuitige strokies* deur Philip De Vos en Piet Grobler (Human & Rousseau, 1999).

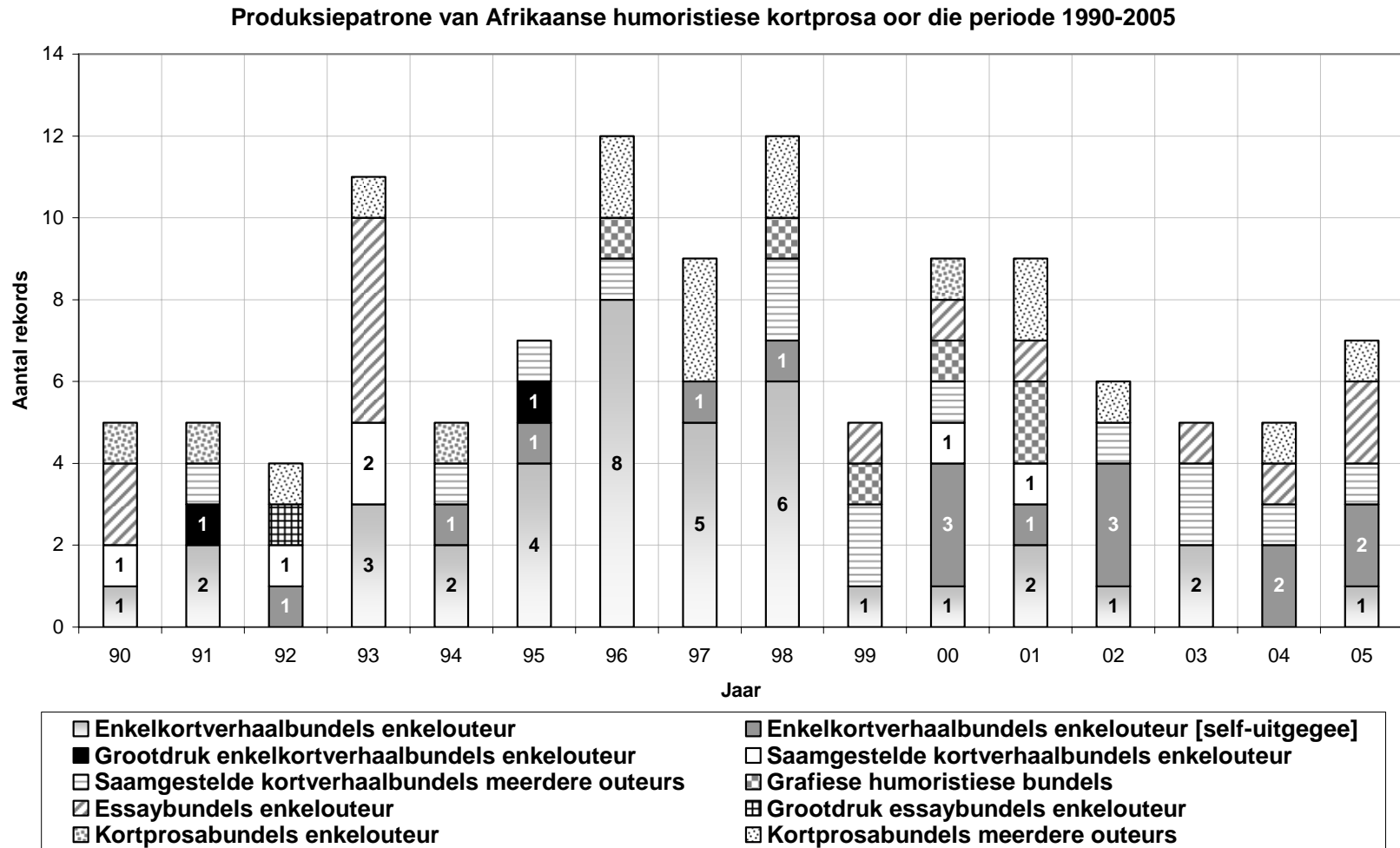
6.9.2 Produksiepatrone van humoristiese prosa

Figuur 15 op bladsy 550 stel die produksie van humoristiese kortprosa oor die periode 1990-2005 voor. Humoristiese langer prosa was só 'n klein gedeelte van die totale humoristiese prosa en het, soos hierbo vermeld, slegs 3 titels opgelewer, daarom is dit nie by hierdie grafiek ingesluit nie. Die totaal van die aantal rekords (beide eerste en heruitgawes) word per produksiekategorie en per jaar aangedui, geen herdrukke is hierin vermeld nie.

Wanneer die produksie van humoristiese kortprosapublikasies oor die periode nagegaan word, val die volgende produksiepatrone op:

- Hierdie kategorie bestaan uit 'n wye verskeidenheid produksiekategorieë en dit is duidelik dat 'n ryke verskeidenheid aan humoristiese kortprosa in Afrikaans gedurende die periode geproduseer is. Dié verskeidenheid het ook toegeneem gedurende die periode. In hierdie verband kan 1996 as 'n bakenjaar beskou word: die verskeidenheid aan soorte produksiekategorieë is groter in 1996-2005 as in 1990-1995.
- Min van die produksiekategorieë is egter standhoudend en gereeld uitgegee.
- In die geheel beskou, het die totale produksie van humoristiese kortprosa gedurende die periode en veral sedert 1996 toegeneem. Hoewel verskeie dalings en stygings na 1996 voorkom, is die totale produksie sterker daaraan toe (wat beide die aantal rekords en die diversiteit daarvan betref) aan die einde van die periode as aan die begin daarvan.
- Die produksiekategorie wat die standhoudendste geproduseer is, was enkelkortverhaalbundels deur enkelouteurs. Dit val op dat daar sedert 1999 tot 2005 veel minder van dié kategorie per jaar uitgegee is.

Die produksie van enkelkortverhaalbundels deur enkelouteurs wat deur die outeurs daarvan self-uitgegee is, was meer sporadies as bogenoemde kategorie en tussen 1992 en 1998 word daar gemiddeld slegs 1 van hierdie publikasies per jaar uitgegee. In teenstelling met bogenoemde kategorie, styg die aantal rekords per jaar in hierdie kategorie in 2000 tot 2005 na 'n gemiddelde 2 titels per jaar.

Figuur 15: Produksiepatrone van Afrikaanse humoristiese kortprosa oor die periode 1990-2005

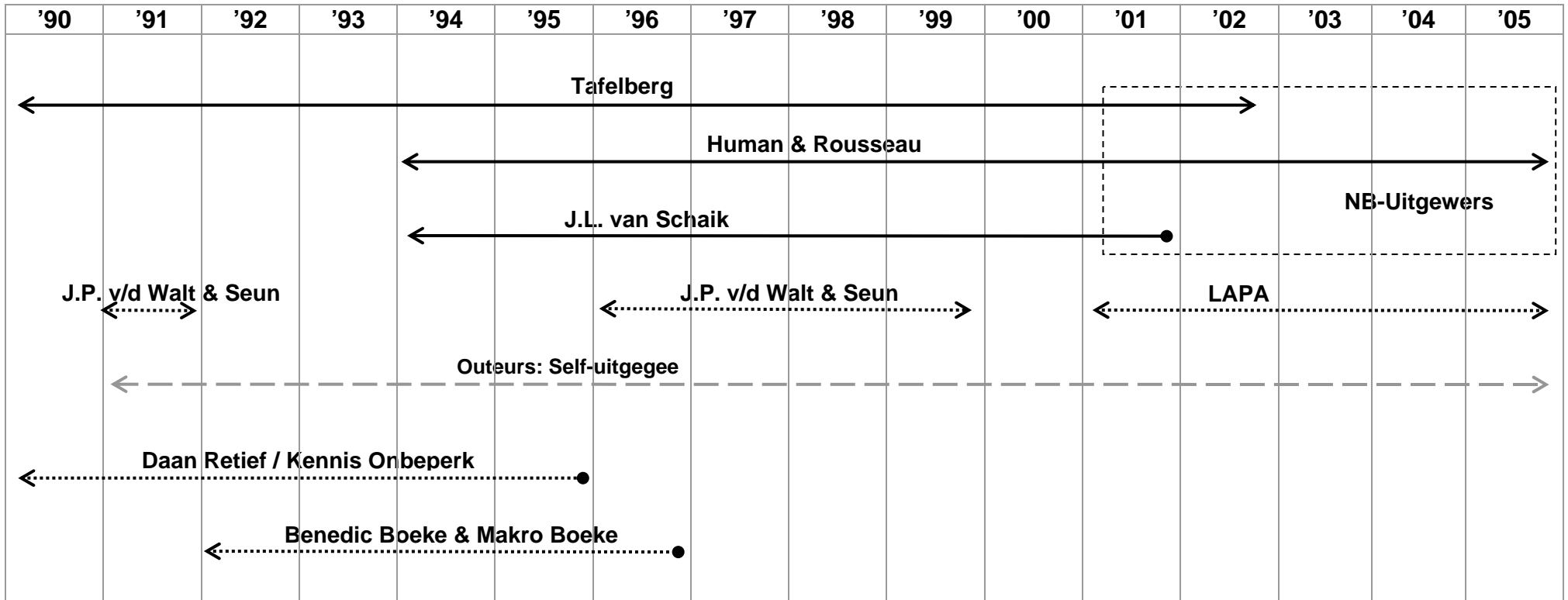
- Die produksie van humoristiese kortprosa in grootdruk-formaat is uiters sporadies geproduseer en kom slegs in 1991, 1992 en 1995 voor. Dit is deur Daan Retief / Kennis Onbeperk en Makro Boeke geproduseer – albei die uitgewerye is intussen gesluit (sien 4.4.3 en 4.4.4) en dít dien as verklaring van hierdie tendens.
- Die produksie van saamgestelde kortverhaalbundels deur enkelouteurs kom slegs sporadies voor en dui op geen statisties beduidende produksietendens nie.
- Dit wil voorkom asof die aantal saamgestelde kortverhaalbundels deur meerdere outeurs sedert 1998 toegeneem het en ook meer standhoudend geproduseer is. Dit is 'n moontlike aanduiding dat hierdie produksiekategorie se gewildheid toegeneem het en dat die mark vir populêre fiksie van hierdie aard aan die uitbrei is.
- Terwyl die produksie van die aantal humoristiese essaybundels verminder het oor die periode; het die standhoudendheid toegeneem sedert 1999 tot 2005. Hierdie tendens is 'n moontlike weerspieëling van die gewildheid van humoristiese publikasies wat uit gewilde humoristiese rubrieke in tydskrifte en koerante saamgestel is. Die verhoogde standhoudendheid stem ook ooreen met die stygende kurwe van soortgelyke essaybundels wat uit rubrieke saamgestel word (sien 6.5.2).
- Kortprosabundels (grapboeke) deur meerdere outeurs is redelik standhoudend sedert 1996 geproduseer. Dít terwyl grapboeke deur enkelouteurs hoofsaaklik standhoudend aan die begin van die periode (1990 en 1991) uitgegee is.
- Grafiese humoristiese bundels verskyn slegs sedert 1996. Daar word gemiddeld 1 daarvan tussen 1996 en 2000 uitgegee en 2 in 2001. Wanneer alle grafiese publikasies (ook literêre grafiese publikasies) in gedagte gehou word, kom die grootste produksie daarvan in hierdie kategorie voor – 'n tendens wat verstaanbaar is uit die aard van grafiese publikasies wat dikwels humoristies is.

6.9.3 Uitgeweryprofiel van humoristiese prosa

Wanneer die uitgeweryprofiel van humoristiese prosa (beide langer en kortprosa) nagegaan word ten opsigte van die totale aantal publikasies wat deur alle uitgewerye in hierdie kategorie gedurende 1990-2005 geproduseer is, kom die volgende feite na vore (die produksie van herdrukke is nie hierby ingereken nie):

- Die belangrikste rolspeler in hierdie kategorie is Tafelberg met 'n produksieaandeel van 22,69% (27 rekords). Daar het egter nie sedert 2001 'n verdere rekord in hierdie kategorie deur Tafelberg verskyn nie.
- J.P. van der Walt & Seun / LAPA beklee die tweede posisie met 18,49% (22 rekords).
- Outeurs wat hulle eie humoristiese publikasies self-uitgee, het gesamentlik 'n totale aandeel van 18,49% (22 rekords) in hierdie kategorie.
- Human & Rousseau se produksieaandeel in hierdie kategorie is 16,81% (20 rekords).
- Die res van die produksieaandeel in hierdie kategorie (23,53%) is deur die volgende verskeidenheid uitgewerye gelewer: die algemene uitgewery J.L. van Schaik (6 rekords); Daan Retief / Kennis Onbeperk, Makro Boeke, Benedic, Struikhof (elk 3 rekords); Bitterkomix, HAUM-Literêr, Protea Boekhuis, Perskor / Kagiso, Waterkant-Uitgewers, Promedia Promosies, Metz Press, Queillerie, Klipbok (elk 1 rekord); 1 publikasie is deur 'n instansie geproduseer.
- Talle van hierdie uitgewerye se produksie in dié produksiekategorie is gedurende die periode gestaak of tot spesifieke nispublikasies afgeskaal. Die belangrikste verskuiwings word in Figuur 16 op bladsy 553 aangetoon. Teen die einde van die periode was dit hoofsaaklik LAPA, Human & Rousseau, Protea Boekhuis en 'n aantal outeurs wat self-uitgee, wat steeds standhoudend tot die produksie bygedra het en in die toekoms waarskynlik daarmee sal voortgaan.

Uitgeweryprofiel: Afrikaanse humoristiese kortprosa oor die periode 1990-2005

Figuur 16: Uitgeweryprofiel van Afrikaanse humoristiese kortprosa oor die periode 1990-2005

6.10 Produksieprofiel en uitgeweryprofiel van humoristiese poësie

Hierdie kategorie bevat 11 rekords van poësiepublikasies wat bestaan uit humoristiese rympies en limerieke en wat hoofsaaklik daarop afgestem is om lesers te vermaak.

Derhalwe is hierdie rekords as humoristiese poësie gekategoriseer. Dit maak 2,28% van die 483 rekords van poësiepublikasies uit en 0,22% van alle rekords in die PDAF.

Dit is saamgestel uit die volgende produksiekategorieë:

- 7 humoristiese bundels deur enkelouteurs (waarvan 5 as eerste uitgawes verskyn het tussen 1991 en 1996, 1 hiervan is herdruk; die oorblywende 2 bundels het oorspronklik vóór 1990 verskyn en is ná 1990 herdruk). Hierdie bundels bestaan hoofsaaklik uit humoristiese rympies en limerieke, soos byvoorbeeld *Lekkerkry met limerieke en limeryme* deur Fanus Rautenbach (J.P. van der Walt & Seun, 1993); *Verspot: bekkige rympies vir mondiges* deur Ellen Botha (Tafelberg, 1991); en *Die dêng van Gauteng: en ander ordentlike limericke* deur Philip de Vos (Human & Rousseau, 1996). 'n Kenmerk van hierdie publikasies is dat dit dikwels ryk geïllustreer is.
- 2 soortgelyke humoristiese bundels deur enkelouteurs, met die uitsondering dat dit deur die outeurs daarvan self-uitgegee is. Albei verskyn as eerste uitgawes in onderskeidelik 1993 en 2000. 'n Voorbeeld is *Limerick slimlirick slor-dig bon-dig lekkersick* deur Wilhelm (2000).
- 2 saamgestelde humoristiese bundels waarin rympies deur meerdere outeurs versamel is. Dit verskyn in 1993 en 1994, albei as eerste uitgawes. 'n Voorbeeld hiervan is die bundel *Ooievaarsteerympies* saamgestel deur Johan Steenkamp en Kathlyn Horn (J.P. van der Walt & Seun, 1994) wat uit geleentheidsryme bestaan.

Soos duidelik uit bogenoemde blyk, het hierdie publikasies redelik sporadies verskyn en is geen patroon afleibaar nie, behalwe dalk dat die meeste daarvan vóór 1996 uitgegee is.

Wat die uitgeweryprofiel betref, is humoristiese poësiepublikasies in min of meer gelyke mate deur onderskeidelik Tafelberg (4 rekords); Human & Rousseau (3); J.P. van der Walt & Seun (2); en die outeurs self (2) geproduseer.

6.11 Produksieprofiel en uitgeweryprofiel van poësie

Daar verskyn 483 rekords in die PDAF wat uit poësiepublikasies bestaan en 22 rekords waarin poësietekste saam prosa- en/of dramatekste in dieselfde publikasie voorkom. Laasgenoemde rekords word in 6.13 bespreek. Die 483 rekords van publikasies met slegs poësietekste daarin is op grond van die aard van die inhoud daarvan verdeel in drie kategorieë: (i) 20 rekords van inspirerende poësiepublikasies (dit is in 6.8 bespreek); (ii) 11 rekords van humoristiese poësiepublikasies (dit is in 6.10 bespreek); en (iii) 452 rekords van poësiepublikasies wat nie as inspirerende poësie of humoristiese poësie gekategoriseer kon word nie en in hierdie afdeling bespreek word. Hierdie 452 rekords maak 93,58% van poësiepublikasies en 8,95% van die totale aantal rekords in die PDAF uit. Hierdie kategorie sluit dus beide sogenaamde literêre en populêre poësie in – alhoewel die meerderheid publikasies as literêre poësie beskou kan word omrede populêre poësie grotendeels onder kategorieë (i) en (ii) tuisgekom het.

6.11.1 Produksiekategorieë van poësie

Die 452 rekords in hierdie kategorie bestaan uit die volgende produksiekategorieë:

- 199 enkeldigbundels deur enkelouteurs waarvan 181 as eerste uitgawes en 12 as heruitgawes gedurende 1990-2005 uitgegee is; slegs 11 hiervan is herdruk; en 6 digbundels wat oorspronklik vóór 1990 verskyn het, is ná 1990 herdruk. Hierdie digbundels is deur uitgewerye uitgegee en in die geval van spesifiek poësiepublikasies is dít ’n aanduiding dat hierdie bundels as literêr beskou kan word. Uitgewers van (ook) poësiepublikasies by Tafelberg (Riana Barnard, 2002b) en Human & Rousseau (Alida Potgieter en Etienne Bloemhof, 2002) verwys byvoorbeeld onderskeidelik na “enkelbundels van hoogstaande gehalte” en “bundels [...] van onbetwisbare literêre gehalte” as deel van die fokus van hulle publikasieprogramme met betrekking tot poësie (sien ook 6.11.2). Die digbundels wat deur digters self-uitgegee word is meer populêr van aard en haal dikwels nie die peil waarna die uitgewers in bogenoemde aanhalings verwys nie. By die produksiekategorie van poësiepublikasies is die

produsent dus in 'n mate 'n aanduiding van die literêre gehalte van publikasies.

- 107 enkeldigbundels deur enkelouteurs wat deur die digters self-uitgegee is (waarvan 102 as eerste uitgawes en 5 as heruitgawes verskyn het, 2 hiervan is ook herdruk). Hierdie bundels bestaan hoofsaaklik uit rympies en verse deur aspirant digters en maak in 'n mindere mate aanspraak op literêre gehalte. Talle uitgewers, redakteurs van poësietydskrifte en kenners wat betrokke is by slypskole en poësiewerkswinkels, verwys dikwels na die swak gehalte van ingestuurde manuskripte. Dit beteken egter nie dat alle digbundels wat deur digters self-uitgegee is nié literêre meriete het nie. Uitsonderings bestaan wel, soos byvoorbeeld Hans Pienaar se digbundel *Die taal van voëls* (2002) wat in 2003 vir die Ingrid Jonker-prys in aanmerking gekom het. Daar bestaan ook talle reeds gekanoniseerde digters wat hulle bundels self-uitgee soos onder meer Phil du Plessis, Peter Snyders en Marius Titus (in Snyders en Titus se geval speel die digters se status as (voorheen) gemarginaliseerde swart digters waarskynlik ook 'n rol in die oorweging om self uit te gee).
- 6 enkeldigbundels deur enkelouteurs wat in Afrikaans vertaal is en wat deur uitgewerye uitgegee is (4 hiervan as eerste uitgawes en 2 as heruitgawes). Hierdie digbundels is hoofsaaklik klassieke werke uit die wêreldletterkunde en dikwels van 'n religieuse aard soos byvoorbeeld *Die Hel* deur Dante Alighieri, vertaal deur D.A.H. du Toit (Zebra, 1990).
- 3 enkeldigbundels deur enkelouteurs wat in Afrikaans vertaal is en wat deur die outeurs of vertalers daarvan self-uitgegee is (almal as eerste uitgawes). Ook hierdie vertaalde digbundels, soos by die bogenoemde produksiekategorie, is dikwels van 'n religieuse aard, vergelyk byvoorbeeld *Die Goddelike komedie. Purgatorium = La Divine Commedia. Purgatorio* deur Dante Alighieri, vertaal deur D.A.H. du Toit (1998); en *Rubáiyát* van Omar Khayyám, vertaal deur Sebastiaan Basson (Woordewinkel, 1997).
- 9 enkeldigbundels waarin oorspronklike gedigte deur meerdere outeurs gesamentlik in een volume uitgegee is. 5 hiervan is deur kleiner uitgewerye soos Bent, Fenomeen Publikasies en Prog geproduseer, die oorblywende 4 is deur die digters self-uitgegee of deur instansies; 8 as eerste uitgawes, 1 as heruitgawe en 1 daarvan is ook herdruk. Hierdie bundels was nie versamelings of bloemlesings van gedigte wat reeds verskyn het of samestellings met die

doel om debutante bekend te stel nie (vergelyk byvoorbeeld Tafelberg se *Nuwe stemme*, 1997, 2001 en 2005), maar enkelbundels waarin gedigte deur twee of meer digters gesamentlik gebundel is. Die volgende is voorbeelde van bundels wat in hierdie kategorie ingesluit is: *Ons kom van ver af* deur Peter William Abrahams, Eugène Beukes, André Boezak, Patrick Petersen en Isak Theunissen (Prog, 1995); *Uit die stof die see die skald se handevuurvoet tracks en die verstuite trein van wat verlange* met gedigte deur Robert Bolton, Jac Kritzinger en Gert Vlok Nel (Fenomeen Publikasies, 2001); *Tandem* van Lieb Sauermann en Johann de Jager (Afrikanervolkswag, 1992); en die heruitgawe van *Brekfīs met vier* van André le Roux du Toit, Daniel Hugo, Peter Snyders en Etienne van Heerden (Human & Rousseau, 2005).

- 1 publikasie waarin 'n enkele Franse gedig deur meerdere outeurs in twee Engelse en een Afrikaanse weergawe vertaal is en as eerste uitgawe uitgegee is: *Versions of Jacques Prévert's The song of the snails who went to a funeral / Lied van die slakke wat na die begrafnis gaan / Chanson des escargots qui vont à l'enterrement*, vertalings deur Gus Ferguson, Barend J. Toerien en Uys Krige (Snailpress, 1993).
- 4 saamgestelde bundels deur enkelouteurs wat in Afrikaans vertaal is en as eerste uitgawes deur uitgewerye uitgegee is. Voorbeelde hiervan is: *Liefde, miskien* van Herman de Coninck (Queillerie, 1996) en *Die elektriese gelaaide hand: gedigte* van Gerrit Komrij (Protea Boekhuis, 2005), albei vertaal deur Daniel Hugo en *Die enkel taak: die merkwaardige verwantskap tussen Elisabeth Eybers en Emily Dickinson* deur Lina Spies (Queillerie, 1995) – laasgenoemde akademiese publikasie is wel by die PDAF ingesluit omdat dit ook 10 Afrikaanse verwerkings van Dickinson se gedigte bevat.
- 1 saamgestelde bundel deur 'n enkelouteur wat in Afrikaans vertaal is en deur die vertaler self-uitgegegee is as eerste uitgawe: *Sonnette van Shakespeare*, vertaal deur J.D.U. Geldenhuys (Firfield Pamphlet Press, 1995).
- 56 saamgestelde bundels waarin gedigte deur meerdere outeurs versamel is (hiervan het 41 as eerste uitgawes en 8 as heruitgawes gedurende 1990-2005 verskyn en 9 is herdruk; 'n verdere 7 van hierdie bundels het oorspronklik vóór 1990 verskyn en het een of meer herdrukke ná 1990 beleef). Dié bundels is deur uitgewerye uitgegee. Hierdie produksiekategorie bestaan uit die volgende verskillende soorte saamgestelde bundels:

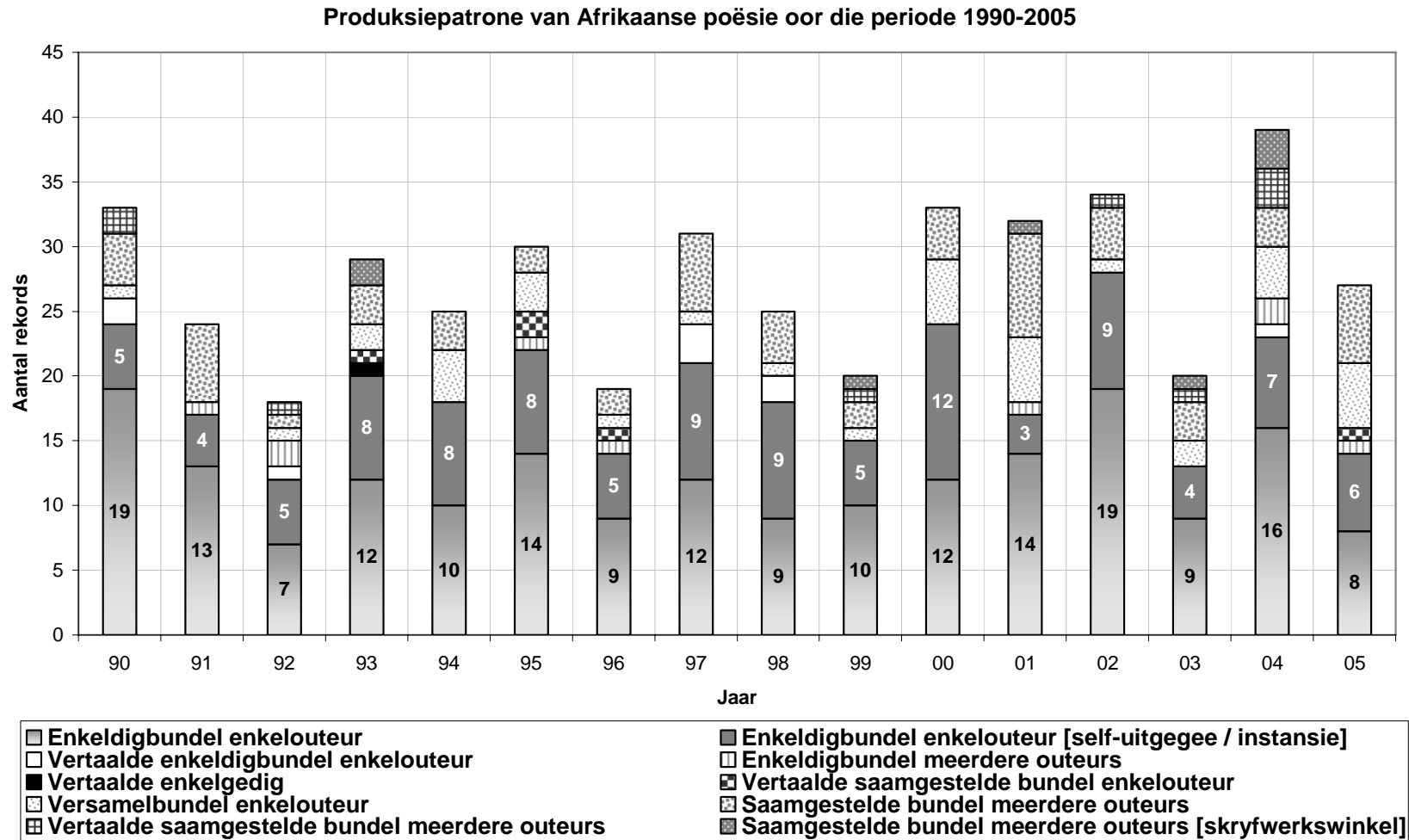
Robert Krueger en Johannes Van Jerusalem (2001) wat na aanleiding van die Bekgevegte-inisiatief saamgestel is.

- 8 saamgestelde bundels met gedigte deur meerdere outeurs wat in Afrikaans vertaal is, is as eerste uitgawes deur uitgewerye geproduseer. Voorbeelde hiervan is: *Spaanse dans: Spaanse gedigte* vertaal deur Uys Krige (Perskor, 1992) en *Met woorde soos met kerse* (Kwela Boeke, 2002) en *Die sterre sê 'tsau': Xam-gedigte in, Kweiten-ta-//ken, A!kúnta, Hankass'o en //Kabbo* (Kwela Boeke, 2004) – albei publikasies bestaan uit inheemse verse wat uitgesoek en vertaal is deur Antjie Krog.
- 1 soortgelyke vertaalde bundel is deur 'n instansie uitgegee as eerste uitgawe, naamlik *Skep die skip leeg en ander vroeë Boeddhistiese gedigte: 'n vertaling uit Pali, van die Sutta Nipata* deur J.S. Krüger (UNISA, 1999) – weer eens 'n vertaalde bundel van 'n religieuse aard (vergelyk ander kategorieë van vertaalde poësiepublikasies hierbo).
- 8 saamgestelde bundels deur meerdere outeurs wat tot stand gekom het na aanleiding van skryfwerkswinkels en as eerste uitgawes deur onafhanklike uitgewerye soos Bent of instansies soos informele skrywersverenigings uitgegee is. Voorbeelde hiervan is: *Plekke* (1993) wat deur die Pretoriase Woordgilde uitgegee is en waarin tien gedigte deur aspirant digters opgeneem is en *Woordvlug* (1993) wat as “tuispublikasie ten blootstelling aan digters” deur die Departement Afrikaans van die Vaaldriehoekcampus van die eertydse PU vir CHO, tans Noordwes-Universiteit, uitgegee is.
- 32 versamelbundels uit die werk van enkelouteurs (waarvan 25 as eerste uitgawes en 7 as heruitgawes verskyn het en 1 ook herdruk is). Dié produksiekategorie bestaan uit die volgende soorte versamelbundels:
 - Versamelbundels van die volledige oeuvres van die betrokke digters, byvoorbeeld *Ingrid Jonker: versamelde werke* (Human & Rousseau, 1994) en die *Versamelde gedigte* van Elisabeth Eybers (Human & Rousseau, 1990, 1995 en 2004).
 - Versamelbundels wat saamgestel is rondom 'n sentrale tema in 'n digter se oeuvre, byvoorbeeld *'n Engel deur my kop* wat 'n keuse uit Sheila Cussons se religieuse gedigte is (Tafelberg, 1997) en *Lady one: 99 liefdesgedigte* van Breyten Breytenbach (Human & Rousseau, 2000).

- Versamelbundels van bepaalde digbundels deur die digter in een band, byvoorbeeld *Ysterkoei-blues: versamelde gedigte 1964-1975* van Breyten Breytenbach (Human & Rousseau, 2001) en *Siklus* waarin *Beminde Antarktika* en *Mannin* van Antjie Krog saamgebund is (Human & Rousseau, 1994).
- Digitale en elektroniese versamelbundels. Die bundel *Mondmusiek* van Breyten Breytenbach (Human & Rousseau, 2001), waarvan die tekste in 'n klein-formaat boekie afgedruk is en uitgereik is saam met 'n musikale CD waarop die digter van sy gedigte voordra, is ook in hierdie kategorie ingesluit (omrede gedigte uit 'n verskeidenheid bundels daarin versamel is). Só ook die CD-ROM publikasie *Versalbum* waarop 11 bundels van Daniel Hugo saamgebund is en op skerm gelees kan word, en waarop 79 digitale opnames van voorlesings deur Hugo voorkom (ContentLot.com, 2001). Ander musikale CD's waarop gedigte voorgedra of gesing word, en wat sonder die tekste van die gedigte uitgereik is, soos byvoorbeeld *Boerneef op sy beste* en *om te breyten*, is nie in die PDAF ingesluit nie.
- 5 soortgelyke versamelbundels uit die werk van enkelouteurs wat deur instansies of deur die digters of samestellers self-uitgegee is, al 5 as eerste uitgawes. 'n Voorbeeld hiervan is *Gedigte Theo Wassenaar* (1992) wat deur die samestellers Theo en Ina Schoonraad ter herdenking van Wassenaar se 100ste verjaarsdag uitgegee is.

6.11.2 Produksiepatrone van poësie

Figuur 17 op bladsy 561 toon die produksieverspreiding van die verskillende produksiekategorieë van poësiepublikasies oor die periode aan. Die totale aantal publikasies (beide eerste uitgawes en heruitgawes) word per jaar en per kategorie aangedui, herdrukke word nie hier verteenwoordig nie. Gelyksoortige publikasies wat deur onderskeidelik uitgewerye, digters self of instansies uitgegee is, word saamgegroepeer, behalwe waar daar statisties beduidende verskille tussen hierdie subkategorieë bestaan.

Figuur 17: Produksiepatrone van Afrikaanse poësie oor die periode 1990-2005

- Dit is duidelik dat enkeldigbundels deur enkelouteurs die standhoudendste gedurende die periode geproduseer is. Dié kurwe open met 19 rekords in 1990, waarna dit daal tot 13 in 1991, daarna daal dit verder met byna die helfte tot 7 in 1992. Hierdie daling is hoofsaaklik toe te skryf aan verskuiwings in die uitgeweryprofiel: Taurus staak hulle produksie in 1992, Tafelberg gee 5 minder digbundels in 1992 as in 1991 uit, Human & Rousseau se produksie verminder met 2 titels tussen 1990 en 1991, HAUM-Literêr se produksie verminder ook in hierdie periode en word in 1992 gestaak, ook Jutalit sluit hulle produksie in hierdie kategorie in 1990 af. Dié daling in enkeldigbundels staan in direkte kontras met die styging in die produksie van enkelromans gedurende 1990-1992 (sien 6.4.2) – ’n moontlike aanduiding dat die klem in die beginjare 1990’s sterk op die meer toeganklike genres (soos die roman wat gerig is op ’n groter mark) teenoor meer elitistiese genres (soos die poësie) geplaas is. Tussen 1993 (12 rekords) en 1999 (10) kom herhaaldelike stygings en dalings in die kurwe voor, hierdie stygings en dalings is oorwegend 2 rekords per styging of daling, behalwe tussen 1994 (10), 1995 (14) en 1996 (9). Weer eens is 1995 in spesifiek hierdie tussenperiode ’n kunsmatige hoogtepunt (sien ook 6.4.2 en 6.5.2). Die kurwe beleef dus relatief natuurlike fluktuasies in die periode tussen 1993 en 1999, hoofsaaklik as gevolg van uitgewerye wat relatiewe standhoudende bydraes tot produksie lewer. Tafelberg en Human & Rousseau skaal hulle produksie vanaf 2000 af en elk publiseer slegs 6 enkeldigbundels tussen 2000 en 2003, by Tafelberg verskyn daar egter slegs 1 enkeldigbundel per jaar tussen 2001 en 2003 terwyl Human & Rousseau ook slegs 1 digbundel in 2002 uitgegee het en geen in 2003 nie. Potgieter & Bloemhof (2002) van Human & Rousseau verduidelik dat gehalte nog altyd ’n kriterium vir die uitgee van digbundels was, maar dat hulle in die verlede enkele kere gepoog het om digbundels “met ’n meer ‘populêre’ inslag” wat “persoonlikheidsgedrewe” was uit te gee (voorbeeld is Steve Hofmeyr se *Valkuns* (1997) en Allan Boesak se *Tot sterwens toe* (2001); en deur Tafelberg die soortgelyke *Deur die oog van ’n naald* (1996) deur die politikus Mathews Phosa). Ná die “uitermate negatiewe ontvangs” van Boesak se bundel is hulle genoop om hulle “‘inklusiewe’ publikasiebeleid” te hersien, nog strenger te keur en te fokus op werklik vernuwende digbundels van “onbetwisbare literêre gehalte”. Hierdie tendens van verskraalde produksie van enkeldigbundels deur

enkelouteurs deur Tafelberg en Human & Rousseau duur voort in 2004 en 2005: in 2004 gee Human & Rousseau 3 titels uit (waarvan 2 heruitgawes) en Tafelberg gee slegs 1 titel uit; in 2005 produseer Human & Rousseau 2 titels en Tafelberg 3. Die styging in hierdie kurwe sedert 2000 en die aansienlike hoogtepunt van 19 rekords in 2002 (waarin die opening van dié kurwe weerspieël word) en 16 rekords in 2004 kan hoofsaaklik toegeskryf word aan die produksiebydrae van Protea Boekhuis. Die tussentydse dalings van 10 rekords tussen 2002 en 2003 en 8 rekords tussen 2004 en 2005, was die direkte gevolg van verskraling in produksie deur onafhanklike uitgewerye soos Protea Boekhuis en Bent. Die feit dat hierdie produsente in bepaalde jare weer hul produksie verhoog, dui waarskynlik op die dinamika van poësieproduksie waarvolgens bundels nie noodwendig binne 'n jaar afgewerk en geproduseer kan word nie ('n weerspieëling van die opeenvolgende stygings en dalings tussen 1993 en 1999). Die relatiewe standhoudende produksie sedert 2000 tot 2005 het 'n gemiddelde 13 titels per jaar tot gevolg gehad, hoër as die gemiddelde 11 titels per jaar gedurende 1993-1999 – 'n tendens waardeur poësieproduksie in die algemeen as volhoubaar geklassifiseer kan word (in teenstelling met die algemene opinie dat poësieproduksie sterk aan die kwyn is). Ten spyte van die afskaling deur tradisioneel standhoudende produsente van enkeldigbundels, het die toetrede van nuwe onafhanklike produsente tot gevolg gehad dat hierdie produksiekurwe grotendeels gestabiliseer het aan die einde van die periode.

- Die produksiekurwe van enkeldigbundels deur enkelouteurs wat deur die digters daarvan self-uitgegee is of deur instansies uitgegee is, toon aansienlike fluktuasies. Terwyl daar in agt spesifieke jare soveel as gemiddeld 9 van hierdie bundels geproduseer is (1993, 1994, 1995, 1997, 1998, 2000, 2002 en 2004), daal die produksie in ander jare met meer as 50% (5 in 1999, 3 in 2001 en 4 in 2003). Produksie is vir twee driejaarsiklusse (1990-1992 en 1993-1995) en een tweejaarsiklus (1997-1998) stabiel, tussenin fluktueer dit. Dit is byna onmoontlik om 'n produksiepatroon in hierdie kategorie vas te stel omdat die produsente in hierdie kategorie nie in dieselfde mate as uitgewerye “gereelde” produsente is nie – anders gestel: produksie deur hierdie produsente word deur talle onbepaalbare faktore beïnvloed (soos byvoorbeeld persoonlike motiverings van digters om hulle eie gedigte in druk te sien) wat

die bepaling van statisties beduidende patrone byna onmoontlik maak. Dit is wel duidelik dat daar toenemend meer digbundels deur digters self-uitgegee word (met die 12 rekords in 2000 as hoogtepunt). Hannes van Zyl (2002d), voormalige hoofbestuurder van NB-Uitgewers, neem waar dat daar “wêreldwyd [’n] verskuiwing van poësie uit die formele boekbedryf en ’n oplewing in die informele uitgee en verspreiding van bundels [is]”. Hy beskou dit as “gesond en waarskynlik selfs noodsaaklik [...] dat meer digbundels by kleiner uitgewerye verskyn of deur digters self-uitgegee word”. Die kurwe eindig met slegs 6 rekords in 2005, maar dit is moontlik dat daar wel meer digbundels self-uitgegee is wat eers later deur hierdie groep produsente gepliglewer sal word of aan NALN geskenk sal word. Die pliglewering of skenking van hierdie publikasies vind dikwels eers met die verloop van tyd plaas omdat hierdie produsente gewoonlik onbewus is van die praktyk om te pliglewer – daar is inderdaad meer doeltreffende bewusmakingsveldtogte hiervoor nodig.

- Die produksie van alle produksiekategorieë van vertaalde poësiepublikasies deel die eienskap dat dit uiters sporadies gedurende die periode uitgegee is en dat geen statisties beduidende patrone daaruit met sekerheid afgelei kan word nie. Wat wel opval is dat hierdie vertaalde poësiepublikasies nie slegs aan die begin van die periode geproduseer is nie, maar dat daar ook hiervan aan die einde van die periode sporadies verskyn het. Die val op dat publikasies in hierdie kategorie toenemend daarop gefokus het om inheemse poësie uit die Afrikataalletterkundes in Afrikaans te vertaal waardeur die Afrikaanse poësie verryk is (vergelyk byvoorbeeld Krog se saamgestelde bundels bestaande uit vertaalde inheemse gedigte *Met woorde soos met kerse* (Kwela Boeke, 2002) en *Die sterre sê ‘tsau’: Xam-gedigte in, Kweiten-ta-//ken, A!kúnta, Hankass’o en //Kabbo* (Kwela Boeke, 2004), asook die bundel vertaalde Basotho-mynwerker-liedere *Swerfsange* (Van Schaik, 2004) vertaal deur Chris Swanepoel).
- Daar het slegs sporadies enkeldigbundels met gedigte deur meerdere outeurs verskyn, in 1991, 1992, 1995, 1996, 2001, 2004 en 2005. Die aantal rekords in hierdie produksiekategorie aan die begin en die einde van die periode is ongeveer in ewewig. Die tradisie deur digters om hulle gedigte in ’n gesamentlike bundel uit te gee, kom reeds vanaf die 1980’s met die bundel

Brekfis met vier deur Daniel Hugo, André le Toit, Peter Snyders en Etienne van Heerden (Skoppensboer, 1981) – in 2005 verskyn ’n heruitgawe van hierdie bundel by Human & Rousseau. Genoemde tradisie word onderskei van pogings daarvóór en daarná deur uitgewerye om jong digters in saamgestelde bloemlesings uit te gee, vergelyk byvoorbeeld: D.J. Opperman en F.J. le Roux se samestelling van verse deur (tóé) jong digters in *Stiebeuel* (1946) waarin gedigte van Barend Toerien, Sheila Cussons, Ina Rousseau, G.A. Watermeyer en Bartho Smit opgeneem is; die drie digters waarvan gedigte in *Klawer* (HAUM, 1966) gebundel is; die agtal digters se verse in *Visier* (Tafelberg, 1984) en Tafelberg se reeks *Nuwe stemme* (1997, 2001 en 2005).

- Daar het in elke jaar, met die uitsondering van 1991, een of meer versamelbundel met gedigte deur ’n enkelouteur verskyn. In die periode 1993-1995 vind ’n eerste opbloeï in die produksie van hierdie kategorie plaas. Terwyl daar gemiddeld 1 per jaar gedurende 1996 tot 1999 verskyn, neem produksie van hierdie bundels sedert 2000 toe en verskyn nie minder nie as 5 per jaar in 2000, 2001 en 2005 en 4 in 2004. Barnard (2002b) verduidelik die uitgeefilosofie met betrekking tot produksie in hierdie kategorie soos volg: “belangrike digters se werk word in ’n keur vervat; ook omdat bundels uit druk raak en mens die beste werk beskikbaar wil hou, selfs al is dit nie winsgewend nie”. Die opbloeï in hierdie produksiekategorie sedert 2000 is bewys van ’n soort herwaardering van bekende digters se poësie deur hulle totale oeuvres in druk beskikbaar te maak – uitgeebeslissings wat waarskynlik ondersteun word deur die noodsaak aan simboliese produksie.
- Die produksie van saamgestelde bundels wat gedigte deur meerdere outeurs versamel, het standhoudend plaasgevind – die derde gereeldste van alle kategorieë van poësiepublikasies. Dit is opmerklik dat daar sedert 1997 toenemend meer van hierdie bundels per jaar verskyn, met soveel as 8 rekords hiervan in 2001 en 6 in 2005. Dit is ’n aanduiding dat die mark vir tematiese bloemlesings (wat op innoverende wyse saamgestel is en dikwels as meer toeganklik beskou word) uitgebrei het. Hierdie bundels se verhoogde toeganklikheid spruit daaruit dat die sentrale tema as toegangspunt vir lesers dien en die algemene persepsie dat poësie moeilik verstaanbaar en “duister” is, gedeeltelik kniehalter. ’n Tweede moontlike verklaring is dat digbundels met die digkuns van ’n verskeidenheid outeurs (die beste digters verteenwoordig

deur hulle beste gedigte) meer bemerkbaar is en groter aandag by lesers uitlok (Odendaal, 2001:63). Odendaal (2001:51-68) neem ook waar dat daar in die periode 1986-2000 'n opbloeit beleef is in bloemlesings, maar dat min groei op individuele front plaasgevind het; hy beskryf die gewildheid van veral tematiese bloemlesings as 'n internasionale verskynsel (vergelyk ook De Lange & Krog, 1998:xiv).

- Saamgestelde bundels deur meerdere outeurs wat uit skryfwerkwinkels ontstaan het, het slegs sporadies verskyn (in 1993, 1999, 2001, 2003 en 2004). Die meerderheid hiervan verskyn dus sedert 1999 en kan toegeskryf word aan toenemende opleidings- en uitgee-geleenthede vir amateur-digters.
- Wanneer die grafiek as geheel beskou word en die verskillende tipes produksiekategorieë wat in 'n bepaalde jaar geproduseer is gesamentlik per jaar nagegaan word, val dit op dat die verskeidenheid van verskillende produksiekategorieë in die middel van die periode afgeneem het, maar aan die einde van die periode het die verskeidenheid weer toegeneem. In die geheel beskou, het die aantal rekords per jaar nie aan die einde van die periode toenemend gedaal nie. 'n Verklaring hiervoor is die aktiewe bydrae wat digters wat self-uitgee en instansies tot die produksie van poësie maak – van alle produksiekategorieë is hierdie groep produsente die aktiefste in hierdie kategorie (sien 4.8). Van Zyl (2002d) verklaar dat “die mark vir Afrikaanse poësie deur 'n sameloop van omstandighede baie klein geword het”; dat “verkope van poësie deurlopend daal”; “verkope dui op behoefte, en verkope van enkelbundels is in die honderdtalle, nie duisendtalle nie”; “boekwinkels [koop] nou digbundels al moeiliker aan en hou dit al korter op die rak”. Die oorhoofse kurwe van Figuur 17 bewys die voorspellings van doemprofete, dat poësieproduksie in die algemeen aan die krimp is, verkeer: 2000 tot 2002 en 2004 staan uit as hoogtepunte in die kurwe wat die aantal titels per jaar betref en die verskeidenheid aan die soorte poësiepublikasies is ook nie aan die afeneem nie. Ten slotte is dit duidelik dat poësieproduksie in der waarheid relatief gesond daar uitsien wat beide hoeveelheid en diversiteit betref.

6.11.3 Uitgeweryprofiel van poësie

Die konstruksie van die uitgeweryprofiel van poësiepublikasies (waarby die totaal van eerste uitgawes en heruitgawes deur alle uitgewerye van publikasies in hierdie kategorie ingesluit is – herdrukke is uitgesluit), toon die volgende statistiese verdeling van produksieaandeel tussen produsente aan:

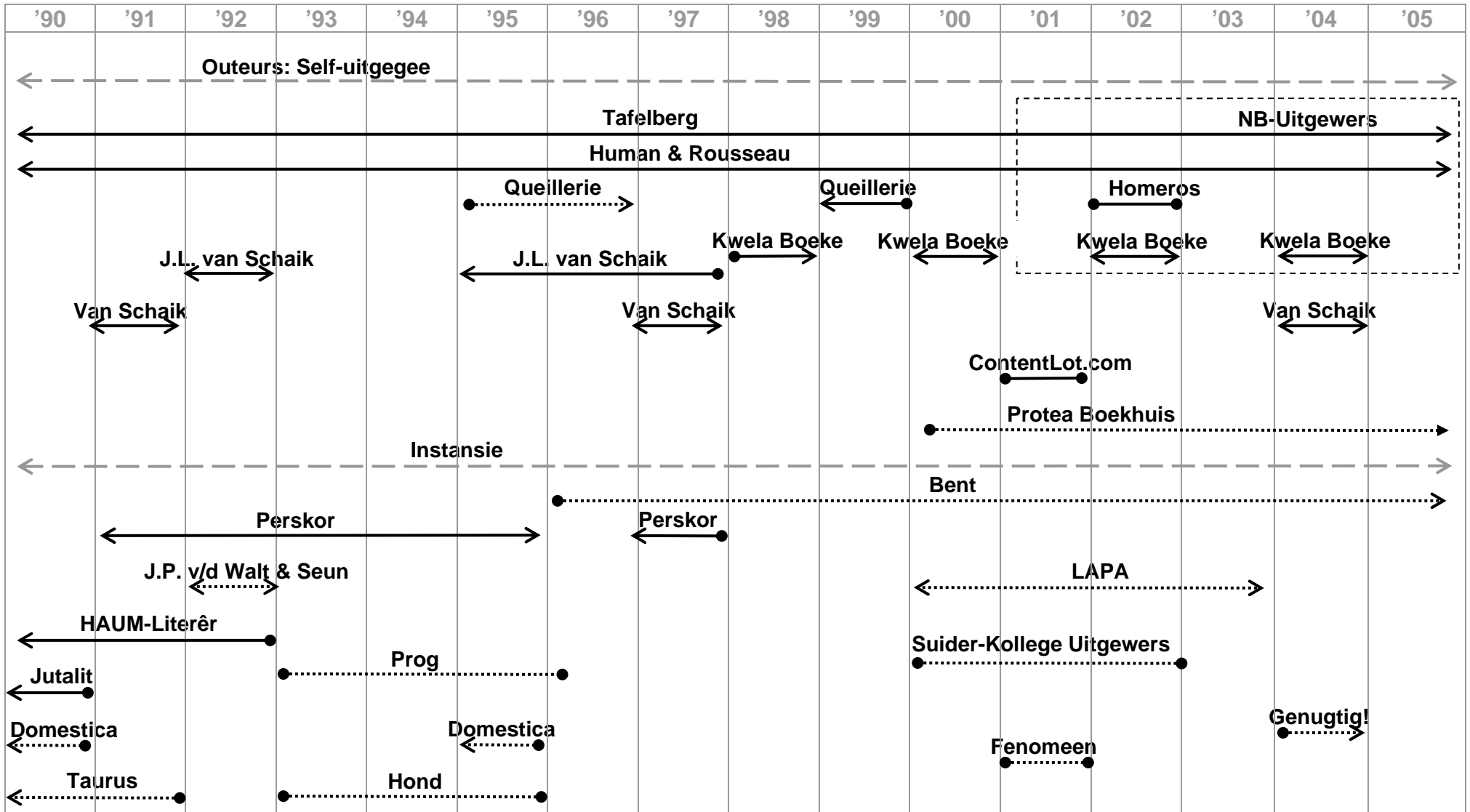
- Outeurs en samestellers wat hulle digbundels of bloemlesings self-uitgegee het, was die grootse produsent in hierdie produksiekategorie met 'n gesamentlike aandeel van 26,20% (115 rekords).
- Human & Rousseau het 79 rekords tot hierdie kategorie bygedra en 'n produksieaandeel van 18% bekom.
- Tafelberg staan in die derde plek met 'n produksieaandeel van 17,31% (76 rekords).
- Protea Boekhuis het in 'n kort periode (sedert 2000) 47 poësiepublikasies uitgegee en 'n aandeel van 10,71% in hierdie produksiekategorie bekom. Hierdie uitgewery se produksieaandeel tydens die spesifieke periode waarin hulle aktief poësiepublikasies geproduseer het (2001-2005), was egter veel groter: 39,47% van alle poësiepublikasies wat tussen 2001 en 2005 deur uitgewerye uitgegee is.
- Instansies soos onder andere universiteite en ander opleidingsinstellings, die Poetry Institute of Africa en skrywersverenigings soos die Pretoria-gebaseerde Die Woordgilde, het 4,78% (21 rekords) van die publikasies in hierdie kategorie uitgegee.
- Die onafhanklike eenman-uitgewery Bent het 18 poësiepublikasies uitgegee en 'n aandeel van 4,10% bekom.
- Die eertydse Perskor se produksieaandeel was 1,82% (8 rekords).
- J.P. van der Walt & Seun / LAPA het 7 poësiepublikasies uitgegee, 'n aandeel van 1,59%.
- Die onafhanklike eenman-uitgewery Suider-Kollege Uitgewers was verantwoordelik vir die produksie van 7 rekords, 1,59%, waarvan 1 'n koproduksie tussen hierdie uitgewery en LAPA was. Sedert 2002 het daar egter geen verdere titels deur hierdie uitgewery verskyn nie.

- Die oorblywende 13,90% bestaan uit die produksieaandele van die volgende uitgewerye: die eertydse HAUM-Literêr (5 rekords); die dormante alternatiewe uitgewery Hond (5); Queillierie (4); Kwela Boeke (4); die algemene uitgewery J.L. van Schaik (3); die uitgewery van akademiese publikasies Van Schaik (3); en Publitoria (3). Die volgende uitgewerye het elk 2 rekords uitgegee: die eertydse uitgewery van elektroniese publikasies ContentLot.com; die eertydse alternatiewe uitgewerye Domestica en Prog; Fenomeen Publikasies; Gnostic Press; die destydse druknaam van Juta, Jutalit; die eertydse onafhanklike eenman-uitgewery Snailpress; die dormante alternatiewe uitgewery Taurus; en Zebra Press. Die volgende uitgewerye het slegs 1 poësiepublikasie elk geproduseer: Benedic Boeke; Bitterkomix; Carrefour Press; die uitgewery van publikasies met 'n duidelike gay-tema Homeros; Klipbok; L'artisan Kreatief; Lyra; Waterkant; Gamsberg Macmillan; die nuwe onafhanklike uitgewery Genugtig!; die opvoedkundige uitgewery Nasou Via Afrika; die nuwe uitgewery van elektroniese publikasies Rapid Access Media; en die onafhanklike inisiatief die Huis van Afrikaanse Poësie wat 'n digitale bloemlesing in CD-ROM-formaat uitgegee het. Human & Rousseau en Tafelberg het 2 koproduksie gesamentlik geproduseer en Perskor en Tafelberg was vir 1 koproduksie verantwoordelik.
- 'n Interessante tendens is dat al vier van die eertydse alternatiewe uitgewerye (die tans dormante Taurus en Hond, sowel as Prog en Domestica) spesifiek 'n sterk fokus op die produksie van poësie gehad het. Sommige van die belangrikste Afrikaanse poësiepublikasies in die 1970's en 1980's is deur Taurus uitgegee (onder meer digbundels deur Breyten Breytenbach en Antjie Krog en strydpoësie deur ander digters) in 'n periode toe hoofstroom-uitgewerye van die tyd deur die sensuurstelsel ingeperk is. Prog en Domestica het veral voorbrand gemaak vir die demokratisering van die outeursprofiel deur digbundels van sogenaamde swart Afrikaanse skrywers uit te gee. Toe die Afrikaanse poësie (meer spesifiek enkeldigbundels) nogmaals onder druk kom, hierdie keer as gevolg van ekonomiese en politieke transformasie-verskuiwings waarvan die invloed sedert 1998 sterk op die produksie van Afrikaanse fiksie sigbaar geraak het (sien ook 3.4.2.4), was dit weer eens 'n uitgewery buite die hoofstroom wat vir oorlewing gesorg het – hierdie keer nie

'n alternatiewe uitgewery nie, maar die onafhanklike Protea Boekhuis (sien 4.5.1).

- Beide Tafelberg en Human & Rousseau verbind hulself steeds tot die bevordering van die Afrikaanse poësie en het, soos hierbo aangetoon, veral belangrike bydraes gelewer tot die produksie van bloemlesings, versamelbundels en ander versamelings van poësiepublikasies, asook enkeldigbundels. Nietemin, dié twee groot rolspelers het hulle produksie van enkeldigbundels sedert 2000 verminder. Verswarende ekonomiese toestande, waaronder ook die krimpings in biblioteekaankope en die voorskryfmark (sien 3.3.5.1 en 3.3.4.1), het uitgewerye gedwing om sterker klem op hulle ekonomiese doelwitte te plaas. Die produksie van poësiepublikasies (waarvoor die mark in die algemeen kleiner is as vir prosapublikasies, veral dié gerig op 'n populêre mark soos liefdesromans) kon nie meer deur winste van voorgeskrewe publikasies of gereelde verkope aan biblioteke gekruissubsidieer word nie. Derhalwe is beleggingsbesluite omtrent poësiepublikasies al hoe noukeuriger geneem, veral deur dié uitgewerye wat deur herstrukturering en afskaling probeer herstel het na groot verliese as gevolg van die voorskryfmarkineenstorting. Poësiemanuskripte is strenger gekeur en daar is minder uitgegee. Deur hierdie situasie het 'n markgaping ontstaan vir 'n nuwe uitgewery wat bereid was om beleggings in verdienstelike poësiemanuskripte te waag. Protea Boekhuis het op die toneel verskyn en 'n wending in produksie van veral enkelbundels deur enkelouteurs sedert 2001 veroorsaak.
- Die belangrikste verskuiwings in die uitgeweryprofiel van poësiepublikasies word skematies in Figuur 18 op bladsy 570 voorgestel.

Uitgeweryprofiel: Afrikaanse poësie oor die periode 1990-2005

Figuur 18: Uitgeweryprofiel van Afrikaanse poësie oor die periode 1990-2005

6.12 Produksieprofiel en uitgeweryprofiel van drama

In hierdie produksiekategorie val die fokus op gepubliseerde dramatekste, insluitend toneeltekste, kabaretttekste, hoorspele, filmdraaiboeke en ongepubliseerde opvoertekste (wat openbaar toeganklik is). Die PDAF sluit 113 rekords in wat uit dramatekste bestaan en 'n verdere 7 rekords waarin tekste van verskillende genres voorkom, dramatekste saam met prosatekste en poësietekste (laasgenoemde 7 rekords word in 6.13 bespreek). Dramatekste word in aparte afdelings onder etikette soos “drama”, “dramabloemlesings”, “kabaret” en “film- en televisiedraaiboek” in uitgewerye se katalogusse gegropeer (vergelyk byvoorbeeld Tafelberg-katalogus, 1997:7-8; 1999/2000:15-16; Human & Rousseau-nuusbrief, Sept. 1992; Jul. 1995). Die kategorisering van dramatekste binne die PDAF het, soos by ander produksiekategorieë, plaasgevind na aanleiding van die beskrywende bemarkingstekste oor die publikasies deur uitgewerye.

6.12.1 Produksiekategorieë van drama

Die 113 rekords van dramatekste maak 'n skrale 2,24% van alle rekords in die PDAF uit, wat dit die kleinste produksiekategorie van die drie hoofgenres (prosa, poësie en drama) maak. Dit sluit dramatekste van alle soorte in en is soos volg in produksiekategorieë verdeel:

- 55 enkeltekste deur enkelouteurs (waarvan 25 as eerste uitgawes en 8 as heruitgawes gedurende 1990-2005 uitgegee is, 5 hiervan het ook een of meer herdrukke beleef; 22 toneeltekste wat oorspronklik vóór 1990 uitgegee is, is ná 1990 herdruk – sien 6.12.2). Hierdie produksiekategorie sluit verskillende soorte enkeltekste in:
 - Toneeltekste wat uit een of meer bedrywe bestaan, byvoorbeeld *Die jogger: 'n drama in twee bedrywe* deur André P. Brink. (Human & Rousseau, 1997) en *Boklied: 'n vermaaklikheid in drie bedrywe* van Breyten Breytenbach (Human & Rousseau, 1998).
 - Kabaretttekste, soos *Lied van die boeings: 'n kabaret* deur Etienne van Heerden (Tafelberg, 1998).

- Radiodramas of hoorspele, byvoorbeeld *Pendoring & Seun: die derde hoorspel in die Pendoring-trilogie* deur A.S. van Straten (Human & Rousseau, 1995) en *Dias: 'n hoorspel* deur N.P. van Wyk Louw (Tafelberg, 1972).

Daar is egter nie op grond van hierdie subgenres binne die produksiekategorie verder onderskei nie.

- 2 enkeltekste deur enkelouteurs wat in Afrikaans vertaal is (albei het as eerste uitgawes verskyn): *Mamma Medea: na Apollonios van Rhodos en Euripides* deur Tom Lanoye, uit Nederlands vertaal deur Antjie Krog (Queillierie, 2002) en *Piet se tante*, 'n komedie wat deur Nico Luwes uit Engels verwerk is en deur 'n instansie, die Departement Drama- en Toneelkunde aan die Universiteit van die Vrystaat (2001), uitgegee is.
- 14 saamgestelde bundels waarin dramatekste deur enkelouteurs versamel is (10 hiervan verskyn as eerste uitgawes in 1990-2005, waarvan 3 ook herdruk is; die oorblywende 4 is oorspronklik vóór 1990 uitgegee en het ná 1990 een of meer herdrukke beleef). Hierdie produksiekategorie bestaan uit versamelbundels met twee of meer dramas deur dieselfde dramaturg. Dit sluit verskillende soorte subgenres in (daar is nie op grond hiervan verder binne die kategorie onderskei nie):
 - Versamelde toneeltekste, byvoorbeeld *Vrystaat-trilogie* waarin die dramas “Diepe grond”, “Nag generaal” en “Op dees aarde” deur Reza de Wet (HAUM-Literêr, 1991) gebundel is.
 - Versamelde kabaretttekste, soos *Dubbeldop: kabaretttekste en -opstelle* van Hennie Aucamp (Human & Rousseau, 1994).
 - Versamelde radiodramas, byvoorbeeld *Pendorings: twee hoorspele* deur A.S. van Straten (Tafelberg, 1991).
 - Versamelde filmdraaiboeke, byvoorbeeld *Paljas – Die storie van Klara Viljee: die filmdraaiboeke* van Chris Barnard (Tafelberg, 1998).
- 16 saamgestelde bundels waarin dramatekste deur meerdere outeurs versamel is (waarvan 5 as eerste uitgawes en 5 as heruitgawes gedurende 1990-2005 uitgegee is, 5 hiervan is ook een of meer maal herdruk; 6 bundels in hierdie kategorie het oorspronklik vóór 1990 verskyn en is ná 1990 herdruk). Hierdie produksiekategorie bestaan uit bloemlesings wat hoofsaaklik uit 'n keur van eenbedrywe, kortspele of kortdramas deur verskillende dramaturge saamgestel

is, byvoorbeeld *Skouspel: 'n versameling kortdramas* (Tafelberg, 1992) en *Voort met die spel: 'n eenbedryfkeur* (Human & Rousseau, 1990), albei saamgestel deur Jan B. Vermaak. Sommige van dié bloemlesings fokus op 'n spesifieke subgenre, soos *Hoorspelkeur: radiodramas* deur Hennie Aucamp *et al* (Tafelberg, 1988). Ander poog juis om verteenwoordigend van verskillende subgenres te wees, soos *Voetlig 2: 'n versameling verhoog-, radio- en televisiedramas* saamgestel deur P.J. du Toit en Temple Hauptfleisch (Kagiso, 1996).

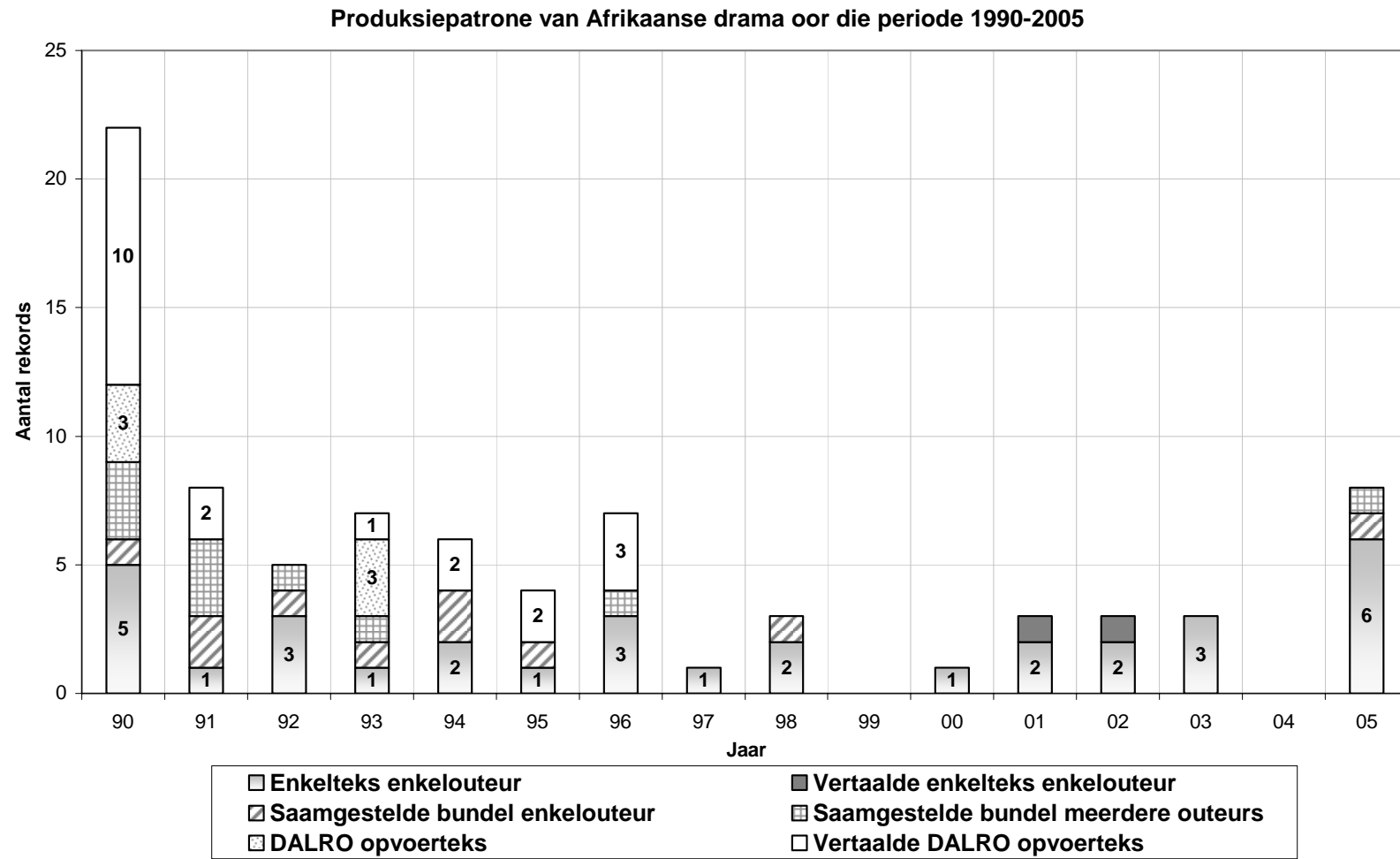
- 26 ongepubliseerde opvoertekste wat tussen 1990 en 1996 deur DALRO beskikbaar gemaak is. Hierdie publikasies is dramatekste wat nie formeel gepubliseer is nie, maar wat as repetisie-eksemplare deur DALRO beskikbaar gemaak is om veral te voorsien in die behoefte aan opvoerbare dramatekste vir skole en amateur-toneelgeselskappe (sien 6.12.2). 6 van hierdie publikasies (5 eerste uitgawes en 1 heruitgawe) is oorspronklike Afrikaanse opvoertekste, soos Braam van der Vyfer se *De Bruyn se brein* (DALRO, 1993) en Nico Luwes se *Die venus-beeldjie* (DALRO, 1990). Die oorblywende 20 publikasies is vertaalde opvoertekste van hoofsaaklik Engelse dramas in Afrikaans (17 eerste uitgawes en 3 heruitgawes). Voorbeelde van laasgenoemde is *Geen vrae* deur John Whiting, uit Engels vertaal deur Niel le Roux en Anel Scheepers (DALRO, 1990) en *Gemeubileerde huis te huur* deur Gabriel d'Hervilliez, uit Frans vertaal deur F.C. Gonin (DALRO, 1990).

6.12.2 Produksiepatrone van drama

Die produksie van dramapublikasies oor die periode word in Figuur 19 op bladsy 575 aangetoon. Dit sluit die totale aantal dramapublikasies (eerste en heruitgawes saamgetel) per jaar en per produksiekategorie in. Herdrukke word nie hierin gereflekteer nie, maar kom wel onder die loep tydens die toeligting van die produksiekurwes omdat dit op statisties beduidende verskille dui. Die kategorie dramapublikasies is uniek in hierdie verband omdat dit die meeste rekords bevat van publikasies wat oorspronklik vóór 1990 uitgegee is en daarna steeds herdrukke beleef het – selfs meer as langer en korter prosa.

Die volgende produksiepatrone kan uit Figuur 19 afgelei word:

- Dit blyk duidelik dat enkeltekste deur enkelouteurs die standhoudendste in hierdie kategorie geproduseer is. Die produksie daarvan is egter gefragmenteer en toon herhaaldelike fluktuasies tussen 1990 en 1998, met gemiddeld 2 titels per jaar gedurende hierdie periode. In 1999 bereik die kurwe 'n nulpunt, daarna, gedurende 2000 tot 2003, verskyn weer eens 'n gemiddelde 2 titels per jaar, waarna 2004 weer 'n nulpunt op die kurwe aandui. 2005 is die hoogtepunt van die kurwe, 'n bakenjaar waarin 6 titels verskyn. Die produksiekurwe sedert 2000 toon interessante tendense wat lig werp op die stand van hierdie produksiekategorie. Daar verskyn 14 titels tussen 2000 en 2005, waarvan 12 nuwe uitgawes en 2 heruitgawes. Terwyl tradisionele produsente van dramapublikasies soos Human & Rousseau en Tafelberg elk slegs 1 titel sedert 2000 uitgegee het, is die produksie in hierdie kategorie in stand gehou deur onafhanklike uitgewerye wat tot die produksiekategorie toegetree het. Protea Boekhuis is die belangrikste produsent met 'n produksiebydrae van 7 titels, daarna volg die nuwe onafhanklike Praag met 2 titels en Bent wat 1 titel uitgegee het. Die oorblywende 2 rekords is deur dramaturge self-uitgegee – 'n nuwe tendens aangesien dramaturge nie voorheen (in dieselfde mate as byvoorbeeld digters) hul eie publikasies self-uitgegee het nie.
- Die produksiekurwe van enkeltekste deur enkelouteurs bestaan uit 'n totaal van 33 rekords. In die periode 1990-2005 verskyn ook herdrukke van 'n bykomende 22 rekords (ouer dramatekste wat oorspronklik vóór 1990 uitgegee is en ná 1990 herdruk is). Die herdrukke van laasgenoemde rekords is sonder uitsondering op die voorskryfmark gerig, voorbeeld daarvan is Bartho Smit se drama *Die Keiser* (Perskor, 1979) wat nie minder nie as 19 herdrukke tussen 1992 en 2003 beleef het, en P.G. du Plessis se *Siener in die suburbs* (Tafelberg, 1983) wat 14 maal tussen 1991 en 2003 herdruk is. Die implikasie hiervan is dat leerders nie aan nuwe kontemporêre dramatekste op skoolvlak blootgestel word nie – die dramaturg Pieter Fourie (2000) wys daarop dat die herhaaldelike voorskrywing van ouer dramas 'n negatiewe effek op die ontwikkeling van 'n voorliefde vir teater by leerders het: “om landswyd vir vier dekades te bly vassteek by Gerhard Beukus, W.A. de Klerk, *Germanicus*

Figuur 19: Produksiepatrone van Afrikaanse drama oor die periode 1990-2005

en *Periandros* is om geslag na geslag matrikulante vir ewig af te skrik van die teater”. Kontemporêre dramatekste in gedrukte formaat word selde uitgegee omdat daar nie ’n lewensvatbare kommersiële mark daarvoor bestaan nie. Danie Botha (2000) en Charles Fryer (2000), eertydse uitgewers van (ook) dramatekste by Tafelberg, beskou die voorskryfmoontlikhede in die eens stabiele voorskryfmark as die invloedrykste faktor wat die uitgee van dramas moontlik gemaak het (aangehaal in Venter, 2001a:33). Hettie Scholtz (2002), destydse bestuurder van HAUM-Literêr, verduidelik dat dramatekste nooit suksesvol in die algemene mark verkoop het nie, selfs nie met intensiewe bemerking by die opvoerings van die drama nie. Fryer (2000) verklaar dié tendens uit die aard van die genre: dit is eintlik bedoel om opgevoer te word; en volgens hom beskik min Suid-Afrikaanse lesers oor die voorstellingsvermoë om ’n dramateks in gedrukte formaat te geniet. Deur hierdie situasie ontstaan ’n negatiewe kringloop: omdat slegs ouer dramatekste steeds voorgeskryf word, bestaan daar nie ’n ekonomies lewensvatbare mark vir nuwe dramatekste nie en word dit nie uitgegee nie en derhalwe kan nuwe dramatekste ook nie voorgeskryf word nie, want dit word nie geproduseer nie.

- Vertaalde enkeltekste deur enkelouteurs het slegs by uitsondering verskyn (1 rekord elk in onderskeidelik 2001 en 2002) en dui op geen statisties beduidende patroon nie.
- Die produksiekurwe van versamelbundels deur enkelouteurs toon standhoudende produksie tot 1995, maar daarna, met die uitsondering van 1 rekord in onderskeidelik 1998 en 2005, verskyn geen verdere publikasies in hierdie produksiekategorie nie. Die mark vir hierdie bundels is dikwels tersiêre studente wat drama as deel van hulle opleiding in die letterkunde of drama-studies bestudeer. Die krimpings in studentegetalle aan Departemente Afrikaans (Louw, 2000), waar hierdie bundels dikwels voorgeskryf is; en die infasering van ’n module-stelsel in die tersiêre onderwysmodel, waardeur veral kleiner modules soos Afrikaanse drama dikwels in die slag gebly het (Van Zyl, 2000c), het die mark vir hierdie produksie negatief geraak. Die invloed van dié transformasieverskuiwings (sien ook 3.3.4.6) kan direk in hierdie produksiekurwe afgelees word. ’n Bykomende 4 rekords van oorspronklik vóór 1990 is egter herhaaldelik gedurende die periode herdruk, ’n enkele voorbeeld is die bundel *Piet-my-vrou en Nagspel* van Chris Barnard

(Tafelberg, 1982) wat, omdat dit op skoolvlak voorgeskryf is, 14 herdrukke tussen 1990 en 2003 beleef het.

- Saamgestelde bloemlesings met dramas deur meerdere outeurs is dikwels op die sekondêre voorskryfmark vir opleiding in die letterkunde en dramastudies gerig. Botha (2000) verduidelik dat versamelbundels dikwels deur “voorskrywers” saamgestel is en dan deur ’n kenner van drama gekondoneer is deur haar/sy naam daaraan te koppel en ’n inleiding vir die bundel te skryf. ’n Aanduiding van die eens stabiele voorskryfmark word in die opening van die produksiekurwe van hierdie kategorie gevind: daar verskyn 3 van hierdie publikasies in 1990 en 1991. Daarna daal dié kurwe tot 1 rekord in onderskeidelik 1992, 1993, 1996 en 2005. Die nulpunt in hierdie kurwe tussen 1997 en 2004 is ’n dirkete gevolg van die in duie storting van die voorskryfmark. Daar verskyn egter wel herdrukke van ’n addisionele 6 rekords wat oorspronklik vóór 1990 uitgegee is, byvoorbeeld die 9 herdrukke tussen 1990 en 1997 van *Hoorspelkeur: radiodramas* deur Hennie Aucamp *et al* (Tafelberg, 1988); en 10 herdrukke gedurende 1990-1994 van *Die spieël en die weerkaatsing: ’n versameling eenbedrywe* saamgestel deur Temple Hauptfleisch (Human & Rousseau, 1989). Die enkele titel in hierdie produksiekategorie wat na 1996 verskyn het, *Nagtegaal/KKNK Teksprysweners 2004* (Genugtig!, 2005), was ’n samestelling van die drie toneeltekste wat as weners van dié kompetisie in 2004 aangewys is – dit verskil dus van ander rekords in hierdie produksiekategorie wat direk op voorskrywing gerig was. Ander weners van toneelkompetisies, soos die Sanlamprys vir toneel, se toneelstukke is as enkeltekste deur die onafhanklike uitgewery Praag in 2005 uitgegee.
- Die beskikbaarmaking deur DALRO van oorspronklike opvoertekste in Afrikaans het slegs sporadies plaasgevind: 3 hiervan verskyn onderskeidelik in 1990 en 1993. Vorster (2001) dui aan dat DALRO, as gevolg van ’n tekort aan gepubliseerde dramatekste wat geskik is vir opvoering deur amateur-toneelgeselskappe en skole, begin het om ongepubliseerde opvoertekste te reproduseer en as repetisie-eksemplare beskikbaar te maak. Hierdie praktyk is in 1996 deur DALRO gestaak omdat dit as gevolg van die klein mark nie ’n lewensvatbare onderneming was nie. DALRO administreer steeds opvoerregte namens dramaturge (een van hulle primêre funksies), en repetisie-eksemplare

van ongepubliseerde opvoertekste in die bestaande DALRO-versameling word steeds beskikbaar gemaak.

- Met die instelling van die jaarlikse Nagtegaal / KKNK toneel-skryfwedstryd en gepaardgaande Nagtegaal-prys in 2002 is 'n inisiatief in die vooruitsig gestel om 'n argief van die ingeskrewe en ander dramas wat op kunstefeeste opgevoer word, in Oudtshoorn te vestig. Sover vasgestel kon word het die inisiatief tot op hede nog nie gerealiseer nie. Op die webwerf van die onafhanklike uitgewery Genugtig! word gemeld dat 'n toneelargief in die toekoms op dié webwerf gehuisves sal word (die borge van Nagtegaal toneel-skryfwedstryd, Dirk en Reinet Nagtegaal, is ook betrokke by die uitgewery Genugtig!). Aangesien baie min toneeltekste wel uitgegee word, is 'n daadwerklike poging om 'n volledige argief van toneeltekste op te bou en in stand te hou nodig.
- Die produksiekurwe van vertaalde opvoertekste wat deur DALRO beskikbaar gemaak is, is waarskynlik standhoudender vóór 1990 geproduseer (soos wat die opening van die kurwe met 'n buitengewone 10 rekords in 1990 suggereer en die DALRO-katalogus van 1996 aandui). Tussen 1991 en 1996 (wanneer die kurwe sluit) word gemiddeld 2 van dié publikasies per jaar beskikbaar gemaak.
- Wanneer die produksie van die verskillende produksiekategorieë as geheel per jaar beskou word, blyk dit duidelik dat daar slegs tussen 1990 en 1996 'n verskeidenheid dramapublikasies geproduseer is. Dié verskeidenheid verdwyn heeltemal ná 1996 en produksie as geheel verminder tot slegs enkele titels per jaar. In 1999 en 2004 verskyn daar byvoorbeeld geen dramapublikasie as eerste of heruitgawe nie. Dit is slegs enkele inisiatiewe wat die volkome uitsterwing van die Afrikaanse drama in gedrukte formaat verhoed het. Die toekoms van hierdie produksiekategorie lyk inderdaad kommerwekkend. Aan die positiewe kant is die Afrikaanse uitvoerende toneel se toekoms (na die afskaffing van die eertydse provinsiale uitvoerende kunsterade) tydelik en in 'n beperkte mate verseker deur die instelling van groot kunstefeeste (sien 3.3.2.1(b)). Die produksie van dramapublikasies wat aan die einde van die periode plaasgevind het, was waarskynlik sterk gegrond op oorwegings van simboliese produksie in die uitgeebeslissings van hierdie publikasies. Produsente wat dit wel steeds waag om dramapublikasies uit te gee besef dat

hul besig is met bewaringswerk. Die literêre prestige gekoppel aan hierdie publikasies dien waarskynlik as motivering van positiewe uitgeebeslissings. 'n Voorbeeld hiervan is die samestelling van Deon Opperman se vyf dramas in die saamgestelde bundel *Vyfmylpaal* (Protea Boekhuis, 2005) waarvoor die Hertzogprys in 2006 aan Opperman toegeken is. Slegs gepubliseerde dramas kan in aanmerking kom vir die Hertzogprys wat al om die drie jaar toegeken word. Die literêre prestige van hierdie prys, vir beide die dramaturg én die uitgewery, was die beloning vir die simboliese produksie waartoe die uitgewery bereid was (ten spyte van die baie klein nismark waarvolgens oorwegings in terme van materiële produksie nie kommersiële sin sou maak nie). Dieselfde afleiding is waarskynlik waar ten opsigte van die uitgeebeslissing deur die onafhanklike uitgewery Praag om die wentekste van die Sanlamprys vir Afrikaanse teater in 2005 uit te gee (sien 3.3.3.5).

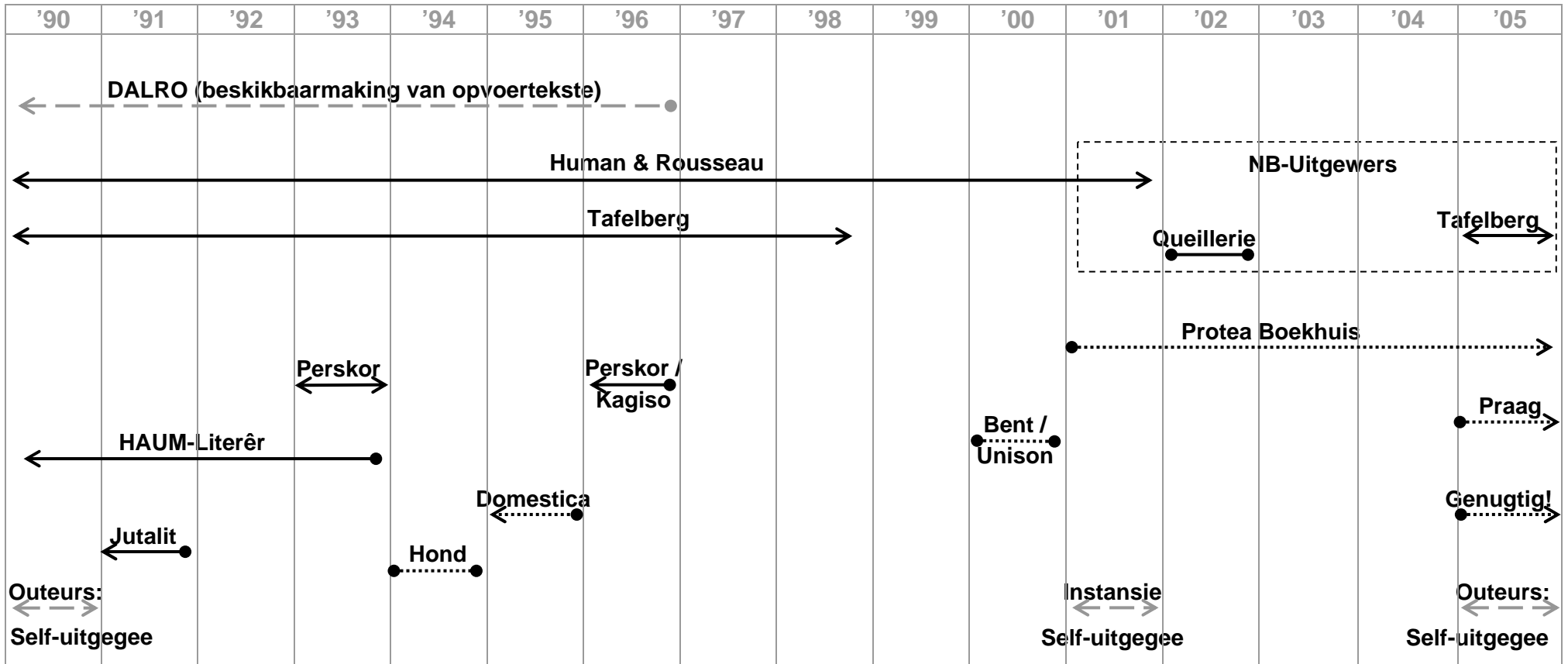
6.12.3 Uitgeweryprofiel van drama

In die konstruksie van die uitgeweryprofiel van dramapublikasies is die aantal rekords (beide eerste uitgawes en heruitgawes, herdrukke is uitgelaat) per uitgewery nagegaan. Hieruit is die onderstaande ontleding van verskeie uitgewerye en ander-soortige produsente se produksieaandeel tot hierdie kategorie bepaal:

- DALRO se produksieaandeel, deur die beskikbaarmaking van opvoertekste, tot die totale kategorie was 32,10% (26 rekords). Omdat hierdie opvoertekste nie streng gesproke as gepubliseerde dramatekste beskou kan word nie, is die res van die produsente se aandele bereken as 'n persentasie van dramatekste uitgegee deur uitgewerye, waarby hierdie opvoertekste buite rekening gelaat is.
- Human & Rousseau was die belangrikste produsent van gepubliseerde dramapublikasies wat gedurende 1990-2005 uitgegee is met 'n produksieaandeel van 29,09% (16 rekords).
- Tafelberg het 9 rekords bygedra en 'n bekleë 'n aandeel van 16,36%.
- Protea Boekhuis het in slegs 5 jaar (2001-2005) 'n produksieaandeel van 14,55% in hierdie kategorie bekom (8 rekords).

- Die destydse HAUM-Literêr het 'n produksieaandeel van 7,27% (4 rekords) gehad.
- Die oorblywende 32,73% is deur die volgende uitgewerye gelewer: die eertydse Perskor/Kagiso (2 rekords); die toetrede van die nuwe uitgewery Praag tot hierdie produksiekategorie (2 rekords); 1 rekord deur elk van die volgende: die voormalige Benedic; 'n koproduksie tussen Bent en Unison; die destydse De Jager-HAUM; die vergange alternatiewe Domestica; die eertydse Perskor se druknaam van opvoedkundige publikasies, Educum; die voormalige alternatiewe Hond; Juta se destydse druknaam Jusalit; die eertydse Klipbok; Queillerie; en die nuwe uitgewery Genugtig!. Dramaturge het 3 publikasies self-uitgegee en 1 dramapublikasie is deur 'n instansie uitgegee.
- Van al die genoemde uitgewerye is dit aan die einde van die periode slegs Protea Boekhuis wat teen 2003 aktief tot hierdie kategorie bygedra het. Die toetrede van die nuwe onafhanklike uitgewerye Praag en Genugtig! tot hierdie produksiekategorie was belangrike tendense. Die moontlikheid is egter nie totaal uitgesluit dat Human & Rousseau en Tafelberg wel nog in die toekoms dit sal oorweeg om enkele dramatekste uit te gee nie – maar dit sal slegs by uitsondering gebeur en in gevalle waar só dramateks simboliese waarde vir die uitgewery inhou en bydra tot die letterkunde.
- Anders as digters van poësiepublikasies, het dramaturge nooit 'n tradisie gevestig om self hulle publikasies uit te gee nie (soos hierbo genoem is slegs 3 rekords deur dramaturge self-uitgegee). Die rede hiervoor is waarskynlik dat dramaturge eerder daarop gefokus het om hulle dramatekste op die verhoog te sien as in gedrukte-formaat.
- Die belangrikste verskuiwings in die uitgeweryprofiel word in Figuur 20 op bladsy 581 aangedui.

Uitgeweryprofiel: Afrikaanse drama oor die periode 1990-2005

Figuur 20: Uitgeweryprofiel van Afrikaanse drama oor die periode 1990-2005

6.13 Produksieprofiel en uitgeweryprofiel van publikasies waarin gemengde genres voorkom

Gedurende die kategorisering van rekords in die PDAF, is gepoog om publikasies wat hoofsaaklik uit een genre bestaan maar waarby 'n enkel of enkele tekste van 'n ander genre ingesluit is (gemeet aan die omvang van die tekste van verskillende genres in terme van die geheel van die inhoud), in 'n passende produksiekategorie van daardie spesifieke genre (dié genre van die oorgrote meerderheid tekste) te kategoriseer. 'n Kortverhaalbundel waarin 10 kortverhale saam met 2 gedigte voorkom, is byvoorbeeld as kortverhaalbundel gekategoriseer. 22 rekords in die PDAF bestaan egter uit publikasies waarin 'n mengsel van tekste van verskillende genres in min of meer gelyke mate voorkom. Hierdie rekords kon dus nie in een van die ander kategorieë ingedeel word nie omrede dit nie suiwer of grotendeels uit 'n enkele genre (prosa, poësie of drama) bestaan nie. Dié rekords is in die volgende produksiekategorieë verdeel:

- 3 bloemlesings waarin beide prosa- en poësietekste deur 'n enkelouteur versamel is. 2 van hierdie bloemlesings is deur uitgewerye uitgegee, beide as eerste uitgawes en die 1 bloemlesing is ook herdruk: *Die berggans het 'n veer laat val* 'n keur uit die prosa en poësie van Boerneef (Tafelberg, 1998) en *Verborge skatte: Herman Charles Bosman in/oor Afrikaans* (Human & Rousseau, 2001). Die oorblywende publikasie, *Afrikaans my darling*, is 'n bundel waarin prosa- en poësietekste saam met tekeninge verskyn en wat deur Koos Kombuis in 1992 self-uitgegee is.
- 5 bloemlesings wat prosa- en poësietekste deur meerdere outeurs versamel. 4 van dié bloemlesings is deur uitgewerye uitgegee (almal het as eerste uitgawes tussen 1998 en 2003 verskyn). Voorbeelde hiervan is die tematiese bloemlesing *Majesteit, die kat: verhale en gedigte oor katte* saamgestel deur Lina Spies (Queillerie, 1998); *Literêre dagboek 2004* saamgestel deur Fanie Olivier (LAPA, 2003) waarin kortprosa en gedigte rondom die tema “Ken jy die see meneer” opgeneem is; en *Party van ons: die Homeros leesboek 2001* (Homeros, 2001) waarin gedigte, kortverhale en artikels met 'n gay-tema deur Danie Botha byeengebring is. Die 5de bloemlesing, *Die fonteyn* deur André Boezak *et al*, bundel kortverhale en gedigte deur vier outeurs saam en is deur die outeurs daarvan in 1996 self-uitgegee.

- 3 bloemlesings met prosa-, poësie- en dramatekste deur enkelouteurs (waarvan 1 in 1999 en 2 in 2002 as eerste uitgawes deur uitgewerye uitgegee is). Voorbeelde hiervan is *Uit die skatkis van die slampamperman: 'n omnibus* (Tafelberg, 1999) waarin J.C. Kannemeyer gedigte, kortverhale, artikels, dramas, briewe en romanuittreksels deur C. Louis Leipoldt byeengebring het en die CD-ROM *CJ Langenhoven: 'n versameling* (ContentLot.com, 2002), 'n saambondeling van CJ Langenhoven se *Versamelde werke* en Kannemeyer se biografie *Langenhoven – 'n lewe*, waarvan die teks op skerm leesbaar is. Hierdie 3 bloemlesings kan as literêre omnibusse beskou word.
- 4 bundels wat prosa-, poësie- en dramatekste deur meerdere outeurs versamel (waarvan 2 as eerste uitgawes en 1 as heruitgawe tussen 1991-1998 verskyn het, al 3 is ook herdruk; die 4de bundel is oorspronklik vóór 1990 uitgegee en is daarna herdruk). Hierdie bundels is bedoel vir opleiding in die letterkunde en is gerig op die sekondêre voorskryfmark. 'n Voorbeeld hiervan is *Bladsak: vir seniors* saamgestel deur Lucas Malan (Human & Rousseau, 1996 en 1998) waarin gedigte, kortverhale en eenbedrywe saam met toeligtigstekste, woordverklarings en vrae ingesluit is.
- 5 gesins-omnibusse waarin 'n wye verskeidenheid prosa- en poësietekste (waaronder liefdesverhale, grappe, diereverhale, sketse, mini-essays, speurverhale, humoristiese verhale, gedigte, jeugrillers, kinderverse, bybellimerieke, kortverhale, foto's, resepte, 3D-prente, geestelike prosa en speletjies) versamel is. Hierdie omnibusse is sedert 1999 deur J.P. van der Walt & Seun / LAPA as eerste uitgawes uitgegee en is bedoel as vermaaklike leesstof vir alle lede van 'n gesin, vandaar die titel *Gesins-omnibus* saamgestel deur Maretha Maartens (J.P. van der Walt & Seun, 1999) en *Vakansiepret vir die hele gesin* (LAPA, 2002). Dit is hoofsaaklik versprei by die ATKV-vakansieoorde en was nie in die algemene handel beskikbaar nie. Daar sal na alle waarskynlikheid jaarliks só 'n bundel deur LAPA se redaksie saamgestel word.
- 2 bloemlesings van inspirerende aard wat uit beide kortprosa- en poësietekste van meerdere outeurs saamgestel is; albei verskyn as eerste uitgawes. Beide dié publikasies is rondom 'n sentrale tema saamgestel: *Vrede op aarde: 'n Kersboek vir die hele gesin* byeengebring deur Linda Rode (Tafelberg, 1990) en *Seisoene van genade* deur Salomé Combrink (Baruk, 1991).

Bogenoemde produksiekategorieë toon slegs sporadies produksie gedurende die periode en statisties beduidende tendense is nie afleibaar nie. Wanneer die produksie van al hierdie kategorieë egter gesamentlik per jaar beskou word, val 'n bepaalde patroon op: met die uitsondering van 4 van die 21 publikasies wat in die periode 1990-2005 geproduseer is, het die oorblywende 17 almal sedert 1996 verskyn en veral sedert 1998 toegeneem.

6.14 Groei / inkrimping / diversifikasie van die totale produksieprofiel van die produksielandskap van Afrikaanse fiksie

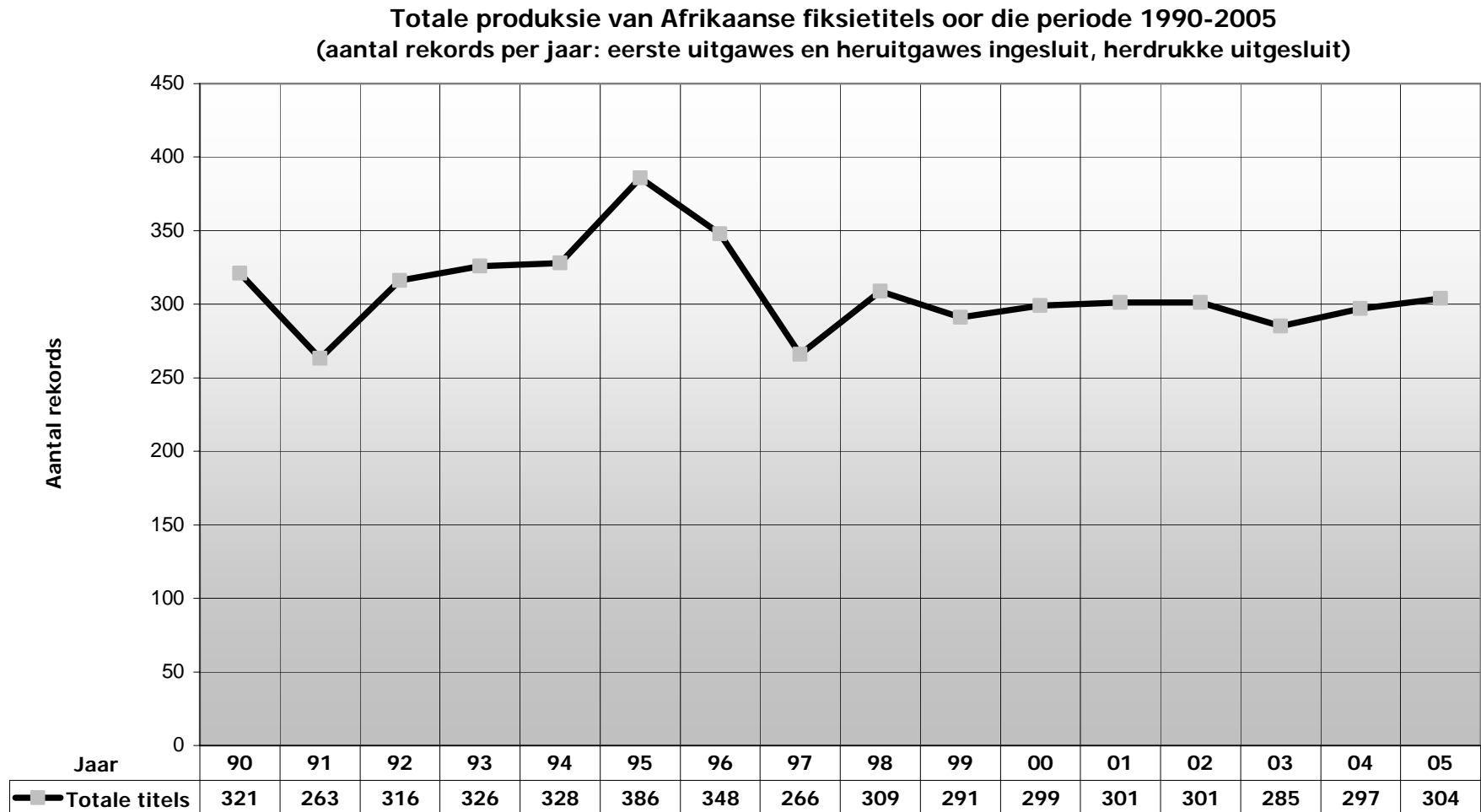
Ter afsluiting van hierdie hoofstuk word die oorhoofse groei of inkrimping en diversifikasie van die totale produksielandskap in Figure 21 en 22 samevattend aangedui. Die kurwe wat die totale produksie van Afrikaanse fiksie oor die periode 1990-2005 voorstel (Figuur 21 op bladsy 586), dui verskeie stygings en dalings aan. In 1990 en 1992 is die produksie ongeveer konstant, waartussen dit in 1991 'n aansienlike daling beleef. Tussen 1992 en 1994 styg die kurwe stelselmatig. Die aansienlikste styging vind plaas tussen 1994 en 1995 en 1995 staan uit as die hoogtepunt van die kurwe. In 1996 vind die tweede daling plaas en die aansienlikste daling kom voor tussen 1996 en 1997. Daarna styg die kurwe weer en sedert 1998 vind 'n stabilisering van die kurwe rondom die gemiddelde produksie van 300 rekords per jaar plaas (met die geringe dalings in 1999 en 2003 as uitsondering).

Die stygings en die dalings in hierdie oorhoofse kurwe weerspieël in 'n groot mate soortgelyke stygings en dalings in die kurwes van spesifieke produksiekategorieë, soos byvoorbeeld die kurwes van langer prosa, kortprosa en liefdesromans. Soos in talle ander kurwes staan 1995 as 'n kunsmatige hoogtepunt uit. Die dalings in 1996, 1997 en 1999 kom ook in ander kurwes voor en kan direk verbind word met die impak van transformasieverskuiwings op die uitgeesistiem in dieselfde periode. Genoemde verskraalde produksie hang saam met die in duie storting van die eens stabiele voorskryfmark en die besnoeiing van aankope van Afrikaanse fiksie-publikasies volgens die gerasionaliseerde beleid van openbare biblioteke. As gevolg van genoemde transformasieverskuiwings was die produksie van Afrikaanse fiksie sedert die laat 1990's toenemend aangewese op die uitbreiding van die algemene

mark en 'n strewende na kommersiële selfstandigheid binne hierdie mark. Dit het grootskaalse hersiening van uitgewere se redaksionele beleid geverg en tot rasionalisering in die uitgeweryprofiel gelei (soos bespreek in Hoofstuk 4).

Dit wil voorkom asof die standhoudende produsente 'n strategie gevolg het waarvolgens die klem verskuif het na meer populêre publikasies gerig op die algemene mark. Die aansienlike toename in die aantal liefdesromans en die toename van nuwe drukname vir die produksie hiervan, veral aan die einde van die periode, is tekenend hiervan. In teenstelling met die verhoogde produksie van populêre Afrikaanse fiksie, is daar 'n inkrimping in die aantal (elitistiese) literêre publikasies wat op 'n kleiner mark gerig is (in werklikheid bestaan daar slegs 'n nismark vir hierdie publikasies).

Die uitdaging tot aanpassing binne nuwe markomstandighede wat as gevolg van transformasie voor uitgewere gelê is, het verrykende gevolge vir fiksieproduksie ingehou. Die eerste sigbaarheid van aanpassings in redaksionele beleid is negatief deur waarnemers ervaar en het tot kommer oor die voortbestaan van die Afrikaanse fiksieboek in die algemeen, en literêre fiksie spesifiek, gelei. Die stabilisering van die kurwe aan die einde van die periode wys egter op die aanpassingsvermoë van die produksielandskap. Die stabilisering van die kurwe na ongeveer 300 Afrikaanse fiksietitels per jaar in die post-2000 periode, dui daarop dat hierdie produksielandskap wel daarin geslaag het om (gedeeltelik) na kommersiële onafhanklikheid te transformeer. Teen 2005 is die omvangrykste aanpassing met betrekking tot produksie in 'n nuwe markomgewing waarskynlik reeds geïmplementeer en die stabilisering van die kurwe dui 'n relatiewe standvastigheid en belofte vir voortgesette produksie (en selfs moontlike groei) van die produksielandskap aan. Die oorhoofse kurwe in Figuur 21 sluit met slegs 17 rekords minder in 2005 as waarmee dit in 1990 geopen het. Binne hierdie nuutgevonde onafhanklikheid (produksie gerig op die algemene mark en nie langer aanwesig op substansiële voorskryf- en biblioteekaankope nie), wil dit voorkom of standhoudende produsente 'n strategie volg om wel deur voortgesette produksie sekere literêre produksiekategorieë in stand te hou.

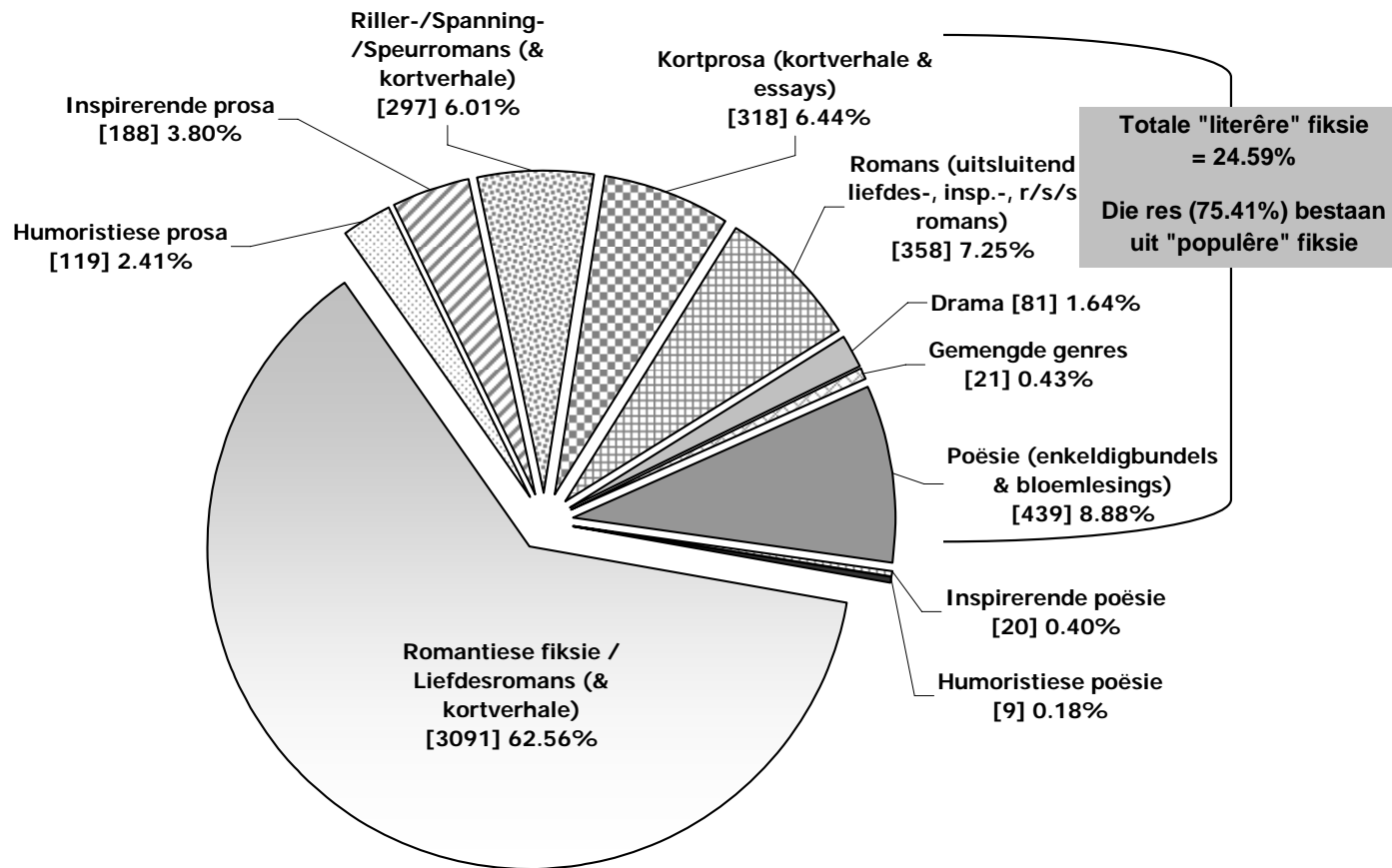
Figuur 21: Totale produksie van Afrikaanse fiksie oor die periode 1990-2005

Groei of inkrimping kan nie slegs gemeet word aan die aantal titels wat per jaar in verskeie produksiekategorieë geproduseer word nie. Die mate waartoe die totale produksielandskap gedurende die periode gediversifiseer het, is 'n verdere aanduiding van groei of inkrimping. Soos afgelei kan word uit Figuur 22 op bladsy 589, het die totale produksie van Afrikaanse fiksie gedurende die periode 1990-2005 wel gediversifiseer en is hierdie produksielandskap besonder gevarieerd. Die produksielandskap van Afrikaanse fiksie kan veral as divers en gevarieerd beskou word wanneer dit vergelyk word met die produksielandskappe van ander kategorieë van inheemse plaaslike fiksieproduksie (veral gedurende die 1990's), soos Suid-Afrikaanse Engelse fiksie en fiksie in Afrikatale (vergelyk Galloway, 2002a:204-225).

Beide laasgenoemde produksielandskappe toon nie naastenby dieselfde mate van diversifikasie as wat aanwesig is by Afrikaanse fiksieproduksie nie. Tot onlangs het daar byvoorbeeld nooit 'n beduidende produksiekategorie van plaaslik geproduseerde populêre Engelse fiksie ontwikkel nie, waarskynlik omdat internasionale populêre Engelse fiksie so geredelik, selfs toenemend, in plaaslike boekwinkels beskikbaar is. Plaaslike produksie van Suid-Afrikaanse Engelse fiksie toon egter in die post-2000 periode innoverende groeipunte met die totstandkoming van nuwe gespesialiseerde drukname en uitgee inisiatiewe (vergelyk byvoorbeeld die insiggewende artikel deur Rutter, 2006). Voorbeelde hiervan sluit in Random House se druknaam Umuzi; Struik se druknaam Oshun Books, wat spesifiek op fiksie deur vroueskrywers fokus; Juta se druknaam Double Storey; en Picador se druknaam Picador Africa; asook langer gevestigde uitgewerye / drukname soos Jacana, New Africa Books, Kwela en Zebra. 'n Volledige kartering van die produksielandskap van Suid-Afrikaanse Engelse fiksie behoort egter nog onderneem te word. Die ontwikkeling van plaaslike fiksieproduksie in Afrikatale, gerig op die algemene volwasse mark, bly steeds prekêr, waarskynlik as gevolg van die hoë vlakke van ongeletterdheid, die druk waaronder die inheemse tale is en die gepaardgaande grootskaalse afwesigheid van daadwerklike inisiatiewe vir die ontwikkeling van die Afrikatale en die afwesigheid van voldoende intervensie deur die regering om produksie van fiksie in Afrikatale aan te moedig.

Figuur 22 dui aan dat die produksielandskap van Afrikaanse fiksie grotendeels uit populêre fiksie (75,41%) bestaan, terwyl literêre fiksie slegs sowat 'n kwart (24,59%) van die landskap uitmaak. Dit is veral die ongelyke verdeling tussen romantiese fiksie (62,56%) en die ander oorhoofse produksiekategorieë (slegs 37,44% in totaal) wat opvallend is. Met die bywerking van produksiedata vir die periode 2004-2005, het dit duidelik geblyk dat die produksieaandeel van romantiese prosa aan die totale produksielandskap toegeneem het met 1,64%. 'n Vergelyking met 'n soortgelyke grafiek wat diversifikasie in die produksieaandeel vir die periode 1990-2003 illustreer, toon aan dat alle ander oorhoofse produksiekategorieë se aandeel in 'n geringe mate gekrimp het (met 1,64% in totaal). Slegs poësieproduksie het met 0,44% gegroei. Hoewel die aantal rekords van ook ander kategorieë gedurende spesifiek die periode 2004-2005 verhoog het (soos literêre langer prosa en kortprosa, humoristiese kortprosa, drama en poësie), bly die toenemende ongelyke verhouding van ander kategorieë met romantiese prosa in 'n mate kommerwekkend. Dit voorspel 'n groter uitdaging vir die instandhouding van literêre fiksieproduksie gerig op nismarkte, veral deur onafhanklike produsente. Dit wil voorkom asof poësieproduksie, as nismarkpublikasies, nie in só 'n mate onder druk verkeer as wat onlangse debatte dit wou hê nie – poësieproduksie word deur verskeie produksiekanale wel nog in stand gehou. Grootskaalse inkrimping het voorgekom by dramaproduksie totdat 'n mate van intervensie aan die einde van die periode plaasgevind het deur die toetrede van 'n aantal onafhanklike produsente. Die totale produksie van verskeie prosakategorieë (behalwe van liefdesromans) het skerp ingekrimp en 'n algemene verskuiwing na meer populêre vorme van kortprosa publikasies is duidelik. Die oorhoofse inkrimping in spesifiek kortverhaalbundels en ander kortprosatitels, inspirerende prosa en riller- / spannings- / speurromans is die mees kommerwekkende produksiepatroon en behoort (dalk eerder as poësieproduksie) meer aandag in die openbare diskoers te kry.

Produksieaandeel van die 11 oorhoofse produksiekategorieë tot die totale produksielandskap
(aanduiding van diversifikasie gedurende die periode 1990-2005 – uitgedruk as %)

Figuur 22: Diversifikasie in die totale produksie van Afrikaanse fiksie gedurende die periode 1990-2005

Soos afgelei kan word uit die bespreking van die verskeie produksiekategorieë in hierdie hoofstuk, is die groei of inkrimping van die totale produksieprofiel van Afrikaanse fiksie gedurende die periode 1990-2005 'n komplekse aangeleentheid. Sommige produksiekategorieë het inderdaad ingekrimp gedurende hierdie periode, terwyl ander weer gegroei het. Verdere analyses van die produksiepatrone van die onderskeie produksiekategorieë (én die effek wat transformasieverskuiwings binne die uitgesisteem op die produksielandskap en produsentelandskap gehad het en verder sal hê) behoort in toekomstige gefokusde ondersoeke onderneem te word. Deur die instandhouding van die PDAF en voortdurende monitering van toekomstige produksiepatrone sal die produksielandskap van Afrikaanse fiksie op deurlopende wyse statisties gekarteer kan word. Daardeur sal die materiële produksie van Afrikaanse fiksie op die langtermyn in al hoe groter detail beskryf en ontleed kan word en tot vrugbare ondersoekmoontlikhede oor byvoorbeeld ook die verband tussen materiële en simboliese produksie kan lei.

Hoofstuk 7

Samevatting van bevindinge, toekomstige navorsing en slotperspektief

7.1 Inleiding

Met hierdie studie is gepoog om 'n begin te maak met die kartering van die breë kontoere van die produksielandskap en produsentelandskap waarbinne Afrikaanse fiksie gedurende die periode 1990-2005 geproduseer is. Dit het 'n besondere uitdaging gestel omdat daar nog nie vantevore 'n ondersoek na Afrikaanse fiksie vanuit die perspektief van die produksie of uitgee daarvan onderneem is nie. Omdat geen soortgelyke studie bestaan nie, het die navorsing op 'n nuwe terrein beweeg en is daar gepoog om 'n nuwe navorsingsinvalshoek te bied. In hierdie hoofstuk word die navorsingsverslag afgesluit met 'n samevatting van die bevindinge waartoe gekom is, toekomstige navorsing word aangedui en 'n slotperspektief word gestel.

7.2 Samevatting van bevindinge

In Hoofstuk 1 is 'n inleiding tot en oriëntering ten opsigte van die doel en onderwerp van die ondersoek gegee, naamlik om 'n empiriese ondersoek na die produksie van Afrikaanse fiksie (met klem op die materiële produksie) te onderneem deur die impak van transformasie op hierdie produksiekategorie deur 'n kombinasie van kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsing aan te toon. Die ondersoek is geposisioneer teen die agtergrond van die breë sosio-politieke transformasie van die Suid-Afrikaanse samelewing sedert 1990 en die noodwendige vergestaltung daarvan in die transformasie van die ekonomiese en tegnologiese kontekste van die samelewing asook die media-, kultuur-, literatuur-, onderwys- en biblioteeksubsteme waarmee die produksie van Afrikaanse fiksie in interaksie verkeer. Die uitdaging is gestel om 'n wetenskaplik-gefundeerde verslag daar te stel wat as basis kan dien vir debat oor die oënskynlike agteruitgang van Afrikaanse fiksieproduksie (teen die agtergrond van soortgelyke debatte oor die marginalisering van die Afrikaanse taal se funksies en uitdrukkingsmoontlikhede). 'n Verdere uitdaging was dat die werklike groei of inkrimping in die produksie van Afrikaanse fiksie in dié navorsingsverslag op

statisties-kwantitatiewe wyse bepaal moes word; én dat die konteks waarbinne transformasie plaasgevind het op kwalitatiewe wyse verreken moes word. Die navorsingsontwerp, afbakening van die navorsing, die wetenskaplike bydrae en relevansie van die ondersoek en 'n oorsig oor die ontplooiing van die navorsing is uitgestippel.

Die ondersoek is verdeel in twee komponente: (i) 'n kontekstueel-deskriptiewe komponent waarin die konteks waarbinne Afrikaanse fiksieproduksie plaasvind deur middel van kwalitatiewe navorsing beskryf is, deur die kartering van die impak van transformasieverskuiwings op die produksielandskap en produsentelandskap (Hoofstukke 2, 3 en 4); en (ii) 'n statisties-empiriese komponent waarin statistiese patrone van Afrikaanse fiksieproduksie deur kwantitatiewe navorsingsmetodes nagevors, beskryf en ontleed is (Hoofstukke 5 en 6).

In Hoofstuk 2 is 'n kort oorsig gegee van die ontwikkeling van die literatuurwetenskap en daar is, vir die doeleindes van hierdie studie, aangesluit by die sosiologiese en institusionele benadering tot die empiriese literatuurwetenskap. Binne die kader van die empiriese literatuurwetenskap is die ondersoek geposisioneer in die ontwikkelende toepassingsterrein van uitgewery-ondersoek. Vir hierdie toepassing is die polisisteamteorie van Itamar Even-Zohar en die teorie oor die veld van kulturele produksie van Pierre Bourdieu as metodologiese raamwerk benut. Met behulp van hierdie teoretiese vertrekpunte is 'n nuwe model ontwikkel wat as metodologiese instrument vir die kontekstueel-deskriptiewe komponent van die ondersoek kon dien. Volgens die gekose benadering word boekproduksie as 'n sisteem beskou waarin die intersistemiese verbande tussen boekproduksie en verbandhoudende kontekste en subsysteme 'n abstrakte rekonstruksie is van die totale omgewing waarbinne dié produksie plaasvind en waardeur dit gereguleer word. Daar is tot die gevolgtrekking gekom dat die ontwikkelde model van die uitgeesisteem as 'n nuttige instrument kon dien aan die hand waarvan die impak van transformasie op boekproduksie (spesifiek Afrikaanse fiksieproduksie) beskryf en gekarteer kon word.

Die generiese model van die uitgeesisteem is in Hoofstuk 3 aangepas en ingevul om die impak van transformasie op spesifiek Afrikaanse fiksieproduksie skematies voor te stel. Die aangepaste model was 'n nuttige (of bruikbare) metodologiese instrument

waarmee 'n sisteembeskrywing van 'n diachroniese snit van die produksielandskap van Afrikaanse fiksieproduksie gedurende die periode 1990-2005 onderneem kon word. Die impak van transformasie op die produksie van Afrikaanse fiksie is na aanleiding van die model beskryf en die talle intersistemiese verbande tussen (i) boekproduksie as institusie in die kern van die uitgesisteem; (ii) die institusionele kontekste waarmee boekproduksie in interaksie verkeer (die media-, kultuur-, literatuur-, onderwys- en biblioteeksubstisteme); en (iii) die breër maatskaplike kontekste waarbinne die uitgesisteem ingebed is (die politieke, ekonomiese en tegnologiese kontekste); is beskryf. Daar is tot die gevolgtrekking gekom dat transformasie 'n komplekse en uiteenlopende invloed uitgeoefen het op die produksielandskap van Afrikaanse fiksie en dat dit tot talle verskuiwings in die uitgesisteem gelei het (en ook op rolspelers en hulle funksies binne dié sisteem geïmpakteer het).

Opsommend kan gesê word dat Afrikaanse fiksieproduksie meer uitdagend geraak het gedurende die periode wat in hierdie ondersoek toegelig word. Voormalige institusionele bevoordeling deur substansiële staatsondersteuning (veral stewige aankope van skoolboeke en biblioteekvoorraad) het met rasse skrede verminder. Die Afrikaanse uitgewerybedryf was vinnig en onverwags in 'n situasie gedompel waarbinne dit na ekonomiese onafhanklikheid van gevestigde institusies moes transformeer. Die mate waarin die produksie van Afrikaanse fiksie skielik aangewese geraak het op die algemene mark, het parallel plaasgevind met verskuiwings in die klimaat waarin die kulturele nut en status van die fiksieboek as kultuurprodukt (wat meeding met ander kultuurprodukte en media) onder druk gekom het. Verskuiwings in die politieke konteks het die einde van sensuur tot gevolg gehad wat bevrydend ingewerk het op die soort Afrikaanse fiksie wat uitgegee kon word. Maar politieke transformasie na 'n demokratiese bestel het omvangryke omwenteling veroorsaak waarvan die somtotaal 'n negatiewe effek op boekproduksie gehad het – hoofsaaklik as gevolg van die genoemde grootskaalse afskaling in staatsondersteuning. Die afwesigheid van 'n nasionale boekontwikkelingsbeleid en hoë vlakke van ongeletterdheid het 'n verdere negatiewe effek op boekproduksie. Transformasie in die ekonomiese konteks (grotendeels meegebring deur die verband met politieke transformasie) het op die korttermyn gesorg vir (soms ongemaklike) aanpassing in die uitgesisteem; op die langtermyn behoort hierdie aanpassing egter vrugte af te werp indien die

uitgeesisteesem daarin slaag om na kommersiële onafhanklikheid te transformeer. Transformasie in die tegnologiese konteks het oor die algemeen die produksie van Afrikaanse fiksie vergemaklik en ook 'n positiewe invloed uitgeoefen op die bemerking, verspreiding en aflewering van fiksieboeke. Die aanvanklike beskouing dat elektroniese formate 'n bedreiging vir die voortbestaan van fiksieboeke in gedrukte-formaat inhou, blyk (voorlopig) ongeldig te wees.

In Hoofstuk 4 is gefokus op die impak van transformasieverskuiwings op die produsentelandskap van Afrikaanse fiksie en die beskikbare produsente (die verskillende uitgewerye en andersoortige produsente) wat bydra tot dié landskap. Vir hierdie doel is 'n tipologie van soorte uitgewerye / produsente (produsentekategorieë) ontwerp wat bruikbaar was. Ekonomiese transformasie het aanleiding gegee tot grootskaalse verskuiwings in terme van konglomeraatvorming, samesmelting, oornames en sluiting van uitgewerye. Slegs een groot uitgewery wat deel vorm van 'n mediamaatenskap, NB-Uitgewers, wat 'n standhoudende bydrae tot Afrikaanse fiksieproduksie lewer, het aan die einde van die periode oorgebly; terwyl produksie deur twee voormalig standhoudende produsente in hierdie produsentekategorie, naamlik Perskor en HAUM-Literêr, gestaak is. Daar was ook verliese aan onafhanklike uitgewerye wat voorheen 'n standhoudende bydrae tot die produksie van “populêre” fiksie gelewer het: Daan Retief / Kennis Onbeperk en Makro Boeke / Benedic Boeke. Een van die belangrikste produsente van “populêre” fiksie, LAPA, het staande gebly en gegroei. Jacklin Enterprises het bygekom as 'n standhoudende produsent van spesifiek vertaalde liefdesromans in grootdruk-formaat. Een van die belangrikste winste vir die produsentelandskap van “literêre” fiksie was die ontstaan van Protea Boekhuis. 'n Hele aantal kleinskaalse onafhanklike eenman-uitgewerye, wat op die produksie van nismarkfiksie fokus, het ontstaan, maar hulle produksiebydrae was tot nou toe beperk. Slegs sommige onafhanklike uitgewerye in hierdie kategorie, naamlik Bent, Genugtig!, Hemel & See en Praag, toon belofte vir volhoubare standhoudendheid en groei. Politieke transformasie het daartoe gelei dat voormalige onafhanklike alternatiewe uitgewerye dormant geraak het of opgehou het om te bestaan. Outeurs wat hulle eie publikasies self-uitgee, het relatief konstant gebly, hoewel meer digters begin het om hulle eie digbundels uit te gee. 'n Aantal kleinskaalse onafhanklike uitgewerye het begin om redaksionele dienste aan skrywers te bied – die impak hiervan op fiksieproduksie was tot dusver gering. Die somtotaal is

dat daar veel minder produsente in die produsentelandskap, wat 'n standhoudende produksiebydrae kan lewer, aan die einde van die periode bestaan as aan die begin daarvan.

As teoretiese vertrekpunte vir die statisties-empiriese komponent van die ondersoek is daar in Hoofstuk 5 aangesluit by 'n spesifieke toepassingsterrein van boekstudie, naamlik die epistemologie van produksiestatistiek. 'n Ondersoek is onderneem na oorkoepelende bronne met inligting oor produksiestatistiek van Afrikaanse fiksieproduksie en daar is tot die gevolgtrekking gekom dat geen van die beskikbare bronne as 'n geldige oorkoepelende en volledige bron beskou kan word nie. Na aanleiding van dié gevolgtrekking is die beskikbare bronne benut om die *Produksiedatabasis van Afrikaanse Fiksie* (PDAF) te ontwikkel. 'n Tipologie van soorte publikasies (produksiekategorieë) is ontwikkel en het geblyk nuttig te wees vir die kategorisering van die groot aantal rekords in onderskeibare wyer en dieper produksiekategorieë ten einde produksiepatrone te bepaal. Die data in die PDAF is benut om twee profiele te rekonstrueer waardeur kwantitatiewe produksiepatrone bepaal kon word: (i) die produksieprofiel as statistiese kartering van die produksielandskap; en (ii) die uitgeweryprofiel as statistiese kartering van die produsentelandskap (die moontlikheid van ander profiele wat uit die PDAF gerekonstrueer kan word, is in 5.7.4. aangedui). Daar kan tot die gevolgtrekking gekom word dat die ontwerpte databasis (en die produksieprofiel en uitgeweryprofiel wat daaruit gerekonstrueer is) en tipologie as nuttige metodologiese instrumente vir die bepaling van statistiese produksiepatrone beskou kan word.

In Hoofstuk 6 is die resultate van die statisties-empiriese komponent van die ondersoek aangebied en produksiepatrone is geanaliseer. Waar van toepassing, is die verband tussen die kwalitatiewe kartering van die impak van transformasieverskuiwings (op die produksielandskap en produsentelandskap) en die kwantitatiewe kartering van produksiepatrone (in die produksieprofiel en uitgeweryprofiel) op eksemplariese wyse aangetoon. Die groei of inkrimping van die totale produksieprofiel is besonders kompleks: sommige produksiekategorieë en subkategorieë toon inderdaad groei oor die periode, terwyl ander kategorieë weer ingekrimp het. Daar kan tot die gevolgtrekking gekom word dat Afrikaanse fiksieproduksie oor die algemeen in 'n groot mate gediversifiseer het gedurende die periode 1990-2005 en dat

produksie in 'n wye verskeidenheid produksiekategorieë plaasvind. 'n Verblydende produksiepatroon is die stabilisering van die oorhoofse kurwe aan die einde van die periode, wat daarop dui dat die produksie van Afrikaanse fiksie waarskynlik die grootste aanpassing (as gevolg van die indringende transformasieverskuiwings) reeds gemaak én oorleef het. Die grootskaalse ongelyke verhouding tussen sogenaamde “populêre” en “literêre” fiksie in die algemeen, en spesifiek tussen romantiese fiksie en die totaal van die ander produksiekategorieë, is aan die toeneem – 'n tendens wat kommerwekkend is vir die groei van literêre fiksie (veral publikasies gerig op nismarkte). Standhoudendheid en volhoubare groei van literêre fiksie is nie 'n gegewe nie en die uitdaging, vir veral onafhanklike produsente (hopelik deur middel van meer finansiële steun deur beide die openbare en privaatsektor), om literêre fiksieproduksie in stand te hou en verder te ontwikkel, is omvangryk.

7.3 Toekomstige navorsing

In die verloop van die navorsingsproses het die navorser ontdek dat daar 'n rykdom van navorsingstemas bestaan wat vanuit hierdie voorheen onontginde perspektief van boekstudie en uitgewery-ondersoek ondersoek kan word deur toekomstige navorsing. Dit geld nie net boekstudienavorsing oor die Afrikaanse letterkunde as toepassings-terrein nie, maar ook ondersoeke na ander produksiekategorieë, insluitend opvoedkundige publikasies (skoolboeke), akademiese publikasies en andertalige fiksiepublikasies. Sonder om die wetenskaplike bydrae van dié studie te oorskakel, lê dit 'n basis vir toekomstige navorsers wat op soek is na 'n metodologiese raamwerk waarbinne boekstudie en uitgewery-ondersoek vanuit 'n produksie-perspektief onderneem kan word. Die generiese model van die uitgesisteem en die ander metodologiese instrumente wat vir hierdie ondersoek ontwikkel is (die tipologieë en die metodiek vir die insameling, herverpakking, verifiëring en beskikbaarmaking van produksiestatistiek), kan aangepas en benut word vir ander uitgewery-ondersoeke. In hierdie afdeling word enkele toekomstige navorsingstemas belig en voorstelle word gemaak vir die instandhouding van navorsing oor die produksie van Afrikaanse fiksie.

Hoewel die produksie van Afrikaanse fiksie binne die totale uitgesisteem gekontekstualiseer is, is hierdie ondersoek, wat die empiriese toepassing daarvan betref, afgebaken deur hoofsaaklik te fokus op produksie as één fase van boekproduksie as

institusie. Empiriese ondersoek behoort ook onderneem te word na die ander fases van boekproduksie:

- Binne die genereringsfase kan die verskillende wyses waarvolgens fiksiepublikasies gegenereer word (as ongewerfde of gewerfde manuskrip) empiries nagevors word. Ondersoek na die impak van literêre pryse en wedstryde op die generering van manuskripte kan ook tot interessante navorsing lei. Produksiepatrone van vertaalde publikasies (uit Afrikaans) as 'n alternatiewe vorm van generering (in teenstelling met die generering van oorspronklike fiksie wat in dié ondersoek nagevors is) behoort ook empiries ondersoek te word.
- Binne die produksiefase behoort empiriese navorsing ook oor die rolspelers (en die funksies wat hulle verrig) wat betrokke is by redaksionele versorging, ontwerp, reproduksie en druk onderneem te word. Wat die redaksionele versorging van publikasies betref, is daar nog nie genoegsaam aandag gegee aan navorsing oor manuskripvariante (sogenaamde edisiewetenskap of edisietegniek – vergelyk Van Coller & Teise, 2004:49-86 en Kannemeyer, 2004c:30-48) en die rol van die taalredigeerder in die afronding van fiksiepublikasies nie. Interessante gevallestudies oor spesifieke manuskripte of spesifieke outeurs kan onderneem word. Daar bestaan 'n groot hiaat aan navorsing oor die visuele aanbieding en grafiese ontwerp van fiksiepublikasies. Ondersoek kan onderneem word na boekontwerp en die toepassing van verskeie visuele style op spesifieke produksiekategorieë van fiksiepublikasies (dit kan beide historiese en eietydse navorsing betrek, waarin die ontwikkeling van plaaslike boekontwerp en die gebruik van eietydse ontwerpstyle, onderskeidelik, nagegaan word). 'n Volledige oorsigtelike ondersoek na plaaslike reproduksie en druk (en veral die impak van tegnologiese ontwikkeling hierop) is nog nie onderneem nie.
- Binne die bemarkings-, verspreidings- en afleweringfases bestaan daar 'n ernstige tekort aan empiriese navorsing oor die bemarking, verspreiding en aflewering van fiksieboeke, beide wat historiese navorsing en die bepaling van eietydse tendense betref. Empiriese ondersoek na die effektiwiteit van bemarking- en verspreidingskanale behoort onderneem te word waardeur nuwe en innoverende wyses vir boekbemarking en die bemarking van lees as aktiwiteit ontgin kan word. Die impak en doeltreffendheid van verskeie soorte

verspreidingskanale (soos direkte verspreiding deur boekklubs, die tradisionele boekhandel deur boekwinkels en elektroniese boekhandel) moet nog empiries nagevors word. In 'n histories-georiënteerde ondersoek kan die rol van Leserskring in die ontwikkeling van die plaaslike boekmark nagespeur word.

- Binne die verbruik- en terugvoerfase behoort statisties-empiriese navorsing oor boekverkope en die aard en omvang van die boekmark onderneem te word. Buiten resepsiestudies van spesifieke publikasies, kan breër koop- en leespatrone nagevors word. Daar bestaan 'n ernstige tekort aan empiriese navorsing oor lesersprofiel. Daar is reeds 'n begin gemaak met empiriese navorsing oor die eietydse lesersprofiel van liefdesromanlesers deur die bepaling van die profiel van lesers van Jasmyn-liefdesromans (vergelyk De Jager, 2004), asook die empiriese navorsing deur Maritha Snyman oor die leesvoorkeure en leesgedrag van Afrikaanse kinders (sien 3.3.2.3). Soortgelyke navorsing oor die lesersprofiel van ook ander produksiekategorieë behoort onderneem te word.

Verdere uitdagings vir toekomstige navorsing oor die produksie van Afrikaanse fiksie binne die uitgesisteesem, is om spesifieke verbande tussen boekproduksie as institusie en die subsisteme in beide die institusionele konteks en breër maatskaplike konteks, na te gaan. Die volgende empiriese ondersoeke na verskuiwings in subsisteme kan onderneem word:

- Die verband tussen boekproduksie en ander mediabedrywe (die koerantwese, tydskrifwese, radio, televisie en elektroniese media) in terme van hoe hierdie bedrywe as bemarkingskanaal vir boeke benut word en die mate van interaksie tussen die produkte van hierdie verskeie bedrywe, behoort in gefokusde ondersoeke nagevors te word.
- Die verhouding tussen die verskillende kulturele bedrywe (die boekuitgewerybedryf, teaterbedryf en musiekbedryf) en die wyse waarop polities-ekonomies-tegnologiese en sosio-kulturele of institusionele transformasie op dié verhouding impakteer, behoort aandag te kry. 'n Studie wat kultuur-sosiologies georiënteerd is, behoort onderneem te word na die heersende kulturele klimaat en die effek daarvan op die posisie van boeke as kultuurprodukte en lees as kulturele aktiwiteit. Verdere ondersoeke na

innoverende wyses vir die bevordering van 'n leeskuiluur en boekkuiluur as ontwikkelingsstrategie vir die boekuitgewerybedryf en die totstandkoming en implementering van 'n nasionale boekontwikkelingsbeleid is van kardinale belang.

- Hierdie ondersoek het kwantitatiewe produksiestatistiek oor die Afrikaanse letterkunde beskikbaar gemaak. In toekomstige literatuurwetenskaplike ondersoeke (soos teksstudies) behoort meer aandag aan die rol van die uitgewery as institusie in die uitgesisteem gegee te word. Die beskikbare produksiestatistiek kan nuttig in teksstudies gebruik word om die ontwikkeling van spesifieke produksiekategorieë aan te toon. Die teks-eksterne faktore waarop klem gelê is, kan as kontekstuele agtergrond in literatuurwetenskaplike ondersoeke na teks-interne faktore benut word. In toekomstige literatuurgeskiedenis behoort ook meer aandag aan die materiële aspekte van die letterkunde, spesifiek boekproduksie, geskenk te word. Boekproduksie behoort ook in toekomstige navorsing in verband gebring te word met kanonvorming, kanonbestendiging en die rol en impak van literatuuropvattings. Die rol wat uitgewers vertolk as hekwagters en as agente in prosesse van kanonisering (asook die impak van hul literatuuropvattings op uitgeebeslissings) behoort empiries nagevors te word. Deur ondersoeke van hierdie aard kan die verbande tussen materiële en simboliese produksie verder nagevors word.
- Die impak van transformasie in die onderwyssubstisteem (wat die invoering van uitkomsgebaseerde onderwys en verskraling in staatsaankope van skoolboeke betref) op die produksie van Afrikaanse fiksie, moet empiries nagevors word deur voorskryflyste op 'n statistiese wyse in verband te bring met produksiepatrone van spesifieke produksiekategorieë. Eweneens behoort die impak van verskuiwings in die beleid vir hoër onderwys en die afskaling van Afrikaans as onderrigmedium op tersiêre vlak op boekproduksie statisties-empiries nagevors te word. As gevolg van die grootskaalse impak van die onderwyssubstisteem op die plaaslike uitgewerybedryf, behoort hierdie verhouding deur deurlopende navorsing gemonitor te word. Sommige waarnemers is van mening dat 'n radikale inkrimping van die uitgewerybedryf kan plaasvind nadat die finale fase van uitkomsgebaseerde onderwys ingevoer is (in 2008). Die toekomstige impak van verskuiwings in die onderwys-

subsisteem op die uitgewerybedryf behoort deur empiriese navorsing gekarteer te word.

- Toekomstige navorsing behoort ook onderneem te word na die verband tussen die biblioteeksubsisteem en boekproduksie – veral wat die impak van verskraalde biblioteekaankope en die veranderde fokus van openbare biblioteke op boekproduksie betref.
- Navorsing oor die effek van politieke transformasie op die uitgee van Afrikaanse fiksie moet nog onderneem word. Hierin kan die impak van nuwe wetgewing, die konteks van 'n multikulturele en multitalige samelewing, regs- en etiese aspekte soos intellektuele eiendomsreg, outeursreg en plagiaat, en die rol van regeringsdepartemente en die privaatsektor aangespreek word.
- 'n Studie wat ekonomies en finansiële georiënteerd is, kan onderneem word na die impak van ekonomiese verandering op boekproduksie in die algemeen, en spesifiek op die produksie van Afrikaanse fiksie.
- 'n Volledige ondersoek na die impak van tegnologiese ontwikkeling op die verskeie fases van boekproduksie is nog nie binne die plaaslike konteks onderneem nie. Die rol van tegnologiese hulpmiddels in boekproduksie (soos byvoorbeeld verskeie sagteware en reproduksie- en druktegnologie) as agente van transformasie, behoort nagevors te word.

Daar is reeds met Hoofstuk 4 van hierdie studie 'n begin gemaak met die skryf van 'n beknopte uitgewerygeskiedenis waarin die verskuiwings in die geskiedenis van uitgewerye by wyse van oorsigtelike profiele gekarteer is. Navorsing met die doel om die volledige uitgewerygeskiedenis van spesifieke uitgewerye te skryf, moet egter nog onderneem word. Soortgelyk hieraan, behoort empiriese gevallestudies na die uitgegeskiedenis van spesifieke outeurs en hulle oeuvres onderneem te word. Die skrywer-uitgewer verhouding is één aspek wat in sulke studies aandag verdien. Gefokusde onderhoude, waardeur kwalitatiewe data oor boekgeskiedenis ingewin word, behoort betyds met afgetrede uitgewers (en ander rolspelers) gevoer te word. Sodanige onderhoude kan 'n onskatbare bron van inligting wees by die onderneming van toekomstige navorsing oor die geskiedenis van boekproduksie tydens vorige periodes.

Die doel van hierdie ondersoek was om die breë kontoere van die produksielandskap en produsentelandskap te karteer by wyse van empiriese kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsing. Hiermee is daar 'n raamwerk gestel vir 'n oorkoepelende navorsingsprogram oor die produksie van Afrikaanse fiksie. Binne só program kan gefokusde studies onderneem word na die verband tussen produksiepatrone in spesifieke produksiekategorieë en verskuiwings in die onderskeie subsysteme van die uitgesistees wat op sodanige produksiekategorieë 'n invloed uitoefen. Die uitdaging is om by wyse van opvolgstudies die kontoere in meer diepte te karteer en die bepaalde oorhoofse produksiepatrone verder te analiseer. Die onderneming van fokusgroep-navorsing waarin 'n verskeidenheid rolspelers in die boekuitgewery- en boekhandelbedryf by die analise en interpretasie van spesifieke produksiepatrone betrek word, sal van besondere waarde wees. Gefokusde gevallestudies oor die produksie van spesifieke produksiekategorieë kan saamgevoeg word om 'n eietydse geskiedenis van die Afrikaanse fiksieboek te vorm. Soortgelyk hieraan kan daar ook historiese navorsing oor die produksie van Afrikaanse fiksie (én ander produksiekategorieë) in vorige periodes onderneem word, waarin ook aspekte soos die generering, bemarking, verspreiding, verkoop en verbruik daarvan (al die aspekte van die uitgewaardeketting) in ag geneem kan word.

Dit is van groot belang dat empiriese navorsing oor toekomstige boekproduksie (van spesifiek Afrikaanse fiksieboeke, maar ook van ander produksiekategorieë) binne 'n oorkoepelende navorsingsprogram in stand gehou word. Daarom word aanbeveel dat 'n navorsingsfokus op boekproduksie binne 'n interdisiplinêre en interinstitusionele navorsingsprogram ingebou word. Die navorsingsprogram in Uitgewerswese in die Departement Inligtingkunde aan die Universiteit van Pretoria is reeds gevestig met betrekking tot empiriese navorsing oor boekproduksie en die kartering van die aard en omvang van die Suid-Afrikaanse uitgewerybedryf (sien 5.3), en die voorgestelde navorsingsfokus sal by dié navorsingsprogram inpas. Daar bestaan ook reeds 'n interinstitusionele Nasionale Navorsing Stigting (NRF)-gesteunde fokusareaprojek vir boekstudienavorsing onder leiding van Prof. Archie Dick, Dr. Francis Galloway en Prof. Isabel Hofmeyr (sien 2.5). Die voorgestelde navorsingsfokus op Afrikaanse fiksieproduksie sluit aan by hierdie navorsingsprojek en sal binne die subprojek oor produksietendense deel daarvan vorm.

As metodologiese instrument vir die voorgestelde navorsingsfokus, behoort die PDAF vir die periode ná 2005 voortdurend opgedateer te word en deurlopend in stand gehou word. Die PDAF bestaan tans in 'n prototipe formaat sonder 'n koppelvlak en is dus nie vir ander navorsers toeganklik nie. Dit sal volgens spesifieke programmeringsreëls herverpak word, 'n gebruikerskoppelvlak sal ontwikkel word en dit sal aan geïnteresseerde navorsers beskikbaar gemaak word. Met hierdie ondersoek is reeds 'n kommunikasienetwerk tussen die navorser en uitgewerye gevestig waarvolgens katalogusse, nuusbriewe en ander inligting oor nuwe titels op 'n deurlopende basis aan die navorser gestuur word. Dié kommunikasie behoort verder ontwikkel te word sodat inligting op 'n deurlopende basis elektronies versend kan word, soos wat nuwe titels geproduseer word. Op soortgelyke wyse sal die *Produksie Tendensedatabasis* (PTD), wat alle Suid-Afrikaanse boekpublikasies insluit, op 'n deurlopende wyse opgedateer word. Dit sal die insameling en verifiëring van data aansienlik vergemaklik. Die samewerkingsverhouding waarvolgens die Nasionale Biblioteek van Suid-Afrika (NLSA) en die Nasionale Afrikaanse Letterkundige Museum en Navorsingsentrum (NALN) inligting oor publikasies in hulle onderskeie katalogusse deel, is ook reeds gevestig en sal in stand gehou word.

'n Omvangryke hoeveelheid bronnemateriaal (insluitend boeke, koerantknipsels, artikels, video- en klankmateriaal en elektroniese bronne) oor transformasieverskuiwings in die Suid-Afrikaanse en Afrikaanse boekuitgewerybedryf is vir hierdie ondersoek versamel. Hierdie bronnemateriaal sal as 'n toekomstige projek gekategoriseer en geargiveer word, en dié argief behoort in stand gehou te word deur die insameling en kategorisering van nuwe bronnemateriaal. Dit kan dien as 'n databasis van bronnemateriaal vir kwalitatiewe navorsing oor tendense in die Suid-Afrikaanse boekuitgewerybedryf, en dit kan sáám die kwantitatiewe databasis van boekproduksie (die PTD en die PDAF as onderafdeling daarvan) geldige bronne vir navorsing oor boekstudie en uitgewery-ondersoek vorm.

7.4 Slotperspektief

Met hierdie ondersoek is die fondament gelê vir die empiriese kartering van die (materiële) produksie van Afrikaanse fiksie gedurende die periode 1990-2005. Ter bereiking van hierdie doel is verskeie metodologiese instrumente ontwikkel, insluitend 'n model van die uitgesisteem, 'n tipologie van produsentekategorieë, 'n databasis as bron van produksiestatistiek en 'n kategoriseringstelsel van produksiekategorieë. Hierdie metodologiese instrumente is beproef in hierdie ondersoek en kan as bruikbare instrumente beskou word vir die empiriese kartering van Afrikaanse fiksieproduksie.

Ten spyte van die omvangryke en grootskaalse effekte van transformasie op die produksie van Afrikaanse fiksie, kan tot die gevolgtrekking gekom word dat die verskuiwings en regstellings in die uitgesisteem op die lang termyn sal lei tot stabiele onafhanklikheid, én die voortbestaan en moontlike groei van 'n diverse produksielandskap. Soos aan die begin van die 1990's, verteenwoordig die produksie van Afrikaanse fiksie steeds teen 2005 die sterkste, mees geskakeerde en ontwikkelde plaaslike tradisie van fiksieproduksie. Hierdie posisie behoort egter deur strategiese, innoverende en volhoubare produksie beskerm en uitgebou te word.

Dit is voortydig om óf 'n naderende dood óf 'n bloeityd te voorspel. Die produksie van Afrikaanse fiksie verkeer tans steeds in 'n oorgangsperiode. Niks keer egter uitgewers, skrywers en lesers om saam te werk, groot en nuut te dink oor Afrikaanse fiksieboeke, én dit verder te ontwikkel in verbeeldingryke, mededingende en onmisbare kultuurprodukte nie.